Prof. MIRCEA TALMACIU

RELATORII PREPOZIȚIONALI ÎN LIMBA ROMÂNĂ VECHE

(perioada 1521-1780)

editura pim

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
TALMACIU, MIRCEA
Relatorii prepoziţionali în limba română veche (perioada 1521-1780) /
prof. Mircea Talmaciu. - Iaşi : PIM, 2017
Conţine bibliografie
Index
ISBN 978-606-13-3921-1

811.135.1

Scanned with OKEN Scanner

„Limba unui popor se confundă şi se identifică cu naţionalitatea lui, cu memoria părinţilor, cu leagănul, cu mama, de la care ea se şi numeşte limba maternă." (Bogdan Petriceicu Hasdeu)

„În aceeaşi limbă/ Toată lumea plânge,/ În aceeaşi limbă/ Râde un pământ./ Ci doar în limba ta /Durerea poţi s-o mângâi,/ Iar bucuria/ S-o preschimbi în cânt." (Grigore Vieru)

„Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată,/ Un şirag de piatră rară/ Pe moşie revărsată.// (...) Limba noastră-i numai cântec,/ Doina dorurilor noastre.// (...) Limba noastră-s vechi izvoade,/ Povestiri din alte vremuri;/ Şi cetindu-le-nşirate,/ Te-nfiori adânc şi tremuri.// (...) Limba noastră-i limbă sfântă,/ Limba vechilor cazanii,/ Care-o plâng şi care-o cântă/ Pe la vatra lor ţăranii". (Al. Mateevici)

„Limba română este patria mea". (Nichita Stănescu)

„Onorează limba naţiei tale şi priveghează pentru a ei conservare, căci limba este vestimentul unei naţii". (Gh. Asachi)

„Urmaşilor mei Văcăreşti/ Las vouă moştenire/ Creşterea limbii româneşti/ Şi-a patriei cinstire". (Ienăchiţă Văcărescu)

„Limba este lucrul sacru al fiecărui popor. O limbă nobilă este cea mai mare înfăptuire a lui; este sigiliul, expresia fiinţei sale celei mai lăuntrice". (Fr. W. Diesterweg)

„Limba e averea, proprietatea sfântă a unei naţii". (Gh. Bariţiu)

„Limba e reflexul civilizaţiei unui popor". (G. Ibrăileanu)

„Limba e măsura şi mijlocirea culturii". (S. Bărnuţiu)

„Limba şi legile ei dezvoltă cugetarea". (Mihai Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

„Popoarele au făurit limbile, oamenii mari le desăvârşesc prin cărţi bune; locul întâi îl deţine limba cu cele mai multe opere excelente". (Voltaire)

„Între elementele care formează comoara sufletească a poporului românesc, nici unul nu cuprinde mai mult şi n-o oglindeşte mai adevărat decât însăşi limba lui". (Nicolae Iorga)

Limba română a învins timpul şi va străluminа veşnic existenţa noastră românească.

Scanned with OKEN Scanner

Cuvânt înainte

În urmă cu douăzeci şi doi de ani, Elena Dragoş făcea următoarea afirmaţie: „Încercarea de realizare a unei sintaxe istorice româneşti poate părea un gest îndrăzneţ, chiar lipsit de modestie, în condiţiile în care încă nu există multe ediţii critice ale textelor româneşti vechi, ample monografii de istorie a limbii etc[1]." Din cele spuse de autoarea citată trebuie să deducem neapărat că un studiu urmărind asemenea obiective nu poate fi realizat decât în condiţiile unei informaţii exhaustive (dacă un astfel de lucru este posibil vreodată). Cum prea bine se ştie, cercetarea istorică a sintaxei româneşti nu dispune nici astăzi de o bibliografie românească destul de amplă, marea majoritate a lucrărilor acordând atenţie îndeosebi aspectului sincronic al faptelor de limbă. Publicarea cercetării întreprinse de noi (este de menţionat faptul că intenţia, ca şi realizarea propriu-zisă, este extrem de temerară) urmăreşte examinarea detaliată a subordonării prin joncţiune prepoziţională în limba secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea, dar, într-o anume măsură, scopul nostru a fost şi acela de familiarizare a cititorului neiniţiat/nespecialist cu gramatica limbii române din etapa veche, cuprinsă între 1521, când apare primul document (cunoscut) în limba română, şi 1780, când se consideră, în general, că se încheie epoca veche şi începe perioada de tranziţie către româna modernă.

Această carte a început prin a fi, cu 12 ani în urmă, o temă ce mi-a fost propusă de prof. univ. dr. Constantin Frâncu de la Catedra de Limbă română şi lingvistică generală din cadrul Facultăţii de Litere de la Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi, pentru susţinerea gradului I în învăţământul preuniversitar (preşedintele comisiei din 2004: Nicolae Creţu, conf. univ. dr. la Catedra de Literatură română a Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi). Am ales atunci o temă de cercetare istorică, deoarece nu puteam rata şansa de a lucra sub îndrumarea unuia din cei mai valoroşi specialişti în domeniul gramaticii limbii române vechi (1521-1780), dar şi pentru că am înţeles, din îndelungata mea experienţă didactică, raţiunea unei asemenea

[1] Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 5.

Scanned with OKEN Scanner

teme. Prezentul studiu reprezintă publicarea unei versiuni revizuite a cercetării din 2004. Ideile fundamentale, în general, au rămas aceleaşi, dar am căutat să reliefăm mai bine fenomenele tratate în volum cu privire la aceste cuvinte neflexibile, care au conţinut lexical insuficient (cuvinte sinsemantice, fără autonomie sintactică), nu contractează funcţii sintactice, implică prezenţa simultană a doi termeni-regent şi termen subordonat şi servesc ca mijloc de exprimare a unei relaţii de subordonare joncţională în planul propoziţiei (între atribut şi regentul său, între complement şi regentul său); pe scurt spus, cu privire la dependenţa (subordonarea) joncţională intrapropoziţională în perioada veche a limbii române. De asemenea, după ce întregul material a fost revizuit şi adăugit (am adus doar o serie de completări la partea istorică, în timp ce în rest ne-am mărginit, prin mici intervenţii de stil, să precizăm ideile recurgând la formulări mai clare, în conformitate cu problematica pusă în discuţie în ediţia de faţă), am completat informaţiile bibliografice cu un număr de lucrări reprezentative, care cuprind referiri la tema de cercetare abordată în volumul de care ne ocupăm. Pentru mine a fost un mare privilegiu să-l am ca îndrumător, în cei aproape doi ani de gestaţie a lucrării ştiinţifice pentru obţinerea gradului I, pe Constantin Frâncu, indiscutabil, unul dintre teoreticienii de renume ai domeniului. Observaţiile şi sugestiile competente făcute în anul 2004 de eminentul lingvist ieşean, mi-au fost deosebit de utile în cursul alcătuirii prezentei cărţi, motiv pentru care port şi astăzi o vie recunoştinţă distinsului gramatician. Cum se poate lesne constata, studiul în discuţie este rod al unui travaliu intens de peste un deceniu, timp în care autorul a parcurs un număr apreciabil de publicaţii, toate avându-şi partea de contribuţie la punerea în lumină a problemei cercetate – analiza cuvintelor care, din perspectivă sintactică, se definesc ca „segmente care îndeplinesc rolul de relatori în procesul de determinare sau de subordonare la nivel sintagmatic[2]". Se înţelege că multe dintre ele vor rămâne piese de susţinere a construcţiei ridicate de autor. Firește, se cuvine să amintim aici lucrările de mare prestigiu – publicate de lingvişti români în ultima vreme, de care a beneficiat prezenta cercetare. Este vorba, în primul rând, de *Gramatica limbii române vechi*

[2] Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1998, p. 105.

Scanned with OKEN Scanner

(1521-1780), Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, precum şi de *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007 (colectivul de elaborare este coordonat de Mioara Avram). În lingvistica românească de până azi, volumele publicate de cunoscutul lingvist ieşean şi de prestigiosul grup de cercetători de la Sectorul de gramatică al Institutului de Lingvistică al Academiei Române (colectivul de elaborare: Mioara Avram (coordonator), Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, I. Rizescu, Laura Vasiliu) sunt studiile cele mai complexe consacrate problemelor de morfologie şi sintaxă românească veche, studii care, pe lângă substanţa savantă şi exemplar documentată, nu numai prin tematică, dar şi prin valoarea lor, sunt un câştig pentru lingvistica românească. La sus-amintitele achiziţii ştiinţifice de ultimă oră de care a putut profita actuala versiune a lucrării de faţă, s-ar putea adăuga şi alte studii lingvistice valoroase, publicate până la data elaborării cărţii noastre. Ne-au fost de un real ajutor lucrări precum: *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995 (Elena Dragoş), *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2001 (Aida Todi), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Bucureşti, 1977 (Ion Gheţie (coordonator)), *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979 (Suzana Carmen Dumitrescu), *Istoria limbii române*, editată de Academia Română, vol. I-II, Bucureşti, 1965, 1969, *Istoria limbii române*, ediţia J. Byck, Bucureşti, 1961 (Ovid Densusianu), *Istoria limbii române*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978 (Florica Dimitrescu şi colab.), *Istoria limbii române literare*, vol. I, Editura Minerva, Bucureşti, 1971 (Alexandru Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu), *Contribuţii la istoria limbii române vechi*, Bucureşti, 1973 (Florica Dimitrescu), *Introducere în morfosintaxa istorică a limbii române*, Centrul de multiplicare al Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 1974 (Florica Dimitrescu), *Istoria limbii române de la origini până la începutul secolului al XVII-lea*, ediţie definitivă, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986 (Al. Rosetti), *Momente din evoluţia limbii române literare*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973 (Gabriel Ţepelea, Gh. Bulgăr), *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978 (Ion Gheţie),

Scanned with OKEN Scanner

Structura şi evoluţia limbii române (de la origini până la 1860), Bucureşti, 1982 (Ion Coteanu), *Limba română de la primele texte până la sfârşitul secolului al XVIII-lea*, Bucureşti, 2000 (Gheorghe Chivu), *Istoria limbii române literare*, Bucureşti, 1983 (Ştefan Munteanu, Vasile Ţâra), *Evoluţia subordonării circumstanţiale cu elemente conjuncţionale în limba română*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1960 (Mioara Avram), *Contribuţii la istoria culturii şi literaturii române vechi*, Editura Minerva, Bucureşti, 1972 (Gheorghe Mihăilă), *Cumulul de funcţii sintactice în limba română* („elementul predicativ suplimentar"), Editura Universităţii „Al.I. Cuza", Iaşi, 2001 (Mihaela Secrieru), *Morfosintaxa verbului în limba română veche*, Iaşi, 2003 (Ana-Maria Minuţ). Consultarea acestor lucrări de o valoare ştiinţifică solidă, care ne-au mijlocit extragerea unui material ilustrativ bogat, provenit dintr-un număr mare de texte vechi, examinarea totodată a numeroase articole publicate de prestigioşi lingvişti sau reputaţi filologi în diferite reviste de specialitate şi consacrate de-a lungul vremii problemelor dezbătute în exemplarul tipărit de noi, precum şi cercetarea unor dicţionare, a istoriilor literare apărute până în prezent – cu intenţia manifestă de a depista cât mai multe pagini esenţiale dedicate temei indicate de titlul lucrării, ne-au fost un sprijin important în finalizarea acestui vechi proiect în legătură cu elementele joncţionale intrapropoziţionale în româna veche. E necesar să mai menţionăm că atât aspectele teoretice ale problemei supuse cercetării în prezenta carte, cât şi materialul lingvistic ilustrativ deosebit de abundent ce compune volumul pe care îl propunem acum spre lectură se întemeiază, în mod esenţial, pe excelentele studii lingvistice publicate de Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009 – personalitate ştiinţifică de prim rang, ştiut fiind că ne-am obişnuit cu vasta sa informaţie), Laura Vasiliu (în *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*) – nume reprezentativ pentru lingvistica românească, Aida Todi (*Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2001) – reputată gramaticiană, Elena Dragoş (*Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995) – strălucită lingvistă şi Suzana Carmen Dumitrescu (*Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,

Scanned with OKEN Scanner

București, 1979) – valoroasă specialistă. În ceea ce privește citatele ilustrative, precizăm că am adoptat două categorii de izvoare care stau la baza studiului nostru: 1) izvoare directe, parcurse de autor, și 2) izvoare indirecte, preluate din literatura de specialitate[3]. Vastul material lingvistic folosit pentru ilustrarea relatorilor care îndeplineau rolul de indicator relațional și funcțional la nivel sintagmatic în limba secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea a fost extras din texte literare și neliterare de română veche, începând cu anul 1521, data primului document de limbă română, păstrat până în zilele noastre, *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung* către Hans Benkner, judele Brașovului, până la D. Cantemir, cărturarul reprezentând apogeul variantei literare moldovenești. În selecția acestor izvoare directe, ne-a mai preocupat, de asemenea, și redarea tuturor tipurilor de texte vechi, laice și religioase, traduceri și originale, tipărite și manuscrise. De menționat că am indicat sursa fiecărui citat ilustrativ desprins din texte românești de limbă veche, optând pentru soluția – destul de des practicată, altminteri – trimiterilor bibliografice parantetice, scutind cititorul de navetarea permanentă între textul citat în scop exemplificativ și secțiunea *Izvoare* de la finele cărții. Trimiterile se fac neabreviat: numele autorului, titlul lucrării din care se citează, anul de apariție, numărul de pagină sau de pagini, versetul, rândul. ***Oricine știe cât de supărătoare pot fi trimiterile greșite (unele studii le au din abundență), ca și greșelile de tipar. Din această cauză, autorul lucrării pe care o discutăm a revăzut ultima probă tipografică, ceea ce explică rigoarea trimiterilor.*** Cât privește izvoarele indirecte, pentru a comprima cât mai mult indicațiile din subsolul paginii, am folosit, în cazul trimiterilor succesive la aceeași sursă, „ibidem" pentru a doua citare, precum și pentru următoarele transcrieri. Plasând trimiterile bibliografice în subsol, sursele pot fi lejer reperate de către cel doritor, nemaifiind necesară consultarea listei bibliografice, ordonată alfabetic, de la sfârșitul cercetării întreprinse de noi. Semnificativ de remarcat este și faptul că, pentru ilustrarea relatorilor cu care, în textele din intervalul 1521-1780, se opera la nivelul sintagmatic, între două unități funcționale, ca expresie a unui raport de dependență și cu ajutorul cărora erau

[3] Vezi, în acest sens, bibliografia lucrării – studiile de specialitate și periodicele de lingvistică, din care, foarte adesea, am extras exemple.

Scanned with OKEN Scanner

actualizate funcţiile sintactice de determinare (atribut, complement, circumstanţial, element predicativ suplimentar), am acordat un spaţiu mai mare exemplificărilor cu citate, pentru că am observat caracterul prea teoretic al unora dintre demersurile pe această temă. Adăugăm şi faptul că, pe cuprinsul a numeroase pagini, am însoţit de *note* o serie de fenomene luate în discuţie în studiul nostru, oferind utilizatorului acestei cărţi posibilitatea de a se informa cât mai detaliat asupra temei de cercetare abordate în ediţia de faţă – examinarea prepoziţiilor şi a locuţiunilor prepoziţionale care, ca auxiliare sintactice, deci cuvinte afuncţionale, mijloceau, în perioada veche a limbii române, incidenţa unei unităţi funcţionale, pe baza unei relaţii de subordonare sau de dependenţă. Abordarea conectorilor subordonatori de tip prepoziţional înregistraţi în limba textelor vechi cere autorului prezentului volum răspunsuri nu dintre cele mai simple; materia cărţii de faţă, credem, răspunde în mare parte acestor întrebări. Dar nu putem să nu observăm că, în realitate, nu avem a face cu un studiu gramatical al cărui obiect de investigaţie este studierea istorică a cuvintelor care funcţionau ca prepoziţie şi locuţiune prepoziţională în româna veche, ci cu o cercetare care, plecând de la analiza bogată şi minuţioasă a acestor elemente de joncţiune prin care atributul, complementul (cu toate tipurile de complement), circumstanţialul (cu toate tipurile de circumstanţial) şi elementul predicativ suplimentar intrau în limba veche în relaţie cu elemente regente diferite ca expresie morfologică, prezintă, în toată complexitatea ei, sintaxa propoziţiei în perioada cuprinsă între 1521 şi 1780, ocupându-se în acelaşi timp, evident, într-o măsură mult mai mică, şi de descrierea unor fapte de morfologie care caracterizează epoca explorată, fapt confirmat de cuprinsul lucrării. În toate extrasele de limbă română veche folosite de autor în sprijinul ilustrării problemei pe care vrea s-o dezbată (subordonarea în propoziţie cu ajutorul cuvintelor care participă la organizarea enunţului fără a avea o funcţie sintactică proprie, rolul lor constând în stabilirea legăturii dintre două unităţi sintactice), conectorii de tip prepoziţional sunt discutaţi în ordine alfabetică şi marcaţi cu bold, în timp ce cuvintele care ocupă poziţiile sintactice de atribut, complement, circumstanţial sau element predicativ suplimentar, introduse de aceste instrumente gramaticale cu rol conector, sunt scrise în italice, aşa cum, de altfel, apare peste tot în manualele

Scanned with OKEN Scanner

şcolare de gramatică pentru învăţământul preuniversitar, dar şi în majoritatea lucrărilor de specialitate. De menţionat că toţi cercetătorii din domeniu consideră că aceste mărci de subordonare de la nivelul propoziţiei nu fac parte din funcţia sintactică, ci au doar rolul de a o lega pe aceasta de regent. Cu alte cuvinte, conectivele prepoziţionale stabilesc un raport de subordonare între două componente ale propoziţiei, marchează relaţia dintre un termen subordonat (atribut, complement, element predicativ suplimentar) şi regentul său[4].

Fără a intra în prea multe detalii, trebuie să arătăm că autorul prezentei ediţii propune atenţiei un studiu care are structura unui dicţionar – să-i zicem, bunăoară, „dicţionar de elemente de relaţie intrapropoziţionale", cu aplicaţii la limba veche, masiv ilustrat cu exemple selectate dintr-un generos eşantion de vechi texte româneşti (perioada 1521-1780), în măsură să aducă o modestă contribuţie la tratarea pe larg a conectivelor româneşti de tip prepoziţional atestate în limba secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea. În organizarea acestui dicţionar/inventar, alcătuit, după noi, în mod riguros, cititorul perspicace va remarca o serie de precizări de detaliu privitoare la fiecare conectiv cercetat. De pildă, traversând volumul, lectorul (calificat) va descoperi că demersul autorului a avut ca finalitate şi prezentarea valorilor semantice secundare degajate, a sensurilor contextuale pe care anumite cuvinte cu rol conectiv la nivel intrapropoziţional le pot dobândi în textele vechi româneşti. Trebuie spus că s-a recurs la această soluţie a inventarierii, sub forma unui dicţionar, complet şi cât mai sistematizat posibil, credem, a relatorilor prepoziţionali care, în epoca veche a românei, funcţionau ca element introductiv al celor patru funcţii sintactice amintite mai devreme (atribut, complement, circumstanţial, element predicativ suplimentar), pentru a facilita accesul la informaţie al cititorului, lingvist şi nelingvist, altfel spus, pentru ca el să

[4] „Prepoziţia nu are funcţie sintactică proprie ca urmare a faptului că nu exprimă noţiuni, ci raporturi între cuvinte; ca atare, ea are un conţinut semantic mai mult sau mai puţin abstract, care se precizează în context, realizându-se în semnificaţii variate, determinate, în mare măsură, de termenii sintagmei în care intră. [...] Ea se organizează totdeauna cu încă cel puţin doi termeni (cuvinte autonome), stabilind între ei un anumit raport. Funcţional, prepoziţia este, aşadar, o unealtă gramaticală care, deşi intră în structura unei sintagme, nu se constituie ca termen al ei decât împreună cu un alt cuvânt" (Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, pp. 291, 295).

Scanned with OKEN Scanner

găsească uşor informaţiile. Acest mod de dispunere în pagină a conectorilor prepoziţionali (în volum, elementele relatoare sunt ordonate alfabetic) face – şi nu ne sfiim s-o spunem – dovada originalităţii frapante a prezentei cercetări.

Nu încape însă îndoială că autorul acestei lucrări nu exclude în totalitate ipoteza ca volumul său să stârnească formularea unor aprecieri negative. Concret, ideea sa de a alcătui un inventar exhaustiv (este o năzuinţă aproape himerică!) al acestor cuvinte cu funcţie conectivă în poziţie intrapropoziţională s-ar putea ca unii cititori (ultraversaţi în sintaxa veche) s-o găsească inutilă şi fastidioasă. Nu agreăm prea mult această opinie, pentru că – mărturisim deschis – în ce ne priveşte, tocmai tentativa de a prezenta în volum un tablou, pe cât posibil, complet al conectivelor care, în perioada 1521-1780, aveau funcţia de marcă a raportului de subordonare în propoziţie, cu inspirata decupare a citatelor ilustrative /nu puţine la număr!) din manuscripte şi tipărituri vechi româneşti, constituie o argumentaţie convingătoare în favoarea temei cercetate şi, totodată, credem noi, meritul esenţial al cărţii pe care o discutăm. În opinia noastră, neajunsul cel mai grav al lucrării de faţă ar fi fost examinarea în volum, fie ea şi în detaliu, a unui număr restrâns de relatori prepoziţionali, pe de o parte, şi marcata insuficienţă numerică a textelor vechi utilizate în vederea ilustrării acestor cuvinte cu funcţie jonctivă la nivel intrapropoziţional, pe de alta. Departe de noi gândul de a fi deranjaţi că i s-ar putea reproşa autorului o prea întinsă expunere a citatelor ilustrative, dat fiind că sunt uşor de dedus consecinţele pe care le-ar avea un eventual studiu dacă, pentru a ilustra conectivele cu ajutorul cărora se realiza, în epoca veche a limbii române, subordonarea joncţională (hipotactică), prin contact între părţile secundare de propoziţie şi elementele lor regente, s-ar limita la citarea în paginile lui a unui număr sumar de exemple decupate din scrisul românesc vechi. Sigur, nu poate fi trecut cu vederea faptul că unii cititori, specialişti sau mai puţin profesionalizaţi, ne-ar putea reproşa caracterul cvasilimitat al investigaţiei personale, susţinând că, în câteva rânduri, autorul prezentei cărţi s-a delimitat faţă de unele opinii avansate de o serie de cercetători, dar a făcut-o cu timiditate, motiv pentru care respectivii lectori socotesc că nota personală este încă departe de a fi mulţumitoare. Nu ne declarăm de acord cu afirmaţia că lucrarea de faţă este o simplă alăturare a unor

Scanned with OKEN Scanner

contribuţii mai vechi sau mai noi, deoarece, după părerea noastră, autorul, cunoscând perfect literatura problemelor dezbătute şi stăpânind metoda aleasă, a ştiut să stabilească o legătură intimă între studiile înmănuncheate, care participă, toate, la punerea în lumină a ideii conducătoare a întregii lucrări. Cum este şi normal, autorul acestei cărţi a fost de acord, aproape totdeauna, cu punctele de vedere ale gramaticienilor de înaltă autoritate, preferând, aşadar, să acorde primordialitate expunerii unor contribuţii serioase, esenţiale pentru cunoaşterea conectorilor prepoziţionali, care, în etapa veche a limbii române, marcau funcţiile sintactice de atribut, complement şi element predicativ suplimentar, ca expresie a raportului de determinare. Deşi, cum spuneam, a preferat să se aplece cu gravitate asupra operei unor lingvişti autentici, parcurgând incitantele lor demonstraţii – întotdeauna docte, mustind de argumente convingătoare, autorul prezentei cercetări a sugerat nu puţine chestiuni legate de fenomenul în discuţie, a dat curs, credem, unor bune observaţii privind aceste mărci ale raportului sintactic de subordonare joncţională în planul propoziţiei. Noutatea studiului nostru stă mai mult în structură (este de o marcantă originalitate ideea prezentării întregii problematici sub forma unui dicţionar cuprinzător, în care se face o analiză aprofundată şi minuţioasă a acestor cuvinte neflexibile cu ajutorul cărora se exprimă raporturile de determinare la nivelul sintagmatic, între un determinat şi un determinant, constituind un mijloc analitic foarte important în exprimarea relaţiilor sintactice). De asemenea, marca adâncii originalităţi a exemplarului tipărit de noi rezidă în încercarea de ordonare, descriere şi sintetizare a unei materii impresionante prin vastitatea ei, în rigoarea documentaristică a cercetării, în sfârşit, în tentativa de a duce până la capăt investigaţia într-o problemă atât de semnificativă cum este aceea a conectorilor care exprimă relaţii sintactice de subordonare joncţională în planul propoziţiei.

În opinia noastră, nu lipsită de importanţă pentru cercetători este *Bibliografia* de la finele volumului de faţă, ce cuprinde o amplă listă de studii în care sunt tratate cu deosebită competenţă cele mai multe dintre problemele abordate în prezenta cercetare. Trebuie să amintim aici şi foarte utilele *Anexe*, care oferă un material extrem de bogat cules din literatura românească de specialitate, mai veche şi mai nouă, din atlase şi dicţionare, din monografii şi glosare dialectale

Scanned with OKEN Scanner

etc. Suntem de părere că documentele care ne-au ajutat la ilustrarea secţiunii *Anexe* a studiului pe care vi-l propunem (facsimile din vechi texte româneşti scrise în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, hărţi lingvistice, portrete de cronicari, foi de titlu, prefeţe, ilustraţii la o serie de tipărituri vechi, autografe scrise de autorii unor monumente nepieritoare de limbă literară apărute în Moldova, Ţara Românească şi Transilvania în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, şi alte materiale grafice auxiliare unei cercetări de acest gen) suscită un interes deosebit, creând atmosfera de autenticitate şi culoare a epocii cerută de subiect. Sperăm a fi înfăptuit, în felul acesta, un act de cultură necesar, căci vechea noastră literatură face parte integrantă, organică, din fenomenul literar românesc luat în totalitate, de la origini şi până în prezent, fiind cât se poate de adevărată afirmaţia lui G. Călinescu după care cultura românească veche poate fi asemănată cu un bloc de marmură unde „stau încă nenăscuţi Eminescu şi Creangă, Caragiale şi Sadoveanu". Cu alte cuvinte, cuvine-se recunoaşterea textelor vechi drept moment prim şi motivat încorporat în istoria literaturii române.

Din dorinţa expresă – subliniem *expresă*! – de a asigura, pe de o parte, reperarea lejeră de către cel doritor a părţilor secundare de propoziţie introduse prin acelaşi element joncţional, iar, pe de altă parte, înlăturarea eventualelor confuzii în identificarea funcţiilor sintactice de atribut, complement sau element predicativ suplimentar, marcate de acelaşi conector, autorul a considerat oportună conceperea şi inserarea în volum a unui *Indice* de un indiscutabil interes, unde autorul face o operaţie, am spune, de „asamblare" a întregului material analizat în paginile anterioare, punând la dispoziţia cititorilor interesaţi de sintaxa veche un instrument de lucru uşor utilizabil. Aşadar, consultând partea finală a studiului pe care îl prezentăm publicului cititor, nu mai este necesar ca utilizatorii lui să-i răsfoiască febricitaţi paginile în căutarea de părţi secundare ale propoziţiei construite în epoca românei vechi cu acelaşi element relaţional.

În mod firesc, unei cărţi de asemenea proporţii, cu asemenea ambiţii şi în situaţia de a fi, la noi, printre puţinele lucrări de acest fel consacrate subordonării prin joncţiune prepoziţională în limba secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea, i se pot face oricând observaţii critice, de natură diversă, unele privind construcţia în

Scanned with OKEN Scanner

ansamblu – concepţie, metodă, structură, interpretare etc.-, iar altele, de detaliu, generate de părerea cititorului, evident subiectivă, de a nu fi cuprins anumite fapte ori de a fi interpretat altele eronat, inexact sau discutabil. E posibil, de pildă, ca potenţialii cititori ai prezentului volum să obiecteze faptul că, pregătind lucrarea pentru tipar, autorul n-a avut în vedere alcătuirea unui glosar, scopul său fiind acela de a înlesni înţelegerea unor elemente de lexic arhaic sau strict regional, în general necunoscute, întâlnite în textele româneşti vechi din care am extras exemple pentru a ilustra problemele discutate în prezenta cercetare cu privire la cuvintele relaţionale (prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale), lipsite de autonomie semantică, care nu se constituie în unităţi analizabile sub raport funcţional, dar servesc ca mijloc de exprimare a relaţiilor sintactice care se manifestă intrapropoziţional. Şi noi credem că un asemenea glosar ar fi ocupat un loc îndreptăţit în economia lucrării. Motive obiective ne-au împiedicat să realizăm acest lucru. Promitem însă că o ediţie viitoare, în afara unor termeni arhaici şi regionali care apar în textele de limbă veche ce au servit drept exemple în volumul tipărit de noi, va grupa situaţiile din cuprinsul acestui volum în care apar şi vechi forme gramaticale şi fonetice, diferite de formele moderne şi, ca atare, mai greu de interpretat.

„Toate limbile romanice care au devenit şi limbi naţionale posedă gramatici care studiază fazele lor vechi (franceza, de exemplu, are multe gramatici ale francezei vechi sau francezei medii). Pentru limba română există numai contribuţii parţiale, care nu cuprind toată perioada veche, ci sunt dedicate numai unor texte sau unei mici faze din limba veche. În acest sens, menţionăm lucrările lui O. Densusianu şi Al. Rosetti, dedicate limbii române din secolul al XVI-lea (*Histoire de la langue roumain*, II, Paris, 1932, şi *Istoria limbii române*, Bucureşti, 1986), studiile lingvistice ale lui I.A. Candrea (despre limba *Psaltirii Scheiene*), Al. Mareş (despre limba *Liturghierului*), I. Rizescu (despre limba *Pravilei ritorului Lucaci*, 1581), Marianei Costinescu (despre limba în *Codicele Voroneţean*), Gh. Chivu (despre limba din *Codex Sturdzanus* şi *Dictionarium valachico-latinum. Primul dicţionar al limbii române*, 2008), I. Gheţie (despre limba din *Fragmentul Todorescu*, IM, *Psaltirea Hurmuzachi*), C. Dimitriu (despre limba din *Codicele popii Bratul*, comparată cu cea a *Codicelui Voroneţean* şi *Tetraevanghelului*

Scanned with OKEN Scanner

coresian), cele ale lui V. Arvinte (despre limba primelor cinci cărţi din *Biblia de la Bucureşti* (1688) şi a manuscriselor lor), cel al Aidei Todi (despre elemente de sintaxă românească veche la cronicarii munteni), cel al Mioarei Avram (*Evoluţia subordonării circumstanţiale cu elemente conjuncţionale în limba română*), cel al Paulei Diaconescu (*Structură şi evoluţie în morfologia substantivului românesc*) şi altele. Toate aceste studii prezintă multe fapte, explicaţii şi sugestii de detaliu şi de ansamblu care ne-au fost de mare ajutor în lucrarea noastră". (Constantin Frâncu, *Cuvânt înainte* la *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, pp. 14-15). Deducem din citatul reprodus mai sus că tipărirea lucrărilor (de o temeinicie exemplară) menţionate de excelentul specialist ieşean sunt un câştig pentru lingvistica română. Am înţeles, de asemenea, că sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea este un domeniu nu îndeajuns studiat, bibliografia românească de specialitate oferind puţine informaţii şi acestea cu caracter general. Prin urmare, întrucât sintaxa veche a stat până acum mai puţin în atenţia cercetătorilor, considerăm că prezenta ediţie este binevenită şi, într-un anumit sens, necesară. Cartea noastră îşi propune să continue seria cercetărilor din urmă pe această temă şi să sprijine, oricât de modest, mai buna înţelegere a sintaxei propoziţiei limbii române vechi. Fructificând studiile mai vechi sau mai recente ale ştiinţei lingvistice, am întreprins un examen amănunţit al conectorilor subordonatori care funcţionau la nivelul propoziţiei în limba veche românească (secolele al XVI-lea – al XVIII-lea) ca mijloace analitice de proiecţie a unei relaţii de determinare la nivel sintagmatic. Corelată cu cercetările anterioare aparţinând unor gramaticieni care dispun de atuurile unei cariere lingvistice demne de cea mai mare încredere, dar care, se înţelege, nu şi-au propus să acopere în întregime un anumit câmp de cercetare, ci să ofere contribuţii, să dea sugestii şi să deschidă drumuri, lucrarea de care ne ocupăm aici, după opinia noastră, este un câştig pentru adâncirea unor chestiuni legate de evoluţia acestor cuvinte neflexibile care funcţionează ca instrument gramatical, fără autonomie sintactică, exprimând raporturi de dependenţă la nivelul propoziţiei. În ciuda obiecţiilor ce se pot ridica, credem că, prin bogăţia informaţiei şi sugestiile interesante pe care le oferă, volumul *Relatorii prepoziţionali în limba română veche (perioada 1521-1780)* este

Scanned with OKEN Scanner

o apariţie editorială utilă profesorilor ce predau limba română, studenţilor filologi, elevilor din ultimele clase de liceu, ca şi tuturor celor dornici să se informeze asupra conectorilor subordonatori de tip prepoziţional atestaţi în această perioadă îndepărtată din istoria limbii noastre. Pe scurt spus, avem convingerea, fără teama de a cădea în eroare, că mulţi vor trage foloase de pe urma cărţii de faţă, care, credem, răspunde exigenţelor domeniului: un conţinut bogat într-un minim de spaţiu, o prelucrare riguroasă a materialului. Îl lăsăm pe cititor să judece dacă studiul întreprins de noi a reuşit să ofere ceva în plus faţă de lucrările cu acelaşi profil apărute de-a lungul vremii.

Simt nevoia să-mi exprim întreaga gratitudine faţă de cei care m-au ajutat să scriu această carte.

Mai presus de orice, sunt dator să mulţumesc din toată inima Bunului Dumnezeu care m-a ţinut sănătos şi m-a ajutat, cu Harul Său, mi-a dat puterea necesară să duc la bun sfârşit scrierea prezentului volum.

Mulţumesc soţiei mele, Iuliana, care a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să-mi asigure un climat de confort psihic şi să mă sprijine în învingerea momentelor de impas. Îi sunt deosebit de recunoscător fiicei mele, Andreea, licenţiată a Facultăţii de Litere, secţia română-franceză, a Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi, promoţia 2008 (prima, după şefa de promoţie), absolventă masterat (master în Hermeneutică literară la Facultatea de Litere a Universităţii ieşene „Al.I. Cuza" şi la Université d'Artois, Franţa, 2010), care m-a încurajat cu o atenţie afectuoasă pe întregul parcurs al muncii. Ea m-a incitat să cred în valoarea şi utilitatea străduniilor mele. Totodată, aduc mulţumiri speciale Andreei, pentru lectura exigentă şi minuţioasă a prezentei cercetări şi pentru ajutorul acordat la corectarea şi finisarea textului lucrării.

Îi sunt profund recunoscător domnului prof. univ. dr. Constantin Frâncu de la Catedra de Limbă română şi lingvistică generală din cadrul Facultăţii de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi, pentru osteneala binevoitoare de a-mi fi citit, în calitate de conducător ştiinţific, manuscrisul lucrării metodico-ştiinţifice pentru obţinerea gradului I în învăţământul preuniversitar, susţinută în anul 2004, şi de a-mi fi împărtăşit numeroasele sale observaţii şi sfaturi privind cercetarea istorică a

Scanned with OKEN Scanner

sintaxei româneşti, care mi-au fost de mare ajutor în finalizarea cercetării întreprinse atunci. Se înţelege bine de aici că ediţia de faţă a avut de profitat în urma sugestiilor extrem de utile cu privire la tratarea elementelor relatoare sub aspect sincronic şi diacronic, pe care, aşa cum am arătat, prestigiosul gramatician mi le-a dat în tot timpul cât am elaborat materialul pentru realizarea lucrării de gradul I.

În sfârşit, mulţumesc, şi pe această cale, cu toată căldura, Editurii PIM, pentru ospitalitatea şi aleasa conştiinţă profesională cu care a asigurat editarea în condiţii deosebite a prezentei cărţi.

Mircea Talmaciu

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte ATRIBUTUL în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

A

• **Atribut**

(*faza veche a limbii române*): „trestie ***a*** *cărtulariu*[5]" (*Psaltirea Scheiană* (ms. rom. BAR nr. 449), 356); „ochi de om leneş şi urechi ***a*** *om* nepricepător, n-au audzit[6]" (Varlaam, *Leastviţa*, c. 1602-1613 (ms. rom. BAR nr. 6024), 74^{v}); „în adâncul ***a*** toate *fĕlurile* de nevoi[7]" (Ioan Zoba din Vinţ, *Sicriul de aur. Carte de propovedanie la morţi*, Sas-Sebeş, 1683, ed. Anton Goţia, Bucureşti, 1984, 14^{v}); „răssipele ***a*** mare *case*[8]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 164); „că m-aş ascunde de la trăsură/***A*** *om* năprasnic ce mi-e cu ură[9]" (Dosoftei, *Psaltire a svântului proroc David* (*Psaltire în versuri)*, Uniev, 1673 şi ediţia critică a lui N.A. Ursu, Iaşi, 1974, 88^{r}).

Notă. „Atributul substantival prepoziţional cu **a** şi **de** în construcţii echivalente cu genitivul este în continuă regresiune pe măsură ce ne apropiem de sfârşitul perioadei cercetate (perioada 1640-1780, s.n.): „pentru luptarea ***a*** *dobitoace* [= a dobitoacelor]" (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646,53), „în adâncul ***a*** toate *fĕlurile* de nevoi" (Ioan Zoba din Vinţ, *Sicriul de aur. Carte de propovedanie la morţi*, Sas-Sebeş, 1683, ed. Anton Goţia, Bucureşti, 1984, 14^{v}), „răssipele ***a*** mare *case*" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958,

---

[5] Apud Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 166. „Construcţiile cu *a* şi *de* echivalente cu genitivul sunt mai frecvente în textele nordice, cele sudice preferând construcţiile cu genitivul". (Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 166)

[6] *Ibidem*, p. 166. Vezi afirmaţia lui Constantin Frâncu de sub nota de subsol anterioară.

[7] *Ibidem*, p. 345.

[8] *Ibidem*, p. 345.

[9] *Ibidem*, p. 345.

Scanned with OKEN Scanner

164), „că m-aş ascunde de la trăsură/*A om* năprasnic ce mi-e cu ură" (Dosoftei, *Psaltire a svântului proroc David* (*Psaltire în versuri)*, Uniev, 1673 şi ediţia critică a lui N.A. Ursu, Iaşi, 1974, 88r), „Mi-am oprit rostul că n-aib a dzice/De fapt *de oameni* [=a oamenilor] cuvânt *de price*" (Dosoftei, *Psaltire a svântului proroc David* (*Psaltire în versuri)*, Uniev, 1673 şi ediţia critică a lui N.A. Ursu, Iaşi, 1974, 20^{v}) etc. După cum se observă din atestările citate, construcţiile prepoziţionale cu *a* şi *de* echivalente cu genitivul sunt prezente în special în textele moldoveneşti, textele din celelalte regiuni preferând construcţiile cu substantivul în genitiv, mai generale, mai cunoscute: „de folosul tuturor *besearicilor*" (*Îndreptarea legii*, Târgovişte, 1652, editată de Colectivul de Drept Vechi Românesc, condus de acad. Andrei Rădulescu, Bucureşti, 1962, 40), „Capul tuturor *apelor*" (Petcu Şoanul, *Calendari românesc pe 100 de ani*, Braşov, 1733, 24^{v}), „au trimis pe un Văcărescu, slugă din boierii *domnului*" (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 300), „şi au dat priotului *Bratului* ot Jarăşti" (1775, Moldova, *Însemnări de pe manuscrise şi cărţi vechi din Ţara Moldovei.* Un corpus editat de I. Caproşu şi E. Chiaburu, vol. I-II, 1429-1750, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, II, 246)." (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 345).

ASUPRA

- **Atribut**

(limba română veche): „dându-le ştire de vinirea ***asupra*** *sa* împăratului turcesc[10]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 76/24).

[10] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 98. În ceea ce priveşte valoarea semantică a atributului pronominal construit cu prepoziţia *asupra* din exemplul dat mai sus, precizăm că acest determinant prepoziţional exprimă *obiectul indirect*.

Scanned with OKEN Scanner

• **Atribut**

(limba română veche): „mărturiia unora ***ca*** *acestora*[11]" (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 124/10, cf. şi Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 76/17); „unuia ***ca*** *aceluia* să i se ia darul[12]" (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 81/6, cf. şi *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, VI/51, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 116/19); „feciorii ***ca*** *aceaia* vor moşteni împărăţiia[13]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 31/23); „forte să vă păziţ de neşte căni ***ca*** *eşte*[14]" (Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 52/15); „va fura lucru svinţit den loc ***ca*** *cela* cinstit şi sfânt[15]" (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 41/7-8); „aprozi şi alţii mumbaşiri asemenea ***ca*** *aceştiia*[16]" (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957,68/23).

---

[11] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 97. Atributul introdus prin *ca* din exemplul prezentat mai sus, determinând un pronume în genitiv, apare exprimat prin pronume în acelaşi caz cu determinantul.

[12] *Ibidem*, p. 97. Atributul construit cu *ca* din exemplul de mai sus, determinând un pronume în dativ, apare exprimat prin pronume în acelaşi caz cu determinatul.

[13] *Ibidem*, p. 98. Valoarea semantică a atributului pronominal prepoziţional din acest exemplu este *comparaţia*.

[14] *Ibidem*, p. 98. Atributul pronominal prepoziţional introdus prin *ca* din citatul de mai sus are valoarea semantică de *comparaţie*.

[15] *Ibidem*, p. 98. Atributul pronominal prepoziţional introdus prin *ca* din exemplul oferit mai sus poate fi interpretat ca atribut sau complement comparativ al adjectivului.

[16] *Ibidem*, p. 98. Atributul pronominal prepoziţional construit cu prepoziţia *ca* din citatul de mai sus poate fi interpretat atât drept atribut cât şi drept complement comparativ al adjectivului.

Scanned with OKEN Scanner

CĂTRĂ

• **Atribut**

(limba română veche): „întoarcerea ***către*** *Dumnezeu*[17]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 26/21); „Nădeajdea iaste o îndrăzneală adevărată ***către*** *D‹u›mnezeu*[18]" (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 92/8); „***Către*** *lucrurile* cealea bunele, mare vătămătură fi-va trufa[19]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 12/14-15); „ascultaţi acmu al mieu ***către*** *voi* feleleatiu[20]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 36-37/14-1).

CU

• **Atribut**

(limba română veche): „Să nu aibă nice o nevoe cela ***cu*** *viia* sau ***cu*** *pomătul*[21]" (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 26/18); „tovarăşi ***cu*** *Cupăreştii*[22]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 148/37); „lada ***cu*** *poruncitele*[23]" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre

---

[17] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 86.

[18] *Ibidem*, p. 87. Atributul prepoziţional din exemplul dat mai sus exprimă *obiectul indirect*.

[19] *Ibidem*, p. 91. Atributul construit cu prepoziţia *către* din citatul reprodus mai sus poate fi interpretat ca atribut sau complement indirect.

[20] *Ibidem*, p. 98. În ceea ce priveşte valoarea semantică a atributului pronominal introdus prin *către* din exemplul de mai sus, notăm că acest determinant prepoziţional exprimă *obiectul direct*.

[21] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 87. Atributul prepoziţional are, în exemplul oferit mai sus, valoare semantică de *posesie* (*obiect posedat*).

[22] *Ibidem*, p. 87. În citatul de mai sus întâlnim un atribut prepoziţional cu valoare de *dependenţă*.

[23] *Ibidem*, p. 88. Atributul construit cu prepoziţia *cu* din exemplul citat din *Palia de la Orăştie* exprimă *conţinutul*.

Scanned with OKEN Scanner

de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 9/5); „o prisacă ***cu stupi***[24]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 15/3); „giudeţ şi certare ***cu*** *muncile* de veci[25]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 40/25); „plata ***cu*** *pedeapsa* morţii şi ***cu*** *prada* casii i se pune[26]" (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 35/13); „glasulu ***cu*** *dulce* în auzire[27]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 39/22); „cea slujbă ***cu*** *izbândă*[28]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 138/17).

DĂ PRE

• **Atribut**

(limba română veche): „îndreptare de leage ***dă pre*** *limba* ellinească pre limba proastă rumânească[29]" (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 34/29-30).

---

[24] *Ibidem*, p. 88. În exemplul de mai sus, atributul prepoziţional exprimă *conţinutul*.
[25] *Ibidem*, p. 90. În exemplul dat mai sus apare un atribut construit cu prepoziţia *cu* exprimând *instrumentul*.
[26] *Ibidem*, p. 90. Atributul prepoziţional din citatul după B. Petriceicu-Hasdeu are aceeaşi valoare semantică precum cel din citatul ilustrativ precedent.
[27] *Ibidem*, p. 90. Acest atribut exprimă *calitatea*. Vezi şi exemplul următor pentru aceeaşi valoare semantică la Ion Neculce.
[28] *Ibidem*, p. 90.
[29] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 86.

Scanned with OKEN Scanner

DE[30]

- **Atribut**

(limba română veche): „46 ***de ani***[31]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 17/19); „fiiu ***de fariseiu***[32]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 47/10); „birăul ***de Bistriţă***[33]" (Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 31/25); „egumănului ***de Tismana***[34]" ((a. 1601) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 109/2); „domnii mazâli ***de Moldova***[35]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 129/16-17); „într-aceaă parte ***de Bistriţa***[36]" (Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 27/8); „Se-l pun întru laturi ***de bisearecă***[37]" (*Pravila* ... Tipăritu-s-

---

[30] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 86. Termenul determinat de atributul prepoziţional din exemplul prezentat mai sus este un numeral cu valoare substantivală.

[31] *Ibidem*, p. 87. Atributul prepoziţional din exemplul reprodus mai sus are valoare semantică de *dependenţă*.

[32] *Ibidem*, p. 87. Când termenul determinat este numele unui titlu, atributul se construieşte uneori, după modelul slav, cu prepoziţia *de* şi chiar cu prepoziţia slavă *ot(ŭ)*; aceste construcţii (cu *de* sau *otŭ*) apar mai des în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea şi mai rar în secolul al XVIII-lea; în secolul al XVI-lea numai în documente, iar în următoarele două secole, în documente, scrieri istorice şi juridice precum şi în prefeţe (de ex., prefaţa *Cazaniei* lui Varlaam)". (Laura Vasiliu, *op. cit.*, 2009, p. 87). Vezi, în legătură cu aceasta, exemplul de mai sus precum şi următoarele două din *Cuvente den bătrâni*, respectiv din *Letopiseţul* lui Ion Neculce.

[33] *Ibidem*, p. 87.

[34] *Ibidem*, p. 87.

[35] *Ibidem*, p. 87.

[36] *Ibidem*, p. 87. Valoarea semantică a atributului prepoziţional din exemplul dat mai sus este *apartenenţa* (construcţia e echivalentă cu genitivul). Atributele cu această valoare se construiesc numai cu prepoziţia *de* şi apar rar în paginile parcurse. Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 144) opune construcţia cu *de*+ nume proprii de locuri imitată după construcţia slavă cu *otŭ* („mănăstire ***de Bistriţa***" (a. 1597) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 76/3, „cetatea ***de Samaria***", Coresi, *Tetraevanghel*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 18/12) construcţiei cu *de* cu valoare de genitiv. În opinia Laurei Vasiliu, această opoziţie nu e formulată în termenii cei mai potriviţi deoarece există atribute genitivale nume de locuri (genitive opozitive) de tipul *ţara Silezii*". Cercetătoarea crede că „opoziţia poate fi stabilită mai exact între atributele cu valoare de denumire, calchiate după slavă („mănăstire ***de Bistriţa***") şi atributele cu valoare de apartenenţă („parte ***de Bistriţă***")". (Laura Vasiliu, *op. cit.*, p. 87).

[37] *Ibidem*, p. 87. În citatul reprodus mai sus apare un atribut cu valoare de *apartenenţă*.

Scanned with OKEN Scanner

au în tipari prealuminatului domn Io Matei Basarab voievod a toată ţara Ungrovlahiei în mănăstirea Govora v leat 7148, iară de la naşterea lui Hristos 1640, 21/12); „duh ***de curvie***[38]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 27/1); „zioa ***de judecata*** ceia nefăţarnica[39]" (*ibidem*, 18/29); „Lucru ***de bărbat*** mândru iaste[40]" (*ibidem*, 26/30); „dătătoriul ***de*** toate *bănătăţile*[41]" (*ibidem*, 12/28); „câştigarea ***de mormânt*** de la feciorii lui Het[42]" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 15/46); „nu foame ***de*** *pâine* şi ***de*** *apă*, ce foame ***de*** *ascultatul* cuvântului lui Dumnezeu[43]" (*ibidem*, 25/26); „poveastea evangheliei ***de*** *naşterea* lui Hristos[44]" (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 1/12); „Să vinuesc părinţii pentru nepurtarea ***de*** *grijă* a fiilor lor[45]" (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 130/3); „giumătate ***de*** *milă*[46]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 75/12); „nici aceştia ***de*** *ţara* d-voastră, nici pământenii noştri[47]" ((a. 1707) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 289/26); „veacii ***de*** *veaci*[48]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 20/19); „bulgăre ***de*** *pământ*[49]" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 18/14); „stânci ***de***

---

[38] *Ibidem*, p. 87.
[39] *Ibidem*, p. 87.
[40] *Ibidem*, p. 87. Atributul construit cu prepoziţia *de* din citatul de mai sus exprimă *subiectul acţiunii*.
[41] *Ibidem*, p. 87. Atributul din exemplul dat mai sus exprimă *obiectul direct* (construit cu prepoziţia *de*). Aceeaşi valoare semantică are şi atributul prepoziţional din următorul exemplu.
[42] *Ibidem*, p. 87.
[43] *Ibidem*, p. 87. În acest exemplu şi în următoarele două, atributul construit cu prepoziţia *de* exprimă *obiectul indirect*.
[44] *Ibidem*, p. 87.
[45] *Ibidem*, p. 87.
[46] *Ibidem*, p. 86. Atribut partitiv.
[47] *Ibidem*, p. 86. Termenul determinat de atributul prepoziţional din exemplul de mai sus este un pronume.
[48] *Ibidem*, p. 88. Atributul introdus prin *de* are, în exemplul citat mai sus, valoare semantică de *substitut al superlativului*.
[49] *Ibidem*, p. 88. În acest exemplu şi în următoarele două atributul construit cu prepoziţia *de* exprimă *materia propriu-zisă*.

Scanned with OKEN Scanner

piatră[50]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 10/5); „mâncările ***de*** *peaşte*[51]" (*Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 1/2); „doao cinure ***de*** *oameni*[52]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 23/27); „Luând ajutor ***de*** *oaste* au venit spre ţară[53]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 28/2); „nep(o)t ***de*** *frate*[54]" (Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 34/17); „perirea oştii leşăşti ***de*** *Schinder* paşea[55]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 76/6); „molitve ***de*** *logodnă*[56]" (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 54/10); „ziua ***de*** *joimari*[57]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 42/17); „mănăstire ***de*** *Bistriţă*[58]" (B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 76/3); „acel lotru ***de*** *Mahamet* beg[59]" ((1521), *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 150/3); „tot fealiul ***de*** *pasări* curate[60]" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 37/18); „desimea mare ***de*** *trupuri*[61]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie

---

[50] *Ibidem*, p. 88.
[51] *Ibidem*, p. 88.
[52] *Ibidem*, p. 88. În exemplul dat mai sus întâlnim un atribut prepoziţional care exprimă *elementele constitutive*.
[53] *Ibidem*, p. 88. Atributul din această exemplificare exprimă *relaţia*.
[54] *Ibidem*, p. 88. Conţinutul semantic al atributului din citatul reprodus mai sus este acelaşi cu al atributului din precedentul exemplu.
[55] *Ibidem*, p. 88. În exemplul oferit mai sus avem a face cu un atribut prepoziţional care exprimă *cauza*.
[56] *Ibidem*, p. 90. Atributul construit cu prepoziţia *de* din exemplul de mai sus exprimă *destinaţia*.
[57] *Ibidem*, p. 90. În citatul din *Îndreptarea legii*, ca şi în exemplul următor dat din B. Petriceicu-Hasdeu, întâlnim un atribut cu valoare de *denumire*.
[58] *Ibidem*, p. 90.
[59] *Ibidem*, p. 90. Atributul introdus prin *de* din acest exemplu, precum şi atributele din următoarele două pasaje din *Palia de la Orăştie*, respectiv din *Letopiseţul* lui Miron Costin exprimă *termenul calificat*.
[60] *Ibidem*, p. 90.
[61] *Ibidem*, p. 90.

Scanned with OKEN Scanner

critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 81/24); „80 ***de*** *fărtare‹e›* de fănină[62]" (Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 7, 33/4); „46 ***de*** *ani*[63]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 17/19); „urii ***de*** *ucenicii* de Chiesariia[64]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 28/10-11); „unul ***de*** *numiţii* tăi[65]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 12/18-19); „într-una ***de*** *zile*[66]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 41/8); „grec ţarigrădean de neamul lui, ***de*** *Catacozoneşti*[67]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 166/25); „să petreacem cu pace şi cu sănătate fârâ de smentealâ ***de*** *vrăjmaşi* vădzuţi şi nevădzuţi[68]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 30/10-11); „din giumătate ***de*** *sat* a cincea parte[69]" ((1577) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 26/4); „mulţime ***de*** *turci*[70]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 37/24); „mare grămadă ***de*** *ură*[71]" (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu

---

[62] *Ibidem*, p. 90. Atributul construit cu *de* din exemplul prezentat mai sus exprimă *termenul numărat*.

[63] *Ibidem*, p. 90. Valoarea semantică a atributului introdus prin relatorul prepoziţional *de* din exemplul oferit mai sus este aceeaşi cu valoarea semantică realizată de atributul din exemplificarea precedentă după Al. Rosetti.

[64] *Ibidem*, p. 90. În exemplul de mai sus, precum şi în următoarele trei citate din Varlaam, Radu Popescu vornicul şi Ion Neculce, elementul relaţional *de*, cu care este construit atributul, are sens *partitiv* (cu sensul partitiv al lui *din* se foloseşte în limba veche şi *de* singur).

[65] *Ibidem*, p. 90. Atribut partitiv introdus prin *de* (cu sensul partitiv al lui *din*).

[66] *Ibidem*, p. 90. Atribut partitiv introdus prin *de* (cu sensul partitiv al lui *din*).

[67] *Ibidem*, p. 90. Atribut partitiv construit cu prepoziţia *de* (cu sensul partitiv al lui *din*).

[68] *Ibidem*, p. 90. La atributul construit cu prepoziţia *de* din exemplul dat mai sus apare un caz de ambiguitate: una din valori e *subiectul acţiunii* sau *cauza*.

[69] *Ibidem*, p. 90. În citatul de mai sus apare, de asemenea, un caz de ambiguitate: atributul prepoziţional poate fi distribuit în două clase semantice diferite: *termenul numărat* sau *apartenenţa*.

[70] *Ibidem*, p. 90. Atributul introdus prin *de* din exemplul citat mai sus poate fi interpretat ca exprimând *termenul numărat* sau *elementele constitutive*.

[71] *Ibidem*, p. 91. Atributul prepoziţional din exemplul de mai sus poate fi distribuit în două clase semantice diferite: *termenul numărat* sau *materia*.

Scanned with OKEN Scanner

introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 62/3); „minte ***de cocon***[72]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 48/27); „păşunea ***de cai***[73]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 71/28); „o Alexandre, împărat ***de lume*** nevolnică şi ticălnică[74]" (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 87/15-16); „gazde ***de furi*** şi ***de tâlhari***[75]" (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 17/17-18); „oameni ***de casa*** lui Ieremiei vodă[76]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 60/16 (cp. cu „Mi le-a spus un copil ***din casă***." (a. 1729) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 104/19)); „au adus şi câteva polcuri ***de căzaci*** de la Ocraina[77]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 155/25); „oameni ***de ai lui***[78]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 67/30); „amândouă cetăţile cu multă moarte şi perire ***de ai săi*** le dobândi[79]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 45/18); „tătarâi au lovit toată Podoliia ... şi fără nice o sminteală ***de nimea*** cu plian mult s-au întors în

---

[72] *Ibidem*, p. 91. Atributul introdus prin *de* din citatul de mai sus poate fi interpretat în două feluri: atribut exprimând *calitatea* sau *apartenenţa*.

[73] *Ibidem*, p. 91. Atributul construit cu prepoziţia *de* din pasajul de mai sus poate fi interpretat atât drept atribut exprimând *calitatea* cât şi drept atribut cu valoare semantică de *destinaţie*.

[74] *Ibidem*, p. 91. Atributul prepoziţional din exemplul prezentat mai sus poate fi distribuit în două clase semantice diferite: *calitatea* sau *dependenţa*.

[75] *Ibidem*, p. 91. Atributul introdus de prepoziţia *de* din citatul de mai sus poate fi distribuit în două clase semantice diferite: *calitatea* sau *obiectul direct*.

[76] *Ibidem*, p. 91. Atributul construit cu prepoziţia *de* din exemplul dat mai sus poate fi intepretat ca exprimând *calitatea*, *apartenenţa* sau *locul*.

[77] *Ibidem*, p. 91. Atributul construit cu prepoziţia *de* din exemplul oferit mai sus din Ion Neculce poate fi interpretat ca atribut sau complement circumstanţial de loc.

[78] *Ibidem*, p. 97. În exemplul de mai sus atributul pronominal prepoziţional partitiv introdus prin *de* este, ca şi cel substantival corespunzător, exprimat printr-un genitiv aparent.

[79] *Ibidem*, p. 98. Valoarea semantică a atributului pronominal introdus de prepoziţia *de* din citatul de mai sus este *subiectul acţiunii*.

Scanned with OKEN Scanner

părţile sale[80]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 75/19); „o cale ***de cealea*** ce duc pre noi în spăsenie[81]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 46/33).

Notă 1. În perioada 1521-1640 „atributul substantival prepoziţional cunoaşte o întrebuinţare largă, mai ales cel introdus de prepoziţia *de*, în construcţii echivalente cu genitivul: „cale(a) *de cetate* io vor fi nu aflară" (*Psaltirea Scheiană*, 356; Coresi, *Psaltire slavo-română*, Braşov, 1577, 211; în *Psaltirea Hurmuzachi*, în pasajul corespunzător apare atributul genitival „*calea cetaţiei*"); „casa *de Domnul*" (*Psaltirea Scheiană*, 424), dar „casa Domnului" (Coresi, *Psaltire slavo-română*, Braşov, 1577, 249); „vinge-veri *pre mijloc de dracii* tăi" (*ibidem*, 220), „pre mijloc *de casa* mea" (*ibidem*, 192), dar „*în mijloculu caseei* mĕle" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 82), dar „nu viia *în mijloc de casa* mea" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 83). Din exemplele citate se observă că atributul prepoziţional este concurat de atributul genitival. Tendinţa este evidentă dacă se compară diferite versiuni ale aceluiaşi text. De pildă, în *Psaltirea Hurmuzaki,* multe din construcţiile atributive cu *de* din alte versiuni ale psaltirilor sunt înlocuite cu construcţii genitivale, care sunt mai frecvente încă din secolul al XVI-lea: „în mijlocul *apelor*" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 12), „pre mijlocul *lupilor*" (Coresi, *Tetraevanghel*, Braşov, 1561, ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1961, 19), „în mijlocul *raiului*" (Moxa, *Cronograf*, 1620, 346). De cele mai multe ori, construcţiile cu *de* sunt continuatoarele construcţiilor latineşti cu *de* echivalente cu genitivul. Construcţiile cu *de* echivalente cu genitivul sunt mai frecvente în textele nordice, cele sudice preferând construcţiile cu genitivul". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială

---

[80] *Ibidem*, p. 98. Conţinutul semantic al atributului introdus prin *de* din exemplul dat mai sus se încadrează în două clase: *subiectul acţiunii*, *obiectul direct* sau chiar *indirect*.

[81] *Ibidem*, p. 98. Conţinutul semantic al atributului pronominal prepoziţional din citatul reprodus mai sus se încadrează în două clase: *partitivul* sau *calitatea*.

Scanned with OKEN Scanner

Demiurg, Iaşi, 2009, p. 166). Între anii 1640-1780 atributul substantival prepoziţional cu *de* în construcţii echivalente cu genitivul este în continuă regresiune, pe măsură ce ne apropiem de sfârşitul perioadei. După cum observă profesorul Constantin Frâncu, „construcţiile prepoziţionale cu *de* echivalente cu genitivul sunt prezente (în perioada 1640-1780, s.n.) în special în textele moldoveneşti, textele din celelalte regiuni preferând construcţiile cu substantivul în genitiv, mai generale, mai cunoscute: „de folosul tuturor *beséricilor*" (*Îndreptarea legii (1652)*, Târgovişte, 1652, editată de Colectivul de Drept Vechi Românesc, condus de acad. Andrei Rădulescu, Bucureşti, 1962, 40), „Capul tuturor *apelor*" (Petcu Şoanul, *Calendari românesc pe 100 de ani*, Braşov, 1733, 24), „au trimis pe un Văcărescu, slugă din boierii *domnului*" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 300), „şi au dat priotului *Bratului* ot Jarăşti" (1775, Moldova, *Însemnări de pe manuscrise şi cărţi vechi din Ţara Moldovei.* Un corpus editat de I. Caproşu şi E. Chiaburu, vol. II, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, 246)". (*op. cit.*, 2009, p. 345)

În unele texte, în special în cronici şi documente, se întâlnesc până la sfârşitul perioadei 1640-1780 atribute substantivale construite cu prepoziţiile slave *ot* şi *za*, care apar alături de cele cu *de*: „conacul *ot Tunari*" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 143), „eu preotu Dumitraşco *ot Căiuţul Mic*" (1775-1776, Moldova, *Însemnări de pe manuscrise şi cărţi vechi din Ţara Moldovei.* Un corpus editat de I. Caproşu şi E. Chiaburu, vol. II, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, 256), „zugraf Ioan zugraf *ot Bucureşti*" (1774, Bucureşti, *Inscripţiile medievale ale României. Oraşul Bucureşti*, ediţie de Alexandru Elian (redactor responsabil), Bucureşti, 1965, 492), „vel-căpitan *za dorobanţi*" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 78).

Notă 2. „Atributele care denumesc localitatea de origine a unor persoane sau regiunea mai mare în care este cuprins un anumit loc apar de câteva ori construite cu *de* sau, în secolul al XVI-lea, cu *ot(u)*: „oamenii *de Cămpul-lungu* (Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 31/11),

Scanned with OKEN Scanner

„Pitea *ot Scoarţa*" ((1591) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 153/5), „Vlaldu (sic!) de acole *de sat* de Berileşti" ((a. 1608) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 169/10), „oamenii *de ţara* d-voastră" ((a. 1707) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 288/10), „un ţinut *de Ţara Leşească*" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 42/20), „faţă de oamenii *de la Cămpul-lungu*" (Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 31/8).

Aceste construcţii se pot explica prin influenţa slavă, aşa cum le explică O. Densusianu, dar şi prin sensul de „din" sau „de la" pe care îl are uneori prepoziţia *de* în limba veche când introduce circumstanţialele de loc: „mănâncă *de* tot pomul raiului" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 19/4).

O singură dată apare construit cu *de* atributul care exprimă *timpul*: „voiu arăta ascunsele *de începutul* lumii" (*Noul Testament sau împăcarea cu leagea cea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru,* Bălgrad, 1648, 17/32). Fenomenul se explică prin sensurile, menţionate în alineatul precedent, pe care le are prepoziţia *de*". (Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 89).

DE CĂTRĂ

- **Atribut**

(limba română veche): „partea ***de cătră*** *răsărita* soarelui[82]" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 48/20); „lângă fântâna cu apa cea ***de cătră*** *seară*[83]" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 16/28).

[82] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul prepoziţional din exemplul prezentat mai sus exprimă *locul* (atribut local).

[83] *Ibidem*, p. 88. Atributul construit cu prepoziţia *de cătră* din citatul de mai sus exprimă *timpul* (atribut temporal).

Scanned with OKEN Scanner

DE ÎN

• **Atribut**

(limba română veche): „alţii ***de în*** *rândul* clirosului[84]" (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 78/38).

DE LA

• **Atribut**

(limba română veche): „carte ***de la*** *mu*[*ma* lui Oli]mbiiada[85]" (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 110/19-20); „dzilele adzimelor ***de la*** *Filipiia*[86]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 15/4-5); „îmi dete Panaioti neguţătorul o carte ***de la*** *dumneata*[87]" ((a. 1722) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 102/3); „Tănas‹e› ***de la*** *noi*[88]" ((a. 1595) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 157/8-9); „n-am, luat nici o scrisoare ***de la*** *dumneata*[89]" ((a. 1770) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 17/7-8); „au trimis şi craiul un sol ***de la*** *sine* la turci[90]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 76/18); „După moartea lui Ştefăniţă-vodă, ficiorul lui Vasilie-vodă în anul 7170, au trimis boierii

---

[84] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 86. Atribut partitiv (v. exemplul de mai sus). Termenul determinat de atributul prepoziţional este un pronume.

[85] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 86. Atributul construit cu prepoziţia *de la* din exemplul dat mai sus exprimă *proveniența*.

[86] *Ibidem*, p. 88. Atributul prepoziţional din citatul reprodus mai sus este un *atribut local* (exprimă *locul*).

[87] *Ibidem*, p. 98. Atributul pronominal prepoziţional introdus prin *de la* din exemplul oferit mai sus exprimă *obiectul indirect*.

[88] *Ibidem*, p. 98. Determinantul prepoziţional construit cu prepoziţia *de la* din citatul de mai sus exprimă *locul*.

[89] *Ibidem*, p. 98. Atributul pronominal prepoziţional din exemplul citat mai sus poate fi interpretat ca atribut sau complement indirect.

[90] *Ibidem*, p. 98. Atributul pronominal prepoziţional din citatul de mai sus poate fi interpretat atât drept atribut, cât şi drept complement circumstanţial de loc.

Scanned with OKEN Scanner

la Poartă pre Chiriţă Drace, cu rugăminte ***de la boieri*** şi ***de la ţară***, pe cine or vrè ei să le dè domnu de ţară[91]". (Ion Neculce, *O samă de cuvinte*, antologie şi postfaţă de Valeriu Cristea, bibliografie de Ion Nistor, Bucureşti, 1972, 39/3).

DENAINTEA

• **Atribut**

(limba română veche): „fântâna ***denaintea*** *porţii* domneşti[92]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 153/16).

DE PE

• **Atribut**

(limba română veche): „veri primari cu Dumitraşco-vodă ***de pe*** *Cantacozineşti*[93]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 167/35).

DE PE LA

• **Atribut**

(limba română veche): „diregătorii şi giudeţele ***de pe la*** toate *scaunele* Moldovei[94]" (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 3/4-5).

---

[91] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 131. Remarcăm în exemplul dat mai sus apariţia raportului de coordonare copulativă între termeni nonidentici morfologic în ceea ce priveşte genul şi numărul (*identitate sintactică-nonidentitate morfologică*).

[92] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. În exemplul dat mai sus atributul construit cu prepoziţia *denaintea* exprimă *locul*.

[93] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul construit cu prepoziţia *de pe* din exemplul oferit mai sus exprimă *relaţia*.

Scanned with OKEN Scanner

DE PE LÂNGĂ

• **Atribut**

(limba română veche): „oastea acéia ***de pe lângă*** *puşci*[95]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 79/33).

DE PISTE

• **Atribut**

(limba română veche): „Ţara Căzăcească cea mare ***de piste*** *Nipru*[96]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 153/40).

DE PRESPRE

• **Atribut**

(*faza veche a limbii române*): „a sfântului post, ce e de patruzeci de zile vreamea, fraţilor, ***de prespre*** totu *anul*[97]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 55/19).

---

[94] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul introdus de prepoziţia *de pe la* din exemplul citat mai sus exprimă *locul* (atribut local).

[95] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. În citatul de mai sus întâlnim un atribut prepoziţional introdus prin *de pe lângă* care exprimă *locul* (atribut local).

[96] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul introdus de prepoziţia *de piste* din exemplul dat mai sus exprimă *locul* (atribut local).

[97] Apud Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Exemplul prezentat mai sus conţine un atribut temporal realizat cu prepoziţia compusă *de prespre* „corespunzător unei propoziţii atributive în care el ar avea funcţie de circumstanţial". (Laura Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 88).

Scanned with OKEN Scanner

DESPRE

• **Atribut**

(limba română veche): „Constantin voivod cel ***despre*** *mumă* unchiul măriei-tale[98]" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, VII/36); „Şi vădzindŭ şi pre Ştefan vodă în turburări totdeauna şi ***despre*** *ai săi* şi ***despre*** *streini*, l-au mazilit, luându-tŭ în obédzi din Ţara Muntenească...[99]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 63/29).

DE SUPT

• **Atribut**

(limba română veche): „calul ***de supt*** *hatmanul* Buhuş[100]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 145/3).

DIN (DEN)

• **Atribut**

(limba română veche): „neminea ***den*** *oameni* cei proşti[101]" (*Pravila* ...Tipăritu-s-au în tipari prealuminatului domn Io Matei Basarab a toată ţata Ungrovlahiei în mănăstirea Govora v leat 7148, iară de la naşterea lui Hristos 1640, 10/11-12); „se

---

[98] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul construit cu prepoziţia *despre* din pasajul de mai sus exprimă *relaţia*.

[99] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 174. În citatul reprodus mai sus remarcăm raportul de coordonare copulativă, stabilit între termeni nonidentici din punct de vedere sintactico-morfologic (atribut pronominal – atribut substantival prepoziţional).

[100] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul prepoziţional din exemplul prezentat mai sus exprimă *timpul* (atribut *temporal*).

[101] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 86.

Scanned with OKEN Scanner

cheamă boală ***den luna***[102]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 81/31), „Luo una ***den*** *coastele* lui[103]" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 19/18), „mulţi ***din*** *căpetenii*[104]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 131/5); „Mi le-a spus un copil ***din*** *casă*[105]" ((a. 1729) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 104/19); „puţinea dulceaţă a vieţiei ***den*** ceastă *lume*[106]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 72/3); „Se audzi glas ***din*** *rostul* lui[107]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 41/4); „Făcu lui Adam ... haine ***den*** *piei*[108]". (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 23/3)); „Neagoe vodă ***den*** *Ţara Rumânească* şi Bogdan vodă ***den*** *Moldova*[109]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 35/27-8); „judeţul ***den*** *cetatea* Braşovului şi a tot ţinutul Bârsei[110]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 5/29-30).

Notă. „Uneori, exclusiv în texte originale, apar construite cu **din** sau **de** la atribute exprimate prin nume topice care determină substantive nume de funcţii sociale. Exemplele pe care le avem sunt numai din secolele al XVI-lea şi al XVIII-lea, este

---

[102] *Ibidem*, p. 88. Atributul construit cu prepoziţia *den* din exemplul oferit mai sus exprimă *originea*.
[103] *Ibidem*, p. 90. Atribut partitiv introdus prin *den*.
[104] *Ibidem*, p. 90. Atribut partitiv.
[105] *Ibidem*, p. 91. Acest atribut prepoziţional poate fi distribuit în două clase semantice diferite: calitatea, apartenenţa sau locul.
[106] *Ibidem*, p. 90. În exemplificarea de mai sus, atributul construit cu prepoziţia *di(e)n* poate fi distribuit în două clase semantice diferite: locul sau timpul.
[107] *Ibidem*, p. 91. Construcţia de mai sus poate fi interpretată ca atribut sau complement circumstanţial de loc.
[108] *Ibidem*, p. 91. Construcţia din exemplul dat mai sus poate fi interpretată ca atribut sau complement circumstanţial instrumental.
[109] *Ibidem*, p. 89. Referitor la atributele exprimate prin nume topice care determină substantive nume de funcţii sociale, vezi comentariile aparţinând Laurei Vasiliu expuse de noi în **Notă**.
[110] *Ibidem*, p. 89. Remarca de sub nota de subsol anterioară este valabilă şi aici.

Scanned with OKEN Scanner

neîndoielnic însă că fenomenul a existat şi în secolul al XVII-lea: *judeţul* ***den cetatea*** *Braşovului şi a tot ţinutul Bârsei* (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 5/29-30), *Neagoe vodă* ***den Ţara Rumânească*** *şi Bogdan vodă* ***den Moldova*** (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 35/27-8), *despotul* ***de la Moreea*** (*adică Pelopinisului*) (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 27/24). Aceste atribute ar putea fi interpretate ca exprimând dependenţa şi atunci apariţia prepoziţiei *din* s-ar datora construcţiei cu prepoziţia corespunzătoare *ot*(*ŭ*) din slavă; pentru această interpretare pledează faptul că în primul şi în ultimul exemplu atributul cu *din*, respectiv cu *de la*, este coordonat, respectiv glosat, cu unul genitival de dependenţă. Pot fi interpretate însă şi mai simplu, ca atribute locale, denumind localităţile unde trăiesc persoanele respective; pentru această interpretare pledează faptul că toate exemplele sunt din texte originale". (Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*,, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 89).

DINTRU (DENTRU)

• **Atribut**

(limba română veche): „viiaţa mea ceaia ***dintru*** *tinrereaţe*[111]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 74/2); „***Dintru*** *îmvierea* morţilor luminră va se spue oamenrilor[112]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 80/3-4); „***Dentru*** *îngeri*, carele era mai mare[113]". (Coresi, *Carte cu învăţătură*

---

[111] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul introdus de prepoziţia *dintru*, din exemplul dat mai sus are valoare semantică *temporală* (atribut temporal).

[112] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul construit cu prepoziţia *dintru* din citatul reprodus mai sus exprimă *proveniența*.

[113] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 91. Atributul construit cu prepoziţia *dentru* din exemplul oferit mai sus poate fi interpretat ca atribut sau complement comparativ al adjectivului.

Scanned with OKEN Scanner

(1581), publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 12/33); „să puie unul ***dintr-înşii*** mai mare să-i îndirepteze[114]" (1767, Braşov, *Acte, documente şi scrisori din Scheii Braşovului*, text ales şi stabilit, note deVasile Oltean, Editura Minerva, Bucureşti, 1980, 24).

DUPĂ

• **Atribut**

(*faza veche a limbii române*): „la anul ***dup-aceasta*** au mărs turcii cu oaste[115]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 148/3); „meargerea ***după el***[116]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 70/36).

FĂRĂ

• **Atribut**

(*limba română veche*): „striinii şi ceia ***fără case***[117]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 43/4).

FĂRĂ (DE)

• **Atribut**

(*faza veche a limbii române*): „La cap mică, după mamina trupului ce poartă, picioare înalte şi la genunchi botioase, la talpă lată şi ***fără unghi***, la copită

---

[114] Apud Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 346.

[115] Apud Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 98. Atributul pronominal prepoziţional din exemplul citat mai sus este încadrat de Laura Vasiliu în clasa semantică de atribute care exprimă „timpul".

[116] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 98. Conţinutul semantic al atributului pronominal prepoziţional din exemplul dat mai sus se încadrează în două clase: *locul* şi *modul*.

[117] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 87. În textul de mai sus atributul prepoziţional are valoare semantică de *posesie* (*obiect posedat*).

Scanned with OKEN Scanner

îngemănată şi ca gâştele pe dedesupt împeliţată[118]" (Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, text stabilit şi glosar de Stela Toma, prefaţă de Virgil Cândea, studiu introductiv, comentarii, note, bibliografie şi indici de Nicolae Stoicescu, Bucureşti, 1973, 105/46); „...că ni s-au împietrit inimile întru răutăţ, ca a lui faraon şi umblă, ca nişte cai sirepi, ***făr'de*** *zăbală* şi ***făr'de*** *ruşine*, până vom cădea într-o vreo prăpastie şi vom peri[119]". (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1972, 27/6).

ÎN

- **Atribut**

(limba română veche): „Au fost meşteri şi fauri ***în*** tot *lucrul* arămiei şi ***în*** *fier*[120]". (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 26/9-10); „Era om tânăr Stroici şi din casă mai vechi şi cinsteş decât toate casele ***în*** *ţară*[121]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 60/26); „credincioşilor ***în*** *Hristos*[122]" (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, În cetatea Bălgradului, 1648, 1ʳ/19);

---

[118] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 173. În exemplul de mai sus, raportul de coordonare copulativă este ocurent între termeni definiţi prin nonidentitate sintactico-morfologică (*lată – fără unghi*).

[119] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 129. În exemplul oferit mai sus, raportul de coordonare copulativă e stabilit între substantive care au acelaşi gen şi număr şi sunt precedate de prepoziţia *făr'de*.

[120] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul prezent în citatul de mai sus exprimă *relaţia*.

[121] *Ibidem*, p. 89. În exemplul dat mai sus avem a face cu o construcţie ambiguă unde determinantul prepoziţional (*în ţară*) poate fi condiderat şi complement circumstanţial.

[122] Apud Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 86.

Scanned with OKEN Scanner

LA

• **Atribut**

(limba română veche): „la dascalul său Aristotel , filosof ***la*** *Machidonie*[123]" (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 93/31); „carte românească de învăţătură dumenecele preste an şi ***la*** *praznice* împărăteşti şi la svănţi mari[124]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 1/1-2); „cazanie ***la*** *adormirea* presf‹i›ntei născătoarei de Dumnezeu[125]" (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 84/24-25); „cale ***la*** *împărăţiia* ceriului[126]" (Pravila ... Tipăritu-s-au în tipari prealuminatului domn Io Matei Basarab voievod a toată ţara Ungrovlahiei în Mănăstirea Govora v leat 7148, iară de la naşterea lui Hristos 1640, III/13).

OT

• **Atribut**

(faza veche a limbii române): „şpan ***ot*** *Maramoreş*[127]" (*Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 155/1); „Hanăş Begner ***ot*** *Braşov*[128]" (1521, Câmpulung, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M.

---

[123] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. Atributul introdus prin *la* din exemplul de mai sus exprimă *locul*.

[124] *Ibidem*, p. 88. În citatul din *Cazania* lui Varlaam atributul construit cu prepoziţia *la* exprimă *timpul*.

[125] *Ibidem*, p. 88. Atributul prepoziţional din exemplul oferit mai sus exprimă *timpul* (atribut temporal).

[126] *Ibidem*, p. 90. Atributul introdus de prepoziţia *la* din citatul reprodus mai sus poate fi distribuit în două clase semantice diferite: *locul* sau *destinaţia*.

[127] Apud Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea - -al XVIII-lea*, Editura Academei Române, Bucureşti, 2007, p. 87. „Când termenul determinat este numele unui titlu, atributul se construieşte uneori, după model slav, cu prepoziţia *de* şi chiar cu prepoziţia slavă *ot(ŭ)*; aceste construcţii (cu *de* sau *otŭ*) apar mai des în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea şi mai rar în secolul al XVIII-lea; în secolul al XVI-lea numai în documente, iar în următoarele două secole, în documente, scrieri istorice şi juridice precum şi în prefeţe (de ex. , prefaţa *Cazaniei* lui Varlaam)". (Laura Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 87).

[128] Apud Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 166.

Scanned with OKEN Scanner

Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 95); „Şi am scris această scrisoare în casa popei Stoeiei *ot Bolboşi*[129]" (1576, Bolboşi, jud. Gorj, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 99); „popa Ion *ot Scheai*[130]" (1592, Drăguşeni, jud. Iaşi, 175); „Pitea *ot Scoarţa*[131]" ((1591) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 153/5).

Notă. „În unele texte, în special în documente, apar atribute substantivale prepoziţionale cu *ot* şi *za*, de origine slavă. Prepoziţia *ot* cu sensul de „de la", „din" precedă numele de locuri şi indică proveniența sau poziţia în spaţiu a determinantului: „Hanăş Begner *ot Braşov*" (1521, Câmpulung, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 95), „Şi am scris această scrisoare în casa popei Stoeiei *ot Bolboşi*" (1576, Bolboşi, jud. Gorj, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 99), „popa Ion *ot Scheai*" (1592, Drăguşeni, jud. Iaşi, 175). Tendinţa de înlocuire a acestei prepoziţii slave cu prepoziţia românească *de* se observă încă din secolul al XVI-lea: „Giupânul birăul *de Bistriţă*" (1595, Câmpulung (Moldovenesc), *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 195), „Adecă eu Iorga, feciorul Buscăi *de Buzeşti*" (*Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 197), „Scriu la Dumneata Lucaci, pulgăr-meşter *de Sibiu*" (1600, Bălgrad, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de

---

[129] *Ibidem*, p. 166.
[130] *Ibidem*, p. 166.
[131] Apud Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 89. „Atributele care denumesc localitatea de origine a unor persoane sau regiunea mai mare în careeste cuprins un anumit loc apar de câteva ori construite cu *de* sau, în secolul al XVI-lea, cu *ot*(*u*): „Pitea *ot Scoarţa*" ((1591) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962,153/5)". (Laura Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 89).

Scanned with OKEN Scanner

Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniță, Al. Mareș, Al. Roman Moraru, București, 1979, 208). În secolul al XVII-lea prepoziția *ot* se menține în documente: „Stanciul vornicul *ot Sălatnic* și Nenciut vornicul *ot Măneşti*" (1630, Țara Românească, *Documenta Romaniae Historica*, A. *Moldova*, B. *Țara Românească*, XIX-XXIV, București, 1965-1974, XXIII, 249)". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009, p. 166).

„În unele texte, în special în cronici și documente se întâlnesc până la sfârșitul perioadei (cuprinsă între 1640 și 1780 – s. n.) atribute substantivale construite cu prepozițiile slave *ot* și *za*, care apar alături de cele cu *de*: „conacul *ot Tunari*" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediție de Aurora Ilieș, București, 1970, 143), „eu preotu Dumitrașco *ot Căiuțul* Mic" (1775-1776, Moldova, *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*. Un corpus editat de I. Caproșu și E. Chiaburu, vol .I-II, 1429-1750, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, II, 256), „zugraf Ioan zugraf *ot București*" (1774, București, *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, ediție de Alexandru Elian (redactor responsabil), București, 1965, 492), „volcăpitan *za dorobanți*" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediție de Aurora Ilieș, București, 1970, 78)". (Constantin Frâncu, *lucr. cit.*, p. 345).

PENTRU

• **Atribut**

(limba română veche): „luo o coastă dentr-ale lui și plini trup ***pentru*** *dânsa*[132]" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi și ale cei noao leage toate*, 1688, 2/25).

---

[132] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, București, 2007, p. 98. Atributul pronominal prepozițional din exemplul prezentat mai sus poate fi interpretat atât drept atribut cât și drept complement indirect.

Scanned with OKEN Scanner

• **Atribut**

(limba română veche): „den toţi viermii ***pre*** *pământ* după fealiul lor[133]" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 32/10); „Sunt luate şi Renii cu câteva sate de soltan Osman sat de ţară ***pe*** *Dunăre*[134]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 85/21); „şi în tine blagoslovi-se-vor toate rudele ***pre*** *pământ*[135]" (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 48/6); „Au fost viscole şi vănturi de scrăbe şi de dosădzi ***pre*** *oameni*[136]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 30/26-27).

PRESTE

• **Atribut**

(limba română veche): „carte românească de învăţătură dumenecele ***preste*** *an* şi la praznice împărăteşti şi la svănţi mari[137]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 1/1-2);

---

[133] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 89. În exemplul dat mai sus apare un atribut local care, deşi corespunde unei propoziţii atributive, este construit cu prepoziţia *p(r)e* (neprecedată de *de*).

[134] *Ibidem*, p. 89. În citatul din *Letopiseţul* lui Miron Costin întâlnim un atribut local care, deşi corespunde unei propoziţii atributive, este construit cu prepoziţia *p(r)e* (neprecedată de *de*).

[135] *Ibidem*, p. 89. În exemplul reprodus mai sus avem a face cu o construcţie ambiguă unde determinantul prepoziţional (*pre pământ*) poate fi considerat şi complement circumstanţial.

[136] *Ibidem*, p. 91. Atributul introdus prin *pre* din exemplul citat mai sus poate fi interpretat ca atribut sau complement indirect.

[137] Ap. Laura Vasiliu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 88. În exemplul dat mai sus, atributul construit cu prepoziţia *preste* exprimă *timpul*. Acest atribut temporal, deşi corespunde unei propoziţii atributive, este construit cu prepoziţia *p(r)e* (neprecedată de *de)*. După cum arată Laura Vasiliu, folosirea prepoziţiilor neprecedate de *de* „trebuie pusă în legătură cu construcţiile ambigue de felul celor următoare unde determinantul prepoziţional poate fi considerat şi complement circumstanţial şi, în această ipoteză, este justificată construcţia cu prepoziţia simplă: „şi în tine blagoslovi-se-vor toate rudele *pre pământ* PO 48/6, „Era om tânăr Stroici şi din casă mai vechi şi cinsteş decât toate casele *în ţară*". (C. Let. 60/26)".

Scanned with OKEN Scanner

„taini mari ***preste fire***[138]" (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 96/5).

ZA

- **Atribut**

(*faza veche a limbii române*): „velcăpitan ***za*** *dorobanţi*[139]" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 78).

---

[138] *Ibidem*, p. 90. Atributul introdus de prepoziţia *de* din exemplul prezentat mai sus exprimă *calitatea*.

[139] Apud Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 345.

„În unele texte, în special în documente, apar atribute substantivale prepoziţionale cu *ot* şi *za*, de origine slavă. (...) Prepoziţia de origine slavă *za* se folosea pentru „de" după numele de dregătorii (vezi Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 51). Ea introduce şi complemente de relaţie (vezi mai jos *Complementul de relaţie*)." (Constantin Frâncu, *lucr. cit.*, p. 166).

„În unele texte, în special în cronici şi documente se întâlnesc până la sfârşitul perioadei (cuprinse între 1640 şi 1780, s.n.) atribute substantivale construite cu prepoziţiile slave *ot* şi *za*, care apar alături de cele cu *de*: (...) „velcăpitan *za dorobanţi*" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 78)". (Constantin Frâncu, *lucr. cit.*, p. 345).

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL DIRECT în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

PE

• **Complement direct**

(faza veche a limbii române): „şi biruiră ***pe*** *oastea* călcătoriului şi hulitoriului Mihnii-vodă[140]". (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 98); „birui ***pre*** *oastea* Vladului-vodă[141]". (*Ibidem*, p. 98); „oştile lui ajunseră ***pre*** *oştile* Ieremiei-vodă[142]" (*Ibidem*, p. 136); „cele peste putinţă dări şi cheltuieli, care a odihni ***pre*** doao *împărăţii* trebuia[143]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 60); „numai ***pă*** *ţară* au păgubit cu o sumă de bani[144]" (*Ibidem*, p. 111); „că pot fi şi oameni răi dintr-un neam, ***pe*** *carii* obştea nu-i va pohti[145]" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian , Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 281);

---

[140] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 60. „Uneori se construiesc cu prepoziţia *pe* şi substantive inanimate denumind colectivităţi (*oaste*, *împărăţie*, *ţară*)". Vezi, pe lângă textul ilustrat mai sus, şi patru citate oferite în continuare, de asemenea cu scop exemplificativ.

[141] *Ibidem*, p. 60.

[142] *Ibidem*, p. 60.

[143] *Ibidem*, p. 60.

[144] *Ibidem*, p. 60.

[145] *Ibidem*, p. 61. În secolul al XVII-lea „utilizarea pronumelui relativ *care*(*le*) fără *p*(*r*)*e* este mult mai frecventă (de fapt, o „normă" a epocii); complementul direct exprimat prin *care* fără *pe* este frecvent şi în limba română actuală (populară), dar respinsă de norma literară. (...) Uneori relativul *care*(*le*) apare cu prepoziţia *p*(*r*)*e*, mai rar (ca în exemplul de mai sus – s.n.)." (Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 61).

Scanned with OKEN Scanner

„Dumnezeu ***pă*** *măriia-sa* de toată primejdia *l*-au ferit[146]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 625); „să păzească ***pre*** *măriia-ta*[147]" (*Ibidem*, p. 11); „ca să trăiască ***pe*** *măriia-ta* în multe zeci de ani"[148] (*Ibidem*, p. 11) „au făcut pă cei mari de au slobozit ***pre*** *ei* şi ***pre*** *ceilalţi* au oprit[149]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian , Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 283); „hulesc şi grăiesc ***pe*** *alţii* de rău, neuitându-se să vază ***pe*** *dânşii*, ce şi cum sânt[150]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 47); „***pre*** toţi *streinii* iubiia şi ţara lui bine orânduise[151]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini* (*Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc*), în *Cronicari munteni*, I, ed. de Mihail Gregorian , Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 140); „au legat dumnealui Bălăceanu, care îndeamnă ***pe*** *dumneata* spre mânie, alte legături...[152]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari*

---

[146] *Ibidem*, p. 61. „În a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea, tendinţa de reluare sau de anticipare a complementului direct (realizare prepoziţională) prin formele atone ale pronumelui personal devine normă pentru toate variantele literare; scrierile cronicarilor munteni reflectă această situaţie. Construcţiile mai vechi, fără reluarea şi anticiparea complementului direct, se mai întâlnesc, însă, chiar dacă doar sporadic; uneori acelaşi cronicar, la o distanţă de câteva rânduri, foloseşte complementul reluat (anticipat) sau simplu" (Aida Todi, *lucr. cit.*, Editura Paralela 45, 2001, p. 60). Spre exemplificare, vezi citatul oferit mai sus, respectiv următoarele două pasaje excerptate de autoarea amintită mai devreme din cronica lui Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*. Şi tot despre fenomenul reluării şi al anticipării complementului direct construit cu prepoziţia *pe*, Aida Todi (*op. cit.*, p. 134) notează: „Fenomenul reluării şi al anticipării complementului direct şi a celui indirect prin formele scurte ale pronumelui personal (inovaţie a limbii române faţă de limbile romanice) poate deosebi, în general, în limba română veche, textele originale de cele traduse. În textele originale din secolul al XVI-lea, fenomenul este oscilant, putând reprezenta un rezultat al manierismului sintactic specific primului secol al traducerilor în limba română (Fl. Zgraon, *Textele complementare şi manierismul sintactic în limba secolului al XVI-lea*, în LR, XXXI, 1982, nr. 3, pp. 225-237)."

[147] *Ibidem*, p. 61.

[148] *Ibidem*, p. 61.

[149] *Ibidem*, p. 62. Avem de-a face aici cu un exemplu de folosire a complementului direct construit prepoziţional care nu prezintă fenomenul de reluare şi anticipare. Vezi şi celelalte patru exemple date mai sus.

[150] *Ibidem*, p. 62.

[151] *Ibidem*, p. 62.

[152] *Ibidem*, p. 62.

Scanned with OKEN Scanner

munteni, II, ed. de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 286); „ia ***pă*** *dumnealor* de-i du puşcărie[153]". (*Ibidem*, p. 299); „cu daruri ***pre*** *toţi* dăruindu-i[154]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 51); „şi-i dărui ***pre*** *toţi*[155]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, ed. Mihail Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, p. 111); „ de vor mărturisi ***pre*** *domnul* de rău, de hain, precum îl mărturisesc acei boieri pribegi, să iasă la iveală cuvintele lor, iar de nu vor mărturisi ***pre*** *domnul* bun şi drept...[156]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 297); „aşa fără veste au năpustit într-înşii ***pre*** *beşlii* lui şi ***pre*** *mulţi* turci[157]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Bucureşti, 1961, p. 118); „***pe*** *cine* va să piiarză Dumnezeu îi ia svatul[158]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 90); „şi pierdu Dumnezeu ***pre*** toţi *vrăjmaşii* lui Neagoe-vodă[159]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Bucureşti, 1961, p. 100); „cum să scază ***pe*** *Mihai-vodă* den ţară[160]" (*Ibidem*, p. 123); „scăzură pre Mihai-vodă despre domniia ţării şi despre venitul

---

[153] *Ibidem*, p. 62.
[154] *Ibidem*, p. 62. Regim de tranzitiv, cu complement direct prepoziţional animat au, în cronicile munteneşti, şi următoarele verbe, unele cu sensuri diferite de cele actuale: *a dărui*, *a mărturisi*, *a năpusti*, *a pierde*, *a scădea*, *a spori*, *a stinge*, *a trăi*, *a trece* ş. a. Spre exemplificare, vezi citatul de mai sus şi, de asemenea, următoarele 14 excerptate din textele cronicilor.
[155] *Ibidem*, p. 62.
[156] *Ibidem*, p. 63.
[157] *Ibidem*, p. 63.
[158] *Ibidem*, p. 63.
[159] *Ibidem*, p. 63.
[160] *Ibidem*, p. 63.

Scanned with OKEN Scanner

ei[161]" (*Ibidem*, p. 123); „l-au ucis şi au stins şi ***pe*** acel *tiran*[162]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 22); „***pe carii*** cu sabiia şi cu foc i-au stins[163]" (*Ibidem*, p. 22); „mai ales ***pe*** *oamenii* lui Costandin-vodă i-au stins[164]." (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 344); „l-au **27** stins ***pe*** acel *domn* din faţa pământului[165]" (Ibidem, p. 346); „***pre*** puternicul şi milostivul *Dumnezeu* rog ca să trăiască ***pe*** *măriia-ta* în multe zeci de ani de acum înainte[166]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 11); „direpţ aceia nici ***pe*** acel *Carol* a mai trăi au vrut[167]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 59); „acea de apoi nici ***pre*** *ei* judecata lui Dumnezeu nu i-au trecut, ci în scurtă vreme şi lor dumnezeiasca arătare s-au făcut[168]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 57-58); „pomeneşte, Doamne, ***pre*** *Davidu*[169]" (*Psaltirea Scheiană* (în I. A. Candrea, *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, vol. II, Bucureşti, 1916); „***Pe*** *Alexandru* vodă încă l-au prins moldovenii[170]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 59/32); „Iată ***pre*** *unguri* i-au gonit[171]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 12); „***Pre*** *mişel*

---

[161] *Ibidem*, p. 63.
[162] *Ibidem*, p. 63.
[163] *Ibidem*, p. 63.
[164] *Ibidem*, p. 63.
[165] *Ibidem*, p. 63.
[166] *Ibidem*, p. 63.
[167] *Ibidem*, p. 63.
[168] *Ibidem*, p. 63.
[169] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 76.
[170] *Ibidem*, p. 77.
[171] *Ibidem*, p. 59.

Scanned with OKEN Scanner

să tragă-n laţ[172]" (Dosoftei, *Psaltirea voroneţeană*, ediţia S. Gălușcă, Halle, 1913, 33), „L-au omorât şi ***pe acela***[173]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 31); „Şi aşea obârşindu-să pace, hanul întâiŭ au purces cătră Crâm şi Zamoyschii cătră ţara sa, lăsândŭ pe lângă Ieremia vodă ***pre*** *Albertŭ Hanschii* şi ***pre*** *Ian Potoţchii*[174]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 45/31); „Şi puseră trei steaguri de lefecii moldoveni, anume Beşluga şi Vicol şi Talul, de-o păzâè ***pe*** *dânsa* şi ***pe*** *feciorul* ei, Gheorghe bezadè...[175]" (Ion Neculce, *O samă de cuvinte*, antologie şi prefaţă deValeriu Cristea, bibliografie de Ion Nistor, Bucureşti, 1972, 62/28); „ (...) Dumnezeu au făcut doi luminători mari: unul mai mare şi altul mai mic; şi ***pre*** *cel* mai mare, adec pre soare, întru stăpânirea zilii, iar ***pre*** *cel* mai mic, adecă pre lună, întru stăpânirea nopţii[176]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel Bucureşti, 1972, 57/24); „Ascultă glasul oamenilor, carii strigă cătră tine, că nu urgisescu ***pre*** *tine* ci ***pre*** *mine* ca să nu le fiu eu împărat, nici lor, nici altor făpturi ce am făcut[177]". (*Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Teodosie*, text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi G. Mihăilă, Bucureşti, 1970, 142).

Notă. Construcţia prepoziţională **(pe)** a complementului direct, care individualizează limba română în cadrul limbilor romanice, a stat în atenţia multor specialişti; cf. Fr. Diez, *Grammatik der romanischen Sprachen*, Bonn, 1836-1843;

---

[172] *Ibidem*, p. 59.

[173] *Ibidem*, p. 59. „Când complementele sunt după verbul predicat, adesea regent, reluarea (în fapt, anticiparea) se manifestă aleatoriu în limba veche, dar e obligatorie în cea modernă". (Elena Dragoş, *lucr. cit.*, p. 59).

[174] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 133. În acest exemplu, raportul de coordonare copulativă apare între elemente identice din punct de vedere sintactico-morfologic (*identitate sintactico-morfologică*).

[175] *Ibidem*, p. 134. În citatul reprodus mai sus, elementele coordonate diferă morfologic prin categoria gramaticală a genului (*identitate sintactică – nonidentitate morfologică*).

[176] *Ibidem*, p. 204. În acest exemplu, raportul de coordonare adversativă apare între termeni identici sintactico-morfologic (*identitate sintactico-morfologică*).

[177] *Ibidem*, p. 218. În acest citat, raportul de coordonare adversativă este stabilit între termeni nonidentici din punct de vedere morfologic (*persoana a II-a / persoana I*) – *identitate sintactică – nonidentitate morfologică*.

Scanned with OKEN Scanner

W. Meyer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, Paris, 1890-1906; S. Puşcariu, *Despre „pe" la acuzativ*, în DR, II, 1922; H. Tiktin, *Gramatica română*, Bucureşti, 1945, ed. a II-a; N. Drăganu, *Morfemele româneşti ale complementului în acuzativ şi vechimea lor*, Bucureşti, 1953; Al. Niculescu, *Sur l'objet direct prépositionnel dans les langues romanes*, în *Recueil d'études romanes*, Edition de l'Académie, Bucureşti, 1959, pp. 157-185.

Pentru situaţiile de construire obligatorie cu/fără prepoziţia *pe* în limba română actuală, vezi Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997, pp. 367-368; Valeria Guţu-Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973, pp. 162-165.

Nota 1. *Suprimări de morfeme*

„O problemă dintre cele mai interesante pentru sintaxa limbii române vechi este coexistenţa mijloacelor eterogene de exprimare a raporturilor sintactice la G, D, Ac, adică posibilitatea de a fi notate desinenţial sau morfematic, prepoziţional, situaţie moştenită din latină. În latina târzie, cu excepţia latinei orientale, care a păstrat şi unele forme flexionare, s-a generalizat uzul prepoziţiilor. Transformarea prepoziţiei lat. *per* în morfem al genului personal, rom.v. *pre*, rom. mod. *pe* a suscitat numeroase discuţii şi din cauza faptului că nu toate textele traduse din sec. al XVI-lea renunţă la sau notează acest morfem. De exemplu, în CV şi în *Lucrul apostolesc* al lui Coresi, *pre* nu apare niciodată, iar în PS şi PH apare câte o singură dată.

Construcţia ca morfem *pre* nu e caracteristică dialectelor transdanubiene şi faptul că în dacoromână s-au înregistrat situaţii fără *pre*: „purtau ca un berbece Iosifu" (PH 79/2) sau „cĕre se omorĕscă elu" (PS 36/32) a dat naştere la ipoteza analogiei, care însă n-a fost dovedită cu argumente suficiente.[178]

N. Drăganu (1943) discută vechimea şi consolidarea treptată a Ac cu *pre* în strânsă legătură cu stabilirea topicii ca morfem al complementului direct (vezi infra

[178] Th. Capidan (1932: 530) nu recunoaşte construcţia *pre+Ac*, dar în *Aromânii* găseşte construcţii limitate la anumite regiuni cu *pre* (*pri*, *pi*).

Scanned with OKEN Scanner

p. 75)[179], după verb, încă din latina populară. Deocamdată notăm, după N. Drăganu, că topica era cea care diferenţia complementul direct de subiect, atunci când *pre* nu apare. De exemplu, în *Tîlcul evangheliilor* (1564) al lui Coresi, se întrebuinţează *pre* ca azi, dar când nu apare, asistăm la exprimări ce par neromâneşti: „El scoase afară toţi" (39); „văzŭ el părintele lui" (79); „Acesta văzŭ Isus" (14), pentru ca în *Carte cu învăţătură* (1580-1581), topica să fie ajutată de anticiparea complementului direct, cu forma conjunctă a pronumelui personal: „elu-*i* scoase afară toţi" (39); „Văzu-*lŭ* pre elŭ părintele lui" (79); „Acesta văzu-*lŭ* Isusŭ" (14), topică şi suprimare a lui *pre* ce sunt considerate ca un fapt de servilism faţă de originalul slavon, iar manuscrisele Psaltirilor, pentru că sunt copii ale celor fără **pre**.

Vechimea construcţiei cu ***pre***

După ce rezumă principalele păreri, N. Drăganu (1943)[180], ca şi I. A. Candrea, conchide că fenomenul apariţiei morfemului *pre* îşi are originea în româna comună (străromână) şi e în legătură cu reluarea şi anticiparea complementului direct şi indirect prin formele conjuncte ale pronumelui personal. Argumentaţia autorului este deosebit de amplă, aducând în discuţie situaţia din indoeuropeană, din limbile romanice şi, firește, din limba română. Faptul că în limba română complementul direct se reia prin formele neaccentuate ale pronumelui personal se pare că îşi are originea în indoeuropeană, cauza fiind, probabil, într-un subiect suspendat, după care era anunţat, fără veste, un complement, pentru ca apoi să se impună nevoia reluării prin pronume[181].

---

[179] Dintr-o altă perspectivă, a transformării interne a sistemului, abordează Liviu Onu (1959: 187-208) problema lui *p(r)e+Ac.*

[180] Fr. Diez semnalează fenomenul; G. Weigand crede că e un fenomen românesc, atestat după 1574, generalizat după 1540-1600; S. Puşcariu arată că e o inovaţie a dacoromânei, deoarece nu există în dialectele din sudul Dunării; Th. Capidan considerând că formele de Ac cu *pri* şi *pi* circulă regional, construcţia e mai redusă ca număr şi e înlocuită cu cea cu pronume conjuncte, dar că e posibilă datarea ei în româna comună.

[181] În italiana de azi, de asemenea, se reia, „tuo padre *lo* vedo spesso", iar, dacă pronumele e imediat după substantiv, se poate uni cu acesta, pronumele devenind semn al Ac. *padre-lo.*

Scanned with OKEN Scanner

În limba română[182], *Ac cu pre* nu apare în *Scrisoarea* lui Neacşu (1521), dar este, în schimb, notat cu D pleonastic: „mie mi-au spus", iar Ac e anaforic şi proleptic în alte scrisori şi documente:

„nu vrea să *o* oblicească, ce vrea furiş să *o* lase ea" (ND, 78).

Construcţia cu pronume personal conjunct şi pleonastic din traduceri (*Apostolul* şi *Tetraevanghelul* ale lui Coresi) (Drăganu 1943: 83) e realizată pe teren românesc, deoarece nu apare în slavă:

rom. „Şi tremiseră între legătoare să-*i* aducă ei" (22)

sl. „I poslae vŭ temnicu privesti ihŭ"

rom. „E ei începură spre elu să-*lu* ucigă" (41)

sl. „Oni ze nacinahǫ biti se".

De asemenea, nici construcţia *pre* + *Ac* nu există în textele slavone (Densusianu 1961 II: 239- 240):

„ce ne izbăveşte *pre noi* de hitleanul" (CT 46)

sl. „nǫ izbávi našu otu lǫkavago".

În PO (1581) întâlnim întrebuinţarea pleonastică a tuturor celor trei forme de exprimare: Ac topic, anticiparea prin pronume conjuncte şi *pre+Ac*:

„Pentru aceia amŭ vrutŭ să *o* iau *pre ia* muiere. Iată-ţi muierea ta; du-*o pre ia* şi te du". (PO 50).

Se impune deci că *pre+Ac*[183], la origine, coexista cu cel flexionar şi nu poate fi mai nou decât *Ac* prin topică sau prin pronume conjuncte.

Prin urmare, suprimarea lui *pre* se face sub influenţa textelor din care s-a tradus, la care au contribuit şi posibilităţile pe care le ofereau celelalte moduri de realizare a complementului în Ac: topica, anticiparea prin pronume conjuncte. „Revenirea la *pre* s-a făcut mai întâi în limba documentelor, asupra căreia influenţa coresiană nu se putea manifesta decât într-o măsură de tot neînsemnată, apoi în cea a cărţilor populare, care în mod firesc trebuiau să se apropie de felul de a vorbi al

---

[182] În franceză, reluarea e obligatorie. „Le gens dont je parle je ne *les* connais pas", dar anticiparea e mai rară. „Je *te* hais, toi" sau „Je *les* déteste, eux et leurs amis".

[183] În spaniolă este *a*< lat. *ad*: „*a* ningum ave natura dató de tanta astucia", care s-a extins în catalană, sardă şi siciliană. În românește îi corespunde: tatăl iubeşte *pe fiul* său/ n-am văzut *pe nimenea*.

Scanned with OKEN Scanner

poporului, şi, în sfârşit, în cea a cărţilor bisericeşti. Această revenire era săvârşită la începutul sec. al XVII-lea." (Drăganu 1943: 121).

În opoziţie cu părerea de mai sus, Florica Dimitrescu (1960: 219-227), bazându-se pe lipsa atestării lui *pre* în textele traduse[184], precum şi pe lipsa fenomenului în dialectele din sudul Dunării, crede că *pre+Ac* e de dată recentă în dacoromână, deci dintr-o „epocă imediat anterioară apariţiei textelor" (p. 223). Din analogia cu *ad* din limbile romanice (vezi *supra* p. 64, nota 3) se invocă *argumentum ex silentio*, şi anume nenotarea lui *pre* s-ar datora lipsei prilejului de a figura în monumentele greceşti, germane sau slave, fiind evitat în limba română din cauză că era considerat tipic popular şi comun, căpătând extindere abia în a doua jumătate a sec. al XVI-lea. În sec. al XVII-lea se întrebuinţa deja ca şi azi, mai ales în textele complementare ale NT (1648) sau în cele populare:

a) Ac topic nearticulat: „şi puse *tabără* acolo" (Alexandria 82);

b) Ac topic determinat: „aţi văzut curţile lor";

c) Ac cu pronume conjunct:

„şi pielea noastră nice un fir nu *o* poate tăia" (Alexandria 92);

d) Ac cu *pre*, fără pronume conjuncte:

„deca văzu *pre Aristotel*, dascălulŭ lui". (Alexandria 109);

„şi loviră *pre omŭ* cu sulităle" (Alexandria 82);

e) Ac cu *pre* şi cu pronume conjuncte:

„*pre săraci* cu birurile nu-*i* asuprea" (Moxa 362);

f) Ac cu pronume conjunct întrebuinţat facultativ apare în limbajul popular al *Alexandriei*:

„văzu *pre un om* sălbatecŭ"; „aleseră *pre un pribeag*" (Moxa 377).

Prin urmare, suprimarea lui *pre* ca morfem al complementului direct, genul personal, nu este un fenomen caracteristic limbii române, ci s-a manifestat sub

---

[184] *(S)pre* apare în trei situaţii în textele traduse (Dimitrescu 1960: 221)
a) când în textul slavon există prepoziţia *na*, ca morfem al Ac:
„varsă mânia ta *spre limbi* ce nu ştiu tine"
b) când substantivele sunt identice:
„cum poate *drac pre drac* goni"
c) când se traduc, cu *pre+Ac* pronumele, nume de persoane sau nume comune.
„izbăveşte *pre noi*"; „că mănca *pre Iacob*"; „strigă nunul *pre ginere*".

Scanned with OKEN Scanner

influenţa textelor din care s-a tradus, la care au contribuit şi posibilităţile pe care le ofereau şi celelalte moduri de realizare a complementului în Ac: topica, anticiparea sau reluarea prin pronume conjuncte a complementului direct". (Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, pp. 62-66).

Nota 2. *Acuzativul cu (morfemul) „pre"*

„În privinţa acuzativului, caz prin excelenţă prepoziţional, deoarece a absorbit şi ablativul prepoziţional latin, se ridică problema morfemului *pre* care introduce complementul direct, genul personal. Pe lângă cele discutate deja (vezi supra p. 62-66), putem rezuma următoarele, după N. Drăganu (1943).

Fr. Diez considera că *pre* + *Ac* denotă tendinţa spre claritate a exprimării raporturilor între cazuri, iar W. Meyer-Lübke găsea că expresia românească: *iubesc pe frate(le)* e o formă a interesului manifestat pregnant. T. Gartner, ca, de altfel, şi L. Spitzer, pune la baza construcţiei motivul de a exprima afectul, reeditând teza lui J. Brauns asupra caracteristicilor limbilor romanice vulgare, edificate şi prin felul de organizare a funcţiilor sintactice.

După cum se observă, *pre +Ac* e interpretat foarte divers, noi reţinând grila actelor de vorbire, deoarece s-a văzut în această construcţie expresia cazului directiv, care s-a putut naşte când „omul a putut fi socotit influenţabil de acţiunea altuia", fiind vorba, în fond, de o acţiune verbală, cu toate trăsăturile actului prelocuţionar.

Pentru explicarea complementului direct cu morfem, trebuie depăşite funcţiile sintactice locale sau instrumentale şi admisă falsa analiză până a se ajunge la complementul direct cu *pre* (*pe*). Corespondentul lui *pre* în celelalte limbi romanice e *a* (în sp., it., prov.), gasc. *an*(*d*)*a*, galo.-it. (sicil.) *da*, ce exprimă obiectul direct personal într-un mod determinat strict, individualizat. S-a remarcat (Niculescu 1959: 189) că *o chem pe fată* înseamnă ceva mai mult decât *chem fata*, prima construcţie cu *pe* identificând obiectul direct. Individualizarea se face până la limita cu numele proprii, având valenţe stilistice ce intenţionează o circumscriere „cât mai strictă" (Niculescu 1959: 194), iar, de aici, prin înlocuirea cu pronume,

Scanned with OKEN Scanner

obligativitatea reluării şi anticipării cu formele conjuncte ale pronumelui personal[185].

Funcţionarea complementului direct cu *pre/pe* e pusă în legătură şi cu topica subiectului şi a complementului direct când sunt ambele articulate. Or, „apariţia prepoziţiei în faţa obiectului direct personal, ca şi reluarea lui prin pronume personal, aton, sunt consecinţa eliberării topicii de sarcina de a mai indica singură funcţia sintactică a cuvintelor, în limbile lipsite de flexiune cazuală pertinentă. Astfel cuvintele capătă posibilitatea de a-şi afirma funcţia sintactică indiferent de poziţie" (Niculescu 1959: 197). Concluzia autorului citat anterior este că: „În aceste împrejurări adjoncţiunea prepoziţiei – generalizată, după câte se pare, mai târziu decât celălalt procedeu – a devenit o modalitate sintactică obligatorie pentru a marca obiectul direct *personal*, *individualizat* (definit, determinat) şi relevat stilistic". (p. 198).

Totodată, prin analogie cu *ad*, care a fost selectat de limbile romanice occidentale în locul lui *per*, se invocă *argumentum ex silentio*, în sensul că nenotarea lui *per* + *Ac* se datoreşte lipsei prilejului de a figura în textele greceşti, germanice şi slave, fiind evitat din cauză că era considerat tipic popular şi comun, la noi, acest limbaj căpătând extindere în textele scrise abia în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

În sec. al XVII-lea, *per* + *Ac* şi celelalte forme de complement direct se întrebuinţau deja ca şi azi, în textul complementar al NT (1648) sau în *Alexandria*:

a) Ac nearticulat: „şi puse *tabără* acolo" (Alexandria 82);

b) Ac determinat: „aţi văzut *curţile* lor" (Alexandria 84);

c) Ac cu pronume conjunct: „şi *pielea* no(a)stră nice un fir nu *o* po(a)te tăia" (Alexandria 93);

d) Ac cu *pre*, fără pronume conjunct: „şi loviră *pre omu* cu suliţele" (Alexandria 82);

e) Ac cu *pre* şi cu pronume conjunct: „prin(se) (Ale)xandru mulţi şi-*i* ucise *pre toţi*" (Alexandria 86);

---

[185] Vezi şi A. Goţia (1981: 24-31), unde *pre* apare exemplificat şi înaintea pronumelor demonstrative, nehotărâte şi, mai rar, relative.

Scanned with OKEN Scanner

f) caz de întrebuinţare facultativă a pronumelui conjunct: „văzu *pre unŭ omŭ* sălbatecŭ" (Alexandria 86).

Prin urmare *pre +Ac* este o realitate sintactică a limbii române, expresie a genului personal, o inovaţie a latinei orientale cultivată de limba română, având certe calităţi stilistice, dobândite în procesul slăbirii flexiunii şi consolidării joncţiunii.

Morfemul *pre* poate avea ca regent, în limba veche, un adjectiv derivat de la un verb tranzitiv, astfel încât de la *a iubi pe cineva* s-a ajuns în sec. al XVII-lea la *iubitor pre*:

„că aceasta pasăre iaste iubitoare foarte *pre soţul* său" (Varlaam)

„să hii iubitoriu *pre de aproapele tău*" (Varlaam)". (Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, pp. 103-105).

Nota 3. *Acuzativ – complement direct cu prepoziţia* ***pe/p(r)e***

„Între faptele de **limbă** morfologice care diferenţiază ***limba română*** *veche* de ***limba română*** *modernă* se află şi întrebuinţarea prepoziţiei ***pe*** la acuzativ complement direct: dacă în ***limba română*** *modernă* prepoziţia *pe* este obligatorie la substantivele proprii nume de persoane, substantivele comune ce trimit la persoane, mai ales din rândul acelora ce indică grade de rudenie *tată*, *mamă*, *soră*, *frate* şi unele substitute ale substantivelor (prin excelenţă anumite forme flexionare ale pronumelor personale şi anumite numerale întrebuinţate pronominal[186] acuzative complemente directe (o chem ***pe*** *Diana*, nu-l văd ***pe*** *el*), în ***limba veche***, acuzativele complemente directe în atenţie puteau fi şi *fără prepoziţia pe*: „Enoh născu *Nared*" (PO, p. 23).

- „vreadnicu-i şi cu dreptul iaste *tine* a cânta, *tine* a bl[ago]s[lo]vi, *tine* a lăuda (Lit. 21); *tine* laudă Soarele, *tine* slăveşte luna" (M. 12 r);
- „ca praful *carele* aruncă vântul de *pre* faţa pământului" (BB 182, col. II)

[186] Dimitriu, *Tratat*, p. 1380.

Scanned with OKEN Scanner

Această particularitate a „cuvintelor care trimit la persoane[187]" în acuzativ complemente directe de a fi precedate de *prepoziția* ***pe*** s-a constituit abia în ultimele sute de ani, așa cum reiese din textele din secolul al XVI-lea în care apar deopotrivă acuzative-complemente directe precedate de ***pre*** („va ucide ***pre*** *Cain*, va afla ***pre*** el" – PO, p. 23), dar și cu complementul direct fără ***pre*** („Enoh născu *Nared*", scoți mine astăzi – *ibidem*).

Notă: În literatura de specialitate[188], se susține existența unui *gen personal* al

substantivelor „proprii și comune care denumesc persoane sau animale personificate[189] și care s-ar caracteriza prin: *acuzativul* complement direct construit cu ***pe*** (L-au întâlnit ***pe*** *Ion* / ***pe*** *tata*); *genitiv-dativ* singular al numelor proprii (și al câtorva nume comune de rudenie masculine care denumesc o persoană format cu articolul proclitic *lui* (I-am dat *lui Dragoș*); adăugarea adjectivului pronominal posesiv direct la substantiv fără articol, în cazul numelor (frate-meu, soacră-mea) *genul* rămâne neschimbat prin adăugarea unor sufixe diminutivale sau augmentative la numele proprii de persoane (Georgi*că*, Irine*l*), pe care la substantivele comune, genul se schimbă [fată (feminin) – fătoi (masculin)].

Procesul utilizării prepoziției *pe* înaintea acuzativelor – complemente directe „ce trimit la persoane" a început înainte de apariția primelor texte românești[190] nefiind finalizat nici în ***limba română*** *modernă* (dovadă, în acest sens, fiind posibilitatea construirii complementului direct în atenție atât cu prepoziția *pe*, cât și fără prepoziția *pe* (ex. L-am văzut ***pe*** *copilul care* l-ai chemat).

Notă. În vederea unei analize riguroase a acestui fenomen, unii lingviști[191] propun studiul unei realități a ***limbii române*** concretizate în *raportul sintactic de dublare* (ale cărui componente – *conținutul*, respectiv *forma*

---

[187] Dimitriu, *Tratat*, p. 122; *Idem*, *Compendiu*, p. 72.
[188] C. Racoviță, *Sur le genre personnel en roumain*, BL, VIII, 1980, pp. 154-159; Al. Graur, *Contribution à l'étude du genre personnel du roumain*, în BL, XIII, 1945, pp. 156-161.
[189] *Gram. Acad. I*, pp. 59-60.
[190] N. Drăganu, *Morfemele românești ale complementului în acuzativ și vechimea lor*, București, 1963, p. 31, 119, 129 (cf. Dimitriu, *Tratat*, p. 1213).
[191] Dimitriu, *Tratat*, p. 1208; *idem*, *Compendiu*, p. 647 sqq.

Scanned with OKEN Scanner

categorială) s-au conturat pe terenul ***limbii române***. Particularitatea acestui raport sintactic vizează existenţa întotdeauna a trei termeni angajaţi (dintre care, *doi* termeni *subordonaţi secundari* şi unul regent principal. *Raportul de dublare* priveşte două funcţii sintactice (complement direct şi complement indirect). În acest context, este de precizat un fapt de ***limbă*** particular ce se întâlneşte în special în ***limba română*** *veche* şi anume repetarea pleonastică a complementului direct (dar şi a celui indirect) înaintea şi după agentul verbal cu flexiune analitică („l-au luatu-*l*" în BB„ IŞ, 2,5), fenomen prelungit apoi în graiuri sau ca fapt de stil.

• Fenomenul lingvistic al *dublării complementului direct*, inovaţie anterioară secolului al XVI-lea o dată prin forma neaccentuată de acuzativ a pronumelui personal şi a doua oară prin forma accentuată de acuzativ a aceluiaşi pronume personal propriu-zis, reprezintă un fapt de ***limbă***, în principiu, general, devenit normă literară în ***limba română*** *modernă*. În această privinţă, *textele vechi* nu sunt unitare: în unele texte reprezentative pentru perioada în discuţie, complementul direct exprimat prin forme neaccentuate de acuzativ ale pronumelui personal propriu-zis este dublat printr-un alt pronume (sau substantiv) – *Biblia de la Bucureşti*: „să-i scoţu ***pre ei***" Iş, 3, 8; *Palia de la Orăştie*: să-i călcăm ***pre ei***", „ăl va duce ***pre însul***", Iş, 21, 6[192] în alte texte (manuscrisul 4389) complementul direct apare nedublat: să-***i*** *împilăm*, Iş, 1, 10.

• În afara variantei obiective a topicii dominante (care apare în PO „vru să-l omoare ***pre el***, Iş, 4, 24), apar uneori construcţiile cu *topică subiectivă* (în care mai întâi apare substantivul complement direct şi apoi forma neaccentuată de acuzativ a pronumelui personal observăm că dublarea complementului direct se face în toate textele vechi: „*toiagul* acesta ia-*l* în mâna ta" (Ms. 4389, Iş. 4,17), cu precizarea[193] că, prin compararea acestui text cu *Biblia de la Bucureşti*, varianta modernă *Biblia* (1968) sau *Sfânta Scriptură*, cu *Palia de la Orăştie*, cu ms. 45, *Manuscrisul 4389* este cel mai apropiat de stadiul actual al ***limbii*** literare. Uneori, în locul

[192] Exemplele sunt preluate din Dimitriu, *Tratat*, pp. 1209-1211.
[193] Cf. Dimitriu, *Tratat*, p. 1213.

Scanned with OKEN Scanner

substantivului, apare forma accentuată a pronumelui personal sau acuzativul altui pronume: „cerca ***pre dânsul*** să-L omoară" BB Iş, 4, 28.

În epoca veche, există mai multă libertate în alegerea formelor flexionare de acuzativ ale pronumelor [un complement direct nedublat putând apărea fie în formă neaccentuată, fie în formă accentuată de acuzativ a pronumelui personal: „şi aruncă *pre* el" (BB, Iş) sau „şi-*L* aruncă" (ms. 4389, Iş, 4,3)], spre deosebire de ***limba*** *modernă*, în care folosirea la complementul direct a unei forme accentuate de acuzativ a pronumelui personal, este condiţionată de existenţa unei forme neaccentuate de acuzativ a aceluiaşi pronume, nefiind reperabilă o construcţie de felul „*pe* el aruncă".

• Faptele morfologice prezentate conduc la ideea că utilizarea prepoziţiei *pe* în situaţia „cuvintelor ce trimit la nume de persoane" – pentru momentul şi locul în care au fost scrise textele vechi se concretizează în ***limba*** *veche* într-o etapă diferită de cea a ***limbii*** *moderne*. Admiţând că prezenţa prepoziţiei ***pe p(r)e*** la complementul direct este o trăsătură a „cuvintelor ce trimit la persoane" – deosebindu-le de cele care nu trimit la persoane – observăm că în textele vechi din secolul al XVI-lea – al XVIII-lea nici una din aceste clase nu are contururi precise (uneori, cuvinte care *nu* trimit la *persoane* apar precedate de prepoziţia *pre*: „ca să acopere *pre* cortu" (BB şi ms. 45 Iş, 1, 11) sau, situaţia contrară, cuvinte care trimit la persoane (care apoi primesc obligatoriu prepoziţia *pe*) apar ***fără*** această prepoziţie („at cruţat *cei* de parte bărbătească" BB, Iş, 1, 18). Inconsecvenţa folosirii prepoziţiei *p(r)e* în textele vechi subliniază încă o dată caracterul neunitar al ***limbii române*** *vechi*, fapt generat de absenţa unei *norme* unice" (Adriana-Zâna Ioniţă, *Tradiţie şi inovaţie în morfologia limbii române*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2004, pp. 47-50).

Lista abrevierilor

CV = *CodiceleVoroneţean* (ediţia I. Sbiera, Cernăuţi, 1885)

NT = *Noul Testament de la Bălgrad* (apud G. Ciompec, 1969)

PH = *Psaltirea Hurmuzachi*

Scanned with OKEN Scanner

PO = *Palia de la Orăştie* (ediţia M. Rocques, Paris, 1925; ediţia Viorica Pamfil,

Bucureşti, 1968)

PS = *Psaltirea Scheiană* (în I. A. Candrea, *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte*

psaltiri din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea, vol .II, Bucureşti, 1916)

OVID DENSUSIANU[194]

Substantivul şi adjectivul

(cu referire la prepoziţia *pre*, s.n.)

În ce priveşte cazurile, după cele arătate (p. 93) în legătură cu genitivele şi dativele construite cu *de* şi *a*, particularitate de origine latină, va trebui să ne ocupăm de folosirea lui *pre* la acuzativ, inovaţie care a dat declinării dacoromâne un aspect special.

Examinarea textelor traduse ne duce la aceste constatări: *pre* nu apare niciodată în **CV.**, nici în **CP.**; apare o singură dată în **PS.** CXXXI, 1, (*pomeneşte, Doamne, pre David*) şi în **PH.** XL, 2 (*cinre va înţelege pre cel meser şi mişel*); el e destul de frecvent în **PV.** şi mai ales în **CP²**.; în **TM. CTd.** predomină construcţiile fără *pre*, iar în **TB.** cele cu *pre*; rar în **CT. EL.** (Matei, 9, 16, de notat aici utilizarea lui în *Tatăl nostru*: *ne izbăveşte pre noi de hitleanul*; 46, 57, 109; Marcu 13, 14, 36, 59, 66; Luca 13, 72; Ioan 6, 58) şi în **CPr.** (17, 79, 80, 178, 186), el apare adesea în **CM.** (comp. amândouă construcţiile în fraze consecutive, 7: *pre noi ... ai ţinut; rugăm tine*), în **CC¹.** şi mai ales în **CC².** (de comparat şi aici prezenţa, chiar în aceeaşi frază, când a unei construcţii, când a celeilalte: *toţi-i sfinţi şi pre toţi mângâia*, 203; *cine va cinsti acesta pre Dumnezeu Tatăl cinsteşte*, 236; tot acolo, 374, 492: *rugă el, văzu el*, în textul Evangheliei, dar schimbate apoi, 375, 497, în tâlc, în: *rugă pre el, văzu pre el*); foarte numeroase, predominante chiar, sunt

---

[194] Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, ediţia J. Byck, Bucureşti, 1961, pp. 239-240.

Scanned with OKEN Scanner

cazurile de folosire a lui *pre* în **PO.**, **ICr.**, **S.**, **IP.**, **P.**, **TP.** Contrastul e izbitor atunci când trecem la textele netraduse, scrise cu alte scopuri, cele care au fost publicate în **CB.**, **DR.**, **AA.**, **DH.**, **RLR.** etc.; aici *pre* apare consecvent (dacă, în mod excepţional, citim în **DH.**, XI, 197: *până au pus Hristos pe cruce* şi, *ibid.*, 319: *prentru să înşale o muiare, carea au înşelat şi avuţiia i-au apucat*, lipsa lui *pre* se poate explica prin neglijenţe de redactare sau de transcriere). Nu poate exista îndoială că acestea sunt textele care reflectă starea limbii, pe când celelalte, prin omisiunile şi şovăielile lor, trădează efortul pe care îl făceau traducătorii de a nu se îndepărta prea mult de originalele străine.

Aceasta reiese, indirect, dintr-o altă constatare: de mai multe ori *pre* este pus acolo unde limba română actuală îl exclude, şi putem presupune că în realitate era la fel şi odinioară; astfel găsim: *voiu frânge jos pre trufiia vostră şi pre măriia trufiei vostre* **CB.** I, 9; *pre chipurile vostre le voiu zdrobi şi pre trupurele vostre ... eu le voiu arunca ..., şi eu voiu pustii pre locurile vostre ... şi pre miroseniia vostră cea bună nu mi-e voia să o simţu* (*ibid.*, 11); *şi aibi pre tine singur şi pre învăţătura* **CPr.** 285; *să ungă pre trupul lu Isus* **CC¹.** 8; *văzură pre năpârcă spânzurând de mâna lui* (*ibid.*, 38); *să nu urâm pre leacure* (*ibid.*, 239); *pre rod ... ai blagoslovit* **CM.** 24; *nu iubim pre sfinţiia lui* (*ibid.*, 26); *legea ... slugă are pre frica* **CC².** 26; *apa ... îndulceşte pre smochini amăraşte pre pelin* (*ibid.*, 182); *blagoslovi Domnul pre casa lu Putifar* **PO.** Gen. 39; *toiagul lu Aron înghiţi pre toiagele lor* (*ibid.*, Ex. 7); *voiu lovi pre Faraon şi pre Eghipet* (*ibid.*, 11); *nu ucareşte pre popa, ce pre besereca lui Dumnedzeu* **S.** 21. De observat că toate aceste exemple provin din texte traduse (în alte părţi nu am putut înregistra decât o singură construcţie analogă, în special în **DH.** XI, 318: *şi au lovit pre Sneatin ... de au prădat Sneatinul*; se poate totuşi ca *pre* să se datorească aici influenţei altor două acuzative asemănătoare, dar foarte la locul lor, care preced în acelaşi text, cu atât mai mult cu cât imediat după aceea, după cum se vede, apare forma corectă *Sneatinul*). Apărând în texte din această categorie, în care totuşi în alte cazuri *pre* e evitat, aceste construcţii arată că traducătorii, cu toată insistenţa de a îndepărta acuzativele cu această prepoziţie, nu puteau să ignoreze mereu deprinderile de exprimare şi că, fiind dezorientaţi, li s-a întâmplat să folosească pe *pre* şi acolo unde nu era indicat.

Scanned with OKEN Scanner

Din faptul că îl întâlnim chiar în asemenea situaţii, putem deduce că el era de uz curent, ca şi astăzi; altfel nu s-ar fi gândit cineva să-l introducă, deşi greşit, şi în fraze ca cele pe care le-am citat mai sus.

Acordând o importanţă exagerată traducerilor, S. Puşcariu, „Dacoromania", II, 565 şi urm., admite, ca şi Şt. Stinghe, „Jahresb. D. Rum. Inst.", IV, 228 şi urm., că, atunci când nu ne dau acuzativele cu *pre*, ele reproduc fidel starea limbii dintr-o anumită epocă şi dintr-o parte a domeniului dacoromân. Printre textele care trebuie să fie luate în consideraţie ar fi mai ales *Cazania* din 1581 a lui Coresi care, după Puşcariu, este instructivă în această privinţă, deoarece ea ar lăsa să se vadă limpede cum a ajuns această formă de acuzativ să se impună, deşi relativ târziu. Această carte a lui Coresi este însă departe de a confirma teza lui Puşcariu: prefaţa care o însoţeşte prezintă în mod curent *pre* (în ultimul rând, *slăvind Tatăl şi fiul*, care ar părea că face excepţie, se alătură construcţiilor similare folosite şi în zilele noastre); în traducerea tâlcului, *pre* este omis de multe ori; interpretarea lui Puşcariu lasă deci neexplicat acest dezacord; dacă Coresi nu ar fi fost influenţat de textul slav, traducând tâlcul ar fi pus aici peste tot prepoziţia, aşa cum a făcut în prefaţă.

Pentru a explica întrebuinţarea lui *pre* la acuzativ, Puşcariu insistă asupra câtorva construcţii care trebuie s-o fi provocat, dar ele nu sunt totdeauna elocvente; pe de altă parte, Puşcariu nu a avut în vedere cazurile în care *pre* apărea cu sensul de *prin* (cf. p. 180) şi, ca atare, a putut fi, de asemenea, punctul de plecare al noii forme de acuzativ. În fraze ca acestea, cu *pre* cu această funcţie: *am trimis pre Petru (= prin Petru) să afle ...; frate pre frate (= prin frate) se ajută, pre Petru, pre frate* au putut să fie considerate, cu timpul, altfel decât la origine şi să devină acuzative.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement direct**

(faza veche a limbii române): „Învaţă ***pre*** noi...calea *spăseniei*"[196]. (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/20, cf. *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 14/26); „De iaste neştine cinstitoriu ***pre*** *Dumnedzău*[197]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 121/26); „Alesu-*i*-au Dumnezău ***pre*** *oamenii* săi"[198]. (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, II/18, cf. (începutul sec. al XVII-lea) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 46/10, (a. 1740) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 107/26); „Să slobodzească ***pre*** *feciorii* noştri"[199]. (a.1593-1597) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 32/8, cf. Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 89/24); „***Pre*** *arhistratigul* Mihail au

---

[195] „Ca normă aproape generală, în toate variantele literare şi în majoritatea varietăţilor populare dacoromâne se impune prepoziţia *pre* sau varianta ei disimilată *pe*, în aproape toate cazurile în care se întrebuinţează şi astăzi". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 349).

[196] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 117. În citatul din *Cazania* lui Coresi, verbul este determinat de două complemente directe: al persoanei care suferă acţiunea verbului şi al obiectului.

[197] *Ibidem*, p. 117. În exemplul de mai sus, complementul direct determină un adjectiv cu funcţie de nume predicativ. După cum arată J. Byck (*Derivaţie şi sintaxă*, în SCL II (1961), p. 128), la construcţii ca *cinstitoriu* sau *iubitoriu (p(r)e cineva* s-a ajuns pornindu-se de la construcţiile în care verbele *a cinsti, a iubi* au un complement direct introdus de prepoziţia *p(r)e*: „Învaţă-te *a cinsti* ***pre*** *împăratul*". (Varlaam, *Cazania*, 445/6; „***Pre*** *soţul* cel adevărat ...*să iubeşti*." Id. ib. 422/12.

[198] *Ibidem*, p. 119. Complementul direct în acuzativ precedat sau nu de prepoziţia *p(r)e* poate fi dublat (anticipat sau reluat) printr-o formă neaccentuată, frecvent de acuzativ, a pronumelui personal, rar de acuzativ sau de dativ a celui reflexiv. În citatul de mai sus complementul direct apare precedat de *p(r)e* şi anticipat printr-o formă neaccentuată de acuzativ a pronumelui personal: -*i*: Alesu-*i*-au. Tipul complement direct cu *p(r)e*, anticipat este rar în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea. Nu este atestat în secolul al XVI-lea în paginile parcurse tipul descris anterior.

[199] *Ibidem*, p. 119. În pasajul citat avem de-a face cu *p(r)e*, neanticipat. În textele din a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi din secolul al XVIII-lea, se observă o preferinţă evidentă pentru construcţiile cu *p(r)e* (ele sunt cam de două ori mai numeroase decât cele fără *p(r)e*, tipul cel mai bine reprezentat fiind cel neanticipat (vezi citatul din *Noul Testament*)).

Scanned with OKEN Scanner

vădzut[200]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 1/28); „***Pre** mirean să-l* afurisească[201]". (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 81/15, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 114/16); „Chemă ***pre** Pătru*[202]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 67/7-8, cf. *Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 23/11-12, (a. 1591) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, vol. I, 1962, 152/8, Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 43/34); Şi-*l* sărută ***pre** Alexandru*[203]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 87/19, cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 12/23); „***Pre** Domnul* pomeniţi[204]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*); „***Pre** Lot*, nepotu-său, l-au întors[205]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 9/33, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 34/10, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*,

---

[200] *Ibidem*, p. 119. În citatul din Dosoftei ne întâlnim cu *p(r)e*, nereluat. Acest tip de complement direct fără reluare nu este atestat în secolul al XVI-lea.

[201] *Ibidem*, p. 116. În acest exemplu complementul direct în acuzativ este reluat (să-*l*). În perioada secolelor al XVII-lea –al XVIII-lea este destul de bine reprezentat tipul de complement direct precedat de *p(r)e* şi reluat. Nu este atestat în secolul al XVI-lea tipul discutat mai devreme.

[202] *Ibidem*, p. 120.Complement direct exprimat prin substantiv propriu nume de persoană, aşezat după verb, cu *p(r)e* neanticipat. Tipul menţionat este atestat în secolul al XVI-lea. Complementul de acest fel (exprimat prin nume propriu de persoană, aşezat după verb, precedat de *p(r)e*, neanticipat) este cel mai bine atestat în următoarele două secole.

[203] *Ibidem*, p. 120. Complement direct exprimat prin substantiv propriu, aşezat după verb, cu *p(r)e*, anticipat. Acest tip de complement prepoziţional nu este atestat în secolul al XVI-lea în textele parcurse. În acest secol, în *Codicele Voroneţean*, *Psaltirea Scheiană* şi *Tetraevanghelul lui Coresi*, complementele directe exprimate prin nume proprii de persoană sunt construite fără *p(r)e*.Tipul de complement cu *p(r)e*, anticipat se întâlneşte mai rar în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea.

[204] *Ibidem*, p. 120. Complement direct exprimat prin substantiv propriu, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, nereluat. Tipul în discuţie nu este atestat în secolul al XVI-lea în izvoarele cercetate. În următoarele două secole amintitul tip de complement se întâlneşte mult mai rar.

[205] *Ibidem*, p. 120. Complement direct exprimat prin substantiv propriu, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, reluat. Construcţiile de acest fel nu sunt atestate în secolul al XVI-lea în paginile parcurse. În următoarele două secole, când complementul precedat de *p(r)e* e aşezat înaintea verbului cel mai adesea e reluat.

Scanned with OKEN Scanner

1682-1686, I/5); „Voi frânge jos ***pre*** *trufiia* vostră şi ***pre*** *măriia* trufiei vostre[206]". (B. Petriceicu-Hasdeu, *Cântece den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 377, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/13, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 104/36-37); „*Îl* numesc ***pe*** *turm* S-ti Ştefan[207]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 44/12); „Îndreptariul nu mai mult ***pre*** *lucrul* strâmb, de strâmb dovedeşte[208]". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, 38/32, cf. 54/4); „Trufia şi ***pre*** *Sodoma* şi ***pre*** *Gomora* focului deade[209]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 *(=Cazania de la Dealu)*, 7/12); „***Pe*** *noemvrie* şi *decemvrie le* arată iarna cum va fi[210]". (*Calendari*, Braşov, 1733, 39/16); ***Pre*** această *norocire* o împiedecă toţi[211]".(Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 56/13, cf. 57/6); „Să înveaţe ***pre*** *toţi*[212]". (Coresi, *Carte cu*

---

[206] *Ibidem*, p. 121. Complementul direct este exprimat prin substantiv comun, articulat, aşezat după verb, cu *p(r)e* neanticipat. În secolul al XVI-lea complementul de acest fel este atestat mai mult sau mai puţin rar. În următoarele două secole se constată cam aceeaşi situaţie.

[207] *Ibidem*, p. 121. Complement direct exprimat prin substantiv comun, nearticulat, aşezat după verb, cu *p(r)e*, anticipat. Acest tip de construcţie prepoziţională nu a fost găsit în secolul al XVI-lea, în izvoarele cercetate.

[208] Complement direct exprimat prin substantiv comun, articulat, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, nereluat. În secolul al XVI-lea tipul de construcţie menţionat a fost întâlnit o singură dată în paginile parcurse. Citatul de mai sus din *Istoria ieroglifică* a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Cibanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Bucureşti, 2007, p. 122.

[209] Complement direct exprimat prin substantiv propriu, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, nereluat. Exemplul citat, din *Cazania de la Dealu*, a fost preluat din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 122.

[210] Complement direct exprimat prin substantiv comun, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, reluat. Tipul de construcţie la care ne referim nu a fost găsit în secolul al XVI-lea, în textele parcurse. În următoarele două secole se constată cam aceeaşi situaţie cu unele mici modificări: tipul de complement prepoziţional descris mai devreme apare de câteva ori. Exemplificarea a fost oferită de Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 122.

[211] Complement direct exprimat prin substantiv comun, nearticulat, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, reluat. Tipul de complement direct introdus cu prepoziţia *p(r)e*, aşezat înaintea verbului, reluat, nu a fost găsit în secolul al XVI-lea. În secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea,construcţia apare de câteva ori. Exemplul citat din *Cazania a II-a* a lui Coresi a fost extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 122.

[212] Complement direct exprimat prin adjectivul substantivizat tot la forma de masculin plural *toţi*, cu referire la un nume de persoană, aşeazat după verb, cu *p(r)e*, neanticipat. În secolul al XVI-lea acest tip de construcţie a fost întâlnit foarte rar, numai în limba traducerilor. A fost atestat şi în secolele următoare. Foarte bine reprezentat în secolul al XVII-lea, apare foarte rar în secolul al XVIII-lea.

Scanned with OKEN Scanner

învăţătură (1581), publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 14/28, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 15/5, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 6/33, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 86/18; „Şi-*i* ucise ***pre toţi***[213]". (Alexandria. *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 86/2, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 9/18, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 6/3); „***Pre toţi*** întru un trup cu sfânta botejune împreunând[214]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/33, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 9/22, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor, 1682-1686*, 7/4); „***Pre toţ*** cu blândeţe-*i* chiemi[215]." (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 43/23, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 9/23, Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 56/31, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 99/2); „Obiceiurile...*le*-au stricat ***pe toate***[216]." ((a. 1707) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 269/21); „*Ne* cheamă ***pre noi***[217]."

---

[213] Complement direct exprimat prin adjectivul substantivizat *tot* la forma de masculin plural *toţi*, cu referire la nume de persoană, aşezat după verb, cu *p(r)e*, anticipat. Neatestat în secolul al XVI-lea. Relativ bine reprezentat, atât în secolul al XVII-lea, cât şi în secolul al XVIII-lea.

[214] Complement direct exprimat prin adjectivul substantivizat *tot* la forma de masculin plural *toţi*, cu referire la un nume de persoană, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, nereluat. Tipul de construcţie mai înainte amintit a fost foarte rar întâlnit în secolul al XVI-lea (numai în limba traducerilor). A fost atestat şi în secolele următoare. Citatul de mai sus a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Bucureşti, 2007, p. 123.

[215] Complement direct exprimat prin adjectivul substantivizat *tot*, la forma de masculin plural, *toţi*, cu referire la un nume de persoană, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, reluat. Neatestat în secolul al XVI-lea. Relativ bine reprezentat în următoarele două secole.

[216] Complement direct exprimat prin adjectivul substantivizat *tot* la forma de feminin-neutru, plural *toate* cu referire la un nume de lucru, aşezat după verb, cu *p(r)e*, anticipat. Acest tip de construcţie a fost întâlnit o singură dată, într-o scrisoare din secolul al XVIII-lea (vezi citatul din N. Iorga, reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române din secolelele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 122).

[217] Complement direct exprimat prin pronume personal propriu-zis în acuzativ forma accentuată, aşezat după verb, cu *p(r)e*, anticipat. În secolul al XVI-lea acest tip de construcţie apare sporadic în

Scanned with OKEN Scanner

(Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 67/28, cf. (a. 1596) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 72/10, *Noul Testament sau Împăcarea au Legea Noao..*, 1648, 4/1, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 11/8); „Dumnedzeu să blagoslovească ***pre*** *voi*[218]". (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 10/28, cf. (cca. 1560) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 7/10, Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 110/28, *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 46/1, *Noul Testament* sau *Împăcarea cu Leagea Noao...*, 1648, 12/24, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 71/3; „***Pre*** *tine* voi bate[219]". (Alexandria. *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 93/18, cf. (cca. 1566) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 8/28, 9/44, 11/87, Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 3/20, *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 3/15, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, III/29); „***Pre*** *voi vă* rog[220]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 18/27, cf. (cca. 1560) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 12/103, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*,

---

textele traduse. În perioada secolelor al XVII-lea - al XVIII-lea tipul de care ne ocupăm este cel mai bine reprezentat şi, în mai mică măsură, tipul cu complementul direct exprimat prin pronume personal propriu-zis în acuzativ forma accentualtă, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, reluat.

[218] Complement direct exprimat prin pronume personal propriu-zis în acuzativ forma accentuată, aşezat după verb, cu *p(r)e*, neanticipat. În secolul al XVI-lea acest tip de construcţie este absent în unele texte (de exemplu în *Codicele Voroneţean*) şi rar în altele (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*. În secolul al XVII-lea, ca şi în secolul al XVIII-lea, tipul de complement construit cu prepoziţia *p(r)e* menţionat este ceva mai frecvent (în special în unele texte ca *Noul Testament* sau *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*). Exemplificarea de mai sus din *Cazania a II-a* a fost preluată din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 124.

[219] Complement direct exprimat prin pronume personal propriu-zis în acuzativ forma accentuată, aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, nereluat. Exemplul citat din *Istoria lui Alexandru cel Mare* a fost extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 125.

[220] Complement direct exprimat prin pronume personal propriu-zis în acuzativ forma accentuată, aşezat înaintea verbului,cu *p(r)e*, reluat. Citatul ilustrativ din *Cazania de la Dealu* a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea –al XVIII-lea*, Editura Academiei, Bucureşti, 2007, p. 124.

Scanned with OKEN Scanner

1682-1686, I/24, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 90/17); „Istoricii leşeşti ***pre*** *carii* au urmat răposatul Ureche vornicul[221]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 41/18, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 32/13, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 126/29); „Soarele...***pre*** *carele* iadul şi peceţile gropiei nu *l*-au putut ţinea[222]". (Varlaam, *op. cit.*, 1643, 37/21, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, II/9, Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 123/1); „***Pre*** *cine* vor alege dintre dânşii[223]". (Ion Neculce, *op. cit.*, 1955, 133/19, cf. *Anonimul Brâncovenesc* (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717*), Bucureşti, 1959, 3/11); „***Pre*** *câţi* i-au găsit[224]". (Ion Neculce, *op. cit.*, 1955, 130/29); „Află iară ***pre*** *aceştea* Hristos[225]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I.Textul *(= Cazania a II-a)*, Bucureşti, 1914, 210/35, cf. *Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 63, în *Dicţionarul limbii române* (A-B, C, F-I), Academia Română,

---

[221] Complement direct exprimat prin pronume relativ cu *p(r)e*, nereluat. Exemplul citat a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea –al XVIII-lea*, Editura Academiei, Bucureşti, 2007, p. 125.

[222] Complement direct exprimat prin pronume relativ cu *p(r)e*, reluat. În secolul al XVI-lea, în izvoarele cercetate, apare numai complementul direct exprimat prin pronumele relativ *care* fără *p(r)e*, nereluat. În următoarele două secole, se întâlneşte cel mai frecvent tipul de complement prepoziţional exemplificat mai sus cu pasajul din Varlaam. Mai rar decât acesta sunt atestate tipul cu *p(r)e*, nereluat şi mai ales cel fără *p(r)e*, reluat. Citatul dat mai sus a fost preluat din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 125.

[223] Complement direct exprimat prin pronume interogativ-relativ aşezat înaintea verbului, cu *p(r)e*, nereluat. Cât despre pronumele *cine*, pare a fi ceva mai bine atestat tipul de construcţie menţionat în pasajul citat din *Anonimul Brâncovenesc* şi preluat din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea –al XVIII-lea*, Editura Academiei, Bucureşti, 2007, p. 125.

[224] Complement direct exprimat prin pronume interogativ-relativ aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e*, reluat. În ce priveşte pronumele *cât*, acesta apare ceva mai bine reprezentat în tipul de construcţie exemplificat mai sus în pasajul după Coresi extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 125.

[225] Complement direct exprimat prin pronume demonstrativ aşezat după verb, cu *p(r)e*, neanticipat. Exemplul citat a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 125.

Scanned with OKEN Scanner

Bucureşti, 1913, ş. u., s. v. *celalalt*); „***Pre** acesta* ascultaţ[226]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 83/20); „***Pe** acesta* vrea să-*l* strice cu tunurile turcii[227]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 127/10); „Un oamet va întrece ***pre** altul*[228]". (*Palia de la Orăştie, 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 84/7, cf. (*pe unii*) *Anonimul Brâncovenesc* (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717*), Bucureşti, 1959, 9/11, Ion Neculce, în B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor,* tomul I-III, Bucureşti, 1887-1893, 919); „***Pre** unul* va urî şi ***pre** altul* va îndrăgi[229]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 8/21, cf. (*prea alţii*) Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 13/8, (*pre altele*) Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 33/20); „***Pre** alţii i*-au dus cursul apei[230]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 71/34, cf. Dimitrie Cantemir, *op. cit.*, 1965, 43/23, (*pe unii*) Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 131/6); „Nu ispiteaşte ***pre** nimea*[231]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil

---

[226] Complement direct exprimat prin pronume demonstrativ aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e* şi nereluat. Exemplul dat mai sus din Antim Ivireanul a fost preluat din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 126.

[227] Complement direct exprimat prin pronume demonstrativ aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e* şi reluat. Citatul de mai sus fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 126.

[228] Complement direct exprimat prin pronume nehotărât aşezat după verb, cu *p(r)e*, neanticipat. Pasajul de mai sus din *Palia de la Orăştie*, a fost citat de Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 126.

[229] Complement direct exprimat prin pronume nehotărât aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e*, nereluat. Pasajul citat mai sus din *Noul Testament* a fost extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 126.

[230] Complement direct exprimat prin pronume nehotărât aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e*, reluat. În secolele al XVI-lea- al XVIII-lea pronumele nehotărâte aşezate după verb sunt neanticipate.

[231] Complement direct exprimat prin pronume negativ aşezat după verb, precedat de *p(r)e* şi neanticipat. În secolul al XVI-lea pronumele negativ *nimeni* este atestat cu şi fără *p(r)e*. În

Scanned with OKEN Scanner

Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul *(=Cazania a II-a)*, Bucureşti, 1914, 120/29, cf. (***pre** niceunul*[232]), *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 74/5-6); „***Pre** nimea* nu osândiia[233]".(Coresi, *op. cit.*, 1581, 18/24, cf. Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 99/13); „Socotind ***pre** sine* direpţi[234]" (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 5/4, cf. şi Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 43/21); „Să *să* apere ***pre** sine*[235]". (Miron Costin, *Letopiseţul ŢăriiMoldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 47/14, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 11/20); „***Pre** sine să* cugetă a fi de rudă mare[236]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644(=*Cazania de la Dealu*), 5/6, cf. 49/7-8, Varlaam, *op. cit.*, 1643, 9/23, 16/32, Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 79/5); „Să *se* pomenească ***pre** însăşi ei*[237]". (*Palia de*

---

următoarele două secole complementul direct exprimat prin *nimeni* este precedat de *p(r)e*. În întreaga perioadă discutată, acest pronume apare nereluat şi neanticipat. Exemplul de mai sus din *Cazania a II-a* a lui Coresi a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 127.

[232] În secolul al XVI-lea pronumele negativ *niciunul* este atestat cu şi fără *p(r)e*. În secolul al XVII-lea, ca şi în secolul al XVIII-lea, complementul direct exprimat prin *niciunul* este precedat de *p(r)e*. În secolele al XVI-lea –al XVIII-lea, pronumele în discuţie apare nereluat şi neanticipat. Citatul de mai sus a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 127.

[233] Complement direct exprimat prin pronume negativ aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e*, nereluat.

[234] Complement direct exprimat prin pronume reflexiv în acuzativ forma accentuată aşezat după verb, precedat de *p(r)e* şi neanticipat prin *se*. Pasajul dat mai sus a fost extras din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 128.

[235] Complement direct în care pronumele reflexiv în acuzativ forma accentuată aşezat după verb, precedat de *p(r)e* este anticipat. Situaţiile de acest fel se întâlnesc destul de rar în secolul al XVI-lea. În secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, construcţia din exemplul citat mai sus devine mai frecventă.

[236] Complement direct exprimat prin pronume reflexiv în acuzativ forma accentuată aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e*, reluat. În secolul al XVI-lea complementul direct exprimat prin pronume reflexiv forma accentuată se întâlneşte foarte rar. În următoarele două secole este destul de bine reprezentat tipul de complement prepoziţional din citatul de mai sus preluat din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 128.

[237] Complement direct exprimat prin pronume personal de persoana a III-a în acuzativ, forma accentuată (întărită de pronominalul *însuşi*), aşezat după verb, precedat de *p(r)e*, anticipat. Exemplul citat mai sus din *Palia de la Orăştie* a fost preluat din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 128.

Scanned with OKEN Scanner

la Orăştie 1581-1582, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 5/27); „***Pre** eluşi se* înşală[238]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 13/4, cf. 15/14); „Şi-*ş* deaderă ***pre** sine* unturearece de chinure[239]".(*Ibidem*, 1581, 69/27); „Nimea aşea ***pre** el* nu-*ş* cruţă[240]". (*Ibidem*, 1581, 376/15); „***pre** acesta* să-l spânzure[241]" (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe*, Iaşi, 1646, 24); „să-i oprim ***pre** înşi*[242]" (*Apostol slavo-român*, 1646, 10); „priimim...şi ***pre** acesta*[243]" (Ion Viski, *A lui David crai şi prorocul o sutie si cincidzeci de soltari* (*Psaltire în versuri*), Sântămăria-Orlea şi Geoagiul de Jos, 1697, 2); „sărută ***pe** om*[244]" (*Lexicon latinum, valachicum et ungaricum*, ed. C. Tagliavini, *Il „lexicon Marisilianum", dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII. Studio filologico e testo*, Bucureşti, 1930, 190); „învaţă-mă ***pre** mine*[245]" (*Molitvenic*, copiat de preotul Urs din Cotiglet-Bihor în 1676, 12); „trimisă Dumnezeu ***pre** îngerul* său" (*Molitvenic*, copiat de preotul Pătru din Tinăud-Bihor, în 1688, 74); „acopere-o ***pre** ea*[246]" (*Molitvenic*, Bălgrad, 1689, 10); „eu voi odihni ***pre** voi*[247]" (BCat., 10), „***pre** domnul* nostru...l-ai trimis" (*Liturghie*, copiată de Ştefan diac la Boci-Cluj, în 1706, 9); „te fericesc ***pre** tine*" (*Sinopsis*, Iaşi, 1714, 15); „fereşte-l ***pre** el*" (*Molitvenic*, copiat de Pavel dascălul la Văleni-Maramureş, în 1725, 25); „au popit ***pre** popa* Petcu Şoan" (*Istoriile*

---

[238] Complement direct exprimat prin pronume personal de persoana a III-a în acuzativ, forma accentuată (compusă cu *–şi*), aşezat înaintea verbului, precedat de *p(r)e*, reluat. Situaţiile de acest fel se întâlnesc foarte rar, numai în secolul al XVI-lea. Citatul ilustrativ de mai sus a fost dat de Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 26.

[239] Complement direct exprimat prin pronume reflexiv în acuzativ forma accentuată aşezat după verb, precedat de *p(r)e*, anticipat printr-un pronume reflexiv în dativ, forma neaccentuată. Exemplul dat mai sus a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 128.

[240] Complement direct exprimat prin pronume personal aşezat înaintea verbului, precedat de p*(r)e*, reluat prin pronume reflexiv neaccentuat în dativ. Reluarea prin pronume reflexiv neaccentuat în dativ se întâlneşte foarte rar, numai în traduceri din secolul al XVI-lea.

[241] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, 2009, p. 349.

[242] *Ibidem*, p. 349.

[243] *Ibidem*, p. 349.

[244] *Ibidem*, p. 349.

[245] *Ibidem*, p. 349.

[246] *Ibidem*, p. 349.

[247] *Ibidem*, p. 349.

Scanned with OKEN Scanner

domnilor Ţării Româneşti de Radu Popescu vornicul, ediţie critică de Const. Grecescu, Editura Academiei R.S. R., Bucureşti, 1963, 156);"***pe** un om* sângur nu-l putem giudeca[248]" (1742; N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. VI, Bucureşti, 1904-1913, 227); „***Pre** focul* de aicea ia-l[249]" (Dimitrie Eustatievici Braşoveanul, *Gramatica românească*, Braşov, 1757, ed. N. A. Ursu, Bucureşti, 1969, 100); „Stăpâne, şi ***pre*** sfânta *înviiarea* te slăvim" (1718-1799, *Inscripţiile medievale ale României. Oraşul Bucureşti*, ediţie de Alexandru Elian (redactor responsabil), Bucureşti, 1965, 292); „Rugaţi-l ***pe** ţară* să o păzească de rele[250]" (1718-1719, *ibidem*, 1965, 292); „birui ***pre** oastea* Vladului-vodă") (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini* (*Letopiseţul Cantacuzinesc*), ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, 98); „numai ***pă** ţară* au păgubit cu o sumă de bani" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 111, cf. Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, 60); „*m*-au aflat ***pre** mine*[251]" (*Noul Testament sau împăcarea cu leagea cea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru*, Bălgrad, 1648, 169); „să-*i* oprim ***pre** înşi*" (*Apostol slavo-român*, 1646, 10); „Topi-*mă* ***pre** mine* obida mea" (*Molitvenic*, copiat de preotul Urs din Cotiglet-Bihor în 1676, 12); „fereşte-*o* ***pre** ea*" (*Molitvenic*, Bălgrad, 1689, 10); „şi-*l* apucă ***pre** dânsul*" (*Cazanie*, copiată de preotul Ursu din Cotiglet, 1692, 30); „***pre** domnul* nostru...*l*-ai tremis mântuitoriu" (*Liturghie*, copiată de Ştefan diac la Boci-Cluj, în 1706, 9); „*te* fericesc ***pre** tine*" (*Sinopsis*, Iaşi, 1914, 15); „şi-*l* fereaşte ***pre** el*" (*Molitvenic*, copiat de Pavel

---

[248] *Ibidem, p. 350.*

[249] *Ibidem, p. 350.* „Uneori apare *pre* (sau *pe*) şi înaintea complementelor directe exprimate prin neanimate sau abstracte" (vezi atât citatul din *Gramatica românească* de Eustatievici Braşoveanul, cât şi următorul pasaj din *Inscripţiile medievale ale României. Oraşul Bucureşti*).

[250] *Ibidem, p. 350.* În perioada 1640-1780 „substantivele care denumesc colectivităţi (ţară, împărăţie, oaste) cu funcţia de complement direct sunt precedate de această prepoziţie" (vezi citatul de mai sus din *Inscripţiile medicale ale României. Oraşul Bucureşti*, precum şi următoarele două exemple din *Letopiseţul Cantacuzinesc* şi *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voevod*).

[251] *Ibidem*, p. 350. În perioada 1640-1780 „tendinţa de reluare sau de anticipare a complementului direct prin formele atone ale pronumelui personal devine normă pentru toate variantele literare şi se generalizează treptat în graiurile populare" (vezi exemplul ilustrativ citat de noi mai sus, după Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 350; de asemenea, vezi şi următoarele zece exemplificări reluate din *Gramatica limbii române vechi (1521-1780).*

Scanned with OKEN Scanner

dascălul la Văleni-Maramureş, în 1725, 25); „şi *ne* svinţeşte ***pre noi***" (*Liturghie*, copiată de Ştefan diac la Boci-Cluj, în 1706, 9); „*l*-au trimis ***pre sol***" (*Cronica anonimă a Moldovei* (*Pseudo-Amiras*), ed. Dan Simonescu, Bucureşti, 1978, 87); „***Pre*** *Dumnedzeu* dar să-*l* rugăm" (1715, *Inscripţiile medievale ale României. Oraşul Bucureşti*, ediţie de Alexandru Elian (redactor responsabil), Bucureşti, 1965, 237); „le-au dzis să sărute ***pre*** *pruncul*[252]" (Nicolae Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. Const. A Stoide şi I. Lăzărescu, în Nicolae Costin ,*Opere*, I, Iaşi, 1976, 178); „unge cu sântul mir ***pre*** *cel* ce s-au botezat" (*Molitvenic*, copiat de Pavel dascălul la Văleni-Maramureş, în 1725, 21); „ia ***pă*** *dumnealui* de-l du la puşcărie" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 299); „şi ***pre*** *fiică-sa* Voichiţa *o* au luat-o luişi doamnă[253]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1955, 140); „*I*-am aflatu-*i* ***pre*** *dânşii* în minciună prea mare" (1749, Transilvania, ms. 3399 din BAR, f. 21); „aşa fără veste au năpustit într-înşii ***pre*** *beşlii* lui şi ***pre*** mulţi *turci*[254]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini*(*Letopiseţul Cantacuzinesc*), ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 118); „*l*-au stins ***pe*** acel *domn* din faţa pământului" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până în martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961,346); „Deci noi am mersu înaintea domnului lu Alixandru vodă la divan şi am rămas ***pe*** *Dan* şi ***pe***

---

[252] Vechile construcţii, fără anticiparea sau reluarea complementului direct, se menţin până la sfârşitul perioadei cercetate de Constantin Frâncu (1640-1780), mai ales în textele provenite din Moldova, Transilvania de nord şi Banat" (Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 351). Vezi pentru ilustrare citatul din letopiseţul lui Nicolae Costin, ca şi următoarele două exemple din *Molitvenic*, 1725, respectiv *Anonimul Brâncovenesc* (în textele munteneşti astfel de construcţii sunt mai rare).

[253] În perioada 1640-1780 în textele din Moldova şi Transilvania asistăm la folosirea redundantă a formelor de pronume personal aton, astfel încât obiectul direct este exprimat dublu sau triplu, prin încadrarea verbului între două forme pronominale atone; vezi citatul după Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ca şi următoarea exemplificare după ms. 3399 din BAR.

[254] „A fost remarcată apariţia în limba veche (perioada 1640-1780, s. n.) a complementului direct dependent de verbe cu *regim tranzitiv* cu sensuri diferite de cele din limba actuală". Vezi Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 353, lucrare din care reproducem şi exemplele pentru verbe cu regim tranzitiv (*a năpusti, a stinge*).

Scanned with OKEN Scanner

Micul[255]" (1595, jud. Dâmboviţa, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 105); „ci ne-au rămas ***pe noi***, să-i plătim[256]" (ib., 105); „spălaiu ***pre*** *cutare*[257]" (Varlaam, *Leastviţa*, c. 1602-1613, 111); „să fac ***pre*** *fiu-tău* craiu în Ardeal[258]" (1600, Transilvania, act diplomatic, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 128); „Pohta ce-am trimis ***pre*** *Pandazi* la împăratul[259]" (ib., 131), „Ferice cine va înţelege ***pre*** *cel measer*" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 34/22-23); „ca să poată hrăni ***pre*** *sine* şi *oamenii* lui[260]" (1593, Polonia sau Austria, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 186); „(ne-au) rugat pentru neşte oameni ce-au fost uciş ***pre*** *1 secui* din Săcele, ce ***pre*** *alţi* i-au fost vătămat[261]" (1587, Braşov, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, 203); „să te vinzi ***pre*** *sine*" (Varlaam, *Leastviţa*, c. 1602-1613, 61); „eu am avut nepot ***pre*** *Nen* şi ***pre*** *Lăpădat*[262]"(1563-1564, jud. Gorj, *Documente şi însemnări româneşti din secolul*

---

[255] Apud Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 171.
[256] *Ibidem*, p. 171.
[257] *Ibidem*, p. 171.
[258] *Ibidem*, p. 172.
[259] *Ibidem*, p. 172.
[260] *Ibidem*, p. 172.
[261] *Ibidem*, p. 172.
[262] În perioada 1640-1780 documentele particulare folosesc de regulă construcţia prepoziţională (vezi şi următoarele patru exemple). „De o deosebită frecvenţă este în documentele particulare construcţia *„însumi pre mine"*, construcţie dinamică intensivă: „Eu Ilinca fata lui Gligorie...scriu şi mărturisesc *însămi pre mine* cu acest zapis al meu" (1591, Siret, jud. Suceava, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, 172), „Eu, Anita...*însămi pre mine* mărturisesc" (1592, Drăguşani, jud. Iaşi, *ibidem*, 174), „Eu, Toader Scânteaie, *însumi pri meni* mărturisesc cu acest zapis al miu" (1596, Drăguşani, jud. Iaşi, *ibidem*, 197), etc." (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 173). În secolul al XVI-lea, după cum arăta Constantin Frâncu, „complementul direct exprimat prin nume de persoană, proprii sau comune, prin formele accentuate ale pronumelor personale şi reflexive, prin pronume demonstrative şi nehotărâte, apare de multe ori fără prepoziţia *pre* în textele traduse.(...). De obicei, acuzativul obiect direct fără *pre* reproduce construcţii neprepoziţionale din originalele străine, în special slave. Astfel, în *Codicele Voroneţean*, *pre* nu apare niciodată înaintea unui obiect direct, iar în *Psaltirea*

Scanned with OKEN Scanner

al XVI-lea, 96); „am întrebat ***pre*** toţ *fraţii* miei" (1579-1580, Oltenia, *ibidem*, 99); „rugăm ***pre*** *domniile-voastre*" (1592, M-rea Moldoviţa, *ibidem*, 174); „să fac ***pre*** *fiiu-tău* craiu în Ardeal" (1600, Transilvania, *ibidem*, 128); „dăruit-am ***pre*** *frate-meu* Marten cu delniţa" (1628, Ţara Românească, *Documenta Romaniae Historica, B. Ţara Românească*, XXII, 343); "***pre*** *cumătra* cumătrului tău să nu *o* iai[263]" (*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 230); "*ne*-au izbăvit ***pre*** *noi*[264]" (*Codicele Todorescu*, 9); "şi ***pre*** *mine* mână-*mă* la tine[265]" (*Codicele Neagoeanus*, 1620, 58).

Scheiană apare o singură dată: „Poměneşte, Doamne, *pre* David" (*Psaltirea Scheiană*, 434), cf. „Poměneşte, Doamne, David" (Coresi, *Psaltire slavo-română*, Braşov, 1977, 256). Aceeaşi este situaţia şi în *Psaltirea Hurmuzaki*, unde apare tot o singură dată (34/22). În schimb, *pre* este destul de frecvent în alte texte: „văzui *pre altul*" (Varlaam, *Leastviţa*, c. 1602-1613, 281), „rogaţi *pre Domnedzeu*" (*Pravila de ispravă oamenilor*, 7). Tendinţa de a înlocui construcţiile neprepoziţionale se face simţită încă din secolul al XVI-lea: „mâniară *Moisi*" (Coresi, *Psaltire slavo-română*, Braşov, 1577, 207), dar „mâniară *pre Moisi*" (*Psaltire slavo-română*, Braşov, c. 1583, 215), „puse *el* domn casei" (*Psaltire slavo-română*, Braşov, 1577, 203), dar „puse *pre el* domn casei" (*Psaltire slavo-română*, Braşov, c. 1583, 211)" – Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 173).

[263] O tendinţă care se manifestă din ce în ce mai puternic în perioada 1521-1640 pe măsură ce se înaintează în timp este reluarea sau anticiparea complementului direct prin formele atone de acuzativ ale pronumelui personal (vezi ultimele trei citate de mai sus din *Pravila ritorului Lucaci*, *Codicele Todorescu* şi *Codicele Neagoeanus*, reproduse după Constantin Frâncu, *op. cit.*, p.174). Cazurile în care complementul nu este reluat sau anticipat rămân însă numeroase în toată perioada cercetată de reputatul lingvist ieşean Constantin Frâncu şi analizată de Domnia Sa în capitolul al II-lea (*Sintaxa limbii române dintre 1521-1640*) al excepţionalei lucrări *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*.

În ceea ce priveşte topica complementului direct în perioada 1521-1640 în textele parcurse, Constantin Frâncu ne spune următoarele:"...în condiţiile în care nu se generalizase folosirea prepoziţiei ca morfem *p(r)e* topica nu era liberă, complementul direct fiind cu greu antepus verbului predicativ căci ar fi generat confuzii (*Ion vede Pavel*) între subiect şi obiect. Apariţia morfemului *p(r)e* cu acuzativul obiect direct şi reluarea lui prin clitice aduce topica liberă putând fi posibile următoarele enunţuri: *Ion îl vede pe Pavel*; *Pe Pavel (îl) vede Ion*; *Vede Ion (îl) pe Pavel*; *Ion pe Pavel (îl) vede*. Astfel, antepunerea complementului direct devine obişnuită când acesta era precedat de *(p(r)e*: „Eră *pre mene m*-au dăruit văru-meu Tudor logofătul la sărăcie mea cu un cal înşălat" (1632, Văleni, *Documenta Romaniae Historica*, B. *Ţara Românească*, XXIII, 5999)."

[264] Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 174.

[265] *Ibidem*, p. 174.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement direct**

(*faza veche a limbii române*): "derep ce-lu prindu ***spre*** *elu*[267]" (*Codicele Voroneţean*, [1563-1583], 27); "se ia soţu ***spre*** *soţu*[268]" (*ibidem*, 7); "şi-i scopescu ***spre*** *ei*[269]" (*Codicele Todorescu*, 48).

[266] Complementul direct introdus prin prepoziţia *spre* (< lat. *super*), prezent în unele texte din secolul al XVI-lea, devine din ce în ce mai rar pe măsură ce ne apropiem de sfârşitul perioadei cercetate (vezi exemplul citat din *Codicele Voroneţean*, respectiv pasajul ilustrativ din *Codicele Todorescu* – citatele au fost extrase din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, p. 174); „Această construcţie, specifică unor texte nordice, este o influenţă a construcţiilor echivalente, cu *na*, din originalele slave. Treptat, pe măsură ce textele devin mai puţin tributare originalelor, construcţia cu *spre* dispare, fiind înlocuită de cea cu *pre*." (Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 174)

[267] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 174.

[268] *Ibidem*, p. 174.

[269] *Ibidem*, p. 174.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL INDIRECT în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

A[270]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*):"Datu-o-au ***a*** patru *evanghelişti*[271]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/6, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686 în *Dicţionarul limbii române* (A-B, C, F-I), Academia Română, Bucureşti, 1913 ş. u., s.v. *a*); „Au făcut spăsenie şi izbăvire ***a*** tot *rodul* omenesc[272]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 43/12); „cuvine-se ***a*** *bărbat* înţelept[273]" (Coresi, *Tetraevanghel*, Braşov, 1561, ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1961, 13); „să giudece ***a*** *seracu*[274]" (*Psaltirea Scheiană*, 29); „să o dăm ***a*** *oamini*[275]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, ediţia Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 117); „da-voiu ... ***a*** *mulţi*[276]" (*Codicele Todorescu*, 46); „da-voiu voao şi altora ***a*** *mulţi*[277]" (*Codex Strudzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh.

---

[270] Prepoziţia *a* introduce ceva mai rar complementul indirect în secolele al XVI-lea – al XVII-lea.
[271] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.
[272] Dintre prepoziţiile care între anii 1640-1780 introduc complemente indirecte echivalente cu un dativ trebuie menţionate în primul rând a, *către* şi *la*, aflate pe primul loc din punctul de vedere al frecvenţei. Exemplul citat a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 135.
[273] În perioada 1521-1640 construcţia prepoziţională cu *a*, echivalentă cu dativul obiect indirect, este întâlnită în texte reprezentând regiuni diferite (în afara exemplificării de mai sus din Tetraevanghel, vezi şi următoarele patru citate ilustrative din *Psaltirea Scheiană*, *Palia de la Orăştie*, *Codicele Todorescu* şi *Codex Sturdzanus*, date de Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 176). După cum remarcă acelaşi autor, „construcţia cu *a* are tendinţa de a-şi restrânge întrebuinţarea încă din primele decenii ale secolului al XVII-lea". (*op. cit.*, p. 176).
[274] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 176.
[275] *Ibidem*, p. 176.
[276] *Ibidem*, p. 176.
[277] *Ibidem*, p. 176.

Scanned with OKEN Scanner

Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, IV, 36/7-8); „Oamenii [...] râvnietori *a* bune *lucrure*[278]" (*Psaltirea Hurmuzachi*, CXLIII/4).

Notă. „Genitivul cu „a". Formele de G cu *a* erau considerate incorecte în latina populară (forme de G cu *a*, incorecte în latina populară: lat. *a deo* honorem; rom. trestie *a cărtulariu* (*Psaltirea Scheiană* (în I.A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII,* vol. II, Bucureşti, 1916, 44)); „sufletele *a* tot *omul*" (*Codicele Todorescu*, ediţia N. Drăganu, Bucureşti, 1914, 196). Astăzi G cu *a* se mai menţine numai când înaintea substantivului e un determinant numeral: părinţii *a* doi *copii*.

Dativul cu „a". Este o construcţie considerată continuatoarea celei din latină, fiind viabilă în sec. al XVI-lea: „cuvine-se *a bărbat* înţelept" (*Codicele Todorescu*, ediţia N. Drăganu, Bucureşti, 1914, 24); „să giudece *a seracu*" (*Psaltirea Scheiană* (în I.A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII,* vol. II, Bucureşti, 1916, 39)); „Scriu închinăciune [...] giupânului Budaki Ianăşu birău de Bistriţă, şi *a* doisprezece *prăgari* a dumitale şi prăcălabului" (*Lettres roumaines de Bistritza*, ediţia Al. Rosetti, Bucureşti, 1926, 49), după cum se vede, şi în traduceri, şi în texte originale, putând apărea în construcţii mixte, în sensul că substantivul precedat de *a* e flexionat în D: „totu se poate *a credinciosului*" (Coresi, *Cazania* (1581), ediţia Procopovici-Puşcariu, Bucureşti, 1914, 90); „Cine poate sluji *a oamenilor*" (Coresi, *Cazania* (1564), 379)". (Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 103).

---

[278] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106. În exemplul citat mai sus, complementul indirect e introdus de prepoziţia *a+Ac*, cu sensul de dativ.

Scanned with OKEN Scanner

ASUPRA[279]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Auzi Cleofila împărăteasa că merge Alexandru cu oştile ***asupra*** *ei*[280]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 102/14, cf. *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 122/9); „să ridice sabia ***asupra*** *vrăjmaşilor*[281]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, p. 121); „stângea oaste de veniia ***asupra*** *turcului*[282]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, vol. I, ediţie de Mihail Gregorian, Bucureşti, 1961, 238); „să rădice sabie ***asupra*** *vrăjmaşilor*[283]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 121); „strângea oaste de veniia ***asupra*** *turcului*[284]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 238); „ei vrea să meargă ***asupra*** *altorcuivaşi*[285]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 68); „(turcii) trecea pe marginea [de] dincolo cu vasile în sus ca să se sloboază în jos

---

[279] Prepoziţia *asupra* nu este atestată în textele parcurse din secolul al XVI-lea. Pe când, după 1600, ea apare relativ frecvent în construcţia complementului indirect. În perioada 1640-1780 complementul indirect prepoziţional în genitiv, cu prepoziţia *asupra* este mai frecvent decât în limba actuală.

[280] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[281] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 355.

[282] *Ibidem*, p. 355.

[283] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 74. Despre frecvenţa prepoziţiilor care servesc la realizarea complementului indirect prepoziţional în genitiv în textele din epoca veche, vorbeşte Aida Todi în lucrarea citată (p. 74): „Complementul indirect prepoziţional are o frecvenţă mult mai mare decât astăzi; prepoziţiile care servesc la exprimarea acestui raport sunt *asupra* şi *împotriva*. (...) Adesea este greu de precizat sensul construcţiei cu *asupra*, întrucât în epocă era folosită frecvent şi cu valoare locală". Vezi, în acest sens, exemplele oferite mai sus.

[284] *Ibidem*, p. 74.

[285] *Ibidem*, p. 74.

Scanned with OKEN Scanner

asupra oştilor nemţeşti[286]" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 288).

CĂTRE (CĂTRĂ)[287]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Strigară oamenii ***cătră*** *Faraon*". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 145/8, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 67/35, N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 132/17) „***Cătră*** *aceştea* şi sfânta evanghelie grăiaşte-le[288]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 17/7); „***Cătr-înşii*** evangheliia..dată fu[289]". (Ibidem, 39/27, cf. (a. 1779) N. Iorga, *op. cit.*, 132/17); „Grăi Domnul ***cătră*** *Moisi*". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 195/4, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 32/15); „Cetăţi multe le luase şi le lipise ***către***

---

[286] *Ibidem*, p. 74.

[287] Prepoziţia *către (cătră)* este bine atestată ca element introductiv al complementului indirect exprimat prin substantive sau substitute ale acestora.

[288] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 141. „Complementul indirect în acuzativ precedat de prepoziţia *către*, construcţie echivalentă cu dativul, este reluat foarte rar (o singură situaţie în paginile parcurse)"; vezi citatul după Coresi, *Cazania a II-a*.

[289] Prepoziţiile care introduc complemente indirecte echivalente cu un dativ sunt destul de numeroase. Dintre ele trebuie menţionate în primul rând *a*, *către* şi *la*, aflate pe primul loc din punctul de vedere al frecvenţei apoi *cu*, *de*, *de la*, *d(e)rept*, *în*, *între*, *întru*, *p(r)e*, *pe la*, *peste*, *până la*, *spre* ca şi *înaintea*, dintre care unele ca *între* sau *p(r)e*, mai rar ataşate în construcţii echivalente celor cu dativul: *a da cuiva* (vezi citatul de mai sus), *a grăi cuiva*, dar şi *către cineva* (vezi următorul exemplu din *Palia de la Orăştie (1581-1582)*, *a lipi către* (ilustrat de exemplul după Grigore Ureche, *Letopiseţul ŢăriiMoldovei până la Aron Vodă*; citatele au fost reproduse din capitolul *Complementul* (Fulvia Ciobanu) al lucrării *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 135.

Scanned with OKEN Scanner

Ţara Moldovei[290]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 13/23); „De munca lui grăiaşte ***către*** ai săi *ucenini* şi *apostolilor*[291]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 88/14); „Greşiră ***către*** *Hristos*[292]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 489/3); „iară iaste multă cinste şi bunătate ce-ai făcut domniata ***către*** acest *om*[293]" (1593, Polonia sau Austria, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 186); „iară şi domniata câtă milă ai făcut ***către-nsul***" (*ib.*, 186); „să va zice el, împăratul, ***către*** *voi...*, iar voi aveţi cuvânt a-i darea răspuns" (1600, Transilvania, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, 126); „cinste şi laudă-şi va arăta ***către*** *dumnealui* şi ***către*** *rodul* domniii-lui" (1600, Transilvania, act diplomatic, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, 135); „a punre ***către*** (=în) *Dumnedzeu* nedejdea mea" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 2005, 63/10-11); „ia amente ***către*** (=la) *rugăciunrea* mea" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 120/8-9); „dzise ***către*** *Avraamu*" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 89/23-24); „au zis ***către*** *ai casii* lui[294]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 307); „zise ***către***

---

[290] Complementele indirecte prepoziţionale sunt adesea echivalente cu cele neprepoziţionale în dativ, cu care alternează uneori chiar în acelaşi text (vezi citatul după Coresi, *Cazania a II-a*); exemplul citat a fost extras din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 135.

[291] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 134.

[292] *Ibidem*, p. 136.

[293] În perioada 1521-1640 prepoziţia *către* introduce frecvent complemente indirecte nu numai cu *verbele dicendi* dar şi cu alte serii de antecedenţi (vezi, pe lângă citatul din *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, şi următoarele şase exemple ilustrative redate de Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 176.)

[294] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 69. În etapa veche a limbii române, în locul dativului se utilizează frecvent construcţii prepoziţionale cu *la*. Alteori se foloseşte în locul dativului construcţia cu prepoziţia *către* (numai după verbele *dicendi*) – vezi, pe lângă citatul de mai sus luat din *Cronica anonimă despre Brâncoveanu*, şi următoarele trei pasaje extrase din textul *Anonimul Cantacuzinesc*.

Scanned with OKEN Scanner

Moisi şi ***către*** toţi *feciorii* lui Israil grăind[295]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 69); „zise ***către*** *ei*[296]" (*Ibidem*, p. 96); „grăia minciuni ***către*** *domn*[297]" (*Ibidem*, p. 97); „să vie călugărul să să apropie ***către*** *dânşii* şi să privească...[298]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 318); „Adauge fără lege ***către*** *fără legea* lor[299]" (*Psaltirea Scheiană* (în I.A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII,* vol. II, Bucureşti, 1916)).

CU

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Grăi Cain ***cu*** *Avel*[300]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 22/16, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 93/21, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 114/36-37); „Îngerii ***cu*** sfinţii *apostoli*...împreunară-se[301]".(Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*,

---

[295] *Ibidem*, p. 69.
[296] *Ibidem*, p. 69.
[297] *Ibidem*, p. 69.
[298] *Ibidem*, p. 72. În textele româneşti vechi, numeroase verbe au regim prepoziţional diferit de cel din româna actuală, printre acestea numărându-se şi verbul *a se apropia* (vezi exemplul citat mai sus).
[299] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106.
[300] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.
[301] În secolele al XVI-lea – al XVII-lea valoarea principală a complementului indirect este atribuirea sau adresarea. Afară de această valoare, complementul indirect exprimă adesea obiectul unei ataşări (vezi exemplul de mai sus care ilustrează această situaţie; citatul a fost extras din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti,

Scanned with OKEN Scanner

publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914,177/21, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 15/10, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 47/2-3); „Celora...seamenrea întru credinţă ***cu noi***[302]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, CLXVIII/14, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 14/6, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 41/12); „***Cu*** *Constandin aga Bălăceanul* mai pre urmă să alăturase[303]" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 18); „alăturându-se nemţii ***cu*** *Ţara Rumânească*[304]" (*Ibidem*, p. 19); „***cu*** *aceia* alăturându-să cu de tot feliul de-mpotriviri să afla mai multu decât alţii[305]" (*Ibidem*, p. 56); „apropiindu-să unii ***cu*** *alţii*[306]" (*Ibidem*, p. 39); „îi blagoslovi, precum iaste obiceaiul, şi să iertă ***cu*** *toţi*[307]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 91); „ nu era cu putinţă într-altu chip a să face, făr' de cât a să întâmpina ***cu*** *dânsul*[308]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 76); „când au fost la ghenar 14 deni,

---

2007, p. 134). Prepoziţia *cu* este bine atestată ca element introductiv al complementului indirect exprimat prin substantive sau substitute ale substantivelor.

[302] Complementul indirect prepoziţional exprimă obiectul cu care se face o asemănare. Exemplul de mai sus este citat de Fulvia Ciobanu în *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 135.

[303] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 72. În limba textelor vechi, scrise în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, numeroase verbe au regim prepoziţional diferit de cel din limba actuală: *a se alătura* (care astăzi se construieşte cu dativul), este urmat, în cronicile munteneşti, de prepoziţia *cu*, probabil de la locuţiunea *alături cu*), *a se ierta* (reflexiv reciproc), *a se întâmpina* („a se întâmpina cu cineva sau cu ceva"), *a se lipi* („a se alia"), *a se lovi*. Situaţia expusă aici este ilustrată atât de citatul prezentat mai sus, cât şi de următoarele 11 pasaje excerptate din limba textelor noastre vechi de Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001.

[304] *Ibidem*, p. 72.

[305] *Ibidem*, p. 72.

[306] *Ibidem*, p. 72.

[307] *Ibidem*, p. 73.

[308] *Ibidem*, p. 73.

Scanned with OKEN Scanner

ei să întâmpinară ***cu tătarii***[309]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 122); „purcese să să întâmpine ***cu*** *Mihai-vodă*, să meargă amândoi la Timişoara[310]" (*Ibidem*, p. 137); „(domnul) cu atâta dreptate se află spre turci, precum s-au văzut şi în vremea nemţilor, că nu s-au lipit ***cu*** *ei*, ci ***cu*** *turcii* şi ***cu*** *tătarii* s-au dat.[311]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 294); „gătindu-se ca să treacă Dunărea, ca să lovească ***cu*** *Mustafa-paşa*, veni-i veste...[312]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 122); „grăbi de să loviră ***cu*** *oştile* ungureşti[313]" (*Ibidem*, p. 138); „acei varvari limba lor îşi strica, vrând mai mult ***cu*** *a romanilor* a o amesteca[314]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 38); „Nu trage mere ***cu*** *păcătoşii* şi ***cu*** *făcătorii* fără lége nu piarde mere; grăindu pace cătră soţii săi, e reu într-ărema sa[315]" (*Psaltirea Scheiană*, ediţia Ion Bianu, Bucureşti, 1889, 81/XXVII/9); „(...) deci acela, de se va luptà ***cu*** *împăratulŭ* sau ***cu*** *feciorulŭ* împăratului, de ce-l va ucide pre elŭ şi-l va omorî pre nedereptŭ...[316]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 465/(520)12); „Iaca eu fac legătura ***cu*** *voi* şi ***cu*** *seminţele* voastre

---

[309] *Ibidem*, p. 73.
[310] *Ibidem*, p. 73.
[311] *Ibidem*, p. 73.
[312] *Ibidem*, p. 73.
[313] *Ibidem*, p. 73.
[314] *Ibidem*, p. 75.
[315] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 139. Raportul de coordonare copulativă din exemplul dat mai sus apare între două substantive provenite din adjective. În acest caz avem a face cu identitate de gen, număr şi caz (*identitate sintactico-morfologică*).
[316] *Ibidem*, p. 189. În acest exemplu se constată ocurenţa raportului disjunctiv între doi termeni caracterizaţi prin *identitate sintactico-morfologică*.

Scanned with OKEN Scanner

după voi şi a tot viilor carii sânt cu voi, de pasări, de dobitoc şi de toate viile pământului[317]"(*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 35/6,9).

DE

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „***De*** alalţi *fraţi* ce pier uită-ş[318]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 341/14-15); „Pre Dumnezeu fac vinovat sau pre oameni ***de*** al lor *rău*[319]". (Ibidem, 60/37); „Ferice ***de*** *robul* acela[320]". (Coresi, *Tetraevanghelul*, tipărit la Braşov, 1560-1561, ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 54/23-24); „Vai ***de*** *voi*, cărtularilor[321]". (*Ibidem*, 49/22); „Nu sânt toţi bogaţii dulci şi lucrători ***de*** *bine*[322]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 402/19, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 47/14, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 96/26); „Atunce pomeni-voi ***de*** *legătura* mea[323]". (*Palia de la*

---

[317] *Ibidem*, p. 143. În citatul reprodus mai sus ne întâmpină raportul de coordonare copulativă între două elemente aparţinând unor părţi de vorbire diferite (*identitate sintactică – nonidentitate morfologică*).

[318] Complementul indirect determină un verb; exemplul de mai sus a fost citat de Fulvia Ciobanu în *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 130.

[319] Complementul indirect determină un adjectiv; exemplul citat a fost extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 130.

[320] Complementul indirect determină un adverb; pasajul citat a fost dat de Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 130.

[321] Complementul indirect determină o interjecţie. În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea complementul indirect este atestat mai frecvent ca determinant al verbelor şi mai rar ca determinant al adjectivelor, adverbelor şi mai ales al interjecţiilor; exemplificarea de mai sus a fost preluată din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 130.

[322] Complement indirect exprimat prin adverb substantivat cu prepoziţia simplă *de*. Complementul indirect exprimat prin substantive sau substitute ale acestora se construieşte frecvent cu prepoziţia *de* (secolul al XVI-lea); citatul a fost dat de Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 131.

[323] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 134.

Scanned with OKEN Scanner

Orăştie 1581-1582, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 36/6, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 41/9, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 113/15); „Îngerii bucură-se ***de*** *pocaaniia* şi ***de*** *spăseniia* greşiţilor[324]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 32/21, cf. Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 82/16); „***De*** bune *lucruri* cinste va să dea, iară ***de*** *păcate* muncă[325]". (Coresi, *op. cit.* 1581, 40/6, cf. *Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 10/26); „Au dat ***de*** *om* câte un bou[326]". ((cca. 1660-1680) M. Gaster, *Chrestomaţie română*. [Texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI-XIX)...], I, Leipzig-Bucureşti, 1891, 177/35, cf. M.Kogălniceanu, *Letopisiţile Ţării Moldovii*, Iaşi, tom II, 1845, 258/13, în *Dicţionarul limbii române* (*A-B, C, F-I*), Academia Română, Bucureşti, 1913 ş. u., s.v. *de*); „***De*** *niminea*, nicio bântuial<ă> să aibă[327]". (a. 1595) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 63/5, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 299/9, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 49/20); „***De*** *aceia* nu se ascunse." (Coresi, *op. cit.*, 546/3); „Se vrea atinge ***de*** *stricaţi*". (Id. Ib. 424/13); „O, vai ***de*** *noi*[328]" (1599, Târgovişte, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M.

---

[324] Complementul indirect exprimă obiectul faţă de care se ia o atitudine; exemplul citat a fost extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 134.

[325] Complementul indirect exprimă obiectul unui schimb; pasajul ilustrativ de mai sus a fost preluat din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 134.

[326] Complementul indirect exprimă obiectul căruia i se distribuie ceva; citatul de mai sus a fost dat de Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 134.

[327] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 134.

[328] Apud Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 175. În citatul din *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, complementul indirect este un element nominal (pronume) care „în funcţie de semantica regentului îndeplineşte valoarea de Experimentator". (Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 175).

Scanned with OKEN Scanner

Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 112); „Vai ***de mie***" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 2005, 109/25); „O, vai ***de tine***" (*Codex Sturdzanus*, 1991, 39/1); „O,vai ***de voi***" (*Codex Sturdzanus*, vol. I, 1991, 30/9, 31/1); „Lucru dostoinic ***de pocaanie***[329]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXIX/4); „cel ce toate stăpâneşte şi ***de toate*** grijaşte, Dumnezeu ...[330]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ediţie Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 14); „***de cele*** ale morţii ce trebuia grijind[331]" (*Ibidem*, p. 14); „ai îngrijit ***de*** această *ţară* cu o aşa adâncă pricepere[332]"; „Aduseră solii veste cum să se lase Mihai-vodă **de** toată *Ţara Ardealului*, să fie numai pre mâna împăratului[333]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 135); „Deci Mihai-vodă se lăsă ***de*** acea *tocmeală*[334]" (*Ibidem*, p. 137); „Care mergând la vizirul iar cu rugăciuni pă la prieteni s-au scos ***de oaste*** şi au venit la scaunul său iară în Bucureşti[335]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p.

---

[329] Complementul indirect generat de interjecţia *vai* urmat de prepoziţia *de* este şi ele prezent în perioada 1521-1640. Vezi, pe lângă citatul din *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea,* preluat din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 171, şi următoarele trei exemplificări din *Psaltirea Hurmuzaki* şi *Codex Sturdzanus* reproduse din lucrarea profesorului Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 176.

[330] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 73. În limba veche, numeroase verbe au regim prepoziţional diferit de cel din limba română modernă. Vezi, în acest sens, atât exemplul de mai sus, cât şi celelalte şase pasaje citate mai departe. Mai concret, în aceste contexte de limbă română veche apar verbele *a grăji/a îngriji* (astăzi, de obicei, tranzitive se construiesc în limba secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea cu obiect indirect prepoziţional), *a se lăsa* („a renunţa la..."; construcţia *a se lăsa+de+substantiv* este înregistrată şi astăzi, dar cu un substantiv (sau verb la supin) cu conotaţie negativă („a se lăsa de *prostii*, *băut*, *fumat* etc.)), *a se scoate* („a scăpa de, a se retrage din"), *a se trage* („a proveni, a-şi avea obârşia").

[331] *Ibidem*, p. 73.

[332] *Ibidem*, p. 73.

[333] *Ibidem*, p. 73.

[334] *Ibidem*, p. 73.

[335] *Ibidem*, p. 74.

Scanned with OKEN Scanner

306); „(Traian) se trăgea ***de neam*** spaniol[336]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 13); „zice unii, că ***de Flac***, voievodul lor, li să trage numele[337]" (*Ibidem*, p. 31); „pe scurt şi ei ***de dânsa*** pomenesc[338]" (*Ibidem*, p. 8); „vecinii lor foarte ***de dânşii*** să spăriia[339]" (*Ibidem*, p. 12); „Ca acestea şi mai multe şi Martin Cromer ***de pogorârea*** valahilor acestora (...) zice şi scrie[340]" (*Ibidem*, p. 34); „***de un lucru*** numai, doi într-un chip nu povestesc[341]" (*Ibidem*, p. 6); „nespuse răotăţi ***de Costandin-vodă*** au zis[342]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 57); „după al patrulea an den domniia mării-sale, ***de case*** s-au apucat[343]" (*Ibidem*, p. 68); „cumplite răotăţi ţărâi făcea, nici ***de saraschériu***, nici ***de împărăţie*** temere având[344]" (*Ibidem*, p. 50); „ca să zică că de acolo au aflat a zice cevaşi ***de lucrurile*** ţărâi[345]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 7); „nimini den creştini poate zice că n-au rămas ***de pradă*** şi ***de sărăcie*** scăpaţi[346]"(Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 59); „abătând apa ***de a cură*** pentr-alt loc[347]" (Constantin

---

[336] *Ibidem*, p. 74.
[337] *Ibidem*, p. 74.
[338] *Ibidem*, p. 75. În româna veche, „topica acestui complement coincide, în cele mai multe cazuri, cu aceea din limba română actuală; plasarea acestuia este mai frecventă după regent, mai rar înainte. Antepunerea complementului indirect (prepoziţional) în acuzativ se întâlneşte frecvent la Constantin Cantacuzino (vezi, pe lângă exemplul de mai sus, şi următoarele trei citate ilustrative din *Istoria Ţării Rumâneşti* - s.n.), ca urmare a enclizei verbului, care antrenează antepunerea determinanţilor (după modelul frazei latine)". (Aida Todi, *op. cit.*, p. 75).
[339] *Ibidem*, p. 75.
[340] *Ibidem*, p. 75.
[341] *Ibidem*, p. 75.
[342] *Ibidem*, p. 76. De asemenea, cronica lui Radu Greceanu, a cărei sintaxă, influenţată şi ea de regulile limbii latine, prezintă encliza verbului. Vezi, în acest sens, atât pasajul oferit mai sus, cât şi imediat următoarele două citate reproduse din scrierea cronicarului muntean.
[343] *Ibidem*, p. 76.
[344] *Ibidem*, p. 76.
[345] *Ibidem*, p. 75. În acest exemplu, preluat din scrierea cronicarului muntean Constantin Cantacuzino, întâlnim un complement indirect realizat cu prepoziţia *de* postpus regentului.
[346] *Ibidem*, p. 75. În citatul de mai sus, complementul indirect construit cu prepoziţia *de* dislocă elementele predicatului nominal.
[347] *Ibidem*, p. 75.

Scanned with OKEN Scanner

Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 20); „(bunătatea Domnului) vrednică este ***d-a fi încununată*** cu toate mai sus pomenitele laude[348]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 8); „un aşa om este destoinic ***de a fi binecuvântat***[349]" (*Ibidem*, p. 7); „s-au părăsit ***de a zice*** şi ***de a gândi*** împotrivă cevaşi[350]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 281); „cei ce nu-l iubesc să să aşaze ***de a umbla*** împotrivă-i[351]" (*Ibidem*, p. 319); „fiind nevoitori ***de a coprinde*** ţări[352]" (*Ibidem*, p. 275); „nu să mai sătura acei procleţi ***de a vărsa*** sângele acestor săraci de boiari[353]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 199); „toţi cine vor bea ***de apa*** aceasta[354]" (*Codicele Todorescu*, ediţia de N. Drăganu, Bucureşti, 1914, 12); „El încă ieşind den Târgovişte, şi-au scuturat papucii ***dă prah***[355]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, 255); „dar vai ***de judecătoriul*** acela ce va mitui la hotărârile judecăţilor[356]" (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţia din 1957, 46); „iar Bogdan [...] temându-se ***de Neagoe-vodă***, au vrut să fugă[357]"(Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, 267); „au lănci otrăvite,

---

[348] *Ibidem*, p. 75.
[349] *Ibidem*, p. 75.
[350] *Ibidem*, p. 75.
[351] *Ibidem*, p. 75.
[352] *Ibidem*, p. 75.
[353] *Ibidem*, p. 75. În cele câteva exemple date mai sus, complementele indirecte se realizează prin construcţie cu verb la infinitiv, cu prepoziţia *de*, în limba română veche procesul de înlocuire a acestui mod cu conjunctivul nefiind atât de pronunţat ca în limba română contemporană.
[354] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106
[355] *Ibidem*, p. 79.
[356] *Ibidem*, p. 79.
[357] *Ibidem*, p. 80.

Scanned with OKEN Scanner

aducătoare ***de răni*** netămăduite[358]" (Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlceava înţeleptului cu lumea sau giudeţul sufletului cu trupul*, Iaşi, 1968, ed. V. Cândea, Bucureşti, 1969, 51); „Iară domnul de Ardeal, neavându putére să să apere pre sine, nu poate să apere Moldova ***de turci*** şi ***de tătari***, mai avându prilej de oşti hiie cându crăia leşască[359]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 47/14); „Iară de la Aron vodă scris nu să află nici ***de altul*** nici ***de Uréche*** vornicul, ori că l-au împiedicat datoriia omenească, moartea care multe lucruri taie şi să să obârşască nu lasă...[360]"(Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi glosar de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1955, 43/10-13); „Den voi care să va apuca, ori ***de arcŭ***, ori ***de*** altă *armă*, aceluia capul îi voi tăia şi întâi voao capetenilor[361]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 199/12).

DE CĂTRE[362]

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Slăbi-va ***de cătră bunătăţi***[363]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 23/8, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 13/27, Ion

---

[358] *Ibidem*, p. 80.

[359] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 139. Raportul de coordonare copulativă din exemplul de mai sus apare între două substantive provenite din adjective. În acest caz, vorbim de identitate de gen, număr şi caz (*identitate sintactico-morfologică*).

[360] *Ibidem*, p. 143. În acest citat, raportul de coordonare copulativă se stabileşte între un pronume nehotărât (*altul*) şi un substantiv propriu (*Uréche*).

[361] *Ibidem*, p. 190. În exemplul prezentat mai sus, termenii coordonaţi disjunctiv diferă din punct de vedere morfologic în ceea ce priveşte categoria numărului (*identitate sintactică - nonidentitate morfologică).*

[362] Prepoziţia *de către* introduce ceva mai rar complementul indirect în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[363] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

Scanned with OKEN Scanner

Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 114/5); „Despărţiră unul ***de către*** *alalt*[364]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 46/21, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 13/27, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 11/7); „s-au sculat asupra ungurilor cu sabie, gândind ca doar s-ar putea dezbate ***de către*** ei[365]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 236); „întoarce faţa ta ***de către*** *păcatele* mele[366]" (*Psaltirea Scheiană* în I.A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, vol. II, Bucureşti, 1916, L/11).

DE LA[367]

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Lepădaţi ***de la*** *voi* domnezeii striini[368]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 119/20, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 14/13, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 62/5); „Să ia lucrătorii blagoslovenie ***de la*** *Dumnezeu*[369]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi

[364] „Complementul indirect exprimă obiectul unei separări". (Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 134).
[365] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 73. Autoarea citată menţionează că în textele de limbă română veche se întâlnesc numeroase verbe cu regim prepoziţional diferit de cel din româna actuală (în cazul de mai sus, verbul *a se dezbate* („a scăpa de sub puterea cuiva").
[366] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106.
[367] Complementul indirect exprimat prin substantive sau substitute ale substantivelor se construieşte frecvent cu prepoziţia *de la* (secolul al XVI-lea).
[368] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.
[369] Complementul indirect prepoziţional indică proveniența, originea. Citatul dat mai sus a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Bucureşti, 2007, p. 134.

Scanned with OKEN Scanner

Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 87/20, cf. *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 62/5); ***de la** omul* nedreptu şi lăstitoriu măntuiaşte-mă[370]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 2005, 26/23-24); „se despărţiră ***de la** el*[371]" (*Codicele Todorescu*, ediţia N. Drăganu, Bucureşti, 1914, 45); „S-au dus la Ţarigrad, cu sabia să ia împărăţia ***de la** tată-său*[372]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, 261).

DE P(R)E

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Iosif pomeni ***de pre*** ceale *vise*[373]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 146/18).

DE P(R)E LA[374]

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Unde ţi-s vistierele tale, ce-i luat ***de pre la** împăraţi*[375]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 111/13).

---

[370] În perioada 1521-1640 rare sunt complementele indirecte introduse prin *de la*.

[371] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106.

[372] *Ibidem*, p. 79.

[373] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[374] Este atestat sporadic în paginile parcurse complementul indirect construit cu *de p(r)e la* (secolul al XVII-lea).

[375] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

Scanned with OKEN Scanner

D(E)REPT[376]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Le-am vândut satul Crătojanii...***derept*** 3400 *aspri* gata[377]". ((a. 1605 sau 1608) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 145/5, cf. (a. 1577) ib. 26/6, *Istoria Ţării Româneşti 1290-1690. Letopiseţul Cantacuzinesc*, ediţie critică de C. Greceanu şi D. Simonescu, Bucureşti, 1960, 123/3); „Unt sfinţit, candile şi altele ce se dau milostenie ***derept*** *săraci*[378]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 386/2); „***dereptu*** (=de) *vrăjmaşii* (miei) mântuiaşte-me[379]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 2005, 58/4-5).

DESPRE[380]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Acesta e fratele vostru mai mic ***despre*** *carele* grăise mie?[381]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 154/10, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, II/21, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 39/22); „***Despre*** *isp<ă>senia* noastră nu ştim[382]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, II/21, cf. Ioan

---

[376] Complementul indirect introdus prin *d(e)rept* este atestat foarte rar în textele din a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

[377] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[378] *Ibidem*, p. 135.

[379] În perioada 1521-1640 rare sunt complementele indirecte introduse prin *dereptu*. Citatul din *Psaltirea Hurmuzaki* a fost preluat din Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 177.

[380] Prepoziţia *despre* introduce ceva mai rar complementul indirect în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[381] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române , Bucureşti, 2007, p. 131.

[382] *Ibidem*, p. 134.

Scanned with OKEN Scanner

Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 20/6).

DE SUB(SUPT)[383]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*):"Să dezbată ţara ***de supt*** *mâna* turcului[384]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 47/2, cf. Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 93/15).

DIN (DEN)[385]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Am scăpat ***den*** *grije* şi ***den*** *nevoe*." (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 73/24, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 88/7-8); „Să deşteptă ***din*** *bogat*, sărac, ***din*** *veselie* în lacrâmi şi în suspini[386]". (Varlaam, în *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, vol. II, 1965, 20/40); „va despărţi Dumnezeu păcătoşii ***den*** *derepţi*[387]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice,

---

[383] Prepoziţia *de sub* introduce ceva mai rar complementul indirect în secolelele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[384] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[385] Prepoziţia *din* este bine atestată ca element introductiv al complementului indirect exprimat prin substantive sau substitute ale substantivelor. Exemplul citat a fost preluat din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p.131.

[386] Complementul indirect exprimă aici obiectul unei transformări. Pasajul ilustrativ de mai sus este reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p.131.

[387] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106.

Scanned with OKEN Scanner

ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968); „***din*** *pricinile* mici se nasc gâlcevile mari[388]" (Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlceava înţeleptului cu lumea sau giudeţul sufletului cu trupul*, Iaşi, 1968, ed. V. Cândea, Bucureşti, 1969, 73).

DINAINTEA[389]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Nu te veri stăvi, nice în totă lume ***dinainte*** (sic!) *silei* mele[390]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 93/12, cf. 107/9).

DINTRE[391]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): "Să despărţî ***dintre*** *ochii* diaconului şi să dusă[392]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 12/12).

DINTRU (DENTRU)

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Mântui-va sufletul lui ***dintru*** *moarte*[393]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, CXXXVI/2, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 2/2).

---

[388] *Ibidem*, p. 79.
[389] Este atestat sporadic în paginile parcurse complementul inidrect construit cu *dinaintea* (secolul al XVII-lea).
[390] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 132.
[391] Este atestată sporadic în paginile parcurse complementul indirect construit cu *dintre* (secolul al XVII-lea).
[392] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.
[393] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

Scanned with OKEN Scanner

DUPĂ[394]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „au dat-o ***după*** *un gramatic*[395]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 112/29, cf. (a. 1778) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 122/5-6); „Lepi-se sufletul mieu ***după*** (=de) *tinre*[396]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 205, 52/5-6).

ÎMPOTRIVA (ÎMPROTIVA)

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „***Împotriva*** *numelui* lu Isus Nazareaninul multe întralean se fac[397]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXV/7, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 44/34, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 11/4). „Şi nevoiră năroadele ***împotriva*** *lu Moisi*[398]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 230/9); „cum ***împotriva*** *lui* aţi murguit[399]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, 231/28); „Vine iară Amalec şi oşti ***împotriva*** *fiilor* lu

---

[394] Prepoziţia *după* nu este atestată în textele parcurse din secolul al XVI-lea. Pe când, după 1600, se întâlneşte mai mult sau mai puţin rar.

[395] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[396] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 177.

[397] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 132.

[398] Complementul indirect exprimat printr-un nominal în genitiv cu prepoziţia *împotriva* este, de asemenea, prezent în perioada 1521-1640. Vezi, pe lângă citatul de mai sus, şi următoarele două exemple date (din *Palia de la Orăştie*) de Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 177. În perioada 1640-1780 complementul indirect prepoziţional în genitiv, cu prepoziţia *împotriva* este mai frecvent decât în limba actuală.

[399] Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 177.

Scanned with OKEN Scanner

Israil[400]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, 236/11); „va umbla ***împotriva*** *domnului şi a ţării*[401]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 300); „cu dânşii să lucreze ***împotriva*** *lui Costandin-vodă Brâncoveanul*[402]" (*Ibidem*, p. 295); „s-au sculat ***împotriva*** *craiului*[403]"(Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 236); „s-au rădicat ***împotriva*** *părinţilor*[404]" (*Ibidem*, p. 237).

ÎN[405]

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Cred ***în*** *el*[406]".(Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 99/18, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 48/7).

---

[400] *Ibidem*, p. 177.
[401] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 74. În textele de limbă română veche, prepoziţia *împotriva* care funcţionează ca element introductiv al unui complement indirect are o frecvenţă mult mai mare decât astăzi.
[402] *Ibidem*, p. 74.
[403] *Ibidem*, p. 74.
[404] *Ibidem*, p. 74.
[405] Complementul indirect introdus prin *în*, relaviv frecvent în secolul al XVI-lea, se întâlneşte mai rar în perioada următoare.
[406] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNAINTEA[407]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Greşii la ceriu şi ***înaintea*** *ta*[408]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 21/10, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 10/1, Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 50/22); „Scris-am ...***înaintea** *măriilor-voastre*[409]". (a. 1608) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 60/4, cf. 60/15); „ E urât ***naintea*** *lui* altă fără numai ce au el tocmit[410]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 9/17).

ÎNDE

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Au fost având atâta vrajbă ***înde*** *sine*[411]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 30/5, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 47/16).

---

[407] Prepoziţia *înaintea* introduce ceva mai rar complementul indirect în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[408] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 132.

[409] Construcţie echivalentă cu un dativ: *a scrie cuiva*, dar şi *la*, *spre cineva* (exemplul citat a fost extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 135).

[410] *Ibidem*, p. 136. Adjectiv cu funcţie de nume predicativ determinat de complement indirect prepoziţional, construit cu prepoziţia *înaintea*.

[411] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNTRE

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Rogu-te să nu fie sfadă ***între*** *mine* şi ***între*** *tine*, ***între*** *păstorii* miei şi ***între*** *păstorii* tăi[412]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 46/8).

ÎNTRU[413]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Toţi viii cine cred ***întru*** *mine*[414]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 95/25, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 48/7-8); „Iar eu ***întru*** nebiruita *putere* a lui Dumnezeu mă nădăjduiescu[415]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 234); „nu în praznice să fie voroavă ***întru*** *oameni*[416]" (*Codicele Todorescu*, ediţia N. Drăganu, Bucureşti, 1914, 107).

---

[412] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[413] Complementul indirect introdus prin *întru*, relativ frecvent în secolul al XVI-lea, se întâlneşte mai rar în perioada următoare.

[414] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[415] Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 74. Menţionăm că numeroase verbe din româna veche au regim prepoziţional diferit de cel din limba română literară actuală, printre aceste verbe figurând şi *a se nădăjdui* (vezi citatul pe care l-am oferit mai sus).

[416] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106.

Întru „dintre".

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Amo tri<me>s carte ***la*** *Andriiaş*[418]". (înainte de 1600) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 34/7, cf. *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 45/25); „Dat-am zapisul ***la*** *mâna* Arbănaşului[419]". (a. 1596) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cântece den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 72/2); „Zise şarpele ***la*** *muiare*[420]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 18/19); „aceste cuvinte să ţii domnia-ta ***la*** *tine*[421]"(1521, Câmpulung, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 95); „se va ispovedi...***la*** *duhovnicul* său[422]"

---

[417] Complementul indirect introdus prin *la*, relativ frecvent în secolul al XVI-lea, se întâlneşte mai rar în perioada următoare.

[418] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[419] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 135.

[420] Dintre prepoziţiile care între anii 1640-1780 introduc complemente indirecte echivalente celor cu dativul: *a zice cuiva*, dar şi *la, spre cineva*; exemplul citat a fost extras din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 135.

[421] În exemplificarea de mai sus preluată din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 175, complementul indirect este un element nominal (pronume) care „în funcţie de semantica regentului îndeplineşte valoarea de Beneficiar". (Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 175). Rolul de Beneficiar este în perioada 1521-1640, ca şi în limba actuală, prototipic şi destul de frecvent, iar el apare în tot felul de texte.

[422] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 176. În perioada 1521-1640 construcţia prepoziţională cu *la*, echivalentă cu dativul obiect indirect, este întâlnită în texte reprezentând regiuni diferite. În primele decenii ale secolului al XVII-lea „construcţia cu *la* devine frecventă, mai ales în textele influenţate de limba vorbită. Spre sfârşitul perioadei discutate ea apare mai ales în *Codicele Neagoean*, copiat în sud-estul Transilvaniei după originale reflectând graiuri de tip nordic transilvănean: „n-am putut trimite carte *la voi*" (*Codicele Neagoeanus*, 1620, 27), „scris *la* marele *împărat*", „să închinară *la Antioh*" (*Codicele Neagoeanus*, 1620, 48), „Alexandru scrise *la mumă-sa*" (*Codicele Neagoeanus*, 1620, 27). În documentele particulare construcţia aceasta de factură populară este foarte frecventă: „eu am trimis carte *la Andriias* din Bistriţă". (1600, Bistriţa, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 206), „El au trimis *la saşi* de m-au cerşut" (*ib.*, 2006), „la vlădica şi *la dascăl*...aşa se da lor chelciuc" (1594, Bozen, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 189), „Şi *la vătahul* de popa Stanciul i Vlădul aspri 48" (1593, jud. Vâlcea, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, 1979, 103)". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 176).

Scanned with OKEN Scanner

(*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 2009); „au dat de ştire ***la*** *oameni*[423]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, ediţie P. P. Panaitescu, în Miron Costin, *Opere*, Bucureşti, 1958, 146); „au închinat ***la*** *paşe*[424]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1959, 147); „l-au pârât ***la*** *împăratul*[425]" (Ion Neculce, *op. cit.*, 167); „să propovăduiască ***la*** *oameni*[426]" (Antim Ivireanul, *Capete de poruncă*, Târgovişte, 1714, ediţie de Gabriel Ştrempel în Antim Ivireanul, *Opere*, Bucureşti, 1972, 65); „au trimis ***la*** *craiul*[427]" (*Istoriile domnilor Ţării Româneşti* de Radu Popescu vornicul, ediţie critică de Const. Grecescu, Editura Academei R.S.R., Bucureşti, 1963, 64); „şi l-au dăruit ***la*** a sa sfântă *mănăstire Cotroceni*[428]" (1680, Bucureşti, *Inscripţiile medievale ale României. Oraşul Bucureşti*, ediţie de Alexandru Elian (redactor responsabil), Bucureşti, 1965, 240); „au scris ***la*** *Radul* logofătul[429]" (*Istoria Ţării Rmâneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 288); „care veste vestindu-să şi ***la*** *ceilalţi* numaidecât (...) degrab au purces[430]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. P.37);

---

[423] Ap. Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 353. Construcţia cu *la* echivalentă cu dativul este în plină expansiune în perioada 1640-1780, în special în textele din Transilvania, Banat şi Moldova (vezi, pe lângă citatul din Miron Costin, şi următoarele două exemple ilustrative extrase din Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 353). În scrierile din Ţara Românească construcţia are o frecvenţă mai redusă (vezi celelalte patru citate extrase din Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 353).

[424] *Ibidem*, p. 353.

[425] *Ibidem*, p. 353.

[426] *Ibidem*, p. 353.

[427] *Ibidem*, p. 353.

[428] *Ibidem*, p. 353.

[429] *Ibidem*, p. 353.

[430] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 69. Ca şi în perioada 1532-1640, în secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea, în locul dativului se utilizează frecvent construcţii prepoziţionale cu *la* (vezi, în acest sens, exemplul dat mai sus, precum şi celelalte şapte pasaje excerptate din scrierile istorice din Muntenia – secolele al XVI-lea – al XVII-lea). „Construcţia cu *la* devine frecventă încă din perioada 1532-1640, mai ales în texte influenţate de limba vorbită; v. *ILRLv* (*Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997), p. 152; în perioada 1640-1780, construcţia cu *la* este în expansiune mai ales în Transilvania, Banat şi Moldova (*Ibidem*, p. 352)" (Aida Todi, *op. cit.*, p. 135).

Scanned with OKEN Scanner

„[împărţea tot orţi] ***la*** *prostime*[431]" (*Ibidem*, p. 270); „început-au a veni şi a să închina ***la*** *Tucheli* cu steaguri şi cu pocloane[432]" (*Ibidem*, p.41); „Buzeştii (...) să închinase ***la*** *Simeon*[433]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 140); „au scris ***la*** *Radul logofătul*[434]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, p. 288); „fost-au trimis Costantin-vodă Cantemir cărţi ***la*** *aceştia* în anul trecut[435]" (*Ibidem*, p. 295); „fost-au poruncit ***la*** *Dumbravă duhovnicul...*[436]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 119); „***la*** *cei puternici* spuindu slăbiciunea săracilor pământeni[437]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 101); „nici ***la*** *făgăduiala* dării sau ***la*** *altuceva* uitându-să, s-au sculat...[438]" (*Ibidem*, p. 21); „Ce, după ce au murit Dabije-vodă, au mărsu doamna Dabijoaie în Ţarigrad, cu Duca, visternicul, ginere-său, avându pe Cupăreştii cei bătrâni în Ţarigrad, purtători de trebile domni[e]i, ***la*** *viziriul* şi ***la*** alte *căpetenii* a Porţii împărăteşti[439]". (Ion Neculce, *O samă de cuvinte,* antologie şi postfaţă de Valeriu Cristea, bibliografie de Ion Nistor, Bucureşti, 1972, 46/11).

---

[431] *Ibidem*, p. 69.
[432] *Ibidem*, p. 69.
[433] *Ibidem*, p. 69.
[434] *Ibidem*, p. 69.
[435] *Ibidem*, p. 69.
[436] *Ibidem*, p. 69.
[437] *Ibidem*, p. 69.
[438] *Ibidem*, p. 69. În exemplul reprodus după cronica lui Radu Greceanu, a cărei sintaxă este influenţată de regulile limbii latine, avem de-a face cu encliza verbului.
[439] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 140. În acest exemplu, termenii coordonaţi copulativ diferă morfologic prin număr (*identitate sintactică – nonidentitate morfologică*).

Scanned with OKEN Scanner

LÂNGĂ[440]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Să nu se lipească ***lângă*** *păcatele* vieţiei aceştiia[441]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 69/17, cf. *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 2/33, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 45/6-7); „socotind că să va alătura ***lângă*** *vorbele* şi *sfaturile* lui Dumitraşco păharnicul[442]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 300)).

PÂNĂ LA

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Scris-am această carte ***până la*** *Budakiu Ianăş*[443]." (a. 1599) Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 32/2-33/3, cf. (a. 1609) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 173/1, Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 97/8).

---

[440] Prepoziţia *lângă* introduce ceva mai rar complementul indirect în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[441] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[442] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 72. În limba română veche, numeroase verbe (între ele incluzându-se şi verbul *a se alătura* – vezi enunţul dat mai sus) au regim prepoziţional diferit de cel din etapa actuală a limbii române; vezi exemplul citat mai sus în care apare un complement indirect – realizare prepoziţională: *lângă* (cu substantiv abstract).

[443] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131. Dintre prepoziţiile care introduc complemente indirecte echivalente cu un dativ trebuie menţionată şi *până la*: *a scrie cuiva*, dar şi *către cineva* (vezi citatul ilustrativ dat de Fulvia Ciobanu). Este atestat sporadic în paginile parcurse complementul indirect construit cu *până la* (secolul al XVI-lea).

Scanned with OKEN Scanner

PENTRU[444]

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Se răstignirā ***pentru*** *Hristos*[445]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 69/27, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 11/27, (a. 1779) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 132/29); „Am dat noi Căzacului un ţăgan...***prentru** o ţăgancă*[446]." (a. 1593) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 156/4, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 66/33, (a. 1795) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 116/2); „şi popa-i cere ***pentru*** *iapă* o mie de aspri[447]"(1593, jud. Vâlcea, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 103); „Lui Dumnezeu nu-i stau har ***pentru*** *fiii* şi *fiicele* lor[448]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 64); „Atunce i-au întrebat vizirul pe boieri ***pentru*** *Gligorie-vodă* unde se află[449]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* ediţia Iorgu Iordan, Bucureşti, 1959, 35); „Dacă Dumnezeu n-au făcut lumea numai ***pentr-un*** *om*, ci ***pentru*** *toţ*, nici împărăţiia ceriului ***pentru*** *unul* ci ***pentru*** *toţi*[450]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1972, 81/27, 29).

---

[444] Complementul indirect exprimat prin substantive sau substitute ale acestora se construieşte frecvent cu prepoziţia *pentru* (secolul al XVI-lea).

[445] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[446] *Ibidem*, p. 134.

[447] În pasajul de mai sus complementul indirect este un element nominal (substantiv) care „în funcţie de semantica regentului îndeplineşte valoarea de *Sursă*". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 175).

[448] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106.

[449] *Ibidem*, p. 79.

[450] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 222.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*):"Sculă-se Cain ***pre*** *Avel*[452]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 22/17, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 112/35, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 125/40); „El va domni ***pre*** *tine*[453]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 20/18); „Se-au...dat ***pre*** *muncă*[454]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 88/35, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 13/16); „mai binre e a nedejdi ***pre*** (=în) *Domnul*[455]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, 101/17); „Sfinţi părinţi, nici o frică de aceasta să nu aveţi, ci să ne iertaţi că noi ne nădăjduim ***pre*** *credinţa* domnului nostru, care are către sfiinţia-sa[456]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 100); „scula-se-vor feciorii ***pre*** *părinţi*[457]" (Coresi, *Cazania* (1564), 442); „avem nedejde numai ***pre*** *domnia* voastră[458]"(*Scrisoarea lui Neacşu* de la Câmpulung,

---

[451] Prepoziţia *p(r)e* este bine atestată ca element introductiv al complementului indirect exprimat prin substantive sau substitute ale substantivelor.

[452] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 131.

[453] Complementul indirect prepoziţional din exemplul dat mai sus exprimă obiectul dominat, stăpânit; citatul a fost reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 135.

[454] *Ibidem*, p. 135.

[455] În perioada 1521-1640 rare sunt complementele indirecte introduse prin *pre*. Exemplul citat a fost extras din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 177.

[456] Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 74. Dintre numeroasele verbe folosite în româna veche cu regim prepoziţional diferit de cel din limba actuală face parte şi *a se nădăjdui* (vezi exemplul dat mai sus).

[457] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106.
Pre „contra".

[458] *Ibidem*, p. 106.

Scanned with OKEN Scanner

ediţia I. Bianu, Bucureşti, 1929); „*pre un călugăr*, am tremesu cartea[459]" (apud Rosetti, 1966 VI: 230).

P(R)E LA[460]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Por împărat tremese cărţi ***pre la*** *limbile* păgâne[461]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 97/7, cf. Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, tomul I, Bucureşti, 1965, 85/11, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 96/8).

P(R)E LÂNGĂ[462]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Lăsându-i oaste de a sa ***pe lângă*** *dânsul* singur s-au întors la Suceavă[463]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 50/12).

Pre „în".
[459] *Ibidem*, p. 106.
Pre „prin", „printr-un".
[460] Prepoziţia *p(r)e la* nu este atestată în textele parcurse în secolul al XVI-lea. Pe când, după 1600, se întâlneşte mai mult sau mai puţin rar.
[461] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 132.
[462] Este atestat sporadic în paginile parcurse complementul indirect construit cu *p(r)e lângă* (secolul al XVII-lea).
[463] Apud Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 132.

Scanned with OKEN Scanner

P(R)ESTE[464]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Nime să n-aibă a băntui ***preste*** *dzisa* noastră[465]". (a. 1600) Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 33/7, cf. (a. 1604) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 136/10, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 52/5).

SPRE[466]

• **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Rădicară oaste ***spre*** *Bera*[467]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 47/20, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 44/5, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 106/9); „Să fim...gata a ne da ***spre*** toate *nevoile* şi ***spre*** *moarte*[468]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 68/37); „Va gice pace ***spre*** *omerii* săi[469]". (apud Paula Diaconescu, *Structură şi evoluţie în morfologia substantivului românesc*, Bucureşti, 1970, 256); „cum scriptura zice: «dă înţelepciune ***spre*** *ai săi*, şi calea celor ce să tem de dânsul păzeşte»[470]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari*

---

[464] Prepoziţia *p(r)este* introduce ceva mai rar complementul inidrect în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[465] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 132

[466] Prepoziţia *spre* este bine atestată ca element introductiv al complementului indirect exprimat prin substantive sau substitute ale acestora.

[467] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 132.

[468] Construcţie echivalentă celor cu dativul: *a da cuiva*.

[469] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.* , 2007, p. 135.

[470] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 69. „O singură dată (în cronica lui Radu Greceanu) , în locul dativului este utilizată o construcţie

Scanned with OKEN Scanner

munteni, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 34); „Aşa totdeauna îndemnând Bogdan pre domn, să aprinse cu mânie ***spre*** *uciderea* lor[471]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 97-98); „paşa să aprinse cu dumnezeire ***spre*** *răscumpărarea* acelui neam[472]" (*Ibidem*, p. 98); „domnul ***spre*** *moartea* lor nu să bucura[473]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ed. de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 59); „făcură oastea în 3 pâlcuri, şi un pâlc luo Neagoe, nădăjduindu-se ***spre*** *ruga* sfântului Nifon, părintele său[474]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 95); „schimbă frica şi ruşinea ***spre*** *mănie* şi ***spre*** *fără de ruşine*[475]" (Coresi, *Cazania* (1581), ediţia

---

prepoziţională cu ***spre***: „cum scriptura zice: «dă înţelepciune ***spre ai săi***, *şi calea celor ce să tem de dânsul păzeşte*»" (RG, 34); având în vedere că aici este vorba despre un citat din scrierile religioase, este posibil ca respectiva construcţie să fie un calc după slavonă, preluat din originalele care au stat la baza cărţilor religioase traduse. (...) În *DLR* (*Dicţionarul limbii române*, serie nouă, VI-XI, Editura Academiei, Bucureşti, 1965 ş.u. – s.n.) se înregistrează două tipuri de construcţii similare, ambele cu menţiunea „învechit": a) obiectul atribuit este un destinatar în raport de care se determină orientarea sensului de manifestare a unui fapt („*am auzit porunca şi învăţătura a care ai lăsat* ***spre mine***". – *Învăţăturile lui Neagoe Basarab*); b) destinatarul în raport de care se determină orientarea sensului de manifestare a unui fapt este cel în beneficiul căruia se manifestă acest fapt („*Domnul se-au milostivnicit, nu numai* ***spre el***, *ce şi pre mine*". – Coresi, „*Alexandre, milostiveaşte-te* ***spre noi*** *şi stinge focul*". – *Alexandria*, 1749; „*Să milostivi* ***spre ei*** *şi le deate moşia*". – ibidem), *DLR*, s.v." (Aida Todi, *op. cit.*, p. 69, 135).

[471] *Ibidem*, p. 72. Aşa cum am arătat în paginile de subsol anterioare, în textele româneşti vechi întâlnim numeroase verbe care au regim prepoziţional diferit de cel din textele din epoca modernă. Această situaţie apare atât în exemplul citat mai sus, cât şi în următoarele trei pasaje culese din limba textelor vechi de Aida Todi, *op. cit.*, pp. 72-75. Mai exact, e vorba de verbele *a se aprinde*, *a se bucura*, *a se nădăjdui*. Menţionăm că în *Anonimul Brâncovenesc*, *a se bucura* se construieşte ca şi astăzi, cu prepoziţia *de*: „bucurându-se toţii de peirea nemţilor" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 292.)

[472] *Ibidem*, p. 72.

[473] *Ibidem*, p. 73.

[474] *Ibidem*, p. 74.

[475] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106. „*Spre* „contra" traduce construcţia latină: «Philippus *super regem* Henricum [...] intraverint»; rom. «Se ridică Baiazid [...] *spre români*»"(Elena Dragoş, *lucr. cit.*, p. 106 (vezi nota de la subsol numerotată de autoare cu cifra 1).

Scanned with OKEN Scanner

Procopovici-Pușcariu, București, 1914, 620); „adurară-se împreună ***spre*** *Domnul* și la Hristosul lui[476]" (*Psaltirea Scheiană* în I.A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII,* vol. II, București, 1916, 2); „***spre*** toată *avuția* lui pune-l-va el[477]" (Rosetti, 1960, I: 157).

SUB(SUPT)[478]

- **Complement indirect**

(*faza veche a limbii române*): „Caotă să să dea pre sine ***supt*** *mâna* și ***supt*** *putearea* diavolului[479]". (Varlaam, *Carte românească de învățătură* (=*Cazania 1643*), ediție îngrijită de J. Byck, București, 1943, 16/2, cf. *Pravilniceasca condică* (1780), ediție critică, București, 1957, 74/11).

[476] *Ibidem*, p. 106.
[477] *Ibidem*, p. 106.
Spre „peste".
[478] Prepoziția *sub(supt)* nu este atestată în textele parcurse din secolul al XVI-lea. Pe când, după 1600, se întâlnește mai mult sau mai puțin rar.
[479] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea,* Editura Academiei Române, București, 2007, p. 132.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL DE AGENT în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

CU[480]

- **Complement de agent**

(*faza veche a limbii române*): „toată firea fierilor...muncescu-se ***cu*** *firea* omenească[481]" (*Codicele Voroneţean*, [1563-1583], 62).

[480] Ca influenţă străină, mai precis slavonă, întâlnim în unele texte traduse din secolul al XVI-lea şi de la începutul secolului al XVII-lea un complement de agent cu prepoziţia *cu*. În opinia lui Constantin Frâncu, agentul cu prepoziţia *cu* se explică prin sincretismul dintre complementul de agent, cel instrumental şi cu cel de loc în originalul slavon. *Cu* traduce o construcţie în cazul instrumental". (*Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 179)

[481] Ap. Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 179.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement de agent**

(*faza veche a limbii române*): „Tâmplă-se rădicat a fi el ***de voinici***[483]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXXV/4, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 372/25, Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 9/3); „Aceasta moşia vândut-am noi de bună voia noastră, nesilit ***de nimele***[484]." ((a. 1596) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 159/6, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 5/5); „În vreamea aceaia vine Isus den Galilei la Iordan, cătră

---

[482] „Rolul semantic tipic pentru complementul de agent era în limba veche, ca şi astăzi, cel de *Agent* în plan ontic, de subiect logic, în structura de adâncime, dar de adjunct nominal prepoziţional al unui verb obligatoriu tranzitiv la diateza pasivă sau la reflexivul-pasiv. Complementul de agent are valori semantice comune cu subiectul în plan ontic, dar distincte în structura sintactică de suprafaţă: el este un nominal prepoziţional în acuzativ (cu prepoziţiile *de* şi *de către* mai rar şi cu prepoziţiile *de la* şi *cu*); poate fi omis, este deci facultativ, limitat de verbe tranzitive care permit pasivizarea. El este în relaţie de subordonare faţă de verb, nu în relaţia specială cu verbul pe care o are subiectul cu verbul. Ca realizare prototipică, complementul de agent face parte din grupul care are ca centru un verb la diateza pasivă sau la reflexivul pasiv" (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 178). În perioada 1521-1640 complementul de agent este introdus în marea majoritate a textelor prin prepoziţiile *de* şi *de către*. El apare, de regulă, după verb. Una dintre particularităţile epocii 1521-1640, cercetată de Constantin Frâncu, este următoarea: „Ca urmare a fidelităţii faţă de unele originale slavone în care agentul apărea în dativ, unele traduceri din secolul al XVI-lea atestă sporadic şi un complement de agent în dativ, care se întâlneşte alături de cel prepoziţional în acuzativ: „nu faceţi înaintea oamenilor să fiţi văzuţi *lor*" (Coresi, *Tetraevanghel*, Braşov, 1561, ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1961, 9). În textele din primele decenii ale secolului al XVII-lea, agentul în dativ nu mai este întâlnit, general devenind cel în acuzativ cu prepoziţii, „el şi-au văzut ocina împresurată şi vândută *de văru-său*" (1619; I. Bianu, *Documente Româneşti*, partea I, tomul I, fasc. 1-2, 1576-1632, Bucureşti, 1907, 50), „să fie afurisit şi treclet *de* 318 *oteţi*" (1634, Târgovişte, *Documenta Romaniae Historica*, B. *Ţara Românească*, XXIV, 288), „locul era cu totul neîmblat *de oameni*" (Varlaam, *Leastviţa*, c. 1602-1613, 100)". În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, complementul de agent în acuzativ se construieşte în mod obişnuit cu prepoziţia *de*. Prepoziţia *de către* introduce rar în limba veche acest fel de complement. Topica complementului de agent nu diferă de cea din limba actuală. De obicei, această parte de propoziţie este aşezată după regent, însă, când acesta este scos în relief, poate să preceadă regentul.

[483] Complementul de agent determină un verb la diateza pasivă, construit cu *a fi*. În secolele al XVI-lea - al XVIII-lea situaţiile de acest fel sunt deosebit de frecvente.

[484] Complementul de agent determină un participiu cu valoare pasivă. În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea numărul situaţiilor de sub această notă este destul de mare.

Scanned with OKEN Scanner

Ioan, a se boteza ***de el***[485]." (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 505/14, cf. *Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XLV/10-11, (a. 1785) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 112/4-5); „Nărodul se va bucura de toate slavele ce era ***de el***[486]." (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 405/11); „Pentru călugăriţă, de o va apuca cineva cu de sila, sau copila ***de*** *stăpânu-său*, sau altă ‚muiare ***de*** *cineva*[487]." (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 56/18); „Cine se va amesteca într-acest iaz să fie proclet ***de*** 318 *o‹te›ţi* şi ***de*** tot *săborul*[488]" ((a. 1573) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 23/8, ib. (a. 1604) 136/12); „***De*** *amândoă* vei fi ispitit[489]" (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/26); „Nu se găseşte scris nici ***de*** *ai noştri*, nici ***de*** *striini*[490]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 4/2); „să fie blestemat ***de*** 318 *oteţi*[491]" (ante 1634, Ţara Românească, *Documenta Romaniae Historica*, XXIV, 296); „darea lui nu fu priimită ***de*** *Dumnedzău*" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ed. J. Byck, Bucureşti, 1943, I, 5); „fratele care se agiutoreşte ***de*** *frate*[492]"

---

[485] Complementul de agent determină un verb pasiv reflexiv. În secolul al XVI-lea asemenea situaţii se întâlnesc rar, şi numai în traduceri. După 1600 ele devin din ce în ce mai numeroase, fiind totuşi mai rare decât cele de sub cele două note anterioare.

[486] În exemplul dat mai sus din *Cazania a II-a* a lui Coresi, extras din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 142, termenul determinat de complementul de agent se subînţelege parţial (se subînţelege participiul *făcute*).

[487] Se subînţelege verbul la diateza pasivă *va fi apucată*; pasajul citat din *Îndreptarea legii* a fost preluat din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 142.

[488] În finalul unor documente, complementul de agent determină construcţia pasivă *să fie proclet* „să fie afurisit", calc după formula din documentele slavone *da budetŭ* (sau *estŭ*) *procletŭ*." (Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 142.)

[489] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 143.

[490] *Ibidem*, p. 143.

[491] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 179.

[492] Ceea ce caracterizează toată perioada 1640-1780 este generarea frecventă a agentului nu numai de forme la diateza pasivă propriu-zisă, ci şi de reflexive cu valoare pasivă (vezi exemplificarea din Dimitrie Cantemir, extrasă din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, p. 356).

Scanned with OKEN Scanner

(Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlceava înţeleptului cu lumea sau giudeţul sufletului cu trupul*, Iaşi, 1968, ed. V. Cândea, Bucureşti, 1969, 11); „răspunsul pofteniei cea neamului săsesc s-au întărit ***de*** *ţară* într-acest chip[493]" (1699, LDIT, 480); „Se vede ***de*** *toţi* în ţară" (*Plângerea sfintei mănăstiri a Silvaşului din eparhia Haţăgului, din Prislop*, ediţie de Dan Simonescu, *Cronici şi povestiri româneşti versificate*, Bucureşti, 1967, 81); „Şi s-au scris cartea aceasta...***de*** *Isar* logofeţelul" (1700, *Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVII-lea*, vol. I, *Ţara Românească*, Bucureşti, 1961, 183); „***De*** alte *neamuri* călcându-se ale unui împăratŭ" (SCC, 45); „când ţiganul sau ţiganca ca să va cere ***de*** *stăpânu-său*" (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 146); „Această sfântă carte esti cumpărată ***de*** *mine*[494]" (1701, Moldova, *Însemnări de pe manuscrise şi cărţi vechi din Ţara Moldovei*, un corpus editat de I. Caproşu şi E. Chiaburu, vol .I, 1429-1750, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, 362); „Această sfântă carte ce se chiamă *Psaltire* s-au legat cu multă osârdie ***de*** *mini* păcătos Irina" (1725, Moldova, *ibidem*, 433); „care carte este scrisă ***dă*** *Radul* logofeţel" (1727, f. 1, ms. 1062, din BAR, f. 183); „s-au scris ***de*** *mine*, dascălul Radu Duma" (Braşov, 1780, august 1, ms. 1129, f. 7 în criptogramă); „Şi s-au scris acest Letopiseţ al împăraţilor ***de*** *mâna* mea, a lui Constantin Săidăcaru cel Bătrân, feciorul popii Ioanichie ot Mogoşoaia şi s-au săvârşit la dec. 15 leat 7267[495]" (1758, ms. 1270 din BAR, f. 549); "i s-au răspuns ***de*** *unii*[496]" (Radu Tempea, *Istoria sfintei beserici a Şcheilor Braşovului*, ediţie O. Şchiau şi L. Bot, Bucureşti, 1969, 122); „au lăsat ploconul precum au fost aşăzat ***de*** *tat-său*[497]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor*

---

[493] În perioada 1640-1780 construcţiile cu agentul generat de verbele reflexive cu valoare pasivă sunt frecvente în textele din Moldova, Transilvania de nord şi Banat şi mai rare cele din Ţara Românească; vezi, pe lângă exemplul dat din LDIT, şi următoarele patru citate ilustrative preluate din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, p. 356.

[494] În perioada 1640-1780, în documente şi mai ales în însemnări şi inscripţii, unde *Obiectivul* este tematizat, scos în evidenţă şi pus pe primul loc ca subiect în propoziţie.

[495] „În majoritatea cazurilor, în spatele complementului de agent stă „rolul" Agentiv, însă uneori locul său este lăsat *Instrumentalului*" (Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 356). Precizăm că lingvistul ieşean se referă aici la sintaxa limbii române dintre 1640 şi 1780.

[496] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 356.

[497] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 76. Regentul complementului de agent din citatul reprodus mai sus este (ca în limba română actuală) un verb la diateza pasivă, construită cu auxiliarul *a fi*.

Scanned with OKEN Scanner

Ţării Româneşti, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 242); „va putea chivernisi domniia cum să cade, în vréme ce este ţara ocolită ***de oşti*** şi ***de primejdii***[498]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 276); „lângă care pod iaste şi Cetatea Severinului, dincoace mai sus oareceşi, care era făcută ***de Sever-împărat***[499]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 15); „***De*** alte *neamuri* călcându-se ale unui împăratu[500]" (*Ibidem*, p. 45); „Zicea că şi alte dăţi aşa făcuse, biruindu-se ***de romani*** şi căzând la pace[501]" (*Ibidem*, p. 17); „carii întâi flachi, apoi stricându-se cuvântul ***de*** varvari *vecinii* lor, vulasi sau valahi să chiamă[502]" (*Ibidem*, p. 34); „partea ei cea despre Apus iaste Ardealul, ţinut al ungurilor, carea ***de unguri***, ***de saxoni*** (adecă de saşi, că aşa le zic), ***de săcui*** şi ***de*** aceştea *valahi* acum să lăcuieşte[503]" (*Ibidem*, p. 34); „ţara să se nu calce peste tot ***de dânşii***[504]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 22); „Şi se făcură aceste lucruri cu mare opreală şi blestem, ca să nu să mai lăţească, nici să se mute, în veac, ***nici de patriiarh***, ***nici de mitropolit***, ***nici de domn***[505]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini*

---

[498] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 76. Complementul de agent din citatul oferit mai sus este (ca în româna actuală) un verb la diateza pasivă, construită cu auxiliarul *a fi*.

[499] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 76. Complementul de agent din citatul dat mai sus are, în calitate de termen regent, (ca în limba română modernă) un verb la diateza pasivă, construită cu auxiliarul *a fi*.

[500] *Ibidem*, p. 77.

[501] *Ibidem*, p. 77.

[502] *Ibidem*, p. 77.

[503] *Ibidem*, p. 77.

[504] *Ibidem*, p. 77.

[505] *Ibidem*, p. 77. În exemplele notate imediat *supra* (cele cinci note precedente), complementul de agent cu *de* are ca element regent un verb la reflexiv-pasiv. Referindu-se la complementul de agent care intră în relaţie cu un reflexiv cu sens pasiv, Aida Todi, *op. cit.*, pp. 76-77, scrie: „În studiile de sintaxă a limbii române vechi s-a arătat că generarea frecventă a agentului de forme reflexive cu valoare pasivă este o caracteristică a epocii, întâlnită atât în traduceri cât şi în textele originale şi o caracteristică a unor graiuri actuale de tip nordic, din Moldova şi Transilvania. În ceea ce priveşte sintaxa cronicilor munteneşti, se constată totuşi o predilecţie a unora dintre cronicari pentru această

Scanned with OKEN Scanner

(Letopiseţul Cantacuzinesc sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 111); „Câte dreptăţi şi faceri de bine (...) Mai denainte vréme ***de*** *mai marii* lor şi ***de*** *bunii* de evlavie-i şi ***de*** milostivii *împăraţi* puse în legi era şi neclătit să păziia[506]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 62); „Luat-au (...) şi partea Vithiniei, care rămăsése neluată ***de*** *tat-său*[507]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 232); „au văzut un căpitan de cei de leafă urgisit ***de*** *domnul*[508]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 301); „şi scriitorii, mişcaţi ***de*** osebite *poftele* şi *voile* lor, unii într-un chip, alţii într-alt chip, tot acea povéste o vorbeau[509]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 35); „fiind foarte vecini cu romanii şi supuşi ***de*** *ei*[510]" (*Ibidem*, p. 38); „mai pre urmă s-au aflat şi omul care era trimis ***de*** *dânşii* în tabăra împărătească[511]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 318); „iar bărbatul ei zăcea pă o masă stârvul, părăsit ***de*** *toţi*

---

construcţie (Constantin Cantacuzino), în timp ce la ceilalţi, reflexivul pasiv apare sporadic, predominând pasivul cu *a fi* (...). De asemenea, frecvenţa mare a reflexivului pasiv în relaţie cu complementul de agent infirmă opinia potrivit căreia «construcţiile cu agentul generat de verbele reflexive cu valoare pasivă sunt frecvente în textele din Moldova, Transilvania de Nord şi Banat»". Precizăm că afirmaţia citată de Aida Todi şi cuprinsă de autoare între ghilimele franceze îi aparţine lui Ion Gheţie, coordonatorul lucrării *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997.

[506] *Ibidem*, p. 77. În exemplul prezentat mai sus, complementul de agent cu *de* are simultan ca regent două verbe diferite, unul la diateza pasivă cu *a fi* (*puse în legi era*), altul la reflexivul cu valoare pasivă (*să păziia*).

[507] *Ibidem*, p. 77.

[508] *Ibidem*, p. 77.

[509] *Ibidem*, p. 77. Ca în româna actuală, în enunţurile date mai sus, complementul de agent cu prepoziţia *de* are drept regent un verb la participiu cu valoare pasivă.

[510] *Ibidem*, pp. 77-78.

[511] *Ibidem*, pp. 77-78.

Scanned with OKEN Scanner

până a două zi dimineaţă[512]" (*Ibidem*, p. 280); „au luat domniia Vlădislav-vodă, dă carele nici o istorie nu se află scrisă ***de*** *cinevaşi...*[513]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 243); „(dacii şi geţii erau) nepoftitori a se supune altora, nici a să birui ***de*** *alţii* îngăduia[514]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 12); „Apoi cu vréme ***de*** *unii* mutându-se aceste slove (...) s-au chiemat vlahi[515]" (*Ibidem*, p. 36); „cunoscuţi fură şi la lumină venită, dacă începură a să amesteca şi a să adaoge cu sarmaţii, vecinii lor, ***de*** *carii* fură şi îndemnaţi să se desparţă şi să se dezbată de sub ascultarea împărăţiei[516]" (*Ibidem*, p. 31); „arătând în ce chip gândul şi pornirea nemţilor era, şi ***de*** *cine* aievea îndemnaţi şi porniţi era...[517]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 21); „veţi fugi nefiind goniţi ***de*** *nimeni*[518]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 87); „boieri moldoveni (...) care-i era supăraţi ***de*** *Cantemir-vodă*[519]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 77); „nimic supt soare iaste stătătoriu, ci toate câte sânt, în curgere şi în mutări sânt zidite ***de*** vécinica lui Dumnezeu *înţelepciune* şi *putére*[520]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp.

---

[512] *Ibidem*, pp. 77-78.
[513] *Ibidem*, pp. 77-78.
[514] *Ibidem*, pp. 77-78.
[515] *Ibidem*, pp. 77-78.
[516] *Ibidem*, pp. 77-78.
[517] *Ibidem*, pp. 77-78.
[518] *Ibidem*, pp. 77-78. În citatele expuse mai sus, complementele de agent construite cu prepoziţia *de* se exprimă prin substitute ale substantivelor precedate de prepoziţia *de*.
[519] *Ibidem*, p. 77.
[520] *Ibidem*, p. 80.

Scanned with OKEN Scanner

53-54); „pricina pentru ce nu să găseşte scris *nici* ***de*** *ai voştri, nici* ***de*** *striini*[521]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 227); „care acum s-au umplut (îndeplinit) zisa lui cea mai denainte, ***de*** *Theolipt patriiarhul şi chiar Macarie* preasfinţitul mitropolit al Ungrovlahiei, şi ***de*** ceilalţi *mitropoliţi*, şi ***de*** *Gavril* protul Sfetagorei, şi ***de*** alţi *egumeni* ai acelui sfânt munte, şi ***de*** toţi *egumenii* ţării, şi ***de*** *domnul*, şi ***de*** toţi *boiarii* mari şi mici, şi ***de*** tot sfântul *săbor*[522]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 111); „Şi el fugind, fu prins ***dă*** *nişte ţărani*[523]" (*Ibidem*, p. 127); „ca să să îndreptéze ţara ***de*** acei 3 *arhierei*[524]" (*Ibidem*, p. 86); „era aici puşi lăcuitori ***de*** *Traian*[525]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 37); „care letopiseţ, zic, că iaste făcut ***de*** *un Ureche vornicul*[526]" (*Ibidem*, p. 48); „Eu, numai faptele măriei-tale cele mai lăudate ***de*** toată *suflarea* ţărei aceştia cinstite şi iubite...[527]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 9); „Apoi cu vréme ***de*** *unii* mutându-se acéste slove (...) s-au chiemat vlahi...[528]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 36); „cum zice şi Virghilie poet (...) De Troada când ***de*** *elini* s-au prăpădit şi s-au stins[529]" (*Ibidem*, p. 63); „cum de obşte părere iaste aceasta, iară zice el (săvai că ***de*** nici *un* vechiu *scriitoriu* iaste

---

[521] *Ibidem*, p. 80.
[522] *Ibidem*, p. 80. În aceste exemple, complementul de agent multiplu se realizează prin coordonarea copulativă a două sau mai multe substantive (sau substitute ale acestora).
[523] *Ibidem*, p. 80.
[524] *Ibidem*, p. 80.
[525] *Ibidem*, p. 80.
[526] *Ibidem*, p. 80.
[527] *Ibidem*, p. 80. În enunţurile prezentate mai sus, complementele de agent cu *de* sunt situate după verbul regent.
[528] *Ibidem*, p. 80.
[529] *Ibidem*, p. 80.

Scanned with OKEN Scanner

adevărată[530]" (*Ibidem*, p. 34); „den legheoanele lăcuitorilor ce ***de*** *Traian* şi alţii ai romanilor *împăraţi* era duse în Dachia, valahii au izvorât[531]" (*Ibidem*, p. 30); „nici ***de*** *răutatea* vrăjmaşilor ele biruite nu sânt...[532]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 7); „ceilalţi boiari ce să nevoia să slujească domnu-său în dreptate, ***de*** *nepriiateni* fură biruiţi[533]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 123); „tocmit-ş-au Radul-vodă ţara cu bună pace, că încă nu era ***de*** *turci* împresurată[534]" (*Ibidem*, p. 84); „toate împrejurile lor luate şi biruite ***de*** *romani* era[535]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 13); „Gândiiu că nu fără cale va fi a să mai întinde ***de*** *ei* voroava, ca să se ştie ce sânt[536]" (*Ibidem*, p. 45); „Era slăbit ***de*** *bătrâneţe*[537]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 5); „Trupul meu era slăbit ***de*** *răutăţi*[538]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 16).

---

[530] *Ibidem*, p. 80.
[531] *Ibidem*, p. 80.
[532] *Ibidem*, p. 80.
[533] *Ibidem*, p. 80. În aceste pasaje ilustrative, complementele de agent construite cu ajutorul prepoziţiei *de* sunt aşezate înaintea verbului regent. O preferinţă pentru această topică manifestă Constantin Cantacuzino.
[534] *Ibidem*, pp. 80-81.
[535] *Ibidem*, pp. 80-81. În aceste exemple cele două complemente de agent introduse prin *de* sunt intercalate în structura verbului la diateza pasivă între auxiliar şi participiul verbului.
[536] *Ibidem*, p. 81. În citatul de mai sus , complementul de agent însoţit de prepoziţia *de* apare în interiorul unei locuţiuni verbale. Multe dintre elementele locuţiunilor în interiorul cărora întâlnim complemente de agent au în epocă o libertate mai mare de topică decât în româna actuală.
[537] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 106. În acest exemplu, conectivul de tip prepoziţional *de* marchează funcţia sintactică de complement de agent pe lângă un verb la diateza pasivă.
[538] Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 78.

Scanned with OKEN Scanner

DE CĂTRE (DE CĂTRĂ)[539]

• **Complement de agent**

(*faza veche a limbii române*): „Dup-acee chemă pre toţi împăraţii, şi se sărută cu toţi pre rând, şi să ertă ***de cătră*** *ei*" (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 117/13, cf. *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, II/45, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 70/12, 13, 90/3); „***de cătră*** slăvită *varmenghie* trimis[540]" (1593, jud. Maramureş, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 205); „i s-au făcut priiminţă bună ***de cătră*** *împărăţie*[541]" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 83); „caftanul şi blana cea de samur ce i să trimit Domnului ***de cătră*** *împăraţie*" (Gheorgachi Logofăt, *Condica ce are întru sine obiceaiuri vechi şi noao a preaînălţatului domn*, 1762, ed. Dan Simonescu. *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi*, 1762, Bucureşti, 1939, 270); „Iară cine o va învălui, mare cercetare va avea ***de cătră*** *doamna mea*[542]" (1634, Bucureşti, *Documenta Romaniae Historica*, B. *Ţara Românească*,

---

[539] „Prepoziţia *de către* introduce rar în limba română veche acest fel de complement, cu excepţia unui text de lege (*Pravilniceasca condică* (1780)), în care apare frecvent, fiind preferată prepoziţiei *de*, deoarece indică autorul acţiunii mai pregnant decât aceasta din urmă".(Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 143). În paginile parcurse, amintita cercetătoare a întâlnit complementul de agent construit cu *de către* începând din secolul al XVII-lea. Paula Diaconescu, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, în LR VIII (1959), nr. 2, p. 11, arată că prepoziţia compusă *de către* a ajuns să fie folosită ca element introductiv al complementului de agent din construcţii în care introducea un complement indirect exprimând punctul de plecare al unei acţiuni (ca în următorul citat din *Cazania* lui Varlaam: „[Strâmbătatea] sa ce-au avut *de către* tine").

[540] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 179. Iată cum este definit sensul cuvântului regional *varmeghie* în *Dicţionarul limbii române literare vechi (1640-1780). Termeni regionali* (Institutul de Lingvistică din Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, p. 310): *varmeghie* s.f. (Trans. SV) Comitat, judeţ ţinut (după definirea sensului urmează citate ilustrative). Etimologie: magh. *vármegye*.

[541] Ceea ce caracterizează toată perioada 1640-1780 este generarea frecventă a agentului nu numai de forme la diateza pasivă propriu-zisă, ci şi de reflexive cu valoare pasivă (vezi citatul ilustrativ extras din Comstantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 356).

[542] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 178. Similitudini prezintă în perioada 1521-1640 complementul de agent şi cu complementul de relaţie introdus prin *de către*, însă acesta din urmă nu este generat de un verb la

Scanned with OKEN Scanner

XXIV, Bucureşti, 186); „ale cărui mari şi vestite politii şi fapte ***de către*** alţi iscusiţi *istorici* scrise sânt, nu numai de prin alte ţări streine, ci şi ***de către*** vrednicii de toată încrederea *scriitori* istorici greci[543]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 9); „i s-au făcut priiminţă bună ***de către împărăţie***" (*Ibidem*, p. 83); „De vrem avea pagubă, noi vrem ţinea ***de către*** *domniavoastră*[544]" (*Scrisoarea lui Neacşu* de la Câmpulung, ediţia I. Bianu, Bucureşti, 1929); „Leşii se mântuie ***de către*** *Vasilie-vodă*[545]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia Iorgu Iordan, Bucureşti, 1959, 144); „«Strâmbătatea» sa ce-au avut ***către*** *tine*[546]" (Varlaam, *Cazania* (1643), ediţia J. Byck, Bucureşti, 1966, 100); „***De către*** slăvită *varmegie* trimis spre acesta[547]" (apud Paula Diaconescu, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, în LR, 1959, 8,2, 3-17).

Notă. „De altfel, s-a subliniat faptul că prepoziţia ***de către***, marcă a complementului de agent, a fost în toate epocile puţin folosită; chiar şi astăzi, «prepoziţia *de către*, greoaie în alte împrejurări, este preferată în practica limbii în orice contexte în care folosirea lui ***de*** ar fi ambiguă, putând genera confuzii cu un complement indirect»[548]. Pentru limba română veche sunt semnalate şi construcţii în care prepoziţia ***de către*** intră în componenţa altor părţi de vorbire[549].

---

diateza pasivă sau la reflexivul cu valoare pasivă, ci la diateza activă (afirmaţia aparţine aceluiaşi autor); vezi exemplul de mai sus din Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 178.

[543] Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1977, p. 379.

[544] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995. Fulvia Ciobanu (*Din istoria exprimării complementului de agent în limba română: prepoziţia „de către"*, în SCL, 32, 3, 1981) observă „o transformare a complementului indirect în complement de agent în limba veche: «De vrem avea pagubă, noi vrem ţinea *de către domniavoastră*»". (Elena Dragoş, *lucr. cit.*, p. 106).

[545] *Ibidem*, p. 107. Vezi şi Paula Diaconescu, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, în LR, 8, 2, 3-17. În citatul oferit mai sus, relatorul prepoziţional *de către* apare pe lângă un verb la diateza pasivă.

[546] *Ibidem*, p. 107. Vezi şi Paula Diaconescu, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, în LR, 8, 2, 3-17. În citatul reprodus mai sus, conectorul subordonator în planul propoziţiei *de către* apare pe lângă un verb la diateza activă.

[547] *Ibidem*, p. 107. Vezi şi Fulvia Ciobanu, *Din istoria exprimării complementului de agent în limba română: prepoziţia „de către"*, în SCL, 1981, 32, 3, 295-298.

[548] Fulvia Ciobanu, *Din istoria exprimării complementului de agent în limba română: prepoziţia „de către"*, în SCL, XXXII, 1981, nr. 3, p. 295.

[549] Paula Diaconescu, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, în *Limba română*, VIII, 1959, nr. 2, pp. 3-17.

Scanned with OKEN Scanner

Paula Diaconescu[550] susţine ideea trecerii de la construcţia complementului indirect indicând persoana de la care emană o acţiune (tipul „*Leşii să mântuie* ***de către Vasilie-vodă***". (Neculce, 114)[551], la aceea a complementului de agent.

În alte cercetări întreprinse asupra complementului de agent construit cu prepoziţia ***de către*** în limba română veche se arată inexistenţa lui în secolul al XVI-lea (un singur exemplu, şi acela nesigur) şi apariţia lui sporadică în secolul al XVII-lea, «ceea ce ar putea indica faptul că **de către** ca element prepoziţional introductiv al acestui complement era simţit ca o inovaţie»[552]; Fulvia Ciobanu subliniază faptul că «într-o construcţie fixă ca cea de încheiere a documentelor: *să fie blestemat de ..., să fie afurisit de ...*, complementul de agent nu apare niciodată introdus prin prepoziţia ***de către***»[553]; iar spre sfârşitul secolului al XVIII-lea îl consideră «deosebit de bine atestat» în textul juridic *Pravilniceasca Condică* – 1780, unde «agentul exprimat astfel nu este numai o persoană, ci şi o putere legiuitoare sau chiar un animal („*Stricăciunile şi pagubele ce să fac la sămănături* ***de către vite***", p. 90; „Unuia ca aceluia să nu i să dea ascultare ***de către judecată***", p. 116); constituie o dovadă că introducerea complementului de agent prin ***de către*** încetase să mai fie simţită ca o inovaţie.»" (Aida Todi, *op. cit.*, p. 78).

DE LA[554]

• **Complement de agent**

(*faza veche a limbii române*): „[Evanghelia] nu este scrisă ***de la*** *altul*, fără numi de un apostol[555]" (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 2/27, cf. 4/10, Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 70/5, 94/17);

[550] *Ibidem*, p. 11.
[551] Fulvia Ciobanu, *art. cit.*, pp. 296-297.
[552] *Ibidem*, p. 297.
[553] *Ibidem*, pp. 297-298.
[554] Complementul de agent construit cu *de la* este atestat sporadic în texte din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea. Pentru discuţii privind conectivul prepoziţional *de la*, vezi subsolul alocat de autor prepoziţiei *cu*.
[555] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 143.

Scanned with OKEN Scanner

„nădăiia-se că mită da-se-va lui ***de la Pavelu***[556]" (*Codicele Voroneţean*, [1563-1583], 32); "vama se va da lui ***de la Pavel***" (Coresi, *Praxiu*, [Braşov, c. 1563], 120); "pietriei vii ***de la omu*** nesocotită, iară ***de la Dumnedzeu*** aleasă, cinstită" (*Codicele Voroneţean,* 73); „de n-are hi pusă ***de la Dumnedzău*** aceasta[557]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* , Iaşi, *1643*), ed. J. Byck, Bucureşti, 1943, I, 337); „Iară eu sânt pus împărat ***de la îns***" (Dosoftei, *Psaltire de-nţăles a sfântului împărat proroc David* (*Psaltirea slavo-română*), Iaşi, 1680, 3); „i să dăruisă ***de la Dumnedzeu*** mintea cea întreagă" (*Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Teodosie*, ed. Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, Bucureşti, 1970, 294); „Şi s-au mazilit ***de la turci*** şi s-au dus la Ţarigrad" (LC, 117); „După aceia s-au mazilit şi ei ***de la turci***" (LC, 120).

Notă. „Tot accidental, întâlnim (în *Letopiseţul Cantacuzinesc*) complementul de agent cu prepoziţia **de la**, calc după slavă, având şi rol instrumental sau local, motiv pentru care autorii *Istoriei limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)* precizează că «se întâlneşte numai în traducerile care aveau un original slav şi în care construcţiile cu prepoziţia echivalentă **ot** erau curente»[558]. Totuşi, noi am găsit această construcţie de mai multe ori în *Letopiseţul Cantacuzinesc*; enunţuri de tipul: „Şi s-au mazilit ***de la turci*** şi s-au dus la Ţarigrad" (LC, 117); „După acéia (Mihnea-vodă) s-au mazilit şi el ***de la turci***" (LC, 120) sunt similare cu cele înregistrate în perioada anterioară: „nădăiia că mită da-

---

[556] Ca influenţă străină, mai precis slavonă, întâlnim în unele texte traduse din secolul al XVI-lea şi de la începutul secolului al XVII-lea un complement de agent cu prepoziţia *de la*. Constantin Frâncu este de părere că „agentul cu *de la* se explică prin sincretismul dintre complementul de agent, cel instrumental şi cu cel de loc în originalul slavon. *De la* traduce prepoziţia cu valori multiple *otă*. (*op. cit.*, p. 179).

[557] În perioada 1640-1780 complementul de agent este introdus, ca şi în cea anterioară (1521-1640), prin prepoziţia *de la*. Are însă o frecvenţă relativ scăzută, căci e un calc după slavă, având şi rol instrumental sau local; vezi citatul ilustrativ din *Cazania* lui Varlaam precum şi următoarele patru exemple extrase din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 355. Agentul cu *de la* se întâlneşte însă şi în texte netraduse din slavă, după cum s-a semnalat în literatura de specialitate (cf. Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, 79). „Construcţiile cu *de la* sunt mai depărtate de prototipul agenţial şi mai apropiate de cel local". (Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 356).

[558] Ion Gheţie (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997, p. 353.

Scanned with OKEN Scanner

se-va lui *de la Pavelu*" (CV, 32); „vama se va da lui *de la Pavel*". (CPr., 120)[559]" (Aida Todi, *op. cit.*, p. 79).

DIN (DEN)[560]

• **Complement de agent**

(*faza veche a limbii române*): „Evanghelia i una den veaci nu-i de deunăz izvodită, ce-i de demult ***den*** *proroci* şi ***den*** *apostoli* propoveduită". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 1/1, cf. 1/7, 8).

LA

• **Complement de agent**

(*faza veche a limbii române*): „Jalbele domnului şi ale săracilor nu să asculta ***la*** cei mari *stăpânitori*, căutând ca nişte lupi răpitori numai să-şi plinească ale lor câte le trebuia[561]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 82).

PREN

• **Complement de agent**

(*faza veche a limbii române*): „născut însă nefăcut, unul cu tatăl ***pren*** *cine* toate făcute sânt[562]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh.

---

[559] *Ibidem*, p. 153.

[560] Complementul de agent construit cu *din* este atestat sporadic în texte din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea. Exemplul dat mai sus din *Noul Testament* a fost reprodus după Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 143.

[561] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 79. „Într-o frază din cronica lui Radu Greceanu am întâlnit şi un complement de agent cu *la*, a cărui valoare se apropie de aceea de loc: *„Jalbele domnului şi ale săracilor nu să asculta la cei mari stăpânitori, căutând ca nişte lupi răpitori numai să-şi plinească ale lor câte le trebuia*" (RG, 82)" (Aida Todi, *op. cit.*, p. 79).

[562] Apud Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p .179. Prestigiosul cercetător ieşean scrie: „Remarcăm, de asemenea, folosirea

Scanned with OKEN Scanner

Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, 102/6-9); „şi s-au scris ***prin*** *însăşi mâna* mea[563]" (1753, Râmnic, ms. 1325 din BAR, f. 125); „Scrisu-se-au această carte ***prin*** multă *osteneală* şi *cheltuială* robului lui Dumnezeu Silvestru, ieromonah ot Sinaia, Leat 7245" (1737, ms. 1330, f. 167)".

complementului de agent generat de reflexivul cu valoare pasivă şi introdus prin prepoziţia *pren*: „născut însă nefăcut, unul cu tatăl *pren cine* toate facute sânt" (*Codex Sturdzanus,* 102/6-9).

[563] În majoritatea cazurilor, în spatele complementului de agent (perioada 1640-1780) stă „rolul" Agentiv, însă uneori locul său este lăsat Instrumentalului (vezi citatul ilustrativ de mai sus preluat din Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 356; vezi, de asemenea, următorul exemplu dat de acelaşi lingvist).

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE LOC în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

A

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şi-ş rădică patul ***a umăr***[564]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 41/31, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 1/28, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 193/41; „[Lucrul de fier] nu-l veri mai prinde ***a mână***[565]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 407/12).

A DEREAPTA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şezu ***a dereapta*** *lu Dumnezeu*[566]." (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/26).

---

[564] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 144.

[565] *Ibidem*, p. 186. Adeseori, în secolelele al XVII-lea – al XVIII-lea unele complemente au mai multe nuanţe, dintre care una este de obicei predominantă. În exemplul dat mai sus, preluat din Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 186, circumstanţialul are următoarele nuanţe: locală şi instrumentală.

[566] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

A DEREAPTA DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şedzi ***a dereapta de*** *menre*[567]" (*Psaltirea Hurmuzachi*, 97/17).

AFARĂ DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Pentru arhiereu că să nu facă hirotonie ***afară de*** *eparhia* lui[568]." (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 47/25, cf. *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 9/6).

AFARĂ DEN

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Pre voi am adus ***afară den*** *Eghipet*[569]". ((a. 1560) M. Gaster, *Chrestomaţie română*, I, Leipzig-Bucureşti, 1891, 4/17, cf. *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 40/9, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 136/7).

---

[567] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[568] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[569] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

ALĂTURE(A) CU

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Hmeleţchii şi Cazanovschii...au lovit întâi ***alăturea cu Prutul***[570]."(Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 71/37, cf. *Texte bogomilice* (în B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul II, 1879, apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 276); „şăzut-au şi domnul ***cu** dânsul **alăturea***[571]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 45).

APROAPE DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Deci venrim în locul cela ce se chiamă Bura-Pristanişte, iuo e ***aproape de** cetatea* Lasieei[572]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXXVI/3-4, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 25/11, Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 14/29, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti,

---

[570] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[571] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 83. La Radu Greceanu, elementele locuţiunii care intră în construcţia circumstanţialului de loc apar în topică liberă *cu ...alăturea*.

[572] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

1955, 137/5); „***aproape de*** *turnul* Gadér[573]" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, în ms. 4389).

ASUPRA[574]

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Icona...ce iaste ***asupra*** *dverei*[575]" ((a.1588) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 195/26, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 52/30); „S-au pornit ***asupra*** *Hotinului*[576]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 136/3); „el încă grăbi de-şi strânse oştile şi purcese ***asupra*** *Dunării*[577]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 122); „ca să vie ***asupra*** *ţării munteneşti*[578]". (*Ibidem*, p. 126); „Batâr purcese ***asupra*** *Timişoarei*[579]".

---

[573] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 364.

[574] Ceva mai puţin frecventă, dar totuşi bine reprezentată în secolele al XVI-lea-al XVIII-lea, este prepoziţia *asupra*.

[575] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 144.

[576] *Ibidem*, p. 187. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial de loc sau complement indirect.

[577] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 83. Printre prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale cu regim de genitiv, majoritatea utilizate ca în limba română actuală [*împrejurul* (uneori în formă „nearticulată", construit cu genitivul cu „a": *pre supt streaşina cea mai de jos, **împrejur a** toată **biserica**, făcu ca o străină*... (*Letopiseţul Cantacuzinesc*, p. 108)), *în mijlocul*, *în preajma*, *înaintea* (în construcţii şi cu pronumele relativ precedat de prepoziţia „a", specifică genitivului: *„i-au trimis şi carte împărătească, şi a vizirului, şi caftan cu capegiu, **înaintea a căruia** i-au ieşit domnul...*" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 279)) etc.], Aida Todi semnalează prezenţa, în unele cronici munteneşti, a prepoziţiei cu sens local ***asupra*** (cu substantiv sau pronume); vezi citatul de mai sus; de asemenea, următoarele opt exemple decupate de autoarea amintită din *Letopiseţul Cantacuzinesc* şi din Radu Greceanu (*Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*).

[578] *Ibidem*, p. 83.

[579] *Ibidem*, p. 83.

Scanned with OKEN Scanner

(*Ibidem*, p. 127); „au mersu ***asupra*** *cetăţii* Braşovului[580]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 41); „pentru acea mânie dumnezeiască ce era ***asupra*** acestui *pământu...*[581]" (*Ibidem*, p. 53); „au mersu ***asupra*** *cetăţii* Braşovului[582]" (*Ibidem*, p. 41); „viind iarăşi grele oşti moschiceşti ***asupra*** *Azacului*[583]" (*Ibidem*, p. 83); „merge ***asupra*** *acelora*[584]". (*Ibidem*, p. 85); „au mers ***asupra*** *Timişoarei*[585]" (*Ibidem*, p. 84).

ASUPRĂ DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Inrema se înralţă ***asupră de*** *ceriu*[586]". ((a. 1619) M. Gaster, *Chrestomaţie română*, vol. I, Leipzig-Bucureşti, 1891, 54/21).

CĂTRE (CĂTRĂ)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Se apropie ***către*** *Eghipet*[587]". (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 141/13); „Întră Pavel cu noi ***cătră*** *Iacov*[588]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXIX/3-4); „pasă

---

[580] *Ibidem*, p. 83.
[581] *Ibidem*, p. 83.
[582] *Ibidem*, p. 83.
[583] *Ibidem*, p. 83.
[584] *Ibidem*, p. 83.
[585] *Ibidem*, p. 83.
[586] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 144.
[587] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 144.
[588] *Ibidem*, p. 150. În citatul reprodus mai sus, *cătră* introduce circumstanţialul de loc exprimând direcţia mişcării şi apropierea în spaţiu. Prepoziţia *către* pare a fi preferată ca element introductiv al circumstanţialului de loc cu această valoare în unele texte din secolul al XVII-lea, exemplu Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, *Palia d' Orăştie (1581-1582)*.

Scanned with OKEN Scanner

către *oamenii* miei[589]" (*Codicele Voroneţean (1563-1583)*, 52); „se duse aciiş ***către*** *împăratul*" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 621); „mĕrseră ***către*** *un arbure*" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, 78); „au purces ***către*** *Ardeal*[590]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 291); „Decheval biruindu-se, au fugit, trăgându-să ***către*** *Beligradul* Ardealului[591]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 20); „purcese şi el ***către*** *Sibiu*[592]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 133); „el purcese cu toate oştile în sus, ***către*** *Diiu*[593]" (*Ibidem*, p. 131); „fugind ***către*** *sârbi* şi ***către*** *bulgari...*[594]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 233); „merseră ***către*** *un arbure*[595]" (*Texte măhăcene*, Bucureşti, 1878-79, 190).

---

[589] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 184. În acest exemplu, ca şi în următoarele două citate din *Carte cu învăţătură (1581)* şi *Codex Sturdzanus*, complementul de loc este „mai depărtat de prototip, apropiindu-se de complementul indirect". (Constantin Frâncu, *ibidem*, p. 184).

[590] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. Autoarea citată afirmă că, în textele cercetate de Domnia Sa, prepoziţia *către* (în forma *către*) „spre" este folosită „cu o frecvenţă mai mare decât astăzi".
Către (în forma *către*) „spre".

[591] *Ibidem*, p. 82.

[592] *Ibidem*, p. 82.

[593] *Ibidem*, p. 82.

[594] *Ibidem*, p. 82.

[595] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Le cură sângele ***de unghi***[596]". (C. Td. 204 apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 402, cf. (a. 1718) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 299/14); „***De*** *marginea* pământului ***până în*** *margini* o primblă[597]". (*Cronograful lui Moxa* (1620) în B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 361/2-3); „Mergând ***de*** *sus* ***în*** *gios*[598]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 5/10); „să socată pă socru-său ***de*** *împărăţie*[599]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 233); „că-i vor scoate tătarii numai cu focul ce vor da târgului ***de*** toate *părţile*[600]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 127); „iar turcii să strânseră ***de*** toate *părţile*[601]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 127); „începură a o bate (Timişoara) ***de*** toate

---

[596] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[597] *Ibidem*, p. 153. În exemplul prezentat mai sus, complementul circumstanţial de loc introdus prin prepoziţia *de* exprimă separarea de punctul de contact iniţial şi se află în corelaţie cu circumstanţialul de loc construit cu prepoziţia compusă *până în* indicând limita în spaţiu a unei extensiuni.

[598] *Ibidem*, p. 153. Complementul circumstanţial de loc din acest enunţ exprimă separarea de punctul de contact iniţial şi se află în corelaţie cu circumstanţialul de loc construit cu prepoziţia *în* indicând direcţia.

[599] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. Prepoziţia *de* („din"). „De cu sensul „de la" este înregistrată şi în perioada anterioară, în documentele originale (Rosetti, *ILR*, p. 512)." (Aida Todi, *op. cit.*, p. 137).

[600] *Ibidem*, p. 82.

[601] *Ibidem*, p. 82.

Scanned with OKEN Scanner

părţile[602]" (*Ibidem*, p. 127); „petrecând noi pânră afară ***de*** *cetate*[603]" (*Codicele Voroneţean*, ediţia I. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXV/8-11).

DE-A

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Plumb greu îi pusără ***de-a*** *grumadz*[604]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 2/18, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 107/4).

DE-A DEREAPTA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Era apa ca şi un păreate ***de-a dereapta*** şi ***de-a stânga*** *lor*[605]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 226/15, cf. (pentru *de-a dereapta*) Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 309/2, (pentru *de-a stânga*) *Texte măhăcene* (în B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul II, 1879), *Texte bogomilice* (în B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul II, 1879), *Codicele Todorescu*, apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 277, Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 21/28).

---

[602] *Ibidem*, p. 82.

[603] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.

[604] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[605] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, pp. 146-147.

Scanned with OKEN Scanner

DE-A DEREAPTA DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*):"Stătu împărăteasa ***de-a dereapta de tinre***[606]". (*Psaltirea Hurmuzachi*, 38/10).

DE(A)SUPRA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „[Seminţele] zac ***deasupra*** *pământului*[607]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 357/2, cf. Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 60/3).

DE CĂTRE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şi lăcui în pământ ***de cătră*** *răsărita* laturiei lui Eden[608]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 23/16, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 71/9); „***de cătră*** *răsărit*, iară zice, cu Prutul să hotărăşte şi cu Dunărea[609]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti,

---

[606] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[607] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[608] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[609] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. Conectorul prepoziţional *de cătră* „dinspre, de la, din". Pentru texte din secolul al XVI-lea, vezi *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Gheţie, Ion (coord.), Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997, p. 354.

Scanned with OKEN Scanner

1961, p. 23); „***de către** amiazăzi* Dachia să hotărăşte cu Dunărea, şi ***de către** apus*, zice Filip, cu apa ce să chiamă Patisul[610]". (*Ibidem*, p. 24); „şi făcu şanţ şi răzima oastea lui, Batâr Andreiaş, ***de către** zidul* cetăţii Sibiiului[611]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 133).

DECINDE(A) DE[612]

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „S-ascundea ***decinde de** Iordan*[613]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 8/25); „Şi sculându-se Iacov de la Vethil, au întins cortul lui ***decindea de** turnul* Gadér[614]" (*Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Bucureşti, 1688, 35.16); „Carii era ***decinde de** Iordan*[615]" (*ibidem*, Dt. 1.1); „au mers ***decindea de** Dunăre*[616]" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 88); „au mersu de au lovit un oraş ce se chiema Oreaova, ***decindea de** Dunăre*, în Ţara Turcească[617]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 89).

---

[610] *Ibidem*, p. 82.
[611] *Ibidem*, p. 82.
[612] Locuţiunea prepoziţională *decinde(a)de* „aproape de", „dincolo de" (‹lat. *de ecce-inde*) se mai întrebuinţa pe la sfârşitul secolului al XVII-lea.
[613] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[614] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 364.
[615] *Ibidem*, p. 364.
[616] *Ibidem*, p. 364.
[617] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 83. Locuţiunea prepoziţională *(pre) decindea de* („dincolo de") este considerată a nu fi supravieţuit după 1640 (Gheţie, Ion (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997, p. 354). În textele cronicarilor munteni, distinsa cercetătoare Aida Todi a întâlnit această locuţiune la Radu Greceanu.
(Pre) decindea de („dincolo de").

Scanned with OKEN Scanner

DE DE-AFARA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Vârtejindu-să ***de de-afara*** *locului* şes[618]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/15).

DEDESUPTUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „***Dedesuptul*** *şerpilor* era urlet mare[619]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 104/17, cf. Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 102/3-4).

DE DUPĂ

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Celelalte oarde...nu s-au arătat ***de după*** *deal*[620]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 70/34, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 37/6-7).

---

[618] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[619] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[620] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

DE FAŢA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Dat-ai fricoşilor de tire semn să fugă ***de faţa*** *arcului*[621]". (*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, 114/8).

DE(Î)N CRUCIŞ DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „***De în cruciş de*** *el* acuperemântul lui, apă înturecată[622]". (*Psaltirea Hurmuzachi*, 12/6).

DE LA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Lăcui ***de la*** *Evilat* ***până la*** *Sur*[623]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 17/53 (pentru *de la* cf. şi (înainte de 1600) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 34/4, pentru *până la* cf. şi *Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 43/13); „Şi lăcuiia ***de la*** *Hevilat* ***până la*** *Sur*[624]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968,

---

[621] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[622] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[623] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[624] *Ibidem*, p. 153.În exemplul de mai sus, complementul circumstanţial de loc construit cu prepoziţia compusă *de la* exprimă separarea de punctul de contact iniţial şi se află în corelaţie cu circumstanţialul de loc construit cu prepoziţia compusă *până la* indicând limita în spaţiu a unei extensiuni.

Scanned with OKEN Scanner

83/16); „Au venit Dragoş-vodă ***de la*** *Maramoreş* ***în*** *Ţara* Moldovei[625]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 12/2); „am vrut să-i luom ***de la*** *mănăstire de la* Suceviţă[626]". (1628, Rădăuţi, *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, XIX, 442); „Iar Rent general s-au rădicat ***de la*** *Brăila* cu toată oaste în sus pre Siret, ***pre la*** *Cernăuţi*[627]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1982, 604); „Şi scoaseră ***de la*** *mânile* lor mulţi robi[628]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 126).

DE LÂNGĂ

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Se duce el ***de lângă*** *noi*[629]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 327/31, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 71/12-13, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 284/31).

---

[625] *Ibidem*, p. 153. În acest enunţ, complementul circumstanţial de loc introdus prin prepoziţia compusă *de la* exprimă separarea de punctul de contact iniţial şi se află în corelaţie cu circumstanţialul de loc construit cu prepoziţia *în* indicând direcţia.

[626] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 185. O trăsătură a limbii din epoca 1521-1640 şi a limbii vechi în general este repetarea prepoziţiei unui nume propriu cu valoare de locativ – vezi exemplul citat din *Documenta Ramaniae Historica*, dat după Constantin Frâncu, *op. cit.* , p. 185.

[627] *Ibidem*, p. 364.

[628] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. „O construcţie interesantă, neobişnuită astăzi, în care prepoziţia compusă *de la* are sensul *din*, apare într-o frază din *Letopiseţul Cantacuzinesc*: «*Şi scoaseră* ***de la mânile*** *lor mulţi robi*"»". (Aida Todi, *op. cit.*, p. 82).

De la (are sensul „din").

[629] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

DE MIJLOC DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Izbăvit-au sufletul mieu ***de mijloc de schimeni***[630]". (*Psaltirea Scheiană (1482)*, publicată de prof. I. Bianu, tomul I, Bucureşti, 1889, Coresi, *Psaltire românească*, Braşov, 1570, LVI, 5, apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 277).

DE MIJLOCUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „***De mijlocul*** *peatriei* da-vor glas[631]". (*Psaltirea Hurmuzachi*, 86/7-8).

DEN(DIN) A D(E)REAPTA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şezi ***den a dereapta*** *mere*[632]". (*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, 238/7, cf. *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 29/2, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 89/25).

---

[630] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[631] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[632] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

Scanned with OKEN Scanner

DEN(N) AFARA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „O dusără ***denafara*** *cetăţăi*[633]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 7/20, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 508, apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 279, *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 7/17).

DEN(DIN) AFARĂ DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Oastea leşască, care era scoasă ***dinafară de*** *şanţuri*[634]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 80/8, cf. 82/17, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 14/21).

DEN(N)AINTEA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Ascunse-se Adam şi muiarea lui ***denaintea*** *feaţiei* Domnului Domnezeului[635]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 19/13, cf. 25/16, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 19/7, Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti,

---

[633] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[634] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[635] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

Scanned with OKEN Scanner

1943, 41/31, Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 29/4).

DENNAPOIA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Du-te ***dennapoia*** *mea*[636]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 752/54-55, cf. Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 95/36).

DEN A STÂNGA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Săidi-paşea tocmise pre 2000 de munteni şi pre 1000 de moldoveni ***den a stânga*** *sa*[637]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 199/6).

DENDĂRĂTUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „ Nimea ***dendărătul*** *lui* să fie[638]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 330/23, cf. Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 74/10).

---

[636] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[637] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[638] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

Scanned with OKEN Scanner

DEN(DIN) LĂUNTRUL(LONTRUL)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Ladiia adeverituriei ***den lontrul*** *dverului* vei pune[639]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 267/4, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 10/15).

DEN MIJLOC DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Prentru ce desface mânra ta şi dereapta ta ***den mijloc de*** *sănrul* tău[640]". (*Psaltirea Hurmuzachi*, 64/24).

DEN PREAJMA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Iaste ***den preajma*** *ezraililor*[641]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 623/47).

DE P(R)E

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Fum mergea ***de pre*** acel *pământ*[642]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil,

---

[639] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[640] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[641] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[642] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

Bucureşti, 1968, 63/7, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 381/9-10).

DE PREGIUR DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Nu mă tem de unturerec de oameni cei ce cădzură ***de pregiur de*** *menre*[643]". (*Psaltirea Hurmuzachi*, 2/2-3).

DE PRE LA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Să-mi tremeţi haraci ***de pre la*** tote *ţările*[644]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 93/10, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 8/3); „Zaharele încă vor găsi să apuce ***dupre la*** *jâcniţe* domneşti ce va fi, ***dupre la*** *mănăstiri*, ***dupre la*** *casile* boiereşti, ***dupre la*** *neguţători* şi ***dupre la*** *alţii*[645]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 26).

---

643 Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
644 Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
645 Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 83.

Scanned with OKEN Scanner

DE PRE LÂNGĂ

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Cela ce va lua ***de pre lângă*** *drum* adăpătorile[646]". (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 37/27).

DE PRESTE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „El aştepta oştile ungureşti să vie ***de preste*** *munte*[647]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 116/32, cf. 41/40).

DE PRIN

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au strâns oaste ***di prin*** *cetăţi*[648]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 59/4, cf. *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 52/7, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 46/17).

---

[646] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[647] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[648] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au sosit lipcanul ***drept*** *Domneşti*[649]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 160/32, cf. Gheorgachi, apud. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch,* s.v. *drept*).

DESPRE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „la ***despre*** *pământ* cela ca acela[650]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XLIII/6, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 98/15); „O jupuiaşte dupre os ***despre*** *grumazi* ***spre*** *nas*[651]". (*Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 47/11); „viindu nişte ţărani ***despre*** *oştile* nemţeşti...[652]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 47); „făcut-au sfat ca acela cu sultanul, ***despre*** *baltă* să vie[653]" (*Ibidem*, p. 30); „ţara aceia Dachia, ***despre*** *miazănoapte* să hotăraşte (...) cu munţii Carpaţii[654]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 23); „(nemţii) au trecut şi ei Dunărea ***despre***

---

[649] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
Lipcan s.m. (Mold.) Oştean recrutat din tătarii aşezaţi la Hotin. Etimologie: tăt. *lipkan* (*Dicţionarul limbii române literare vechi (1640-1780). Termeni regionali*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, p. 169.

[650] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[651] *Ibidem*, p. 153. În exemplul de mai sus, complementul circumstanţial de loc introdus prin prepoziţia *despre* exprimă separarea de punctul de contact iniţial şi se află în corelaţie cu circumstanţialul de loc construit cu prepoziţia *spre* indicând limita în spaţiu a unei extensiuni.

[652] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. Prepoziţia *despre* („dinspre") este încă frecvent utilizată în secolul al XVII-lea.
Despre („dinspre").

[653] *Ibidem*, p. 82.

[654] *Ibidem*, pp. 82-83.

Scanned with OKEN Scanner

turci[655]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717 (Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 326); „***de către** apus* cu iazighii metanastii să hotărăşte, ***despre** răsărit* cu apa Nerasului[656]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 32).

DE SUB(SUPT)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şi despărţi apele ce era ***de supt** tărie*[657]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 12/19, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 137/2-3); „Să dezbată ţara ***de supt** mâna* turcului[658]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 47/2).

DIN (DEN)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şi-i goni ***din** giudecătoare*[659]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, I/8, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 237/26); „Ai

---

[655] *Ibidem*, p. 83.
[656] *Ibidem*, p. 83. În exemplul de mai sus, conectivul prepoziţional *despre* („dinspre") apare în acelaşi context cu elementul de dependenţă joncţională *de către*.
[657] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[658] *Ibidem*, p. 187. Circumstanţialul din exemplul de mai sus poate fi interpretat atât drept complement circumstanţial de loc cât şi drept complement indirect.
[659] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

venit ***din*** *ceriu* ***pre*** *pământ*[660]". (Varlaam, *Carte românească de învățătură* (=*Cazania 1643*), ediție îngrijită de J. Byck, București, 1943, 11/2); „***Den*** *Ierusalim* ***până în*** *Vithaaniia* sânt cincisprăzeace pistreale[661]". Coresi, *Carte cu învățătură (1581)*, publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), București, 1914, 97/12); „Cine treace ***den*** *moarte* ***la*** *viață*[662]". (Id. Ib., 99/16); „Să ne întoarcă ***den*** *întunearec* ***către*** *lumină*[663]". (Id. Ib., 2/22); „Cum am auzit eu că împăratul au ieșit ***den*** *Sofiia*[664]". (1521, Câmpulung, *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, text stabilit și indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniță, Al. Mareș, Al. Roman Moraru, București, 1979, 206); „să te mutăm ***den*** această *lume*[665]". (*Codex Sturdzanus*, ediție critică, studiu introductiv și glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, București, 1991, V,38/10); „Trec neguțători ***den*** *țara* noastră cu dobitoace[666]". (a. 1604-1618) Al Rosetti, *Scrisori românești din Arhivele Bistriței (1592-1638)*, București, 1944, 59/5); „mutându-se ***den*** *moșiile* lor, acolo să alcătuia și să așeza[667]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Rumânești,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, București, 1961, p. 29); „Ne-ai răscumpărat ***din***

---

[660] *Ibidem*, p. 153. Complementul circumstanțial de loc din exemplul dat mai sus exprimă separarea de punctul de contact inițial și se află în corelație cu circumstanțialul de loc construit cu prepoziția *pre* indicând limita în spațiu a unei extensiuni.

[661] *Ibidem*, p. 153. În acest enunț, complementul circumstanțial de loc introdus prin prepoziția *din (den)* exprimă separarea de punctul de contact inițial și se află în corelație cu circumstanțialul de loc construit cu prepoziția compusă *până la* indicând limita în spațiu a unei extensiuni.

[662] *Ibidem*, p. 153. În citatul reprodus mai sus, complementul circumstanțial de loc precedat de prepoziția *den* exprimă separarea de punctul de contact inițial și se află în corelație cu circumstanțialul de loc construit cu prepoziția *la* indicând direcția.

[663] *Ibidem*, p. 153. În acest exemplu, complementul circumstanțial de loc realizat cu prepoziția *den* exprimă separarea de punctul de contact inițial și se află în corelație cu circumstațialul de loc construit cu prepoziția *către* indicând direcția.

[664] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009, p. 183. Complementul de loc din citatul reprodus mai sus este un element subordonat față de un centru verbal din grupul verbal.

[665] *Ibidem*, p. 183.

[666] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, București, 2007, p. 188. Circumstanțialul din exemplul de mai sus poate fi interpretat atât drept complement circumstanțial de loc cât și drept atribut (deoarece urmează după un substantiv și poate fi luat ca determinant fie al acestuia, fie al verbului cu rol de predicat din propoziție).

[667] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. ***Din*** (în forma veche ***den***).

Din (în forma veche *den*).

Scanned with OKEN Scanner

păgubitura de vecie[668]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 167); „Ci dară dachii şi ghetii, zice, nu sânt ***din*** *Scandenavia*, ci ***din*** asiatica *Schitie*[669]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, 9/27).

DINCOACE(DENCOACE) DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „O parte au pus ***dencoace de*** *Nistru*[670]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 83/25-26, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 272/12-13, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 5/4).

DINCOLO DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Nici într-un chip acele doaâ crăie să să facă una nu vor putea, fiind una dincoace, alta ***dincolo de*** *mare*[671]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 51/22, cf. Anonimul Brâncovenesc (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717*), Bucureşti, 1959, 69/1).

---

[668] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107. În exemplul de mai sus, complementul circumstanţial de loc, constituit cu elementul de relaţie *din*, arată „punctul de plecare".

[669] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 222. În acest exemplu se remarcă raportul de coordonare adversativă între termeni nonidentici morfologic (*identitate sintactică – nonidentitate morfologică*).

[670] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[671] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

Scanned with OKEN Scanner

DIN GIUR ÎMPREGIURUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Pune hotar ***din giur împregiurul*** *năroadelor*[672]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 242/7).

DIN JOS DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au aflat Bogdan-vodă la sat la Răuseni ***din jos de*** *târgul* Sucevei[673]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 41/9, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 43/24, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 54/12-13).

DIN JOSUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Sfânta Troiţă ***din josu*** *Bucureştilor* au făcut[674]". (Anonimul Brâncovenesc (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717*), Bucureşti, 1959, 85/2).

---

[672] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[673] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[674] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

Scanned with OKEN Scanner

DIN MIJLOCUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Se-l rapă el ***din mijlocul*** *lor*[675]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XLIX/3, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 18/31).

DINPREGIURUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „***Dinpregiurul*** *locului* aceluia era fsate[676]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XCVII/8).

DIN SUS CU

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „***Din sus cu*** *sfedzii* nu era bine aşedzaţi[677]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 145/18).

DIN SUS DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Să ne dè o bucată dè loc...***din sus de*** *Chiev*[678]". ((a. 1718) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925,

---

[675] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[676] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[677] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

Scanned with OKEN Scanner

300/13, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 57/6, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 208/35).

DINTRU (DENTRU)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Noi începum a nuta ***dintru*** *Tir*[679]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXVI/3, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 232/13); „Se duse ***dentru*** *lumină* ***întru*** *întunerec*[680]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*)); „unii ce era ***dentru*** *Asia* începători[681]" (*Codicele Voroneţean*, ediţia I. Sbiera, Cernăuţi, 1885, X/8-9).

DUPĂ

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Avraam rădică ochii săi, vădzu ***după*** *spate* un areate[682]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de

---

[678] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[679] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[680] *Ibidem*, p. 153. Complementul circumstanţial de loc introdus prin prepoziţia *dentru* exprimând separarea de punctul de contact iniţial se află în corelaţie cu circumstanţialul de loc construit cu prepoziţia *întru* indicând limita în spaţiu a unei extensiuni.

[681] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.

[682] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
Arete s.m.1. (Mold., Trans. SV) Berbec de reproducere. 2. (Mold.) Maşină de război întrebuinţată odinioară la spargerea zidurilor şi porţilor unei cetăţi asediate. Etimologie: lat. *aries* (*Dicţionarul limbii române vechi (1640-1780). Termeni regionali*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, p. 55).

Scanned with OKEN Scanner

Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 71/21, cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 74/9).

ÎMPOTRIVA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Care peştere era ***împotriva*** *Mambreei*[683]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 82/27, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 65/30, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 41/11); „Domnul au tăbărât ***împotriva*** *strejâi* Braşovului unde păziia nemţii[684]".(Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 41).

ÎMPREGIUR DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Pălciură-se îngerii Domnului ***împregiur*** ***d-insu***[685]". (*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, 59/11).

---

[683] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[684] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 83.
[685] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „***Împrejurul*** *scaunului* înfricoşat ... sta-vor[686]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 35/25, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 78/21 (pentru *împrejurele*, cf. Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 279)).

ÎN

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Ishod, ***în*** *care* scrie Moisi[687]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 4/23, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 334/27, *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 52/22); „vă (=du-te) iară ***în*** *Eghipet*[688]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, Ishod, 18/19); „vă înaintea lui Moisi ***în*** *pustie*[689]" (*ibidem*, 191/21); „lăcuia ***în*** *Moldova*[690]" (1593, Polonia, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 180); „că turcii stau ***în***

---

[686] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[687] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[688] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 183. Complementul de loc din exemplul de mai sus este un element subordonat faţă de o interjecţie cu valoare predicativă.
[689] *Ibidem*, p. 183.
[690] *Ibidem*, p. 183.

Scanned with OKEN Scanner

spinarea noastră[691]" (1600, Transilvania, act diplomatic, *ibidem*, 128); „sălăşluiau *în pustie*[692]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 45/8); "Doamne, cuvântul tău lăcuiaşte *în ceriu*[693]" (*ibidem*, 106/6); "i-au băgat *în temniţă*[694]" (1599, Târgovişte, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 112); „Scris *în Suceavă*[695]" (1597, *ibidem*, 199); „Vine...*în na partea* Iordanului[696]". (Coresi, *Tetraevanghel*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 40/2); „Întru amiadzădzi, *în cale*, vădzuiu ... mai vârtos de lucoarea soarelui[697]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXVI/8); „Să răcoreaşte *în umbra* lui[698]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 45/6); „Lipsă iaste [...] de cuvântul lui Dzeu ca şi de lumină *în casă*[699]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 3); „Ascunseşi ei *în ascunsul* feţeei tale[700]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia Iorgu Iordan, Bucureşti, 1959, 183); „Oile încă, boii şi asinii şi pre tot oarece era *în oraşu* şi *în câmp*

---

[691] *Ibidem*, p. 183.
[692] *Ibidem*, p. 183.
[693] *Ibidem*, p. 183.
[694] *Ibidem*, p. 183.
[695] *Ibidem*, p. 185. Specifică epocii 1521-1640 şi în general întregii limbii române vechi este lipsa articolului la unele toponimice feminine în –ă (*Suceviţă*, *Piatră*, *Bistriţă*, *Suceavă*) – vezi exemplul citat mai sus.
[696] Rar, în secolul al XVI-lea, complementul circumstanţial de loc apare construit cu prepoziţia slavă *na*, singură sau precedată pleonastic de prepoziţia *în* (vezi exemplul din *Tetraevanghelul*, dat mai sus).
[697] Adeseori, în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea unele complemente au mai multe nuanţe, dintre care una este de obicei permanentă. Vezi în acest sens citatul de mai sus preluat din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 186, unde circumstanţialul are următoarele nuanţe: locală şi temporală.
[698] Circumstanţialul din exemplul de mai sus, reprodus din lucrarea cercetătoarei Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 186, are două nuanţe: locală şi instrumentală.
[699] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107. În exemplul oferit mai sus, cuvântul cu valoare de conectiv la nivel intrapropoziţional *în* intră în construcţia unui complement circumstanţial de loc care arată „punctul de plecare".
[700] *Ibidem*, p. 54. În acest exemplu cuvântul cu funcţie jonctivă în poziţie intrapropoziţională *în* introduce un complement circumstanţial de loc intern (*Ascunseşi ... în ascunsul*).

Scanned with OKEN Scanner

apucară...[701]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 118/26); „ (...) iară ca un smérin nu s-au arătat niciodată să şază de nu vrea a şedea întâi toţi părinţii şi nu ***în*** *scaun* nalt, împărătesc, ci ***în*** *scaun* scund şi prost[702]". (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1972, 117/23).

ÎN A DEREAPTA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Ne văm afla ***în a dereapta*** *scaunului* lu Dumnezeu[703]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 113/1).

(ÎN)NAINTEA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Luo patul şi eşi ***înaintea*** *tuturor*[704]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 55/12, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 9/28).

---

[701] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 145. În textul de mai sus se observă ocurenţa unui raport de coordonare copulativă între termeni caracterizaţi prin identitate sintactico-morfologică.

[702] *Ibidem*, p. 222.

[703] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[704] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN(R)APOIA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Eşi-va în câmp, ***înrapoia*** *picioarelor* lui[705]". (*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, 321/10, cf. Miron Costin, apud H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, s. v. *înapoi*).

ÎN DOSUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Să pusese turcii ***în dosul*** *unor spini*[706]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 287/21).

ÎN DREPTUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Găteşti masă înaintea mea, ***în dreptul*** *pizmaşilor* miei[707]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 123).

ÎN FAŢA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Să scornisă un vivor...direpţ ***în faţa*** *oştii* lui Vasilie–vodă[708]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 154/28).

---

[705] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[706] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.
[707] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN GIUR ÎMPREGIURUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Ş-au făcut hendichiu ***în giur împregiurul taberii***[709]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 374/222, cf. 390/39).

ÎN(L)ĂUNTRU DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Împărăţiia ceriului ***înăuntru de*** *voi* iastă[710]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 195/4).

ÎNLĂUNTRUL (ÎNLONTRUL)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Venriu ***înlontrul*** *mariei*[711]". (*Psaltirea Hurmuzachi*, 57/3-4, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 4/1, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 26/1, 62/7).

---

[708] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 147.

[709] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, pp. 147-148.

[710] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[711] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN(ÎNTRU) MIJLOC DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Alta căzu ***în mijloc de*** *mărăcini*[712]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 350/27, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 21/9).

ÎN MIJLOCUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „ Corabia era ***în mijlocul*** *măriei*[713]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 262/18, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 118/24, Mineiul (1776) 127/10 în *Dicţionarul limbii române* (Academia Română), Serie nouă..., Bucureşti, 1965 ş. u., s.v. *mijloc*).

ÎN PREAJMA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au şezut ***în preajma*** *lui*[714]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 14/41-42, cf. Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 92/17, 92/38).

---

[712] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[713] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[714] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Adura-şi carţile şi le ardea ***între*** *toţi*[715]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, VI/24, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 186/8); „au tăbărât ***între*** *Şulumbir* şi ***între*** *Marghindea*[716]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 43); „orânduindu-să într-acelaşi câmpu ***între*** *Tohani* şi ***între*** *Zărneşti*[717]" (*Ibidem*, p. 39); „unde era tăbărâte, ***între*** *Bod* şi ***între*** *Feldioaă*[718]" (*Ibidem*, p. 42); „au şăzut ***între*** *Tucheli* şi-***ntre*** *Haizler*[719]" (*Ibidem*, p. 40); „Şi zise Avraam lu Lot: rogu-te să nu fie sfadă ***între*** *mine* şi ***între*** *tine*, ***între*** *păstorii* mei şi ***între*** *păstorii* tăi, că ne sântem fraţi[720]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 46/10); „Radul vodă (...) vădzându că nu va putea tréce, să nu să îngroaşe ***între*** *turci* şi ***între*** *leşi* lucruri de sfadă, singur s-au poftitŭ la împărăţiie să-i vie maziliia, să poată a merge la Ţarigradŭ...[721]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 66/14); „Acesta e semnul legăturiei ce am pus ***între*** *mine* şi ***între***

---

[715] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[716] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 84. În acest exemplu întâlnim repetarea prepoziţiei *între*, la circumstanţialele de loc coordonate.

[717] *Ibidem*, p. 84.

[718] *Ibidem*, p. 84.

[719] *Ibidem*, p. 84.

[720] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 145. În exemplul citat mai sus se observă ocurenţa unui raport de coordonare copulativă între termeni caracterizaţi prin identitate sintactico-morfologică. „În primul cuplu (*între mine, între tine*), opoziţia gramaticală se reliefează între *persoana I/persoana a II-a*; în al doilea cuplu, avem a face cu repetarea aceluiaşi termen (*păstorii*) diferenţierile fiind marcate prin determinanţii corespunzători (adjectivele posesive *mei/tăi*)". (Suzana Carmen Dumitrescu, *lucr. cit.*, p. 145).

[721] *Ibidem*, p. 145. Remarcăm şi în acest exemplu un raport de coordonare copulativă între termeni identici sintactico-morfologic.

Scanned with OKEN Scanner

voi şi ***între*** *viile* care-s cu voi de acum până în vecie[722]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 35/20); „Aceasta iaste făgăduinţa carea vei păzi ***între*** *mijlocul* mieu şi ***între*** *voi* şi ***între*** *mijlocul* semenţiei tale, după tine între neamurile lor...[723]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Strempel, Bucureşti, 1972, 126/25-26).

ÎNTRU

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Ia un vas şi pune un gomer de mana ***într-însu***[724]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 234/23, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 223/28, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 249/27); „treměse ***întru*** *Machidonia* doi de ceia ce slujiia lui[725]" (*Codicele Voroneţean (1563-1583), 4);* „tremise ***întru*** *Machiedonia* doi de slujitorii lui[726]" (Coresi, Praxiu, Braşov, c. 1563, 90); „cadzu ***întru*** *Ierusalim*[727]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 170); „nici o oaste, nici turcească, nici tătărească, nu mai băga ***într-însa***[728]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin*

---

[722] *Ibidem*, p. 149. „Constatăm aici pe de o parte, identitate sintactico-morfologică între primii termeni, pe de altă parte, între primii termeni şi cel de-al treilea, diferenţierea morfologică se exprimă prin opoziţia: *pronume personal/substantiv comun*." (Suzana Carmen Dumitrescu, *lucr. cit.*, p. 149).

[723] *Ibidem*, p. 150. În citatul de mai sus nu e deloc greu de observat ocurenţa coordonării într-o structură de tipul [a şi b şi a']

[724] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[725] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 184. În perioada 1521-1640 cu o deosebită frecvenţă apare în texte, reprezentând variante literare diferite şi diverse graiuri populare, complementul de loc cu prepoziţia *întru* în locul prepoziţiei *în* (vezi, pe lângă exemplul citat din *Codicele Voroneţean* şi următoarele două exemple extrase din *Praxiu* şi *Manuscrisul de la Ieud*).

[726] *Ibidem*, p. 184.

[727] *Ibidem*, p. 184.

[728] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. Frecvent în secolul al XVI-lea (Rosetti, *ILR*, p. 512). „Prepoziţia *întru*, cu sensul de „în" (păstrată

Scanned with OKEN Scanner

Brâncoveanu, în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 28); „craiul scoase o scrisoare ***întru*** *care* câteva ponturi scrise era[729]". (*Ibidem*, p. 45); „fiindu scaunul craiului gătit şi grijit (...), ***într-însul*** au şăzut[730]" (*Ibidem*, p. 45); „fraţii care sânt lăcuitori ***întru*** acea *mănăstire...*[731]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 91); „în pământul Ţării Rumâneşti cetăţi nu sânt, nici coşteie, ***întru*** *care* să între oamenii ţării[732]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 284); „au început a învăţa cărţi a scrie, ***întru*** *care* scriia că...[733]" (*Ibidem*, p. 278); „întreabă şi scriu ce lucruri să află ***într-însele***[734]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 23); „Tremese ***întru*** *Machedonia* doi de ceia ce sluji lui[735]" (*Codicele Voroneţean*, ediţia I. Sbiera, Cernăuţi, 1885, II/13-14).

---

astăzi doar în forme conjuncte cu vechile pronume personale) însoţea în epocă, şi alte nominale (substantive, pronume relative etc.)" (Aida Todi, *op. cit.*, p. 82). Vezi, în acest sens, atât exemplul de mai sus, cât şi celelalte şase citate ilustrative care urmează.

[729] *Ibidem*, p. 82.

[730] *Ibidem*, p. 82.

[731] *Ibidem*, p. 82.

[732] *Ibidem*, p. 82.

[733] *Ibidem*, p. 82.

[734] *Ibidem*, p. 82.

[735] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNTRU MIJLOCUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şi lăcui ***întru mijlocul*** *Cadis* şi ***întru mijlocul*** *Sur*[736]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 13/3-4, cf. 8/52-53).

LA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Avraam sosi ***la*** *Eghipet*[737]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 32/14, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 119/29); „Întrară ***la*** *Noe* în corabie[738]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, 30/25); „m-au adus ***la*** *Bistriţă*[739]" (1600, Bistriţa, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 206); „ 1 cruce galbănă numai ***la*** *codiţă* ferecată[740]" (1588, Mănăstirea Galata, catastif, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, 163); „şi m-au adus ***la*** *Bistriţă*[741]" (1600, Bistriţa, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-*

---

[736] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[737] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[738] *Ibidem*, p. 150.
[739] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 183. Complementul din exemplul de mai sus este un element subordonat faţă de un centru verbal din grupul verbal.
[740] *Ibidem*, p. 183. Complementul de loc din acest enunţ este un element subordonat faţă de un grup centru dintr-un grup adjectival.
[741] *Ibidem*, p. 185. Specifică epocii 1521-1640 şi în general întregii românei vechi este lipsa articolului la unele toponimice feminine în *–ă* (*Suceviţă*, *Piatră*, *Bistriţă*, *Suceavă*) – vezi citatul de mai sus.

Scanned with OKEN Scanner

lea, 206); „vă ***la*** *Faraon*" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 199/14); „S-au înfăţişat ***la*** *judecată*[742]" (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 62/12); „Au lăsat călugăria şi au vinit ***la*** *domnia* Ardealului[743]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 48/35); „Dumnezeu (...) îl chemă ***la*** *sine*[744]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 91); „el îl chemă ***la*** *sine* şi-i zise[745]". (*Ibidem*, p. 102); „au purces vizirul de la Odriiu şi hanul de la Crâm şi au venit de s-au împreunat ***la*** *Olteniţă*, toate oştirile...[746]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 305); „să meargă ***la*** *Timişoară*[747]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 137); „fugind tare sosi ***la***

„O trăsătură a limbii din epoca cercetată (1521-1640, s.n.) şi a limbii vechi în general este repetarea prepoziţiei dinaintea unui nume propriu cu valoare de locativ: „i-am vândut partea noastră toată *den* sat *den* Tomsani" (1600, Creaţa – jud. Ilfov, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 140), „ş-au vândut ale sale case şi o vie *din* satu *din* Ionăşeşti"(1628, Iaşi, *Documenta Romaniae Historica,* A. *Moldova*, IX, 442), „ce iaste *la* sfânta mănăstire *la* Suceviţă" (1628, Rădăuţi, *Documenta Romaniae Historica,* A. *Moldova*, IX, 442), „am vrut să-i luom *de la* mănăstire *de la* Suceviţă" (*ib.*, 442) (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, pp. 184-185).

[742] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 186. În exemplul dat mai sus circumstanţialul are următoarele nuanţe: locală şi finală.

[743] *Ibidem*, p. 186. Circumstanţialul din pasajul de mai sus poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial de loc sau complement circumstanţial de scop.

[744] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 81. „În exprimarea locului, lipsa articolului la toponimele feminine în *–a* este frecventă, fără a reprezenta însă o regulă". (Aida Todi, *op. cit.*, p. 84).

[745] *Ibidem*, p. 81.

[746] *Ibidem*, p. 84.

[747] *Ibidem*, p. 84.

Scanned with OKEN Scanner

Brăila[748]" (*Ibidem*, p. 145); „să meargă cu armada pre Dunăre ***la*** *Ruşava*[749]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 288); „să ajungă mai curând ***la*** *Ruşava*[750]" (*Ibidem*, p. 288); „Iară daca să întorcea acasă sau ***la*** *Râm*, nime şi nimărui nu să zicea împerator, ce iară pre numile ce avea dintăi[751]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 252/14).

LÂNGĂ

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Să nefoiţi (să) mă scoteţi ***lângă*** *voi*[752]". ((înainte de 1600) Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 34/13).

PĂNRĂ AFARA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Goniia-i ***pănră afara*** *cetăţilor*[753]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXXVI/4).

---

[748] *Ibidem*, p. 84. Toponimele feminine articulate sunt mai puţin numeroase în scrierile româneşti din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea. Vezi şi următoarele două exemple prezentate mai sus.
[749] *Ibidem*, p. 84.
[750] *Ibidem*, p. 84.
[751] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 193. În exemplul citat mai sus, raportul de coordonare disjunctivă apare între complemente circumstanţiale de loc nonidentice morfologic (*acasă* sau *la Râm*) – *identitate sintactică – nonidentitate morfologică*.
[752] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.
[753] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

PĂNRĂ AFARĂ DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Petrecând noi toţi...***pănră afară de*** *cetate*[754]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXV/10, cf. *Noul Testament*, în *Codicele Voroneţean*, 1885, XXVII/9).

PĂNĂ AFARĂ DEN

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Petrecându-ne pre noi toţi ... ***pănă afară den*** *cetate*[755]". (*Biblia* în *Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 27/9).

PÂNĂ ÎN

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Den Ierusalim ***pânã în*** *Vithaniia* sânt cincisprăzeace pistreale[756]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 97/12, cf. *Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 2/18, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/24-25).

---

[754] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[755] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[756] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Pistreală s.f. (Mold. Ţ.R.) Distanţă pe care o poate străbate un proiectil, o săgeată. Etimologie: sl. *prěstrělŭ*. (*Dicţionarul limbii române literare vechi (1640-1780). Termeni regionali* (Institutul de Lingvistică din Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, 224).

Scanned with OKEN Scanner

PÂNĂ LA/PÂN-LA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Iara Abdi-paşa au mers ***pân-la*** *Hotin*[757]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1972, 638); „ajungând până sus în apa Siretului *şi* ***până la*** *Brăilă*[758]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, p. 84).

PÂNĂ PRE SUPT

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Era cuprinsă costişa ***până pre supt*** *pădure*[759]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 285/30).

PÂNĂ SUPT

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au mărs tot buluc leşii ... ***până supt*** *şanţuri*[760]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 71/10).

---

[757] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 364.

[758] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 84. După cum am arătat în paginile anterioare, lipsa articolului la toponimele feminine în *–a* este frecventă în limba secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea, fără a reprezenta însă o regulă.

[759] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

[760] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

PE DINCOACE DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au purces ***pe dincoace de*** *Nistru*[761]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 65/29-30).

PE DIN GIOS DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „S-au apropiet...***pe din gios de*** *curte*[762]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 161/32-33).

PE DUPĂ

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „N-au vrut să dzică nimică, căutând ***pe după*** *sine* vreun scaun[763]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 88/16).

---

[761] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[762] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[763] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „N-are a sta cicea piatră ***pre piatră***[764]". (Coresi, *Tetraevanghel*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 99/3, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 264/3); „Şi aciia se adunară mulţi, că nu putea încăpea nece ***pre porţi***[765]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 54/26); „Vezuiu ***pre*** *poarta* raiului herovimi şi serafimi[766]". (Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 94/9); „Cartea au slobozit-o ***pe*** *zăbrelele* ferestrilor[767]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 49/15); „Iar Rent general s-au rădicat de la Brăila cu toată oaste în sus ***pre*** *Siret*, pre la Cernăuţi[768]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1982, 604); „se lasă vănt cu vihor ***pre*** *Dunăre*[769]". (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, p. 131); „merg ***p(r)e*** *Dunăre* la vale[770]" (apud Onu, 1959); „Că tot ce au fost mai slăvit în legia véche şi în cea noao, în

---

[764] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 145. *P(r)e* apare foarte rar. *P(r)e* se întâlneşte de câteva ori în texte din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea (vezi exemplele de mai sus extrase din Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)* şi *Alexandria. Istoria lui Alexandru cel Mare*).

[765] *Ibidem*, p. 151.

[766] *Ibidem*, p. 151.

[767] *Ibidem*, p. 151. *P(r)e* din exemplul oferit mai sus introduce circumstanţialul de loc exprimând străbaterea unui spaţiu situat între mai multe obiecte, valoare echivalentă cu a lui *prin*, *printru*.

[768] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 364.

[769] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 81.

[770] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107. Vezi şi Liviu Onu, *L'origine de l'acusatif roumain avec „p(r)e"* în „Recueil d'études roumaines", Bucureşti, 1959, 197-209.

Scanned with OKEN Scanner

ceriu şi ***pre*** *pământ*, la arătare a eşit...[771]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Strempel, Bucureşti, 1972, 12/21).

PRE ASUPRĂ DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Lăudaţi...apa ce e ***pre asupră de*** *ceriu*[772]". (*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, 306/1-2, cf. 331/5).

P(R)E DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Stâlpii să fie...***pre de*** *laturi* închişi cu scânduri[773]". (Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 60/6, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 66/4, *Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 36/19).

PRE DE-A DIREAPTA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „***Pre de-a direapta*** *svântului* mărgând pre drum[774]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/3).

---

[771] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 145. În acest citat se observă raportul de coordonare copulativă între termeni identici sintactico-morfologic (*în ceriu* şi *pre pământ*).

[772] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[773] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[774] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

P(R)E DE(A)SUPRA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Pune migdale ...***pe desupra*** *peştelui*[775]". (*Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 13/16).

PRE DECINDEA DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Toţi ***pre decindea de*** *mare* trecură[776]". (*Lucrul apostolesc – Apostolul – tipărit de diaconul Coresi în Braşov la anul 1563*, Bucureşti, 1930, 143, apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 281).

PRE DEDESUPT DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Bogatul mai ***pre dedesupt de*** *pământ* [se depărtă][777]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 27/17).

PRE DEDESUPTUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Nu se ascunse osul mieu de tinre...şi trupul mieu ***pre dedesuptul*** *pământului*[778]". (*Psaltirea Hurmuzachi*, 118/7-8, cf. Gheorgachi, în M. Kogălniceanu, *Letopisiţile Ţării Moldovii*, tom. III, 1846, 318/36).

---

[775] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.
[776] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[777] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

PRE DENAFARA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Oficerii moschiceşti mergea tot ***pre denafara*** *părcanilor*[779]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 286/36).

P(R)E DESUPRA DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Se sui mai ***pre desupra de*** toate *ceriurele*[780]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 92/7).

PRE DIN (PI DEN)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au purces din loc cu tabăra legată de cară şi orânduite oşti ***pi den*** toate *părţile*[781]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 73/23).

---

[778] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[779] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[780] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[781] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

PRE DINAINTEA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Râu de foc cura ***pre dinaintea*** *lui*[782]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 38/24, cf. Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 62/11).

P(R)E DINAPOIA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Iar în coadă...au mai îngroşat ***pe denapoia*** *soldaţilor* cu moldoveni[783]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 291/32-33).

P(R)E DINCOACE DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au purces ***pe dincoace de*** *Nistru*[784]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 65/29-30).

---

[782] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.
[783] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.
[784] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

PRE DINCOLO DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Să-i ţie calea ***pre dincolo de Bahlui***[785]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 323/33-34).

PRE DIN DREAPTA

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Nu ţâ să dostoiaşte, părinte, să mergi ***pre din direapta*** *marelui*[786]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/5).

P(R)E DIN SUS DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au întrebat Ştefan-vodă în Ţara Muntenească ***pe den sus de*** *Focşeani*[787]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 171/7, cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 26/7).

---

[785] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[786] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[787] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

PREGIUR

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Demâneaţă fu roao ***pregiur*** *tabără*[788]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 232/16, cf. *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 9/38, Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 9/21, Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 72/15).

PREGIUR DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Caută pre aceea ce şădea ***pregiur de*** *sine*[789]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 44/16, cf. *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 636/33).

PREGIURUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Nu me tem de-ntunerec de oameri ce cad ***pregiurul*** *mieu*[790]". (*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, 4/6-7).

---

[788] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.
[789] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.
[790] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „I-au trecut muntele ***pre la*** *Rodna*[791]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 10/5, cf. (a. 1550-1580) M. Gaster, *Chrestomaţie română*, I, Leipzig-Bucureşti, 1891, 6/25-26, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 107/22, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 14/13);

„întinsoarea fiindu-le să treacă Argeşul ***pe la*** *Drăgăneşti*[792]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 33); „trecând Dunărea ***pre la*** *Nicopole ...*[793]" (*Ibidem*, p. 33); „făcându-se cuvânt că vor să meargă ***pă la*** *Bran*[794]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 291); „trecură Dunărea ***pre la*** *Jdegla*[795]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc sau Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 127); „ca să treacă Dunărea ***pre la*** *Ruşavă*[796]" (*Ibidem*, p. 131); „şi-i

---

[791] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[792] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 81.

[793] *Ibidem*, p. 81. Forma arhaică *pre* apare preponderent în *Letopiseţul Cantacuzinesc*, dar sporadic, şi la alţi cronicari (vezi Rosetti, Cazacu, Onu, *ILRL*, p. 324).

[794] *Ibidem*, p. 81.

[795] *Ibidem*, p. 81.

[796] *Ibidem*, p. 84. Aşa cum observam în paginile parcurse, în exprimarea locului, lipsa articolului la toponimele feminine în *–a* este frecventă în etapa veche a limbii române: secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, fără a reprezenta însă o regulă.

Scanned with OKEN Scanner

închidea ***pe la închisori***[797]" (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* ediţia Iorgu Iordan, Bucureşti, 1959, 183).

PRE LĂUNTRU DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Mai pre lesne iaste cămilei ***pre lăuntru de*** *urechile* acului a treace[798]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 294/3, cf. 289/1).

P(R)E LÂNGĂ

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Cursem ***pre lângă*** *u ostrov*[799]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXXVII/6, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 89/29, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 58/3); „şi a altor turci oameni de ispravă, ce tot ***pre lângă*** *măriia-sa* să află[800]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 28).

---

[797] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 54. Exemplul dat mai sus conţine un circumstanţial de loc intern (*închidea pe la închisori*).

[798] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

[799] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[800] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82.

Scanned with OKEN Scanner

PRE MAI SUS DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Înălţa-se ***pre mai sus de*** *ceriuri*[801]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 39/16, cf. *Psaltirea Voroneţană*, publicată de Constantin Găluşcă, Halle a. S., 1913, CLIX60, apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 280).

PRE MIJLOCUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Fu înrema me ca ceara topindu-se ***pre mijlocul*** *maţelor* mele[802]".(*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, 36/15, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 105/23, *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 19/33).

PREN LĂUNTRUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Nu i-e puteare cămileei ***pren lăuntrul*** *urechilor* acului a treace[803]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 294/3, cf. 289/1).

---

[801] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[802] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[803] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.

Scanned with OKEN Scanner

PREN MIJLOC DE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Atunce stătu Pavel ***prin mijloc de ei***[804]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXXVIII/12).

PREN MIJLOCUL

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au trecut ***pren mijlocul*** *despicăturilor*[805]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 10/45, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 170/41).

PRENPREGIURUL (PREÎNPREJURELE)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Banii cei buni şi direpţi au patru lucruri ***prenpregiurul*** *lor*[806]". (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 57/28, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 284/30-31 (pentru *preînprejurele* cf. Coresi, *Tetraevanghel*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 81/7).

---

[804] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[805] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 148.
[806] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

PRESPRE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Pre ei răsfiră ***prespre*** tot *pământul*[807]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 45/14, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/31, *Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 6/14); „I-au trecut ***prespre*** *Marea Mohorâtă* în pustie[808]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 4/25).

P(R)ESTE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Eşti vestea aceasta ***preste*** tot *pământul* acela[809]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 12/16, cf. *Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 21/11); „Dobitocul ce va să sară ***preste*** *gard*[810]". (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 65/24).

---

[807] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146. *Prespre* apare rar cu această valoare (introduce un circumstanţial de loc care exprimă mişcarea la suprafaţa unui obiect).

[808] Ibidem, p. 151. *Prespre* apare în construcţia unui circumstanţial de loc care exprimă străbaterea unei suprafeţe. Prepoziţia *prespre* este rar atestată cu această valoare şi numai în secolele al XVI-lea – al XVII-lea.

[809] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[810] *Ibidem*, p. 151. *P(r)este* apare ca element introductiv al unui circumstanţial de loc care exprimă străbaterea unui obiect. *P(r)este* are o frecvenţă mai slabă decât *p(r)e* în toate secolele.

Scanned with OKEN Scanner

P(R)E SUB(SUPT)

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Ceia de sânt ***pre supt*** *aer* dracii[811]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 357/14, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 471/25, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 137/41); „au purces de au mersu ***pe suptu*** *cetatea* de la Bran[812]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 38); „domnul să mergă ***pre supt*** *munte*[813]" (*Ibidem*, p. 30).

PRIN

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Îmblă ***pren*** *propăstii*[814]." (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 39/3, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 12/31, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 314/1); „viind ***pren*** *Ţara Moldovei ...*[815]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul*

---

[811] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[812] Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 81. Din lat. *subtus*, cu fonetismul aşteptat; frecvent în sec. al XVI-lea, dar apare până în secolul al XIX-lea, Al Rosetti, ILR, p. 513." (Aida Todi, *op. cit.*, p. 136).

[813] *Ibidem*, p. 81.

[814] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

[815] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 82. Prepoziţia *prin*, cu forme vechi (*pren*) şi regionale (*pân*).

Scanned with OKEN Scanner

Cantacuzinesc), în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 126); „umbla făcându osfeştanii şi rugăciuni ***pân*** toate *locurile* unde era lăcuste[816]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 54); „denaintea lor de o parte boiarii ardeleni mergea de altă parte boiarii munteneşti şi povodnici ***pân mijloc***[817]".(*Ibidem*, p. 44).

PRINTRE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „ Să nu răzbească vânturile ***printră iale***[818]" (Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 60/10, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 101/2).

PRINTRU

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Au răsfirat rumânii ***printr-alte*** ţări[819]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, VI/2).

SPRE

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Şi-ş puse Pavel mărule ***spre ei***[820]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885,

---

[816] *Ibidem*, p. 82.
[817] *Ibidem*, p. 82.
[818] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.
[819] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.
[820] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

III/1, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 107/36); „Ferice de bărbatul ce nu merge ***spre*** *sfatul* necuraţilor[821]".((a. 1571) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 19/15); „să rodească...păsări zburătoare ***spre*** *pământ*[822]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 14); „călcă cu piciorul ***spre*** *falca* zmeului[823]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, 95/7-8); „era pature în pară de focu şi ***spre*** *iale* dzăce nărod multu[824]" (*Codex Sturdzanus, 22/13).*

SUPT

• **Complement circumstanţial de loc**

(*faza veche a limbii române*): „Cumu-şi adună găina ***supt*** *arepile* ei puii[825]." (Coresi, *Tetraevanghel*, tipărit la Braşov, 1560-1561, ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 51/13).

---

[821] *Ibidem*, p. 150. *Spre* apare în construcţia unui circumstanţial de loc care exprimă direcţia.
[822] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 184.
[823] *Ibidem*, p. 184.
[824] *Ibidem*, p. 184. În citatul din *Codex Sturdzanus* ca şi în precedentele două exemple date mai sus *spre* păstrează funcţia sa primitivă (<lat. *super*) şi se foloseşte uneori în variaţie liberă *pre* (<lat. *per*; cf. exemplul citat din *Cazania a II-a* de prestigiosul lingvist ieşean Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 184).
[825] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 146.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE TIMP în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

AINTE DE[826]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***Ainte de*** aceastea *dzile* prevestişi[827]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXXV/13).

APROAPE DE[828]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Acesta ***aproape de*** *săvârşitul său* au făcut război cu tătarii[829]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 102/22, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955,115/18).

CĂTRE

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Acela veni la el ***cătră*** *seară*[830]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti,

---

[826] Locuţiunea prepoziţională *ainte de* se întâlneşte rar, şi numai în secolul al XVI-lea.

[827] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[828] În secolelele al XVI-lea – al XVIII-lea locuţiunea *aproape de* este atestată sporadic (de câte două-trei ori în textele excerptate) ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[829] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[830] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153. În exemplul de mai sus, *cătră* introduce un complement care exprimă apropierea de un anumit moment.

Scanned with OKEN Scanner

1968, 32/22, cf. *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*) 49/11, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 67/5).

CU[831]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***Cu*** *întoarcerea* Dumneaei cumnatei Catrinei Spătăresei iată trimit Dumitale prăjitoarea de cafea[832]". (a. 1740) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 105/14); „Să nu ne zică cronicarii altora limbi, c-am murit şi noi ***cu*** *scriitorii* cei dinceput[833]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 4/3).

DE

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***De*** mulţi *anii* fiind tu giudeţ derept limbiei aceştei te ştiui[834]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LIX/9, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 73/21); „***de*** *demâneaţă*[835]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*,

---

[831] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154. În acest enunţ, circumstanţialul poate fi interpretat atât drept complement circumstanţial de timp cât şi drept complement circumstanţial instrumental.

[832] Prepoziţia *cu* introduce destul de rar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea acest fel de circumstanţiale, multe dintre situaţiile întâlnite neputând fi calificate în mod sigur drept circumstanţiale de timp.

[833] *Ibidem*, p. 187. În exemplul dat mai sus circumstanţialul are următoarele nuanţe: temporală şi sociativă.

[834] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

[835] *Ibidem*, p. 155. În exemplul din Coresi, *Cazania a II-a*, *de* indică punctul de plecare, construcţie echivalentă atât celei cu *din* şi *dintru*, cât şi celei cu *de la* (să se compare *de demâneaţă* cu *den dimineţă*, *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 47/27-28, cf. *Cântece câmpeneşti cu glasuri rumâneşti*, Cluj, 1768, 1/10; *den începutu*, Coresi, *Carte cu*

Scanned with OKEN Scanner

publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 52/2); „***De** mic* l-au fost luat[836]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 8/18, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 23/29, (a. 1718) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 299/22); „luptară-se cu mine ***de** tinereţele* mele[837]" (Coresi, *Psaltire slavo-română*, Braşov, 1577, 254); în Coresi, *Psaltire slavo-română*, Braşov, c. 1583, apare construcţia „***den** tinerěţele* mele"; „scolu-mă ***de** noapte*[838]" (*Psaltirea Scheiană* (în I. C. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, vol. II, Bucureşti, 1916, 179)).

DE CĂTRE[839]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Să întoarse porumbul la dânsul ***de cătră** sară*[840]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 6/11).

învăţătură (1581), publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 80/32, cf. *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 44/8 cu *dentru început*, *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), II/5-6 şi *de la început*, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 73/10-11).

[836] Adjectiv precedat de prepoziţia *de*, situaţie atestată în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea.

[837] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 187.

[838] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

[839] În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea prepoziţia *de către* este atestată o singură dată ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[840] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

Scanned with OKEN Scanner

DE CU[841]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Au priceput tătarâi încă ***de cu*** *noapte* răssipa oştii leşăşti[842]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 74/35).

DE LA

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Au fost trecuţi ai ***de la*** *Adam* până acmu[843]". ((a. 1597) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 80/12, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 45/27, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 73/10-11); „Va să judece tuturora carei au fost, ***de la*** *Adam* până la sfârşenie[844]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 36/35).

---

[841] În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea prepoziţia *de cu* este atestată o singură dată ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[842] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

[843] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

[844] *Ibidem*, pp. 157-158. În exemplul de mai sus, circumstanţialul de timp exprimat prin substantiv construit cu prepoziţia *de la* indicând separarea de punctul de contact iniţial se află în corelaţie cu cel introdus prin prepoziţia *până la*, indicând limita în timp a unei extensiuni.

Scanned with OKEN Scanner

(DE) MAINTE DE[845]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „S-au bătut ***de mainte de*** *apusul* soarelui până au înnoptat[846]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 115/3); „de-ai venit aicea ***mainte de*** *vrĕme*[847]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, I, 235); „***Mainte de*** *marea* şi ***de*** *pământ* un chip era a firii în toată lumea[848]". (Nicolae Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. Const. A. Stoide şi I. Lăzărescu, în Nicolae Costin, *Opere*, I, Iaşi, 1976, 9).

DE P(R)E[849]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***De pe*** acele *vremi* are nume de-i dzic Mihai-crai[850]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 49/32).

---

[845] Locuţiunea prepoziţională *(de) mainte de* apare rar în secolul al XVI-lea, fiind atestată însă în secolele al XVII-lea - al XVIII-lea. „În perioada 1640-1780 locuţiunea prepoziţională *mainte de*, care introduce un circumstanţial de timp, se menţine în textele din Moldova şi Transilvania de nord, dar mai rar în cele din Ţara Românească, în care apar corespondentele mai generale *înainte*, *înainte de* (cf. Ion Gheţie, *Baza dialectală a limbii române*, Bucureşti, 1975, p. 176). În textele din Ţara Românească *mainte de* se întâlneşte numai la începutul perioadei 1640-1780 (pe la 1640-1650), în special în textele reproduse după originalele moldoveneşti (de pildă, în *Cazania de la Dealu* şi în *Îndreptarea legii*). În *Cazaniile* de la Bucureşti şi Râmnic din secolul al XVIII-lea, precum şi în *Chiriacodromionul* de la Bălgrad din 1699, toate cele 49 ocurenţe din *Cazania* lui Varlaam au fost înlocuite cu *înainte de*. Remarcăm frecvenţa deosebită a lui *mainte (de)* în scrierile lui Dosoftei (cf. *Psaltire a svântului proroc David (Psaltire în versuri)*, Uniev, 1673 şi ediţia critică a lui N.A. Ursu, Iaşi, 1974, 6, 42, 104, 17, 131, 140, 162, 169, 189, 195, 220 etc.)" (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 360).

[846] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[847] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 360.

[848] *Ibidem*, p. 360.

[849] În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea prepoziţia *de p(r)e* este atestată sporadic ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[850] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

Scanned with OKEN Scanner

DIN (DEN)

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „ Nici ***den*** *început* n-au fost ei urâţi[851]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 80/32, cf. *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 44/8); „Multe Divanuri face ***din*** *amiadzăzi* în desară[852]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 124/6); „Iară ***din*** *zilele* lui Ioan Botezătoriul până acum împărăţiia ceriului silesc[853]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 14/35); „Delungă...pocaania ta ***den*** *dimineaţă* până în dimâneaţă[854]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 47/27-28, cf. *Cântece câmpeneşti cu glasuri rumâneşti*, Cluj, 1768, 1/10).

DINTRU (DENTRU)

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Se vindecă fata ei ***dentr***-acela *ceas*[855]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 322/5, cf. Miron Costin, *Letopiseţul*

---

[851] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

[852] *Ibidem*, p. 158. În exemplul de mai sus, circumstanţialul de timp exprimat prin substantiv construit cu prepoziţia *din (den)* indicând separarea de punctul de contact iniţial se află în corelaţie cu cel introdus prin prepoziţia *în*, indicând limita în timp a unei extensiuni.

[853] *Ibidem*, p. 158. În acest enunţ, circumstanţialul de timp exprimat prin substantiv construit cu prepoziţia *din (den)* indicând separarea de punctul de contact iniţial se află în corelaţie cu cel introdus prin prepoziţia *până*, indicând limita în timp a unei extensiuni.

[854] *Ibidem*, p. 158. În citatul reprodus mai sus, circumstanţialul de timp exprimat prin substantiv construit cu prepoziţia *din (den)* indicând separarea de punctul de contact iniţial se află în corelaţie cu cel introdus prin prepoziţia compusă *până în*, indicând limita în timp a unei extensiuni.

[855] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

Scanned with OKEN Scanner

Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 80/3).

DUPĂ

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***După*** *dusul* mieu întra-vor lupi grei întru voi[856]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXI/12, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 96/18, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 240/6); „***După*** acesta *războiŭ* şi *perirea* lui Răzvan vodă, s-au aşedzat domniè lui Ieremiei vodă, fără grije[857]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 46/33).

ÎN

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***În*** *miadzănoapte* păru corabnicilor că se apropiară la vriuo margire[858]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui

---

[856] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 153.

[857] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 153. În exemplul prezentat mai sus se observă raportul de coordonare copulativă între termeni nonidentici din punct de vedere morfologic (*identitate sintactică-nonidentitate morfologică*).

[858] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

„Circumstanţialul de timp se exprimă şi prin substantive cu prepoziţii, care conţineau în matricea lor semantică marca timpului: „*în răsărita* soarelui s-au ivit soarili şi într-ace *vinire* s-au pus ceaţă şi s-au roşit soarili şi au ţinut tot ceaţă *până în toamnă*, şi secita *până la 14 zile* a lunii noiemvrie, iar *la 14 zile* a lui noiemvrie au căzut omăt de o şchioapă şi au ţinut *până la 21 de zile* a lui noiemvrie" (după 1749, *Însemnări de pe manuscrise şi cărţi vechi din Ţara Moldovei*. Un corpus editat de I. Caproşu şi E. Chiaburu, vol. I-II, 1429-1750, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, I, 565). ... Cu funcţie de circumstanţiale de timp sunt şi formele temporale calchiate după slavă prezente până târziu în stilul administrativ: cu datare după calendarul ebraic care are ca punct de referinţă „zidirea"

Scanned with OKEN Scanner

de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XC/8, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 95/23); „Moare ***în*** *durerile* acele[859]". (Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 42/10); „s-au bătut foarte tare ***în*** *3 zile*[860]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 142); „să întoarsă Batâr la cetate, bătând-o ***în*** *3 săptămâni*[861]". (*Ibidem*, p. 127); „acolo s-au bătut foarte tare ***în*** *3 zile*[862]" (*Ibidem*, p. 142); „Pot bătrânii ***în*** *bătrâneţele* lor a să bucura şi a să veseli[863]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 31); „Contenit-ai limbilor, şi peri necuratul, / şi numele lui potrebit-ai ***în*** *veac* şi în veac de veac[864]" (Coresi, *Psaltire slavo-română* (1577) *în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589*, text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma, Bucureşti, 1976, 56/11 v/6).

---

sau „facerea" lumii sau începând cu secolul al XVIII-lea după calendarul gregorian. Uneori ambele formule sunt folosite „Am luat Ţarigradul *la leat 6961*, iar *de la Hristos leat 1453*, mai 29" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, vol. I, ediţie de Mihail Gregorian, Bucureşti, 1961, 251), „Am şezut aice în Ţaria Maramurăs, la Moiseiu, *di la zidire lumie 7536, de la Hristos 1745, mesita martie 25 de zile*" (1749, *Însemnări de pe manuscrise şi cărţi vechi din Ţara Moldovei,* I, 529)". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 361).

[859] *Ibidem*, p. 186. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus are următoarele nuanţe: temporală şi cauzală.

[860] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 85. Utilizarea prepoziţiei *în* a fost semnalată de Aida Todi în formulele de exprimare a duratei (vezi exemplele date mai sus); „aceste construcţii, notează autoarea mai înainte citată, alternează cu cele fără prepoziţie".

[861] *Ibidem*, p. 85.

[862] *Ibidem*, p. 85.

[863] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

[864] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 153. În acest citat, termenii coordonaţi sunt constituiţi dintr-un substantiv cu prepoziţie (*în veac*) şi locuţiune adverbială (*în veac de veac*) – *identitate sintactică – nonidentitate morfologică.*

Scanned with OKEN Scanner

ÎN MIJLOC(UL)

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***În mijlocul*** *acestor vremi* (...), murind Alixandru-vodă (...) i-au rămas doi feciori"[865]. (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 247); „***În mijlocul*** *vremilor acestora*, au trimis împăratul...[866]" (*Ibidem*, p. 254); „***În mijlocul*** *vremilor acestora*, s-au unit Batăr Jicmon...[867]" (*Ibidem*, p. 328).

(ÎN)NAINTEA[868]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Haran muri ***înaintea*** *lui Tare*[869]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 42/14, cf. *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 56/37, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 102/26); „Să rugară svintei să facă rugă ... să le ia sufletele ***naintea*** *ei*". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 7/25); „şi mai mult însă ***înaintea*** acestor *dachi şi gheţi* lăcuitori era (...) nişte neamuri de le zicea gavrişti şi ghestoboţi.[870]" (Constantin

---

[865] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 85. „Exprimarea timpului prin substantiv în ***genitiv*** sau ***dativ***, cu ajutorul locuţiunii prepoziţionale ***în mijloc(ul)*** (astăzi, specializată pentru indicarea locului) + substantivul ***vreme***, cu antepunerea sau postpunerea demonstrativului (construcţie plasată, invariabil, la început de frază), îi este caracteristică cronicii lui Radu Popescu. (...) În partea a doua a cronicii /variante) am întâlnit, pe lângă această formulă (RP, 473), şi construcţia cu locuţiunea prepoziţională ***în mijloc*** (cu substantivul nearticulat): ***„În mijloc vremilor acestora*** *Cantacuzinii* (...) *au început să-l ficlenească* (RP, 481 – variante)." (Aida Todi, *op. cit.*, p. 85).

[866] *Ibidem*, p. 85.

[867] *Ibidem*, p. 85.

[868] Locuţiunea prepoziţională *(în)naintea* apare rar în secolul al XVI-lea, fiind atestată însă în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea.

[869] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[870] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 85. În limba textelor vechi scrise în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, în construcţiile cu substantiv (sau substitut) în genitiv se foloseşte frecvent, ca în limba română actuală, prepoziţia *înaintea*.

Scanned with OKEN Scanner

Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 10).

ÎNTRU

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Lăcuim ***întru*** *o dzi* la dânşii[871]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXVI/5, cf. *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 6/30); „***într***-acea *noapte* au mas[872]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 38); „mari chivernisiri acestuia şi otcârmuiri au făcut ***întru*** nenorocitele acestea *vremi*[873]" (*Ibidem*, p. 14); „***Într***-acéia *vréme* împresurase turcii Ţara Rumânească cu datorii[874]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, p. 120); „***Întru*** această *vreme* era craiu ungurescu Ladislav[875]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 230); „ce au mai făcut acest domn ***întru*** 24 de *ani* ai domniei lui ...[876]" (*Ibidem*, p. 228); „(Radu-vodă Negru) au domnit cu pace ani 19, ***întru*** a căruia *domnie* (...) s-au şi făcut niscareva lucruri[877]" (*Ibidem*, p. 231); „***întru***

---

[871] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[872] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 85. Autoarea citată menţionează că „în construcţiile cu ***substantiv în acuzativ*** este frecventă încă, în majoritatea cronicilor (munteneşti, s.n.), prepoziţia ***întru*** (care servea şi la exprimarea locului), dispărută ulterior; în aceste situaţii, substantivul apărea ca un determinant antepus, de regulă un demonstrativ." (*op. cit.*, pp. 84-85). Analizând sintaxa secolului al XVI-lea, Al. Rosetti observă că „deasa întrebuinţare a demonstrativelor, pentru a preciza de cine sau de ce este vorba, este o trăsătură a limbii vorbite". (Gheţie, Ion (coordonator)), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997).

[873] *Ibidem*, p. 85.

[874] *Ibidem*, p. 85.

[875] *Ibidem*, p. 85.

[876] *Ibidem*, p. 85.

[877] *Ibidem*, p. 85.

Scanned with OKEN Scanner

aceea *zi* să lăuda Bălăceanu...[878]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 292); „va fugi cu ei până va afla vremea ***întru*** *carea* sau Dumitraşco paharnicul va vrea să meargă sau vreo slugă ar vrea să trimiţă cu scrisori[879]" (*Ibidem*, p. 301); „lăcuim ***întru*** *o zi* la dânşii[880]" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXVI/5-6); „ş-au iernat ***într***-acea *iarnă*[881]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei* ediţia P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 192/31).

LA[882]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Nu vor învie necuraţii ***la*** *judeţ*[883]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 39/31, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 117/2, *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 17/16).

---

[878] *Ibidem*, p. 85.
[879] *Ibidem*, p. 85. „Şi pronumele relativ ***care*** precedat de ***întru*** apare cu această funcţie, în *Anonimul Brâncovenesc*." (*op. cit.*, p. 85).
[880] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.
[881] *Ibidem*, p. 54. În exemplul dat mai sus vorbim de un complement circumstanţial de timp intern (au *iernat ... iarnă*).
[882] *La* introduce uneori circumstanţialul exprimând posterioritatea în timp (*la o săptămână*, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 42/6), valoare care aparţine de obicei complementului construit cu *după* (vezi exemplul „*După dusul* mieu întra-vor lupi grei întru voi", *Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXI/12) sau cu *peste* (vezi exemplul din Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, 44/6: „Nu *peste vreme* multă ... rădicatu-s-au Ştefan-vodă cu toată puterea sa").
[883] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

Scanned with OKEN Scanner

LÂNGĂ[884]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***Lângă*** *bătrâneţe* şi pre patul de moarte nu e lesne a se pocăi[885]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 49/12-13).

(MAI) ÎNAINTE DE

(structura **(mai) înainte de + a + infinitiv**)

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „afară den câte ***mai nainte de*** *a fi împărat*, nenumărate războaie ce au făcut...[886]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 26).

---

[884] În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea prepoziţia *lângă* este atestată o singură dată ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[885] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[886] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 86. „Frecvenţa mare în epocă a modurilor nepredicative (în special infinitiv (C. Frâncu, *Înlocuirea infinitivului prin construcţii personale în limba română veche*, în ALIL, XX, 1969, p. 72-114) şi gerunziu) explică prezenţa, cu funcţie de complement circumstanţial de timp, a construcţiilor cu verbe la ***infinitiv***, precedate de locuţiunea prepoziţională ***(mai) înainte de + a + infinitiv*** (la Constantin Cantacuzino)" (*op. cit.*, p. 86). I. Diaconescu arată că „locuţiunea prepoziţională ***înainte de***, ca expresie a unui raport de dependenţă, este atestată din secolul al XVI-lea, în structuri de tip nominal: mai ***înainte de lăsare*** (...); în poziţie preinfinitivală, se întrebuinţează începând cu secolul al XVII-lea" (*Infinitivul*, p. 193); se precizează, de asemenea, că: „în secolul al XIX-lea şi al XX-lea, structura ***înainte de + a + infinitiv*** cunoaşte o largă circulaţie, aceasta fiind determinată, pe lângă relevanţa funcţională, şi de poziţia liberă pe care o are faţă de termenul regent, încât poate să apară pe lângă orice verb". (*Ibidem*, pp. 193-194).

Scanned with OKEN Scanner

MAINTE DE

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Cade-se cum [...] şi noi, ***mainte de*** *moarte*, să închidem [...] uşa[887]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 68).

ODATĂ CU

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Îi tăiară ***odată cu*** alţi *svinţi*[888]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 9/1-2).

PÂNĂ

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Ţinu pre ei în socotitură ***până*** a treia *zi*[889]". (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 174/18, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 47/4); „aţi pestit ***până*** *al noaole ceas*[890]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 187); „zăbovind ***până*** *a să face* podul[891]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 16); „câte de multe

---

[887] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

[888] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus are următoarele nuanţe: temporală şi sociativă.

[889] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[890] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 187.

[891] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 86. În acest enunţ, funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp este îndeplinită de un verb la modul *infinitiv* precedat de prepoziţia *până* (structura *până + a + (nu) infinitiv*). Vezi şi următoarele două citate ilustrative reproduse, de asemenea, după originalul cronicii lui Constantin Brâncoveanu.

Scanned with OKEN Scanner

au trebuit ***până*** *a*-l *face*[892]" (*Ibidem*, p. 15); „au mai zăbovit acea ştire ***până*** *a merge* la acei ovrei[893]" (*Ibidem*, p. 26).

PÂNĂ ÎN[894]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Să-i hie lui sate de moşie ... ***până în*** *veac*[895]". ((a. 1602) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 113/6, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 239/11); „***până în*** *zioa*" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 306/27, cf. *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 40/40-41, *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 14/22-23); „***până în*** *sfârşit*" (Coresi, op. cit., 26/26, cf. *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 28/23-24).

PÂNĂ ÎNTRU

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***Până într***-acel *ceas* nu cuteza Hananeia nice împotriva lui Hristos să iasă[896]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 325/19).

---

[892] *Ibidem*, p. 86.
[893] *Ibidem*, p. 86.
[894] *Până în* introduce circumstanţialul exprimând limita în timp a acţiunii.
[895] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.
[896] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

Scanned with OKEN Scanner

PÂNĂ LA[897]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Tinse cuvânt ***pânră la*** *miadzănoapte*[898]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XV/13, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 100/2, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 75/20); „***până la*** *sfârşit*" (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 66/1); „***pănră la*** *dzua*" (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXIX/10, cf. şi Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 100/2, *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 6/4); „Letopiseţul l-au scris ***până la*** *domnia* lui Aron-vodă[899]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 103/7); „Trist iaste sufletul mieu ***până la*** *moarte*[900]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 17).

---

[897] *Până la* introduce un circumstanţial exprimând limita de timp a acţiunii.

[898] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[899] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 186. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus are următoarele nuanţe: locală şi temporală.

[900] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

PE A[901]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Sâmbătă ***pe a*** *prânzul* cel mare, iată că au şi sosit Bekir Aga[902]". (N. Costin, în *Dicţionarul limbii române* (A-B, C, F-I), Academia Română, Bucureşti, 1913, ş.u., s. v. *a*).

PENTRU[903]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Pusesă Mihai-vodă şi un domnişor, anume Marcul-vodă,... ***pentru*** scurtă *vreme*[904]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 51/10).

P(R)E

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***Pre*** *postul* mare nu se cade să se cânte liturghie lui Ioan[905]". (apud Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 406, cf. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 10/3, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 11/13).

---

[901] În secolele al XVI-lea –al XVIII-lea prepoziţia *pe a* este atestată o singură dată ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[902] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[903] În secolele al XVI-lea –al XVIII-lea prepoziţia *pentru* este atestată sporadic (de câte două-trei ori în textele excerptate) ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[904] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[905] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

Scanned with OKEN Scanner

PREGIUR[906]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***Pregiur*** *post* atâta era de nevoitori, cât în şase luni nice apă n-au băut”[907]. (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/7).

P(R)E LA

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Li să şi supărasă turcilor a mai oşti, fiind vreme de toamnă, ***pre la*** *Simedru*[908]”. (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 125/6).

P(R)ESTE

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Nu ***peste*** *vreme* multă ... rădicatu-s-au Ştefan-vodă cu toată puterea sa[909]”. (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 44/6, cf. (a. 1604-18) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 56/15).

---

[906] În secolele al XVI-lea –al XVIII-lea prepoziţia *pregiur* este atestată o singură dată ca element introductiv al circumstanţialului de timp.

[907] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[908] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

[909] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

Scanned with OKEN Scanner

PRIN[910]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „***Prin*** *toate dzilele* întreba-se întru învăţături[911]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, III/13, cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 23/21).

SUB (SUPT)[912]

• **Complement circumstanţial de timp**

(*faza veche a limbii române*): „Cine era ***supt*** aceia *vreme* nime denafară de casa lui să nu iasă[913]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 86/38).

---

[910] În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea prepoziţia *prin* este atestată sporadic (de câte două-trei ori în textele excerptate) ca element introductiv al circumstanţialului de timp.
[911] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.
[912] În secolelele al XVI-lea – al XVIII-lea prepoziţia *sub (supt)* este atestată o singură dată ca element introductiv al circumstanţialului de timp.
[913] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 154.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

A

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Şi-i creşte părul ***a minune***[914]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 4/11).

CA

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Obliciţi dintru leage ***ca trecătorii***[915]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, CXVIII/10); „Derept aceaia şi aceştea mor ***ca dentâi***[916]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 333/19); „Iubeaşte aproapele tău ***ca*** *tinre* însuţi[917]". (*Codicele Voroneţean*, 1885, CXVII/7); „Vâ mulţemim Dumilor-Voastre ***ca*** *fraţilor* şi ***ca*** *vecinilor*[918]". ((a. 1593-1597) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 32/3); „Să privim într-însa ***ca*** *într-o oglindă*[919]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti,

---

[914] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 171. Complement de mod consecutiv exprimat prin substantiv precedat de prepoziţia *a*. Complementul circumstanţial de mod consecutiv a fost identificat în paginile excerptate abia cu începere din a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

[915] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 168. În citatul din *Codicele Voroneţean* ca şi în următoarele patru exemple avem de-a face cu circumstanţialul de mod comparativ de egalitate exprimat prin substantiv, pronume şi numeral precedate de *ca*.

[916] *Ibidem*, p. 168.

[917] *Ibidem*, p. 168.

[918] *Ibidem*, p. 168.

[919] *Ibidem*, p. 168.

Scanned with OKEN Scanner

1962, 104/24); „*ca uscarea* uscară-se[920]" (*Psaltirea Scheiană* (în I. C. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, vol. II, Bucureşti, 1916, 207/²); „Iară cine-şŭ va piiarde sufletulŭ său şi-lŭ va omorî, nu ***ca** tâlharii* şi ***ca** furii* sau ***ca** făcătorii* de rău, sau ***ca** ceia* ce se omoară înşişŭ, ce pentru Hristosŭ, aceia sântŭ carei-şŭ spăsescŭ sufletele lorŭ[921]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 207/(226)/8).

CA ŞI

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Năroadelor părea-le că iaste şi el neputincios ***ca şi** ucenicii* lui[922]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 81/14); „să fim şi noi creştini ***ca şi** tu* şi să ne închinăm Tatălui şi Duhului Sfânt[923]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, XI, 92/12-14); „să fie voia ***ca şi** în ceriu* şi pre pământu[924]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, XV, 119/18); „ce-au dzăcut ***ca şi** morţii*[925]" (*Codex Sturdzanus*, IV, 23/7); „Vădzuiu necuratul suindu-se şi înălţându-se ***ca şi** chedrii* Livanului[926]" (*Psaltirea*

---

[920] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 55. În exemplul prezentat mai sus reţine atenţia un circumstanţial de mod comparativ intern.

[921] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 198. Din punct de vedere stilistic, în exemplul oferit mai sus remarcăm combinarea raportului de coordonare prin juxtapunere cu cel prin joncţiune, termenii coordonaţi fiind elemente componente ale unor comparaţii.

[922] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 168. În citatul din *Cazania* lui Coresi apare circumstanţialul de mod comparativ de egalitate.

[923] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 189. În exemplul dat de reputatul lingvist ieşean circumstanţialul comparativ de egalitate este folosit cu *ca* + pronume personal în nominativ.

[924] *Ibidem*, p. 189.

[925] *Ibidem*, p. 189.

[926] *Ibidem*, p. 189.

Scanned with OKEN Scanner

Hurmuzaki, 32/6); „Smentiră-se şi se duplecară ***ca şi*** *beaţii*" (*Psaltirea Hurmuzaki,* 94/25); „lăudându-se şi hvălindu-se ***ca şi*** *în Ţara Muntenească*[927]" (1593, Polonia, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea,* text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 180); „Ţara Moldovei să fie de moşie, fir pre firul lui, şi pre feciori şi pre feate, ***ca şi*** *Ţara Românească*[928]" (1600, Alba Iulia, document diplomatic, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea,* 145); „măriia lui să-mi dea pre Ardeal bani cum au dat lu Batăr Jigmon, şi pre ţara Moldovei ***ca şi*** *pre Ţara Românească*[929]" (*ib.*, 146); „Aşea-i iubeşte ***ca şi*** *lumina* ochilor săi[930]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 19).

CU

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Den aceae una trebuiaşte a o ţinea ***cu*** mare *grije*[931]". (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 6/9); „Cel ce iaste de Dumnăzău ***cu*** *oarece* mai puţin decât îngerii zidit[932]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, I/21); „***Cu*** multe *cinsti* cinstiră noi[933]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XCVIII/19); „***cu*** *înşălăciuni* şi *meşteşuguri* numai ca să mănânce purtându-se[934]" (Radu Greceanu,

---

[927] *Ibidem*, p. 189.
[928] *Ibidem*, pp. 189-190.
[929] *Ibidem*, p. 190. Acest exemplu cu *ca şi* precum şi cele de mai sus, date de Constantin Frâncu, demonstrează că tendinţa unor vorbitori de astăzi, care fac exces de întrebuinţarea acestei construcţii, este mai veche.
[930] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108. În exemplul de mai sus întâlnim un complement circumstanţial de mod comparativ introdus prin *ca şi*.
[931] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, pp. 164-165.
[932] *Ibidem*, p. 166.
[933] *Ibidem*, p. 187. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial de mod sau complement circumstanţial instrumental.
[934] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 87. În citatul de mai sus şi în alte cinci exemple date mai departe ne găsim în faţa unui circumstanţial de

Scanned with OKEN Scanner

Viaţa lui Constantin Brâncoveanu, în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 18); „lăsând ţărâi şi politii multă jale, de vrednica stăpânire ***cu*** *care* în zilele mării-sale au domnit[935]" (*Ibidem,* p. 13); „ l-au rădicat ***cu*** *cinste* domnul[936]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 280); „toţi sărută ***cu*** *credinţă* moaştele mele[937]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 102); „***cu*** *dreptate* ţin turcii Împărăţiia Ţarigradului[938]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 230); „***cu*** *îndrăzneală* au întrat în oastea turcească[939]" (*Ibidem*, p. 238); „Ceastă puţinea muncă din voditura duhului sfânt, fă-o ***cu*** *rod* şi ***cu*** *folos* supt sfânt numele tău[940]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 9/26); „Pentru acéia trebuiaşte dară şi noi, de vréme ce ne-au învrednicit Dumnezeu şi am ajuns ca să întrăm de mâine în călătoriia sfântului post, ***cu*** *pohtă* şi ***cu*** *dragoste* să priimim porunca stăpânului...[941]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Strempel, Bucureşti, 1972, 36/6); „Iară pre Ştefan vodă l-au îngropat ţara ***cu*** multă *jale* şi *plângere* în mănăstire la Putna[942]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei, de când s-au descălecat Ţara şi de cursul anilor şi de*

---

mod propriu-zis exprimat prin substantive (sau substitute ale acestora) precedate de elementul prepoziţional introductiv *cu*.

[935] *Ibidem*, pp. 87-88.

[936] *Ibidem*, p. 88.

[937] *Ibidem*, p. 88.

[938] *Ibidem*, p. 88.

[939] *Ibidem*, p. 88.

[940] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 154. În citatul reprodus mai sus se constată ocurenţa raportului de coordonare copulativă între doi termeni identici din punct de vedere morfologic (*identitate sintactico-morfologică*).

[941] *Ibidem*, p. 154. În exemplul dat mai sus se observă, de asemenea, prezenţa raportului de coordonare copulativă între termeni caracterizaţi prin identitate sintactico-morfologică.

[942] *Ibidem*, p. 154. Şi în acest citat raportul de coordonare copulativă apare între elemente identice din punct de vedere sintactico-morfologic (*identitate sintactico-morfologică*).

Scanned with OKEN Scanner

viiaţa domnilor care scrie de la Dragoş Vodă până la Aron Vodă, ediţia P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1954, 20); „Iară Moysăi vodă, (...) au mărsŭ în Ţara Leşască, petrecut de boieri câţva până la margine, unde-şi apoi, după câţva ani petrecuţi în odihnă, ***cu*** *ocine* în Ţara Leşască şi *cinste* de la leşi, ş-au sfârşit şi viaţa pre vrémea domniei lui Dabijé-vodă[943]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 108/6); „Drept acéia, întru cinstea lui am a zice, înaintea dragostei voastre puţine cuvinte, nu ***cu*** *obrăznicie*, ci ***cu*** multă *cucerie*[944]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Strempel, Bucureşti, 1972, 84/2); „(...) iar noi nici mai-marilor noştri, atâta celor besericeşti, cât şi celor mireneşti, nu le dăm căzuta cinste nici lui Dumnezeu, nici ne supunem lor ***cu*** *dreptate* ci ***cu*** *viclenie* şi ***cu*** *răutate* ...[945]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Strempel, Bucureşti, 1972, 82/7).

DE[946]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Mai deşiderate ***de*** *aurul* şi ***de*** *pietri* curate multe şi mai dulci ***de*** *miiarea* şi *stredie*[947]". (*Psaltirea Scheiană*, 56); „mai lontru ***de-a*** *opta*

---

[943] *Ibidem*, p. 155. În exemplul de mai sus ne întâmpină un caz de nonidentitate morfologică a termenilor coordonaţi (termenii coordonaţi diferă din punct de vedere morfologic, aşa cum se constată în citatul de mai sus, unde raportul de coordonare se stabileşte între două complemente circumstanţiale de mod exprimate prin substantive care diferă după număr).

[944] *Ibidem*, p. 224. În acest citat, termenii coordonaţi adversativ apar în structura de tipul [nu *a* ci *b*].

[945] *Ibidem*, p. 224. În exemplul dat mai sus reţine atenţia ocurenţa termenilor coordonaţi adversativ, în structura de tipul [nici *a* ci *b* şi *c*].

[946] „Complementul de mod comparativ se construieşte ca şi în limba modernă cu *decât* şi *de*, când exprimă inegalitatea, şi cu *ca* atunci când exprimă egalitatea. Construcţiile cu *decât* sunt mai rare şi mai puţin răspândite din punct de vedere geografic decât cele cu *de*, care sunt mai vechi, datând din latina populară. Tendinţa de a înlocui construcţiile cu *de* prin cele cu *decât* se observă încă din textele secolului al XVI-lea (...). Frazele în care *de* apare alături de *decât* sunt numeroase în textele sudice: „mai dragi ***decât*** *aurul* şi ***de*** *argintul* şi ***de*** *pietrile* cele scumpele şi sânt mai dulci ***decât*** *miiarea*" (Coresi, popa Iane, popa Mihai, *Evanghelia cu învăţătură*, Braşov, 1581, 228; vezi şi exemplul dat mai sus din Coresi, *Psaltire slavo-română*, Braşov, 1577, 31, unde se observă folosirea în aceeaşi frază a lui *decât* şi *de*: „Mai cu vrĕre ***decât*** *aurul* şi ***de*** *pietri* curate multe şi mai dulci ***de*** *miiarea* şi *stredie*")". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 189.)

Scanned with OKEN Scanner

stepenă[948]" (*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 222); „mai vârtos ***de toţi***[949]" (*Codicele Todorescu*, 42); „În pietrile cěle scumpe, mai vârtos ***de*** *diiamantul* nu iaste[950]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, I, 254, *Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Dealului, 1644, 184, *Chiriacodromion sau Evanghelie învăţătoare*, Bălgrad, 1699, 186); „grăunţul de muştariu ... mai mic iaste toate *seminţele*[951]" (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 24); „Ne-am tocmit ***de*** bună *voia* noastră[952]". ((a. 1597) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 76/3-4); „Cine se va pleca ***de*** *sine* înălţa-se-va[953]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 11/14, cf. (*de nime*) Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 44/1); „Gândesc că aceia sânt [...] mai păcătoşi ***de*** *ceilalţi*[954]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 22).

DECÂT

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „că mai bine-i mila ta ***decât*** *vieţile*[955]". (Dosoftei, *Psaltire de-nţăles a sfântului împărat proroc David* (*Psaltirea slavo-română*), Iaşi, 1680, 202); „că iaste legea voastră mai bună ***decât*** *a noastră*[956]" (*Molitvenic*, copiat de preotul Pătru din Tinăud-Bihor, în 1688, 72); „Văzură apostolii ciudesă mai

---

[947] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 189.
[948] *Ibidem*, p. 189.
[949] *Ibidem*, p. 189.
[950] *Ibidem*, p. 363.
[951] *Ibidem*, p. 363.
[952] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.
[953] *Ibidem*, p. 166.
[954] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108. În acest exemplu avem de-a face cu un complement circumstanţial de mod comparativ introdus prin *de* „decât".
[955] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 363.
[956] *Ibidem*, p. 363.

Scanned with OKEN Scanner

minunată ***decât*** *cea dintâiu*[957]" (*Cazanie*, copiată de preotul Ursu din Cotiglet, 32); „Că ce lucru iaste mai iubit robului ***decât*** *slobozirea* lui? Şi ce este mai drag streinului ***decât*** *întoarcerea* la moşia sa?[958]" (Antim Ivireanul, *Didahii*, ediţie de G. Ştrempel, Antim Ivireanul, *Opere*, 13); „cu de tot feliul de-mpotriviri să afla mai multu ***decât*** *alţii*[959]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 56); „mila mării-tale încă este mai mare ***decât*** *greşeala* mea[960]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 299); „de vreme ce ***decât*** ai Apusului *oameni*, ai Răsăritului mai vechi sânt...[961]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 9); „acea împărăţie (...) foarte au stătut dreaptă şi milostivă, şi era privighetoare în toate céle cuvioase şi dirépte, mai mult ***decât*** toate alalte *monarhii* şi *stăpâniri*[962]". (*Ibidem*, p. 19); „atuncea deci unii dintr-înşii, nu domni sau oameni să par că au fost, ci mai răi şi mai cruzi ***decât*** *fiarăle* céle nedumesticite şi mânioase, şi ***decât*** *aspidele* şi *vasiliscii*[963]" (*Ibidem*, p. 19).

---

[957] *Ibidem*, p. 363.
[958] *Ibidem*, p. 363.
[959] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 89. „Complementul de mod ***comparativ*** de inegalitate se formează cu ***decât***; nu se mai întâlneşte ***de***, ca în perioada anterioară ((1532-1640), s.n.). Pentru perioada 1532-1640, vezi Gheţie Ion (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997, p. 155; în perioada următoare (1640-1780) comparativul cu ***de*** este frecvent, mai ales în textele religioase dar şi în acestea ***decât*** îl concurează pe ***de*** – *ibidem*, p. 356." (Aida Todi, *op. cit.*, p. 89, 137).
[960] *Ibidem*, p. 89.
[961] *Ibidem*, p. 89.
[962] *Ibidem*, p. 89.
[963] *Ibidem*, pp. 89-90.

Scanned with OKEN Scanner

DE LA

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Vădzând leşii c-au pus Bator ***de la*** *sine* domn în Moldova...[964]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958,, 44/1).

DE P(R)E[965]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Chematu-o-au unu şi Flachia ***de pre*** *numele* hatmanului râmlenesc[966]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 5/10, cf. Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 74/29).

DESPRE[967]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „***Despre*** *o parte* puind dascali ştiuţi[968]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, II/41).

---

[964] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 166.
[965] Este atestat foarte rar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea circumstanţialul de mod construit cu prepoziţia *de p(r)este*.
[966] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.
[967] Circumstanţialul de mod construit cu prepoziţia *despre* este atestat foarte rar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.
[968] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Vrând ... ***din*** *rădăcină* să piarză dentru ei trufiia[969]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 3/15); „ei îmbla ***din*** *mănăstire* în mănăstire[970]" (1626, Iaşi, *Documenta Romaniae Historica*, XIX, 14).

DINTRU

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Lui trebuie să-i zicem cu căldură, ***dintru*** *adâncul* inimii[971]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 84/14).

DUPĂ[972]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Tu şedzi de giudeci ***după*** *lege*[973]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XLVI/11); „Aceste cărţi creştineşti...orânduite ***după*** *voia* lu Domnedzeu[974]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 1/3); „Acele noi încă nu trebuiaşte a vie ***după*** *iale*[975]". (*Palia de la*

---

[969] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.
[970] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 188.
[971] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.
[972] Prepoziţia *după* introduce în secolele al XVI-lea – al XVII-lea complemente circumstanţiale de mod exprimând conformitatea.
[973] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.
[974] *Ibidem*, p. 165.
[975] *Ibidem*, p. 166.

Scanned with OKEN Scanner

Orăştie 1581-1582, 6/22); „***după*** *tocmeală* toate lucrurile tocmescu-se[976]" (Coresi, *Cazania* (1581), ediţia Procopovici-Puşcariu, Bucureşti, 1914, 99/27).

FĂRĂ(DE)

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „***Fără*** *zăbavă* adunând oameni de pretutinderea...[977]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 36/13); „***Fără de*** *milă* să se junghe[978]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 33/14); „Iara menre ***fără de*** *mânie* au luat[979]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 35/23-25); „***fără*** *zăbavă* Ceachi înapoi s-au învârtejit[980]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 18); „pre domnul să-l ţie şi să-l păzească, ca ***făr'de*** mare *pusteirea* ei să oteşască focul de oşti ce ardea şi era într-însa[981]". (*Ibidem*, p. 31); „aducea bucate de hrana sfântului (...) ***făr'de*** nici o *temere*[982]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 89); „mergând oştile lui Mihai-vodă ***făr'de*** nici un *teamăt*[983]". (*Ibidem*, p. 127); „văzând că ***fără*** *noroc* au umblat şi acum ...[984]" (Radu

---

[976] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 55. În acest exemplu distingem un complement circumstanţial de mod intern (*după tocmeală ... tocmescu-se*).
[977] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.
[978] *Ibidem*, p. 165.
[979] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 188.
[980] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 88.
[981] *Ibidem*, p. 88.
[982] *Ibidem*, p. 88.
[983] *Ibidem*, p. 88.

Scanned with OKEN Scanner

Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 235); „Nu lasă Dumnezeu fără certare şi ***fără de*** *pedeapsă* pe acei[985]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 38); „Nici amu vrea să aibă măşcoi dereptŭ îmbletulŭ căiei, ce pedestru îmblà: nici ***fără*** *negrije*, îmblà sau cu leane, ce curândŭ şi tare[986]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 157/(171)34); „Că precum nu iaste cu putinţă a trăi neştine pre pământ ***fără de*** *hrană* trupească şi ***fără de*** *îmbrăcăminte* şi ***fără de*** *somn*, aşa nici fără de acéste trei bunătăţ carele sânt, precum am zis şi mai sus...[987]" (Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Strempel, Bucureşti, 1972, 23/18).

ÎMPOTRIVA (ÎMPROTIVA)[988]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Cel rob hitlean şi lenivos, aimintrea răspunse şi ***împrotiva*** *hitleniei* lui[989]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 319/30, cf. 317/19).

---

[984] *Ibidem*, p. 88.

[985] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

[986] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 196. În exemplul de mai sus, raportul de coordonare disjunctivă se stabileşte între termeni identici din punct de vedere sintactico-morfologic: *fără negrije* ... sau *cu leane* (*identitate sintactico-morfologică*).

[987] *Ibidem*, p. 157. În acest citat reţine atenţia nonidentitatea morfologică a termenilor coordonaţi (*identitate sintactică – nonidentitate morfologică*).

[988] Prepoziţia *împotriva* introduce în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea complemente circumstanţiale de mod exprimând conformitatea. *Împotriva*, ca element introductiv al circumstanţialului de mod propriu-zis exprimat prin substantiv, este atestată la Coresi.

[989] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Să nu dai ***în*** *cămătă* fratelui tău[990]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 344/14); „feciu om pre Adam ***în*** *chipul* miu[991]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 173); „Dumnezău ***în*** minunat *chip* ne-au agiutat în surumăniia noastră[992]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 2).

ÎNTRU[993]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „***Într***-alt *chip* n-au ştiut Stănil‹ă› cum va mai zic‹e›[994]". ((a. 1591) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 152/10); „A mariei Dumnedzeiei casă a Artemideei ***întru*** *nemică* o pomeneaşte[995]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, IX/7).

---

[990] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

[991] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 188. Prepoziţia *în* are alt sens decât cel din limba actuală: *în* „după".

[992] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.

[993] În câteva texte religioase din secolul al XVI-lea, adjectivul la gradul comparativ cu valoare de superlativ este determinat de un complement circumstanţial de mod comparativ echivalent, ca sens, cu un complement al superlativului. Acest complement este exprimat printr-un pronume introdus de prepoziţia *întru*: „Cela ce e mai mare ***întru*** *voi* să fie voao slugă". (Coresi, *Tetraevanghel*, Braşov, 1560-1561..., ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1961, 41/17, cf. 138/5; „Cine va vrea să fie ***întru*** *voi* mai mare, să fie voao rob". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 91/8).

[994] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

[995] *Ibidem*, p. 166.

Scanned with OKEN Scanner

LA[996]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Ieşi din corabie ***la*** *fealul* lui[997]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 33/19, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 13/5).

PÂNĂ ÎN[998]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Cela ce va răbda ***până în*** *sfârşit*, acela va fi spăsit[999]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 13/27).

PÂNĂ LA[1000]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Hristos nu se cruţă a destinge şi a se smeri ***până la*** *chip* de slugă[1001]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 92/4); „De multe ori să speriea Selim ***până la*** *moarte*[1002]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 37/4, cf. 49/26).

---

[996] Este atestat rar în secolele al XVI-lea – al XVII-lea circumstanţialul de mod construit cu prepoziţia *la*.

[997] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

[998] Circumstanţialul de mod construit cu prepoziţia *până în* este atestat rar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea. *Până în* introduce în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea complemente circumstanţiale de mod exprimând intensitatea.

[999] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

[1000] Este atestat rar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea circumstanţialul de mod construit cu prepoziţia *până la*. *Până la* introduce în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea complemente circumstanţiale de mod exprimând intensitatea.

[1001] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

[1002] *Ibidem*, p. 171. Complement de mod consecutiv exprimat prin substantiv precedat de prepoziţia *până la*.

Scanned with OKEN Scanner

P(R)E[1003]

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Fac ***pre*** *leagea* Domnului[1004]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 4/3); „Deaci se împarte în trei ***pre*** *încheieturile* tocmĕleei-şi[1005]". (*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 190); „cinstesc muierea ***pre*** *înţelepciune*, ***pre*** *smerenie*, ***pre*** *bunetę*[1006]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 17).

P(R)ENTRU

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Ne rugăm Domnilor-Voastre să faceţi bi‹ne› ***prentru*** *voia* noastră[1007]". ((a. 1595) Al Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 31/13).

P(R)ESTE

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Blagoslovit să fii Doamne sfinte de ciudese ce faci ***preste*** *minte*[1008]". (Dosoftei, *Psaltirea în versuri,* publicată de pe manuscrisul original şi de pe ediţiunea de la 1673 de prof. I. Bianu, Bucureşti, 1887, 238/64, cf.

[1003] În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea unele dintre complementele circumstanţiale de mod construite cu *p(r)e* exprimă conformitatea.

[1004] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

[1005] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 188.

[1006] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.

[1007] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

[1008] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

Scanned with OKEN Scanner

Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 253/39).

P(R)E SUPT

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Râsă Hulpea ***pe supt*** *mustăţi*[1009]". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, vol. I, 57/6).

SUB

• **Complement circumstanţial de mod**

(*faza veche a limbii române*): „Ceastă puţinea muncă ... fă-o cu rod şi cu folos ***supt*** sf‹â›nt *numele* tău[1010]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 9/25, cf. Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 40/7-8).

[1009] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.
[1010] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 165.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE CAUZĂ în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

CU

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „carii vor fi ***cu*** *vină* certaţi[1011]" (Coresi, *Tâlcul Evangheliilor*, Braşov, c. 1567-1568, 247); „***cu*** *hicleşigul* său cădzu den ceriu[1012]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, XV, 121/13-14); „Trebue să facă jurământ, cum că într-adevăr face acea pâră, iar nu ***cu*** vreo *pizmă*[1013]". (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 126/24); „Oamenii ce lucrează păcatului, ***cu*** *flămânzie* se topesc[1014]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 25/25).

DE[1015]

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „Plecă-se giurele ***de*** *somn*[1016]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885,

---

[1011] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193.

[1012] *Ibidem*, p. 193.

[1013] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din pasajul ilustrativ de mai sus poate fi interpretat atât drept complement circumstanţial de cauză cât şi drept complement circumstanţial de mod.

[1014] *Ibidem*, p. 187. În exemplul dat mai sus circumstanţialul poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial de cauză sau complement circumstanţial instrumental.

[1015] În secolele al XVI-lea – al XVIII-lea circumstanţialul de cauză exprimat prin substantiv se construieşte cel mai frecvent cu *de*.

[1016] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 158. În exemplul citat din *Codicele Voroneţean* complementul circumstanţial de cauză determină un verb.

Scanned with OKEN Scanner

XVI/6); „E amărât ***de rane***[1017]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 427/9-10); „Ce folos iaste a fi galbeni (sic!) şi ofilit ***de post***, iar ***de pizmă***, şi ***de urâciune*** a fi aprins[1018]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 108/16); „Amândoi bolnavii dentru păcate avuse ei neputinţă şi boală, nu ***de*** vreo *vătămătură* a trupului[1019]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 58/27); „Nu putia omul să o bage în gură ***de*** *amară*[1020]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 46/25); „Nu era lesne să ajungă leagea, neputându-le cuprinde cu mintea ***de*** *multe* şi *lungi* ce era[1021]". (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 43/21); „***de*** *frica* lui Dumnezeu să ispitim toate chipurile[1022]" (Varlaam, *Leastviţa*, c. 1602-1613, 97); „că eu mor ***de*** *dorul* vostru[1023]" (1600, Bistriţa, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 206); „nu ***de*** *nevoie*, ...iaste scos den ţară[1024]" (1593, Polonia, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea,* 181); „***de*** *boală* sau ***de*** *nevoie* mare, post 40 de dzile[1025]" (*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 207); „avuţiia iaste amăgitoare, căci să strică şi piare aicea pre lume ***de*** *rugină* şi ***de*** *molii* şi ***de*** *tâlhari*[1026]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie

---

[1017] *Ibidem*, p. 158. În citatul dat după Fulvia Ciobanu circumstanţialul de cauză determină un participiu-adjectiv cu funcţie de nume predicativ.
[1018] *Ibidem*, p. 158.
[1019] Complementul circumstanţial de cauză se exprimă prin adjectiv precedat de prepoziţia *de*.
[1020] *Ibidem*, p. 160.
[1021] Circumstanţialul de cauză este exprimat prin adjective precedate de prepoziţia *de*.
[1022] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 192. „Indicând cauza sau motivul pentru care are loc procesul comunicat, complementul circumstanţial de cauză, cu toate că e un complement „periferic" al grupului verbal căruia i se subordonează, căci este întotdeauna suprimabil fără a influenţa corectitudinea gramaticală a enunţului, este mult întrebuinţat în limba română veche, deşi raportul cauzal este mai des exprimat la nivel frastic prin propoziţia circumstanţială cauzală". (Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 192)
[1023] *Ibidem*, p. 192.
[1024] *Ibidem*, p. 192.
[1025] *Ibidem*, p. 193.
[1026] *Ibidem*, p. 365.

Scanned with OKEN Scanner

îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, I, 332-333, cf. *Chiriacodromion sau Evanghelie învăţătoare*, Bălgrad, 1699, 286); „Iară Moisi, ***de frica*** luminii au intrat într-o piatră[1027]" (1777, f. l. ms. 1151, din BAR, f. 141); „***de frica*** lor fug[1028]" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 30); „***de frica*** lor fug[1029]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 30); „aflându-să ţara la mare lipsă şi foamete ***de*** *stricăciunea* lăcustelor[1030]". (*Ibidem*, p. 53); „întâi întristăciune au avut ***de*** *moartea* lui Şărban-vodă[1031]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 280); „oamenii pătimesc rău ***de*** *muştele* acelea[1032]" (*Ibidem*, p. 3119; „***de*** marea-i *supărare* îi pare că toţi oamenii îi strică[1033]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 47); „***de*** *părere rea*, i să schimbă firea[1034]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 94); „Iov Patriarhul [...] mult au păţit [...] ***de*** *haldeiani*, ***de*** *muierea* sa şi ***de*** *priatinii* lui[1035]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 85); „boleaşte ***de*** vreo *boală*" (Coresi, *Cazania (1581)*, ediţia Procopovici-Puşcariu, Bucureşti, 1914, 82/14".

[1027] *Ibidem*, p. 365.
[1028] *Ibidem*, p. 365.
[1029] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 90. Complementul circumstanţial de cauză din exemplul de mai sus este exprimat (ca în perioada precedentă: 1532-1640) prin substantiv precedat de prepoziţia *de*.
[1030] *Ibidem*, p. 90.
[1031] *Ibidem*, p. 90.
[1032] *Ibidem*, p. 90.
[1033] *Ibidem*, p. 90.
[1034] *Ibidem*, p. 90.
[1035] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 85. În exemplul oferit mai sus este prezent un circumstanţial de cauză intern (*boleaşte de ... boală*).

Scanned with OKEN Scanner

D(E)REPT[1036]

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „Nu poate încăpea cămila pren urechile acului ***derept*** multă *strimtură*[1037]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 294/10, cf. 14/34, *Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, XXXIV/14); „Însă ***dereptu*** *prilăstirea* lor pusu-l-ai lor rreu[1038]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 63/10-112); „se moriu gata sântu întru Ierusalim ***dereptu*** *numele* Domnului Isus" (*Codicele Voroneţean*, 1563-1583, 14); „se şerbască ***dereptu*** acĕlea *păcate*[1039]" (*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 228); „iaste ţie a muri ***derept*** *muiarea* care-i luat[1040]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 64); „chemă-se toate limbile ***dereptu*** *păcatele* lor[1041]" (*Codicele Todorescu*, 13).

DIN[1042]

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „Ţarigradul ***din*** *rădicatul* inicerilor asupra împărăţiei[1043]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 86/35,

---

[1036] În secolul al XVI-lea prepoziţia *d(e)rept* este bine atestată. În următoarele două secole însă *d(e)rept* nu mai apare în textele parcurse ca element introductiv al circumstanţialului de cauză exprimat prin substantiv.

[1037] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 158.

[1038] *Ibidem*, p. 193.

[1039] *Ibidem*, p. 193.

[1040] *Ibidem*, p. 193.

[1041] *Ibidem*, p. 193.

[1042] Prepoziţia *din* este relativ frecvent atestată în limba veche ca element introductiv al unui circumstanţial de cauză.

[1043] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 158.

Scanned with OKEN Scanner

cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 118/29-30, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 52/5-6, *Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti*, Cluj, 1768, 6/16); „***din*** *neorânduială*, ***din*** *nedreptate* şi ***din*** *răutate* să strică şi să mută împărăţiile şi toate[1044]". (SCC, 51); „***din*** *neorânduială*, ***den*** *nedreptate* şi ***din*** *răotate* să strică şi să mută împărăţiile şi toate[1045]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 51); „viind până la Nicopoia, au ieşit înainte împăratul turcesc Baiazid, şi, ***den*** rea *chiverniseală* a creştinilor, au biruit Baiazit pe creştini[1046]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 240).

DINTRU[1047]

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „Amândoi bolnavii ***dentru*** *păcate* avuse ei neputinţă şi boală, nu de vreo vătămătură a trupului[1048]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 58/27).

[1044] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 365.
[1045] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 91.
[1046] *Ibidem*, p. 91.
[1047] Prepoziţia *dintru* este relativ bine atestată în limba veche ca element introductiv al unui circumstanţial de cauză.
[1048] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 158.

Scanned with OKEN Scanner

DUPĂ

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „că am greaţa easte ***după ei*** a preimi năravu[1049]" (*Codicele Voroneţean*, 1563-1583, 7/67); „Trag ***dupe*** *Je* dor şi szetye[1050]". (*Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti*, Cluj, 1768, 8/30).

ÎN

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „Tremurau ***în*** *frica* ta, dzi de giudeţu[1051]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, XIII, 109/15-16); „Spurcatu-ne-am ***în*** *vina* părinţilor[1052]" (*Fragmentul Todorescu*, Cluj, c. 1571-1575, ed. Ion Gheţie, 3); „Să o năduşească ***în*** *năvala* durorilor[1053]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 4/31).

PENTRU[1054]

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „Noe întră în corabie şi ficiorii lui ... ***pentru*** *apele* potopului[1055]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie

---

[1049] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193.

[1050] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial de cauză sau complement indirect.

[1051] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193.

[1052] *Ibidem*, p. 193.

[1053] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din exemplul ilustrativ de mai sus poate fi interpretat atât drept complement circumstanţial de cauză cât şi drept complement circumstanţial instrumental.

[1054] În secolul al XVI-lea prepoziţia *pentru* este slab atestată. În următoarele două secole însă *pentru* este bine reprezentată.

Scanned with OKEN Scanner

îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 30/5, cf. 7/16-17, Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 56/38, Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 92/20, Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 8/19, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 4/2-3); „iar ***pentru*** *datorii*, au fugit[1056]" (1593, Polonia, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 180); „***pentru*** *răutaţele* voastre ele voiu săca[1057]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 172); „***Pintru*** *ie* m-o prins bănatu[1058]" (*Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti*, Cluj, 1768, 9); „turcii sânt mânioşi ***pentru*** *fuga* hanului[1059]" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 214); „Faraon fă cu bine cu Avram ***pentru*** *ea*[1060]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 44/26, cf. *Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti*, Cluj, 1768, 4/15); „măriia sa Constantin-vodă ***pentru*** acea *mânie* dumnezeiască (...) trimis-au la Sfetagora ...[1061]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 53); „este bine să meargă la Poarta turcească să ceară domn ***pentru*** două *pricini*[1062]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717*

[1055] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 158.
[1056] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 192.
[1057] Ap. Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 193.
[1058] *Ibidem*, p. 365.
[1059] *Ibidem*, p. 365.
[1060] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 159.
[1061] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 90. „O comparaţie cu situaţia din limba română actuală arată că, în majoritatea cazurilor, prepoziţia ***pentru*** a fost înlocuită fie cu ***din***, fie cu locuţiunea prepoziţională cu regim de genitiv ***din pricina***, sau ***din cauza*** (construcţie de dată mai recentă)". (Aida Todi, *op. cit.*, pp. 90-91).
[1062] *Ibidem*, p. 90.

Scanned with OKEN Scanner

(*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 275); „au fugit la turci ***pentru*** *necazul* nemţilor ce-i făcuse[1063]". (*Ibidem*, p. 290); „iar te-am iertat ***pentru*** *rugăciunea* altora[1064]" (*Ibidem*, p. 317); „turcii sânt mânioşi ***pentru*** *fuga* hanului[1065]" (*Ibidem*, p. 314); „***pentru*** *ruga* lui Sfeti Nifon, au rănit şi au omorât pre urâtul muncitor pre Mihnea[1066]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 97); „şi ***pentru*** *mândriia*, nevrând să sărute naracaviţa popii (...), s-au mâniat popa[1067]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 241); „locurile lor cu greu de hrană fiind, ***pentru*** multă *piatră* şi *munţi* ce sânt de lăcuiescu[1068]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 46).

PRIN[1069]

• **Complement circumstanţial de cauză**

(*faza veche a limbii române*): „Nu ... să zicem că de nevoe am făcut sau ***prin*** *neputinţă*[1070]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 105/18); „***prin*** *fărădelegea* voastră ceacea multă, înţeleageţi, nemândrilor, că

[1063] *Ibidem*, p. 90.
[1064] *Ibidem*, p. 90.
[1065] *Ibidem*, p. 90.
[1066] *Ibidem*, p. 90.
[1067] *Ibidem*, p. 90.
[1068] *Ibidem*, p. 90.
[1069] Prepoziţia *prin* introduce foarte rar circumstanţialul de cauză: în textele cercetate există o singură atestare la începutul secolului al XVIII-lea (vezi, mai sus, exemplul citat din *Predici*).
[1070] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 158.

Scanned with OKEN Scanner

nu sânteţi înţelepţi[1071]". (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, 2/13-2/1).

[1071] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE SCOP în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

A[1072]

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Mearsă în pădure ***a*** *leamne*[1073]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 26/2, apud *Dicţionarul limbii române* (A-B, C, F-I), Academia Română, Bucureşti, 1913 ş. u., s.v. *a*).

CĂTRE[1074]

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Această folositoare de suflet carte ... ***cătră*** mai mare *învăţătură* şi *dereptate* sufletelor şi trupurelor, nărodului ... deaderă[1075]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/36, cf. M. Kogălniceanu, *Letopisiţile Ţării Moldovii*, tomul III, 1846, 295/33, apud *Dicţionarul limbii române* (A-B, C, F-I), Academia Română, Bucureşti, 1913 ş. u., s. v. *către*).

[1072] Prepoziţia *a* nu este atestată în secolul al XVI-lea ca element introductiv al acestui fel de complement; ea este rar folosită în secolul următor, iar după 1700 a fost întâlnită numai în expresia *a moi* (cf. *Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 4/7, 16/4, 24/3).

[1073] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.

[1074] Prepoziţia *către* apare rar în textele parcurse în secolele al XVI-lea – al XVII-lea.

[1075] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „[Cartea] scrisă iaste ***de învăţătură***[1076]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 218, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 126/23, Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 54/18); „să fie noao ***de*** *iertarea* păcatelor[1077]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 191); „atâta putere ce era a lor şi acolo ***de*** *pază* şi ***de*** *otcârmuirea* lucrurilor[1078]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 33); „au prins pă căpitanul cel mare de Cerneţi, care era acolo ***de*** *paza* marginii[1079]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 52); „Am tipărit aceste propovedanii ***de*** *petrecanie* morţilor[1080]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 6).

[1076] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.

[1077] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193.

[1078] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 93. „Prepoziţia *de* serveşte uneori, de asemenea, la exprimarea scopului" (Aida Todi, *op. cit.*, p. 94). În cronica lui Constantin Cantacuzino, verbul la infinitiv cu prepoziţia *de* apare cu această funcţie: „abătând întâi apa ***de*** *a cură* pentr-alt loc". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 20); „să meargă ***de*** *a se aşeza* pentr-alte locuri" (*Ibidem*, p. 44).

[1079] *Ibidem*, p. 93.

[1080] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „***Derept*** a noastră *spăsenie* … vru să se întrupească[1082]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/18, cf. 54/16, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 246/28); „***derept*** *ispăsenie* noastră, venit-au den ceri[1083]" (Coresi, *Catehism*, Braşov, c. 1560, 7); „vândut-au şi un potiriu ***drept*** *bani 30*, cum au vândut şi Iuda pe Hristos[1084]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 166).

DUPĂ

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Păstorii din munţii ungureşti, pogorând ***după*** *vânat*, au nemerit la apa Moldovei[1085]". (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916, 13/5).

[1081] Prepoziţia *d(e)rept* apare rar în textele parcurse în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[1082] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.

[1083] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193.

[1084] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 93. Şi prepoziţia *drept* exprimă uneori scopul, ca în fraza pe care am dat-o mai sus.

[1085] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Ce era dăruite lui făpturile ***în*** *slujirea* lui[1086]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 24/15, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 61/5, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 29/26); „făcură vecernie cu colivă ***în*** *lauda* preacuratei născătoarei de Dumnezeu[1087]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, 110); „Au purces ***în*** *tâmpinarea* lui Jolcovschii[1088]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 68/36, cf. *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 9/35); „Au fost făcând tot ***în*** *laudă* şi ***în*** *trufă*[1089]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 49/12); „făcură vecernie cu colivă ***în*** *lauda* preacuratei născătoarei de Dumnezeu[1090]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 110); „încă a doao zi puindu-să într-un caic, cu boiarii ***în*** *preumblare*, pre marginea Dunării au mersu[1091]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti,

---

[1086] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.
[1087] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 366.
[1088] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 162.
[1089] *Ibidem*, 2007, p. 162.
[1090] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 93. În scrierile cronicarilor munteni, alături de prepoziţia *întru* apare prepoziţia *în*.
[1091] *Ibidem*, p. 93.

Scanned with OKEN Scanner

1961, p. 61); „ceasta ***în*** *ocara* lor şi ***în*** *batjocura* lor o făcea domnul şi ***în*** *lauda* lui că au putut de au făcut nişte lucruri ca acestea şi întru învăţătura altor boieri, ca să nu mai facă altul ca acestea[1092]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 302-303).

ÎNTRU

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Numele Domnului ***într-agiutoriu*** chiemă[1093]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 87/25, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 36/14, *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 11/21); „au ieşit ***întru*** *întâmpinarea* fie-sa[1094]" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 307); Iase ***întru*** *timpinarea* lor[1095]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 34/24, cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 38/24); „Aş putea afla ceva nou să zic ***întru*** *cinstea* şi *lauda* preasf‹i›ntei Născătoarei de D‹u›mn‹e›zeu[1096]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 85/7); „dădătoriul de viaţă trup şi sânge al domnului nostru Isus Hristos, care să junghe în

---

[1092] *Ibidem*, p. 93. În exemplul oferit mai sus, complementul de scop construit cu ***în*** şi cel realizat cu prepoziţia ***întru*** coexistă în acelaşi context.
[1093] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.
[1094] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 366.
[1095] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 162.
[1096] *Ibidem*, p. 162.

Scanned with OKEN Scanner

toate zilele ***întru*** *iertarea* păcatelor şi viaţa de véci[1097]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc sau Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 112); „să grăbească să meargă ***întru*** *ajutorul* lor[1098]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 328); „au ieşit ***întru*** *întâmpinarea* fie-sa şi au întrat în Bucureşti[1099]". (*Ibidem*, p. 307); „spre Giurgiuv a merge au purces, ca ***întru*** *întâmpinarea* veziriului să iasă[1100]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 61); „pre limba ungurească tălmăcindu-să ***întru*** a tuturor *înţelegire*[1101]". (*Ibidem*, p. 46); „curând au trimis aice în Ţara Rumânească, la toţi boiarii, ca să rădice domn cum mai curând pre Radul-vodă din Afumaţi, pentru că piiare ţara de turci. ***Într-acéia*** curând s-au adunat boiarii (...) şi au rădicat domn pre Radul-vodă din Afumaţi[1102]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 113-114).

[1097] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, pp. 92-93. „Dacă prepoziţia ***pentru*** s-a păstrat până astăzi în exprimarea ideii de scop, la fel şi ***spre*** (într-o mai mică măsură), nu acelaşi lucru se poate afirma despre prepoziţia ***întru***, frecventă în epocă şi cu alte valori (ajută la formarea circumstanţialului de loc, de timp, de relaţie), care în timp a pierdut teren, fiind înlocuită de ***în***; astfel, în cronicile munteneşti am întâlnit circumstanţialul de scop format cu prepoziţia ***întru*** în *Letopiseţul Cantacuzinesc...*, în *Anonimul Brâncovenesc...* şi la Radu Greceanu." (Aida Todi, *op. cit.*, pp. 92-93).

[1098] *Ibidem*, p. 93.

[1099] *Ibidem*, p. 93.

[1100] *Ibidem*, p. 93.

[1101] *Ibidem*, p. 93.

[1102] *Ibidem*, p. 93. Aceeaşi prepoziţie apare combinată cu demonstrativul cu valoare neutră (*aceea*), situat anaforic, precizând scopul unei idei, acţiuni etc. exprimate anterior; un astfel de exemplu găsim în citatul pe care l-am reprodus mai sus după originalul *Letopiseţului Cantacuzinesc*.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Cade-se duhovnicului a împărţi păcatele omului ... ***întru protivă*** *păcatelor*[1103]" (Coresi, *Pravilă*, Braşov, c. 1560-1562, 1).

PENTRU[1104]

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Să ne văm usteni ***pentru*** *dulceaţa* ceştii lumi[1105]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 53/29, cf. (a. 1596) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 159/10, Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 45/24-25, *Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 46/10); „Isus Hristos, pre pământ îmblând ***pentru*** *spăseniia* seminţeei noastre". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 96/30); „să de ei ***pentru*** *capul* miu[1106]" (1563-1564, jud. Gorj, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 96); „Doamne primeşte jirtva aceasta ***pentru*** *iertarea* păcatelor[1107]" (*Liturghie*, copiată de Ştefan diac la Boci-Cluj, în 1706, 5); „ne

---

[1103] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193-194.

[1104] Din punctul de vedere al răspândirii geografice şi al frecvenţei, cele răspândite şi mai des folosite în perioada 1640-1780, sunt complementele cu *pentru* şi *spre*, iar mai rare, cele exprimate prin infinitiv, înlocuit în majoritatea regiunilor prin conjunctiv care, ca infinitiv „personalizat", era o inovaţie în această funcţie sintactică.

[1105] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.

[1106] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 194.

[1107] *Ibidem*, p. 366.

Scanned with OKEN Scanner

rugăm ***pentru*** *sănătate* şi ***pentru*** *spăsenie*[1108]" (*Molitvenic*, copiat de Pavel dascălul la Văleni-Maramureş, în 1725, 23); „care jertvă se face ... ***pentru*** *iertarea* păcatelor fiecăruia[1109]" (*Cazanie*, copiată de preotul Ursu din Cotiglet, 32); „Leage veche şi cărţile prorocilor pentru ce trebuiaşte a le ceti şi a le ţinea ***printru*** multe *folosuri* şi *hasne*[1110]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 7/16); „Unele poartă apă ***pentru*** *dospitura* hranei[1111]". (Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 35/10); „făgăduindu-i nemţii şi îmbunându-l că ei nu vin ***pentru*** vreun *rău* sau *stricăciune* domniei sau ţării, ci numai ***pentru*** *zdrobirea* turcilor, că ei pentru creştinătate să bat cu păgânii[1112]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 24); „au ucis nişte neguţători moscoviţi împreună cu carii era şi călugări merşi ***pentru*** *milă* la Mosc[1113]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 283); „îi trimisése Mihai-vodă ***pentru*** *tocmeală*[1114]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p.

[1108] *Ibidem*, p. 366.
[1109] *Ibidem*, p. 366.
[1110] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus are următoarele nuanţe: cauzală şi finală.
Hasnă s. f. (Ţ.R., Ban., Criş., Trans. SV, Trans. N) Folos. Etimologie: magh. *haszon*. Cf. scr. *hasna*. (*Dicţionarul limbii române literare vechi (1640-1780). Termeni regionali*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, p. 142).
[1111] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 188. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus poate fi interpretat atât drept complement circumstanţial de scop cât şi drept atribut (deoarece urmează după un substantiv şi poate fi luat ca determinant fie al acestuia, fie al verbului cu rol de predicat din propoziţie).
[1112] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 92. În cronicile muntenești cercetate de autoarea mai devreme amintită, acest complement apare la toţi cronicarii exprimat prin substantive în acuzativ precedate de prepoziţia *pentru* (ca în limba română actuală). Prepoziţia *pentru* s-a păstrat până astăzi în exprimarea ideii de scop.
[1113] *Ibidem*, p. 92.
[1114] *Ibidem*, p. 92.

Scanned with OKEN Scanner

123); „***pentru*** *întărirea* acestui lucru, au şi logodit pă fii-său cu fata lui Ioan Cantacuzino[1115]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 232).

PRE

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Răspunse Efron Heteuş lui Avraam ***pre*** *audzirea* feciorilor lui Het şi ***pre*** *audzirea* tuturor[1116]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 73/25, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 10/12, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 288/8); „sfântul şi luminatul sângele lui Hristos (iaste) ***pre*** *spăsenie* noao[1117]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, XV, 119/18 – 120/2); „numele lui ***pre*** *agiutoriu* să-l chemăm[1118]" (*ibidem*, XII, 104/14-15); „Să poată priveghea [...] pentru sufletele noastre, ***pre*** *lauda* numelui tău celui sfânt[1119]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 35).

[1115] *Ibidem*, p. 92.
[1116] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.
[1117] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 194.
[1118] *Ibidem*, p. 194.
[1119] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

SPRE[1120]

• **Complement circumstanţial de scop**

(*faza veche a limbii române*): „Un riu iase den locul dulceţiei ***spre*** *udarea* raiului[1121]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 16/17, cf. (a. 1779) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 130/13); „Să nu le pare că se muncesc ***spre*** *spăsenie*". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 70/30); „vor fi găsiţi ca u‹n› voinic ***spre*** *război*[1122]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 176); „că toate le faci ***spre*** *facere de bine*[1123]" (*Liturghier*, copiat de preotul Petru la Hereclean – Sălaj, în 1743, 6); „acestea ***spre*** *peirea* lor le întărâta şi le făcea[1124]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 26); „şi alte trebi şi porunci, ce era, le făcea, ***spre*** *folosul* domnii şi al ţării[1125]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 312); „preoţilor du pren satele lor tuturor le-au tăiat nasurile, ***spre*** *batjocura* bisericii[1126]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul*

[1120] În ceea ce priveşte frecvenţa prepoziţiilor cu care se construieşte complementul circumstanţial de scop exprimat prin substantiv, Fulvia Ciobanu constată că prepoziţiile *spre* şi *pentru* sunt cele mai folosite în limba veche, prima fiind de obicei mai bine atestată decât a doua în secolul al XVI-lea, pe când în secolele următoare ambele prepoziţii sunt atestate cam la fel. În limba scrisorilor, arată prestigioasa cercetătoare, *spre* introduce substantivul cu rol de circumstanţial de scop mai rar decât *pentru*.

[1121] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 161.

[1122] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 193.

[1123] *Ibidem*, p. 366.

[1124] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 92. Prepoziţia *spre* s-a păstrat până astăzi în exprimarea ideii de scop.

[1125] *Ibidem*, p. 92.

[1126] *Ibidem*, p. 92.

Scanned with OKEN Scanner

Cantacuzinesc), în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 94).

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL INSTRUMENTAL în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

CU

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române*)[1127]: „Ninevitenii ***cu*** *postul* depărtară mânia lui Dumnedzău[1128]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 28/1); „Math‹ei› şi Ion sânt din numărul a 12 apostoli previtori ***cu*** *ochii* faptelor şi învăţăturilor lui Hristos[1129]". (*Noul Testament sau Împăcarea cu* Leagea Noao..., 1648, 17/16); „Să hrăniia ***cu*** *lapte*[1130]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 2/20); „Învăli-l ***cu*** *pânza*" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 137/2-3; „Trupurile voastre ***cu*** *ce* le veţi îmbrăca[1131]". (*Noul Testament*, 8/26, cf. Coresi, *op. cit.*, 14/7-8); „înălbeşte sufletul tău ***cu*** *lacrămile*[1132]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, I, 334); „ne-am atinge ***cu*** *mânile* de dânsa[1133]" (*Cazanie*, copiată de preotul Ursu din Cotiglet (ms. rom. BAR nr. 4182 din 1692), 32); „unge ***cu*** svântul *mir*[1134]" (*Molitvenic*, copiat de Pavel dascălul la Văleni-Maramureş, în 1725, 20); „că ei ***cu*** *minciuni* pre noi ne clevetesc" (1749, Transilvania, ms. 8399 din BAR, f. 21);

[1127] În secolele al XVI-lea - al XVIII-lea, complementul circumstanţial instrumental este introdus cel mai adesea prin prepoziţia *cu*.

[1128] Complementul circumstanţial instrumental din acest exemplu determină un verb. Citatul din *Cazania* lui Varlaam a fost extras din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 172.

[1129] Complementul circumstanţial instrumental din citatul de mai sus determină un adjectiv. Pasajul din *Noul Testament* a fost reprodus după Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 172.

[1130] Complementul circumstanţial instrumental din exemplul oferit mai sus redă materia.

[1131] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 174. După verbul *a îmbrăca* circumstanţialul instrumental exprimând instrumentul acţiunii se construieşte cu prepoziţiile *cu*, *în* şi *întru* (vezi exemplele date).

[1132] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 366.

[1133] *Ibidem*, p. 366.

[1134] *Ibidem*, p. 366.

Scanned with OKEN Scanner

„Tipăritu-s-au aceste sfinte liturghii ***cu*** *nevoinţa* şi mult *osteneala* a lui Mitrofan". (*Sfânta şi dumnezăiasca Liturghie*, Buzău, 1702, 102); „***Cu*** *anathema* vei anathimisi pre ea[1135]" (*Biblia, adecă dumnezeiasca Scriptură*, Bucureşti, 1688, Dt., 13.15; la ms. 45); „***Cu*** *fărădelêge* veţ fărădelegiui[1136]" (*Ibidem*, Dt. 31.29); „***Cu*** *fărădelegiuire* veţ fărădelegiui[1137]" (*Ibidem*, în ms. 4389); „***Cu*** *întoarcere* voiu întoarce obrazul mieu[1138]" (*Ibidem*, Dt. 31.18; la fel în ms. 45 şi în ms. 4389); „Vei murui ***cu*** *muruială*[1139]" (ms. 45, Dt. 27.4, în *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură*: „Vei spoi ***cu*** *spoială*"; iar în ms. 4389: „Să le văruieşti ***cu*** *var*"); „au văzut ***cu*** *ochii* lui[1140]" (1521, Câmpulung, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 95). „Însă ***cu*** *ochii* tăi căuta-veri[1141]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 78/8); „scriu şi mărturisesc ***cu*** acest *zapis* al nostru[1142]" (1629, Ţara Românească, *Documenta Romaniae Historica*, XXII, 426); „am văzut ***cu*** *ochii* şi am audzit ***cu*** *urechile*[1143]" (1592, Drăguşani – jud. Iaşi, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 174, construcţie pleonastică de factură populară); „***cu*** *sulițe* în coaste mă împunseră-

---

[1135] *Ibidem*, p. 367. Topica complementului circumstanţial este, în general, fixă: el este postpus regentului, dar prin *emfază* poate fi antepus (ca în acest exemplu din B*iblie*).
[1136] *Ibidem*, p. 367.
[1137] *Ibidem*, p. 367.
[1138] *Ibidem*, p. 367. Citatele de mai sus (subsol 4,5,6, respectiv 7) sunt texte religioase traduse din greceşte în care apar complemente circumstanţiale instrumentale tautologice cu prepoziţia *cu*, calchiate din greacă. Se realizează aşa-numitele „complemente circumstanţiale interne", care se întâlnesc în textele traduse din greacă (uneori prin intermediar slav) sau în texte scrise de autori care ştiau greceşte. Astfel de construcţii care au ca punct de plecare limba greacă sunt destul de frecvente în limba veche, mai ales în texte bisericeşti traduse şi în cronici: „şi-i munci ***cu*** *munci*, ***cu*** multe *munci*" (SCC, 93), „şi ***cu*** fericit *traiu* între ale sale trăia" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 14; pentru alte exemple, vezi Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, 97). (Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 367).
[1139] *Ibidem*, p. 367.
[1140] *Ibidem*, p. 194.
[1141] *Ibidem*, p. 194.
[1142] *Ibidem*, p. 194.
[1143] *Ibidem*, p. 194.

Scanned with OKEN Scanner

mă[1144]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 174); „să slăvească-se ***cu*** *noi* numele slavei tale[1145]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, XV, 118/7-8); „Fără ce-am plătit am muncit mult şi ***cu*** *oamenii* mânăstirii[1146]". (a. 1573, B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul I, 1878, 23/16); „Căruia împărat numele trăieşte între noi păn astădzi ***cu*** *şanţul* cela ce să dzice Troianul[1147]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 43/9); „supusése pre unii ***cu*** *arma*, pre alţii ***cu*** *groaza* numai puterii lor[1148]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 12); „mult şi ***cu*** multe *cuvinte* s-au rugat[1149]". (*Ibidem*, pp. 17-18); „Şi carnea ucişilor au mâncat şi ***cu*** *sângele* lor pe obraz s-au uns[1150]". (*Ibidem*, p. 25); „ţi să cade să îndreptezi pe cei strâmbi ***cu*** *judecată* tare şi îngrozită şi dreaptă[1151]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 86-87); „Ci n-au nemerit hicleanul şi făr'de minte om cele ce-i părea, ci numai ***cu*** rea *mintea* lui le făcea[1152]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 26); „îl îmbuna ***cu*** *cuvinte* de mângâiare[1153]". (*Ibidem*, p. 40); „nespuse răotăţi de Constandin-vodă au zis, şi multe pâri făcându şi prihani aruncând, ***cu*** *care*, necum

---

[1144] *Ibidem*, p. 195.
[1145] *Ibidem*, p. 195.
[1146] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din citatul de mai sus poate fi interpretat atât drept complement instrumental cât şi drept complement circumstanţial sociativ.
[1147] *Ibidem*, p. 187. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial instrumental sau complement circumstanţial sociativ.
[1148] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 95.
[1149] *Ibidem*, p. 95.
[1150] *Ibidem*, p. 95.
[1151] *Ibidem*, p. 95.
[1152] *Ibidem*, p. 95.
[1153] *Ibidem*, p. 95.

Scanned with OKEN Scanner

că nimica inimii ş-au izbândit, ci mai multe asupra lor rele au isprăvit[1154]". (*Ibidem*, p. 57); „Cu acesta numindu-se Constandin-vodă, făgăduindu-i că ***cu*** *nevoinţa* lui îl va băga în Ardeal şi altele[1155]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 291); „***cu*** multe *vărsări de sânge* (...) au biruit pă socru-său[1156]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 11); „Ne pedepseşti ***cu*** *slăbiciune* mare, la sfârşit şi ***cu*** *moarte*[1157]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 1); „***cu*** *frâmseţea* ceriului să ne înfrâmseţămu[1158]" (Coresi, *Cazania (1581)*, ediţia Procopovici-Puşcariu, Bucureşti, 1914, 102/5); „***cu*** multe *cinsti* cinstiră noi[1159]" (*Codicele Voroneţean*, ediţia I. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 98); „tăiară uşile lui [...] ***cu*** *tăetoare*[1160]" (*Psaltirea Scheiană* (în I.A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea,* vol. II, Bucureşti, 1916, 147/6)); „vor lumina ***cu*** *lumina*[1161]" (Varlaam, *Cazania* (1643), ediţia J. Byck, Bucureşti, 1966, 418/30).

Notă. „O caracteristică a sintaxei vechii române literare este prezenţa **complementelor interne**. Gramaticile se rezumă, în general, la discutarea complementului direct intern[1162] şi a subiectului intern, în special din perspectiva limbii române actuale (populare). Trebuie să subliniem însă că acest tip de construcţie este mult mai larg, el cuprinzând şi alte părţi de propoziţie şi chiar propoziţii subordonate.

[1154] *Ibidem*, p. 95.
[1155] *Ibidem*, p. 95.
[1156] *Ibidem*, p. 95.
[1157] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.
[1158] *Ibidem*, p. 55. În exemplul dat mai sus apare un circumstanţial instrumental intern (*cu frâmseţea ... să ne înfrâmseţămu*).
[1159] *Ibidem*, p. 55. Remarcăm şi în acest exemplu un circumstanţial instrumental intern (*cu ... cinsti cinstiră*).
[1160] *Ibidem*, p. 55. Circumstanţialul instrumental intern este prezent şi în citatul reprodus mai sus (*tăiară ... cu tăetoare*).
[1161] *Ibidem*, p. 55. Exemplul citat mai sus conţine, de asemenea, un circumstanţial instrumental intern (*vor lumina cu lumina*).
[1162] Acest tip de complement este definit strict lexical (se au în vedere rădăcinile identice sau înrudirea semantică a cuvintelor intrate în relaţie sintactică).

Scanned with OKEN Scanner

S-a demonstrat, cu argumente convingătoare, că în limba veche asemenea fenomen lingvistic e foarte frecvent, apărând astfel ca o trăsătură a sintaxei acestei limbi[1163]. Şi în scrierile cronicarilor munteni am găsit **complemente instrumentale interne** (exprimate prin substantive precedate de prepoziţia **cu**); cele mai multe apar la Constantin Cantacuzino:

„(Mihnea) *prinse pe toţi boiarii cei mari şi aleşi şi-i munci* ***cu munci, cu multe munci*** *şi cumplite şi le luo toată avuţiia ...*" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 93); „*pre toţi i-au muncit* ***cu*** *multe multe feliuri de* ***munci***". (*Ibidem*, p. 94); „*cum au prorocit şi de aceasta sfântul Nifon, de au zis că* ***cu*** *rea* ***moarte*** *va să moară Bogdan*". (*Ibidem*, p. 99); „*şi o au zidit* ***cu zid*** *împrejur*". (*Ibidem*, p. 104); „*stătură în picioare de să ruga* ***cu rugăciune*** *şi* ***cu cântări***". (*Ibidem*, p. 110); „*îndestulat fiind de tot binele şi* ***cu*** *fericit* ***traiu*** *întru ale sale trăind*" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 14).

Construcţiile cu complement instrumental intern nu se întâlnesc, în epocă, numai în textele cronicilor. În articolul *Relaţia internă frecventă în sintaxa limbii vechi*, D. Bejan afirmă că acest tip de complement este cel mai bine reprezentat şi cu cea mai mare frecvenţă şi citează exemple atât din literatura religioasă din secolul al XVI-lea, cât şi din textele cronicilor[1164].

Astfel de construcţii se întâlnesc şi în textele religioase scrise în slavă şi în greacă, dintre care unele au stat la baza traducerilor româneşti.

Unele dintre complementele instrumentale, redundante şi chiar pleonastice, urmate de posesive (sau pronume personale), au supravieţuit până astăzi în limba vorbită; este vorba despre „a vedea ***cu ochii*** (săi/lui)", „a auzi ***cu urechile*** (sale/lui)": „apoi văzu şi ***cu ochii*** *săi aiave trupul Radului-vodă iertat*".

[1163] D Bejan, *Relaţia internă frecventă în sintaxa limbii vechi*, în StUBB, Philologia, fasc. 1, XVII, 1972, pp. 93-101, care analizează alte părţi de vorbire interne (nume predicativ, atribut, complement indirect, complement circumstanţial de loc, de timp, de mod, de cauză, instrumental, de scop, de relaţie, sociativ, element predicativ suplimentar), precum şi o relaţie internă în cadrul frazei (la nivelul diferitelor tipuri de subordonate).
[1164] *Ibidem*, p. 96.

Scanned with OKEN Scanner

(Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 102); *„auzit-am şi eu* ***cu urechile*** *mele*". (*Ibidem*, p. 73)"[1165] (Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, pp. 97-98).

CU MIJLOCUL

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „au făcut pe Dionisie patriiarh Ţaringradului ***cu mijlocul*** *domnului* Constantin-vodă Brâncoveanu[1166]" (*Istoria Ţării Româneşti de ia octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, p. 307); „ca să vie în ţară să facă mii de răutăţi, cum au şi făcut, şi ***cu mijlocul*** *lui Haizler ghenărariul*, care era om trufaş şi lacom, să poată lua şi pe doamna lui Şărban-vodă[1167]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 20); „apucatu-s-au ***cu mijlocul*** acestui *Staico* ca cu vreun mod lui Costandin-vodă sminteală şi surpare să-i facă[1168]". (*Ibidem*, pp. 58-59); „Mareş banul, fiind om de casa boiarilor Cantacozineştilor, ***cu mijlocul*** *lor* au tras şi pă Staico mai la cinste şi la boierie[1169]". (*Ibidem*, p. 56).

DATORITĂ

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române*[1170]): -

[1165] Asemenea construcţii respinse în general de lucrările normative actuale îşi justifică existenţa printr-un plus de insistenţă, de clarificare a afirmaţiei.
[1166] Ap. Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 96.
[1167] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 96.
[1168] *Ibidem*, p. 96.
[1169] *Ibidem*, p. 96.
[1170] În perioada cercetată de reputatul lingvist ieşean Constantin Frâncu, nu sunt încă atestate complemente circumstanţiale cu *datorită*, care nu devenise încă prepoziţie.

Scanned with OKEN Scanner

DE[1171]

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „***De*** *bunătatea* făpturiei cunoscu pre ziditoriul[1172]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 24/20, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 102/12, *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, II/41, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 50/17); „***de*** *ascunsele* tale împlu-se zgăul[1173]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 11/12-13); „Împle [...] pre iubiţii săi ***de*** *nevoi*[1174]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 87).

DE PE

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „Chipul matcei să cunoaşte din capul ei, că e mare, şi ***de pe*** *trupul* ei[1175]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 30/4, cf. şi Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 18/4, 5, Dimitrie

---

[1171] Circumstanţialul instrumental introdus prin prepoziţia *de* are o situaţie întrucâtva asemănătoare cu circumstanţialul instrumental construit cu *fără (de)* identificat în secolul al XVI-lea numai în Coresi, *op. cit.*, ulterior fiind atestat într-un număr mai mare de texte: în secolul al XVI-lea şi al XVIII-lea el a fost întâlnit în Coresi, *op. cit.*, respectiv în Ioan Molnar, *op. cit.*, pe când în secolul al XVII-lea apare într-un număr destul de mare de texte (de exemplu, Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686).

[1172] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 172.

[1173] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 195.

[1174] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

[1175] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 273.

Scanned with OKEN Scanner

Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 79/9).

DIN (DEN)

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „Chipul matcei să cunoaşte ***din*** *capul* ei, că e mare, şi de pe trupul ei". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 30/4); „***din*** *gură* i să făgădui să-i dea nemţi ajutor[1176]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 138); „***den*** *alegerea* ţării s-au făcut acea domnie a lui Costandin-vodă şi ***den*** *voia* fraţilor lor şi rudeniilor lor[1177]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 281).

DINTRU (DENTRU)

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „Nu numai ***dentr****-aceasta* cunoştea-se credinţa lui, ce şi den cuvintele Domnului[1178]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 59/25; pentru *dintru* cf. şi Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 3/14, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/5-6).

[1176] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 95.
[1177] *Ibidem*, p. 95.
[1178] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 173.

Scanned with OKEN Scanner

DUPĂ

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „***După**-ntrebare*...cunoscu ighemonul nenduplecatul ei[1179]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 4/19, cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 13/13, 16/21, *Carte întru care să scriu mâncările*...1749, 45/1).

FĂRĂ (DE)

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române*[1180]): „***Fără** cuvântul* lui Dumnezău, neci pre Dumnezău nu-l cunoaştem[1181]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao*..., 1648, II/20; cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 15/31, 16/3, *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 67/26); „***Fără de** îngăduitura* lui Dumnezeu nu s-ară putea nice mişca oamenii[1182]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 34).

[1179] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 173.

[1180] Circumstanţialul instrumental construit cu *fără(de)* a fost identificat în secolul al XVI-lea numai în Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, ulterior fiind atestat într-un număr mai mare de texte.

[1181] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 173.

[1182] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române*)[1183]: „L-au îmbrăcat ***în*** *căftan*[1184]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 126/41); „Ce-l îmbrăcaţi ***în*** *văşmântul dentâi*[1185]". (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 37/25, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 3/13); „nu le se cade ***în*** *nuntă* (=prin nuntă) a se împreuna[1186]" (*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 219); „Firea aşe de înţelepţeşte pre la toţi darurile sale s-au îndămânat, cât pre unii ***în*** *cuvânt*, iară pre alţii ***în*** *lucru*, pre unii ***în*** *poruncă*, iară pre alţii ***în*** *ascultare*, pre unii ***în*** *stăpânire*, iară pre alţii ***în*** *supunere*, vrednici putincioşi şi suferitori i-au arătat[1187]". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, vol. I, 85/11-15); „Acolo au ieşit siimenii vizirului şi bostangii[i] împărăteşti şi i-au sprijinit ***în*** *puşci* şi ***în*** *săbii*[1188]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 322); „Irod Antipat să dezmierda ***în*** *giocul* fetei Irodiiadii[1189]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 46).

[1183] Dintre prepoziţiile destul de bine reprezentate ca elemente introductive ale acestui circumstanţial sunt: *din*, *în*, *întru*, *p(r)e*, *prin*, mai rare în secolul al XVI-lea decât în perioada următoare.

[1184] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 172.

[1185] *Ibidem*, p. 173.

[1186] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 195.

[1187] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din pasajul de mai sus poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial instrumental sau complement circumstanţial de relaţie.

[1188] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 96.

[1189] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

LA

• **Complement circumstanţial instrumental**

(faza veche a limbii române): „***La*** *roată* de muncă îl chinuiră" (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 4/10).

MULŢUMITĂ

• **Complement circumstanţial instrumental**

(faza veche a limbii române[1190]*)*: -

PENTRU[1191]

• **Complement circumstanţial instrumental**

(faza veche a limbii române): „Cu multă cinste şi în multe chipuri celor de demult părinţilor [Dumnezeu] grăit-au pre proroci, iară aceaia de apoi într-aceastea zile la noi au grăit ***pentru*** al lui *fii* ,cela ce el l-au pus în moşie prespre tot[1192]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/11); „ne-au dat Dumnedzeu cuventele afară să ne spovedim ***pentru*** (=prin) *eale*[1193]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, XII, 101/5-7).

[1190] În perioada cercetată de reputatul lingvist ieşean Constantin Frâncu, nu sunt încă atestate complemente circumstanţiale cu *mulţumită*, care nu devenise încă prepoziţie.
[1191] Cu sensul „prin".
[1192] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 173.
[1193] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 195.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „Semnele nebunului ***pre*** *ce* se va cunoaşte" (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 72/17); „Cu multă cinste şi în multe chipuri celor de demult părinţilor [Dumnezeu] grăit-au ***pre*** *proroci*, iară aceaia de apoi într-aceastea zile la noi au grăit pentru al lui fii, cela ce el l-au pus în moşie prespre tot[1195]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 2/11).

PRIN (PREN)

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „Să să împle care-i zisă ***pren*** *Isaiia* prorocul[1196]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 10/13); „Au adus afară Domnedzeu ***pren*** *Moisi* israilteanii[1197]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 4/24, cf. Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 55/5, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 96/16, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 48/20); „***Prin*** *ce* să cunosc trântorii?[1198]" (Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 29/19; „şi ***prin*** *noi*, nedestoinicii lui robi, poruncise[1199]" (*Molitvenic*, Bălgrad, 1689, 16); „au numai ***prin*** *mine* aşteptaţi să vă

[1194] Cu sensul „prin".

[1195] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 173. Pentru circumstanţialul instrumental introdus prin *p(r)e*, cf. şi *Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 7/16, *Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul*, Iaşi, 1646, 16/1.

[1196] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 172.

[1197] Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, p. 173.

[1198] *Ibidem*, p. 174.

[1199] Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 367.

Scanned with OKEN Scanner

fac treaba?[1200]" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 278); „i se va da în har ***pren*** *Isus Hristos*[1201]" (Coresi, *Catehism,* Braşov, c. 1560, 3); „aceasta voia lui Dumnezeu îngăduindu-le, ca iară ***pren*** *oameni* minunile sale să săvârşească[1202]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 28); „că aiave să véde în gheografiile ce au făcut mulţi şi până astăzi fac, ei departe şezând de céle ce scriu, ce numai ***pen*** *auz* şi ***pen*** *'trebări* de cei ce umblă privind lumea (carii mult greşesc) aud şi scriu[1203]". (*Ibidem*, p. 11); „(virtutea) ***prin*** *bunăvoinţă* este de sus dăruită sufletelor cărora li se cuvine[1204]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 8); „pe acelea am pus gând să le povestesc ***prin*** *condeiul* meu[1205]". (*Ibidem*, p. 8); „au rădicat leaşii craiu pe duca de Saxonia ***prin*** *pohta* acestor doi împăraţi: Petru al Moscului şi Leopold al nemţilor[1206]".(*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 331); „nu este bine să meargă la Poarta turcească să ceară domn pentru două pricini: una că ***prin*** *delungarea* vreamii, fiind oşti streine nemţeşti (...) pot să vie şi să-şi ridice domn despre partea lor[1207]". (*Ibidem*, p. 275); „Mai trimis-au alţi boieri, mai înainte la Odriiu, au n-au mai trimis, au numai ***prin*** *mine* aşteptaţi să vă fac treaba?[1208]" (*Ibidem*, p. 278).

[1200] *Ibidem*, p. 367.
[1201] *Ibidem*, p. 195.
[1202] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 95.
[1203] *Ibidem*, p. 95.
[1204] *Ibidem*, p. 95.
[1205] *Ibidem*, p. 95.
[1206] *Ibidem*, p. 95.
[1207] *Ibidem*, p. 95.
[1208] *Ibidem*, p. 95.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „***Prin mijlocul*** *mieu* să roagă cu toţii[1209]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 90/7-8); „şi el făcuse jalbă la vezirul Cara Mustafa paşa ***prin mijlocul*** *grecilor*[1210]" (*Cronicari munteni*, texte selectate, studiu introductiv, note şi glosar de Liviu Onu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, 101); „Ei ***prin mijlocul*** *turcilor* la Moldova şi în Ţara Rumânească vin[1211]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 40).

PRINTRU

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „Isp‹ă›senie ... cerem ***printru*** singur sf‹â›nt *fiiul* tău[1212]". (*Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse,

---

[1209] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 173.

[1210] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 367.

[1211] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 96. Autoarea menţionează că în textele studiate de Domnia Sa, atât la cronicarii culţi, cât şi în celelalte cronici, a căror sintaxă se apropie mai mult de cea populară, o serie de complemente instrumentale sunt construite cu substantive (sau substitute ale acestora) în genitiv, caz impus de locuţiunea prepoziţională *cu/prin mijlocul*. În lucrarea citată (p. 96), Aida Todi notează mai multe contexte în care a inventariat această locuţiune prepoziţională, „întrucât *ILRLv* (Gheţie, Ion (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997 – s.n.) nu o menţionează, nici măcar în treacăt, printre modalităţile de formare a instrumentalului, nici în perioada 1532-1640 (*ILRLv*, p. 156), nici în următoarea (1640-1780) (*Ibidem*, p. 357)". Aceeaşi autoare mai precizează că, „ulterior, construcţia instrumentalului cu locuţiunea prepoziţională ***cu(prin) mijlocul*** + genitivul a fost înlocuită cu aceea având la bază locuţiunile prepoziţionale ***prin mijlocirea***, ***prin intermediul***, frecvente astăzi. Este vorba, arată distinsa cercetătoare, despre unele substantive abstracte denumind noţiunea generică de „mijloc" (*ajutor, intermediu, mijlocire*), prin care se poate exprima - cu prepoziţii – complementul circumstanţial instrumental – Mioara Avram – *Gramatica pentru toţi*, Humanitas, Bucureşti, 1997, p. 388; *GLR* (*Gramatica limbii române*, ediţia a II-a, Editura Academiei, Bucureşti, vol. I-II, 1966) consideră că avem de-a face cu substantive precedate de o prepoziţie şi urmate de un atribut, construcţii care «pot fi interpretate, în mod greşit, ca locuţiuni prepoziţionale». (*GLR*, II, p. 189)".

[1212] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 173.

Scanned with OKEN Scanner

publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 3/8, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, II/20, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 42/7); „***printr-însul*** a isprăvi nădăjduia[1213]" (Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970, 40); „şi Tucheli le priimiia (răspunsurile), pentru pricinile şi nădejdile ce ***printr-însul*** a isprăvi nădăjduia ...[1214]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 40).

SUB

• **Complement circumstanţial instrumental**

(*faza veche a limbii române)*: „***Supt*** *numele* fariseului şi a vameşului au sămnat doao cinure de oameni[1215]" (*Evanghelie învăţătoare* tipărită la Mănăstirea Deal, 1644 (=*Cazania de la Dealu*), 3/17, cf. *Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 9/28-29).

[1213] Ap. Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 367.
[1214] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 95.
[1215] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 173.

Scanned with OKEN Scanner

ALĂTUREA CU

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „să vii ***de alatore cu*** *rugătorii*[1216]" (1625, I. Bianu, *Documente româneşti*, partea I, tomul I, fasc. 1-2, 1576-1632, Bucureşti, 1907, 108).

CU[1217]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „Apropiiaiu-me ***cu*** *voinicii*[1218]". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LIV/10, cf. Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 44/4); „L-au rădicat ***cu*** *tot* ce-au avut[1219]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 133/17); „Iar aripa din sus au dat-o lui Cantemir ***cu*** *oardele* lui[1220]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 70/33, cf. (a. 1728) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 110/11); „Ceia ce mergea ***cu*** *menre*". (*Codicele Voroneţean*, cu un

---

[1216] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 196.

[1217] Circumstanţialul sociativ introdus prin prepoziţia *cu* este frecvent în secolele al XVI-lea - al XVIII-lea.

[1218] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 175. Complementul circumstanţial sociativ *cu voinicii* determină un verb, referindu-se la subiect.

[1219] *Ibidem*, p. 175. Circumstanţialul sociativ din acest exemplu determină un verb, referindu-se la complement direct.

[1220] *Ibidem*, p. 175. Circumstanţialul sociativ din citatul dat mai sus determină un verb, referindu-se la complement indirect.

Scanned with OKEN Scanner

vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, 76/12); „toţi ceia ce era ***cu*** *nus*[1221]" (Antim Ivireanul, *Predici*, 1646, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 13); „***cu*** *tine* izbavi-me-voiu de năpaste[1222]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 13/2-3); „sfădeşte vicin ***cu*** *vecin*[1223]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 180); „carele, după ce au întrat în curtea domnească ***cu*** *gloatele*, au descălicat dinaintea bisericii domneşti şi au întrat în biserică ***cu*** *boierii*[1224]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 277); „Şi au trecut vizirul ***cu*** *câţiva*[1225]". (*Ibidem*, p. 327); „iar mult pătimaşul al său trup (al mucenicului Macarie) fu îngropat în Solun; iar sufletul acum dănţuieşte ***cu*** *îngerii* în ceriu[1226]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 90); „şi luă ***cu*** *sine* poslujnicul care-i rămăsese...[1227]" (*Ibidem*, p. 90); „venitu-i-au mazilie de la Poartă şi au trecut muntele ***cu*** *tot* ce au avut[1228]" (*Ibidem*, p. 120); „trimis-au pre Cernica vel-armaş ***cu*** câţiva *slujitori* ca să le stea împotrivă[1229]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 49); „Atuncea deci au venit ghenărariul Paţea ***cu*** câtăva *călărime* de oaste nemţească[1230]". (*Ibidem*, p. 26); „cuvinte împotrivnice pre la cei mari de acolo

---

[1221] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 367.
[1222] *Ibidem*, p. 195.
[1223] *Ibidem*, p. 196.
[1224] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 98.
[1225] *Ibidem*, p. 99.
[1226] *Ibidem*, p. 98.
[1227] *Ibidem*, p. 98.
[1228] *Ibidem*, p. 98.
[1229] *Ibidem*, p. 98.
[1230] *Ibidem*, p. 99.

Scanned with OKEN Scanner

semănând, pentru boiarii carii să afla ***cu*** *dânsul* acolo[1231]" (*Ibidem*, p. 97); „S-au dus la Sibiiu, ducând şi o seamă de oaste ce era mai slabă ***cu*** *el* acolo[1232]". (*Ibidem*, p. 24); „întâmplându-să de pribegise o seamă de boiari moldovéni, atuncea aici în ţară, ***cu*** *carii* şi acest Cantimir era ...[1233]" (*Ibidem*, p. 58); „era şi el lăsat de domnu ***cu*** *alţii* la Bucureşti lângă ghenărariul[1234]" (*Ibidem*, p. 30); „(Baiazid) au fost om darnic, nemăreţ; mânca şi bea ***cu*** *toţii*[1235]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 238); „Calgan-sultan ***cu*** *tătărimea* şi ***cu*** *oastea* turcească în Ţara Ungurească pă la Timişoară au întrat[1236]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 50); „el s-au dus preste munte, în Ţara Ungurească, ***cu*** toţi *boiarii* lui şi ***cu*** multă *oaste*[1237]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 117); „veni véste cum sultan Mehmet s-au scornit din scaunu-şi, din Ţarigrad, ***cu*** tot *Răsăritul* şi ***cu*** toată *putérea* lui, ***cu*** *turcii* şi ***cu*** *tătarii*, şi purcése să se bată cu împăratul creştinesc Rodoful[1238]". (*Ibidem*, p. 128); „i-au trimis şi carte împărătească, şi a viziriului, şi caftan de capegiu, înaintea

---

[1231] *Ibidem*, p. 99.
[1232] *Ibidem*, p. 99.
[1233] *Ibidem*, p. 99.
[1234] *Ibidem*, p. 99.
[1235] *Ibidem*, p. 99.
[1236] *Ibidem*, p. 100. „În coordonare copulativă, de regulă în structură binară, ***complementul sociativ multiplu*** se caracterizează prin redundanţă la nivelul repetării prepoziţiei fiecărui element component. (...) Câteodată, în relaţia de coordonare intră un complement circumstanţial sociativ şi subordonata corespunzătoare: *„de nevoie i-au căutat domnului a purcede a doaă zi* ***cu oştile*** *sale, cu* ***cât s-au putut*** *a să găsi*". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 306); *„au trimis agă de l-au luat* ***cu doamnă-sa şi cu ce au vrut*** *de l-au dus la Ţarigrad ...*" (*Ibidem*, p. 320); *„să să gătească măriia-sa însuşi să meargă* ***cu câtă oaste va mai avea şi cu toată boierimea***". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 238)". (Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 100).
[1237] *Ibidem*, p. 100.
[1238] *Ibidem*, p. 100.

Scanned with OKEN Scanner

a căruia i-au ieşit domnul ***cu*** toată *oastea* şi ***cu*** *halai* mare, în deal la vii...[1239]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 279); „Şărban-vodă mortul zăcea ca un om de cei proşti, numai ***cu*** *muierea* lui şi ***cu*** *fetele* lui[1240]". (*Ibidem*, p. 280); „cându au venit Magni groful ***cu*** *Preda Prooroceanul* şi *Matei Bălăceanul*...[1241]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 25); „Silit-am ***cu*** acest *neam* slăbit şi întunecat al nostru a mulţemi[1242]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 2); „Au pornit Iacov ***cu*** *muiarea* lui [...] şi cu toată gloata lui depreună[1243]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 148); „Şi ***cu*** *aleşii* alesu veri fi[1244]". (*Psaltirea Scheiană* (în I. A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea traduse din slavoneşte*, vol. II, Bucureşti, 1916, 27/27)); „Şi Mariia prorociţa, sora lu Aron, luă tâmpănă în mâna sa şi ieşiră toate muierile după ea ***cu*** *tâmpene* şi ***cu*** *gloate*[1245]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 229/24); „Dece hrof ***cu*** *turcii* şi ***cu*** *tătarâi* n-au cutedzat să stè împotrivă-le ş-au fugit peste munţi înapoi în Ţara Muntenească[1246]". (Ion Neculce, *O samă de cuvinte,* antologie şi postfaţă de Valeriu Cristea, bibliografie de Ion Nistor, Bucureşti, 1972, 65/31); „Ce aşa ne vor

---

[1239] *Ibidem*, p. 100.
[1240] *Ibidem*, p. 100.
[1241] *Ibidem*, p. 100. Extrem de rar se întâmplă ca prepoziţia celui de-al doilea termen al complementului circumstanţial sociativ multiplu să nu se exprime (vezi, în acest sens, exemplul de mai sus).
[1242] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.
[1243] *Ibidem*, p. 109.
[1244] *Ibidem*, p. 55. Exemplul oferit mai sus conţine un circumstanţial sociativ intern (*cu aleşii alesu veri fi*).
[1245] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 159. În acest citat remarcăm ocurenţa unui raport de coordonare copulativă între complemente circumstanţiale sociative definite prin identitate sintactico-morfologică.
[1246] *Ibidem*, p. 159. Şi în acest exemplu se constată ocurenţa unei situaţii identice cu cea expusă sub nota anterioară.

Scanned with OKEN Scanner

face voia, cum să lăcuiască ***cu noi*** şi ***cu voi***[1247]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 118/1); „Încă cu tine voiu face tocmeală şi tu veri întra în corabie ***cu feciorii*** tăi şi ***cu muiarea*** ta, şi ***cu muierile*** feciorilor tăi[1248]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 28/25); „Vine Avraam derept aceaia den Eghipet cătră amiazăzi, ***cu*** *muiarea* şi ***cu*** *tot* ce era a lui, Lot încă cu el depreună[1249]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 45/16); „Că intrând lăuntru Faraon în mare ***cu*** *călarii* şi *carăle* sale şi ale sale *gloate* şi Domnul marea îndărapt întoarce pre ei...[1250]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 229/19); „Iată singur Ghica vodă ***cu*** toată *pedestrimea* şi ***cu*** *puşcile* au trecut la Ţuţora în céia parte Prutul[1251]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 187/20).

[1247] *Ibidem*, p. 160. În citatul reprodus mai sus reţine atenţia ocurenţa termenilor coordonaţi, reprezentând complemente circumstanţiale sociative, definiţi prin nonidentitate morfologică în ceea ce priveşte persoana: *persoana I/persoana a II-a* (*identitate sintactică – nonidentitate morfologică*).

[1248] *Ibidem*, p. 160. În exemplul dat mai sus, raportul de coordonare copulativă apare între complemente circumstanţiale sociative nonidentice morfologic în ceea ce priveşte genul şi numărul.

[1249] *Ibidem*, p. 160. După cum se remarcă, în acest citat, complementele circumstanţiale sociative coordonate copulativ diferă după natura părţilor de vorbire.

[1250] *Ibidem*, p. 160. Semnificativ de remarcat în acest exemplu este cumulul de complemente sociative coordonate copulativ după structura: [cu *a* şi *b* şi *c*], unde se poate observa valoarea intensivă a elementului coordonator. Din punct de vedere stilistic, raportul de coordonare copulativă se stabileşte între termeni care au funcţia de a sublinia conturul unei scene construită pe baza unor ample imagini de mişcare (vezi, de asemenea, următorul exemplu excerptat din *Letopiseţul* lui Miron Costin).

[1251] *Ibidem*, p. 161. În exemplul citat mai sus se constată ocurenţa termenilor coordonaţi, reprezentând complemente circumstanţiale sociative, definiţi prin nonidentitate morfologică în ceea ce priveşte numărul.

Scanned with OKEN Scanner

CU...CU TOT[1252]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „Le dă undă ***cu miez cu tot***[1253]" (*Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 40/13, cf. (a. 1770) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 116/27); „Au perit toţi acei viteaji ***cu gheneralu cu tot***[1254]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 323); „nici unul n-au scăpat, ci ***cu căpitan cu tot*** i-au adus la domnu[1255]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 73); „aşa şi săvârşitul i-au venit, ***cu stăpân cu tot***, dempreună spre pierzare desăvârşit[1256]"(*Ibidem*, p. 75).

CU...DIMPREUNĂ[1257]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „***Cu*** *făcătorii* păcatelor **depreună** munciţi fi-vor[1258]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 15/20, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 126/24-25, (a. 1778)

[1252] Locuţiunea *cu...cu tot* ca element introductiv al circumstanţialului sociativ se întâlneşte numai în secolul al XVIII-lea. În cazul locuţiunii prepoziţionale *cu...cu tot*, partea de vorbire prin care este exprimat circumstanţialul sociativ este intercalată între prepoziţia *cu* şi ceilalţi termeni ai locuţiunii.

[1253] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 176.

[1254] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 99.

[1255] *Ibidem*, p. 99.

[1256] *Ibidem*, p. 99.

[1257] Circumstanţialul sociativ introdus prin locuţiunea *cu...dimpreună* se întâlneşte în toate secolele (în secolul al XVI-lea apare numai în Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914). În cazul locuţiunii prepoziţionale *cu...dimpreună*, partea de vorbire prin care este exprimat circumstanţialul sociativ este intercalată între prepoziţia *cu* şi ceilalţi termeni ai locuţiunii.

[1258] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 176.

Scanned with OKEN Scanner

N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 123/9); „Au pornit Iacov cu muiarea lui [...] şi ***cu*** toată *gloata* lui ***depreună***[1259]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 148).

CU...ÎMPREUNĂ[1260]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „Să te custe Dumnedzău întru domnie ***cu*** tot *oraşul* ***împreună***[1261]". (a. 1601-1602 sau după 1605) Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 52/3, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 24/27).

DEODATĂ CU

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „Într-acesta chip cuvintele ***deodată cu*** *balele* îşi stropiia[1262]". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 71/25-26).

[1259] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.

[1260] Construit cu locuţiunea *cu...împreună*, circumstanţialul sociativ se întâlneşte rar în toate secolele (în secolul al XVI-lea apare numai în Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914). În cazul locuţiunii prepoziţionale *cu...împreună*, partea de vorbire prin care este exprimat circumstanţialul sociativ este intercalată între prepoziţia *cu* şi ceilalţi termeni ai locuţiunii.

[1261] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 176. În citatul de mai sus, complementul circumstanţial sociativ este exprimat prin substantiv (*oraşul*) însoţit de adjectivul *tot*.

[1262] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 175.

Scanned with OKEN Scanner

DIMPREUNĂ/DEPREUNĂ (ŞI) CU[1263]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „Să strigăm ***dimpreună cu*** *David*[1264]". (a. 1654) M. Gaster, *Chrestomaţie română*. [Texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI-XIX)...], vol. I, Leipzig-Bucureşti, 1891, 165/5, cf. N. Costin, în *Let.* I, 169/2, Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, III/17, *Carte întru care să scriu mâncările...*, 1749, 20/3); „Să prăjăsc cu ceapă tocată ***dinpreună şi cu*** *rădăcină* pătrănjăi[1265]". (*Ibidem*, 1749, 36/5), cf. Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 75/15); „are Dragomir ocină...***depreună cu*** *Neacşul*[1266]" (1617, I. Bianu, *Documente româneşti*, partea I, tomul I, fasc. 1-2, 1576-1632, Bucureşti, 1907, 34); „***Cu*** *făcătorii* păcatelor ***depreună*** munciţi fi-vor[1267]".(Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 15/20, cf. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 126/24-25, (a. 1778) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 123/9).

FĂRĂ (DE)[1268]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „Să ***fără*** *muiare* au mers la tine, ***fără*** *muiare* să meargă de la tine[1269]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie

---

[1263] Circumstanţialul construit cu locuţiunea prepoziţională *dimpreună şi cu* este mult mai puţin frecvent.

[1264] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 175.

[1265] *Ibidem*, pp. 175-176.

[1266] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 196.

[1267] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 176.

[1268] Prepoziţia *fără (de)* introduce aspectul negativ al circumstanţialului sociativ. Circumstanţialul sociativ construit cu *fără* se întâlneşte foarte rar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea.

[1269] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 175.

Scanned with OKEN Scanner

îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 246/21, cf. *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti (1652), Bucureşti, 1962, 49/38); „Al treilea divan l-au făcut singuri boierii ***fără*** *domnul* cu ceealaltă ţară, în visterie jos[1270]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 299).

ÎMPREUNĂ CU[1271]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „şi toată firea omenească/***Împreună cu*** *mine* acum să se tânguiască[1272]" (*Plângerea sfintei mănăstiri a Silvaşului din eparhia Haţăgului, din Prislop*, ediţie de Dan Simonescu, *Cronici şi povestiri româneşti versificate*, Bucureşti, 1967, 74); „norodul tău ce iaste aicea şi să roagă ***împreună cu*** *noi*[1273]" (*Liturghier*, copiat de preotul Petru la Hereclean-Sălaj, în 1743 (ms. rom. BAR nr. 4918, 5); „Vor cânta ***împreună cu*** *îngerii*" ((cca. 1550) B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, tomul II, 1879, 462/5, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 14/15, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 80/22); „va fi ***împreună cu*** *îngerii*[1274]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 183); „toţi s-au strâns ***împreună cu*** alţi *ardeleni*, bucurându-se toţi de peirea nemţilor[1275]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 292); „au mers şi tată-său ***împreună cu***

[1270] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 100.
[1271] Circumstanţialul sociativ construit cu *împreună cu* are o frecvenţă mijlocie.
[1272] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 367.
[1273] *Ibidem*, p. 367.
[1274] *Ibidem*, p. 196.
[1275] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 99.

Scanned with OKEN Scanner

dânsul[1276]". (*Ibidem*, p. 350).; „au ucis nişte neguţători moscoviţi, ***împreună cu*** *carii* era şi călugării merşi pentru milă la Mosc[1277]" (*Ibidem*, p. 283); „serascheriul, sultanul, ***împreună cu*** *alalţi*, şi craiul, şi domnul, s-au sculat de acolo ...[1278]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 47); „(Mehmet-paşa) trecu Dunărea ***dimpreună cu*** *dânsul*[1279]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 98); „împăratul (...) făcu sfat ***dimpreună cu*** *dânşii*[1280]". (*Ibidem*, p. 95); „mergând Mehmet-paşa să ia Bosna, acolo au perit, ***împreună cu*** multe *oşti* ale lui[1281]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 240).

NOTĂ. „Sunt situaţii în care substantivul (pronumele) dislocă cele două elemente ale locuţiunii prepoziţionale:

„şi trimise şiMihai-vodă pre banul Mihalcea ***cu Batâr Jicmon împreună***". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 128); *„carii atuncea den Ardeal* ***cu Haizler ghenărariul dempreună****, veniţi era*". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 20); *„trimiţând încă înainte pre Magne grof ghenărariul cu o seamă de călărime şi* ***cu dânsul împreună*** *era Preda Prooroceanul şi Matei Bălăceanul, vară-său (...) toţi era cu Haizler*". (*Ibidem*, p. 24)." (Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 99).

NOTĂ. „Locuţiunile cu complementul intercalat reprezintă o etapă în care analiza elementelor alcătuitoare era încă posibilă pentru vorbitor. Elocvent din acest punct de vedere este citatul: „Avraam zise: „Nu piarde ***împreună*** pe cel derept ***cu*** *cel necurat*" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 12/20), în care adverbul *împreună* este despărţit de complementul circumstanţial sociativ construit cu prepoziţia *cu* prin complementul direct la care se face referire. El poate fi interpretat, fie drept element adverbial dintr-o locuţiune prepoziţională ale cărei părţi componente, insuficient legate între ele, au putut fi despărţite, fie drept

[1276] *Ibidem*, p. 99.
[1277] *Ibidem*, p. 99.
[1278] *Ibidem*, p. 99.
[1279] *Ibidem*, p. 99.
[1280] *Ibidem*, p. 99.
[1281] *Ibidem*, p. 99.

Scanned with OKEN Scanner

un complement circumstanţial de mod" (Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 176).

ÎMPREUNĂ ŞI CU[1282]

• **Complement circumstanţial sociativ**

(*faza veche a limbii române*): „Noi o dedeadem [cartea] lu Coresi, diaconul ... de o scoase ***împreună şi cu*** *preuţii* de la beseareca Şcheailor[1283]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 6/8).

[1282] Circumstanţialul sociativ introdus prin locuţiunea prepoziţională *împreună şi cu* este mult mai puţin frecvent.

[1283] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 176.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE RELAŢIE în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

A[1284]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „oameni bogaţi întru vecie, râvnitori ***a*** bune *lucrure*[1285]" (Coresi, *Praxiu*, Braşov, c. 1563, 527).

CA

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „Ţie, ***ca*** *bărbatului* iubit, pohteşte-ţi tot binele[1286]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 79).

CĂTRĂ

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „nu-s mulţemitori ***cătră*** *dătătoriul* de bine[1287]" (Coresi, popa Iane, popa Mihai, *Evanghelia cu învăţătură*, Braşov, 1581, 506); „să se arate cu asprime ***către*** *vrăjmaşii* ţărei, iar ***către*** *supuşii* lor iubitori şi blânzi[1288]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 9); „de acéia au făcut aşa, adecăte ca nu cumvaşi vreodată (...), ei aflând vréme, ca nişte

---

[1284] În perioada 1521-1640 complementul circumstanţial de relaţie este introdus mai rar prin prepoziţia *a* „la". Această construcţie devine din ce în ce mai rară pe măsură ce înaintăm în timp.
[1285] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 197.
[1286] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.
[1287] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 197.
[1288] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 102.

Scanned with OKEN Scanner

nedomoliţi şi nedumesticiţi vrăjmaşi pururea nevindecaţi ***către*** *romani*, ar fi făcut răscumpărare tuturor câtora au păţit de la dânşii[1289]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 18); „nici din pieptul acestui Lichinie au lipsit tiräniia, că şi ***către*** *alţii* crud era, iară ***către*** *creştini* nesăţios gonitoriu şi muncitoriu[1290]". (*Ibidem*, p. 21); „(Împăratul Nerva era) direpţ şi milostiv împărat şi ***către*** *creştini* blând, şi făcătoriu de bine[1291]". (*Ibidem*, p. 26); „şi adu-ţi aminte dragostea ce au avut ***către*** *tine*[1292]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 234).

CÂT PENTRU[1293]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Cât pentru*** *moşiia* mea Giormanu şi *moara* ce o am de la Gioroc ... acum îmi scrii Dumneata ca să ţi le vânz[1294]". ((a. 1779, N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 132/4-5).

CU

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „Blând, sânt şi smerit ***cu*** *inima*[1295]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 15/3, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P.

[1289] *Ibidem*, p. 102.
[1290] *Ibidem*, pp. 102-103.
[1291] *Ibidem*, p. 103.
[1292] *Ibidem*, p. 103.
[1293] Locuţiunea prepoziţională *cât pentru* este atestată sporadic (o singură dată) în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea.
[1294] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.
[1295] Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.

Scanned with OKEN Scanner

nedomoliţi şi nedumesticiţi vrăjmaşi pururea nevindecaţi ***către*** *romani*, ar fi făcut răscumpărare tuturor cătora au păţit de la dânşii[1289]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 18); „nici din pieptul acestui Lichinie au lipsit tiraniia, că şi ***către*** *alţii* crud era, iară ***către*** *creştini* nesăţios gonitoriu şi muncitoriu[1290]". (*Ibidem*, p. 21); „(Împăratul Nerva era) direpţ şi milostiv împărat şi ***către*** *creştini* blând, şi făcătoriu de bine[1291]". (*Ibidem*, p. 26); „şi adu-ţi aminte dragostea ce au avut ***către*** *tine*[1292]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 234).

CÂT PENTRU[1293]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Cât pentru*** *moşiia* mea Giormanu şi *moara* ce o am de la Gioroc ... acum îmi scrii Dumneata ca să ţi le vânz[1294]". ((a. 1779, N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 132/4-5).

CU

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „Blând, sânt şi smerit ***cu*** *inima*[1295]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 15/3, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P.

[1289] *Ibidem*, p. 102.
[1290] *Ibidem*, pp. 102-103.
[1291] *Ibidem*, p. 103.
[1292] *Ibidem*, p. 103.
[1293] Locuţiunea prepoziţională *cât pentru* este atestată sporadic (o singură dată) în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea.
[1294] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.
[1295] Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.

Scanned with OKEN Scanner

Panaitescu, Bucureşti, 1958, 66/35, (a. 1740) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 107/12); „iară ***cu*** *frumuseţilea* iaste mai presus decât acelea[1296]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, 108); „Nu s-au săturat şi să să odihnească ***cu*** *nemţii* ci au venit să facă rău şi pârâ domnului[1297]." (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 296); „cât petrecu el acolo în toate era întocma cu alţi fraţi şi ***cu*** *mâncarea*, şi ***cu*** *postul*[1298]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 90); „nu iaste aşa mare şi săbornică, ca Sionul carele-l făcu Solomon, nici ca sfânta Sofiia carele o făcu Iustiniian-împărat; iar ***cu*** *frumuséţea* iaste mai presus decât acelea[1299]". (*Ibidem*, p. 108).

CU CÂT PENTRU[1300]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Cu cât pentru*** *luotoarea* Moldovei, avem păsu de către leaşi[1301]". (Analele Academei Române, XX, 472, apud Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 277).

[1296] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368.
[1297] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 102.
[1298] *Ibidem*, p. 102.
[1299] *Ibidem*, p. 102.
[1300] Locuţiunea prepoziţională *cu cât pentru* este atestată o singură dată în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea.
[1301] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „Nu te mai leni ***de*** a ta *spăsenie*". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 5/23); „Şi o fă aşa: ***de*** *lung* să fie trei sute de coţi, ***de*** *lat* 50 de coţi, ***de*** *înaltă* 30[1303]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 28/16, cf. Alexandria, *Istoria lui Alexandru cel Mare*, Bucureşti, 1850, 98/30-31); „Va fi om vestit ***de*** *rău*". (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 52/21); „Pentru un diiac, care era foarte de treabă ***de*** *scrisoare*, s-au rugat boierii să-l ierte[1304]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 60/35); „Pomul e ... ***de*** *vedere* dulce[1305]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 19/3); „ce foarte era vestit ***de*** *vrednic* şi ***de*** *înţelept*[1306]" (Radu Greceanu, *Poveste de jale despre*

[1302] Dintre prepoziţiile care introduc circumstanţialul de relaţie exprimat prin substantiv sau pronume, prepoziţia *de* se situează pe primul loc ca frecvenţă în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea. „Complementul circumstanţial de relaţie este slab atestat în secolul al XVI-lea, mai ales în documente şi scrisori. În următoarele două secole el se întâlneşte mai des, având o frecvenţă mijlocie atât în textele traduse, cât şi în cele originale". (Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 179). „Ca inovaţie, notăm apariţia, pe la sfârşitul perioadei studiate, a aşa-zisului supin în funcţia de complement de relaţie în construcţii parţial pleonastice de tipul: „*De murit* voiu muri" (1780, *Ţara Românească*, ms. 1151 din BAR, f. 235), „*de omorât* nu i-au omorât" (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 344). Este vorba de aşa-numitul complement de relaţie intern". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 369).

[1303] Complementul circumstanţial de relaţie din exemplul oferit mai sus este exprimat prin adjective construite cu prepoziţia *de*. Exemplul din *Palia de la Orăştie* este citat de Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 178.

[1304] Complementul circumstanţial de relaţie din exemplul prezentat determină o locuţiune adjectivală, care este nume predicativ. Citatul de mai sus a fost reprodus după Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 177.

[1305] Complementul circumstanţial de relaţie din acest exemplu determină un adjectiv.

[1306] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368.

Scanned with OKEN Scanner

moartea postelnicului Constantin Cantacuzino, ed. Dan Simonescu, *Cronici şi povestiri româneşti versificate*, Bucureşti, 1967, 41); „Că măcar ca tu la trup mai chipeş şi la stat mai înalt esti, dară eu şi ***de*** *vârstă* mai bătrână, şi ***de*** *pedĕpsă* mai dosedit şi mai ispitit[1307]". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I-II, Bucureşti, 1964, 79); „***De*** *spăseniia* şi ***de*** *ajutoriia* fraţilor nici un cuvânt făcând...[1308]" (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 320/27/28); „nu numai de râsul altora şi de ocară sântem, ci şi orbi, muţi sântem ***de*** *lucrurile* şi *faptele* celor mai de demult[1309]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 5); „Mai zice acest Calimah, că ***de*** *trup* acel craiu Atila încă era mai mic decât de vârstă (...); era şi tare de urechi[1310]". (*Ibidem*, p. 79); „tac ***de*** *turci* că-mi pare că nici unul neaoş turc nu e[1311]" (*Ibidem*, p. 53); „locurile lor cu greu ***de*** *hrană* fiind (...), să împrăştie şi să duc mai mulţi pen céle oraşe mari turceşti de să hrănescu[1312]" (*Ibidem*, p. 46); „să fie mai mic şi ascultător ***de*** *poruncile* lui[1313]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 123); „Iar Batâr, deacă văzu că n-are răzbun ***de*** *tătari*, el lăsă străji să păzească cetatea[1314]". (*Ibidem*, p. 127); „rămaseră creştinii şi mai vârtos Ţara Rumânească săraci ***de*** *dânsul*[1315]". (*Ibidem*, p. 139); „au stătut la domnie Alixandru-vodă, carele zic să fie fost ***de*** *feliul*

[1307] *Ibidem*, p. 368.
[1308] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 187. Circumstanţialul din exemplul reprodus mai sus din *Cazania a II-a* a lui Coresi poate fi interpretat în două feluri: complement circumstanţial de relaţie sau complement indirect.
[1309] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 101.
[1310] *Ibidem*, p. 101.
[1311] *Ibidem*, p. 101.
[1312] *Ibidem*, p. 101.
[1313] *Ibidem*, p. 101.
[1314] *Ibidem*, p. 101.
[1315] *Ibidem*, p. 101.

Scanned with OKEN Scanner

lui câmpulungean[1316]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 236); „jafurile ce au făcut ***de pâine*** şi ***de dobitoace*** nu poate om să le spuie[1317]". (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 290); „fiind jumătate tabăra bolnavă ***de inimă*** şi ***de*** alte *boale*[1318]". (*Ibidem*, p. 306); „şi dar şi ei mai făr'de primejdie să şază ***de vrăjmaşii*** lor[1319]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 22); „cu domnul s-au împreunat şi ***de*** toate *lucrurile* sfătuindu-să, şi bine aşăzându-le, când au fost după-prânzu, lăsatu-ş-au toţi agarlâcul acolea ...[1320]" (*Ibidem*, p. 37); „tânăr copil era ***de*** *ani* coconul acela al lui Şărban-vodă[1321]". (*Ibidem*, p. 23); „iar ***de a lua*** şi *a jăfui* gândesc că nu va fi fost altul asemenea cu el în Ţara Rumânească, dar nici în alte ţări[1322]". (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 344).

DE CĂTRĂ

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „pogorând în Ţara Rumânească vor putea stăpâni ţara fără primejdie ***de cătră*** *turci* şi ***de cătră*** *tătari*[1323]". (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau

---

[1316] *Ibidem*, p. 101.
[1317] *Ibidem*, p. 101.
[1318] *Ibidem*, p. 101.
[1319] *Ibidem*, p. 101.
[1320] *Ibidem*, p. 101.
[1321] *Ibidem*, p. 101.
[1322] *Ibidem*, p. 103.
[1323] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 103.

Scanned with OKEN Scanner

Anonimul Brâncovenesc), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 284); „însă întâmplările au fost bune ale domnului ***de către*** *turci* şi ei au rămas în deşărt cu nădejdile lor[1324]". (*Ibidem*, p. 318); „Mihai-vodă nu să îndura de Ardeal, ci să siliia să-şi tocmească ***de către*** *împăratul* ca să ţie Ardealul[1325]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 137); „tocmai den zilile Mihnii-vodă, care să hainise ***de către*** *turci*[1326]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 67-68); „amândoi au mers la răsărit, împotriva unor turci ce să hainise ***de către*** *Împărăţia Turcească*[1327]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 236); „nu fiţi răi ***de către*** *ovreai* sau ***de către*** *greci*[1328]". (Coresi, *Praxiul/Lucrul apostolesc*, ediţia I. Bianu, Bucureşti, 1930, 147).

DE RÂNDUL[1329]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***De rândul*** *oştilor*, măriia împăratului cu ţara-ş şi bine să ia amente şi să grijască că Ardealul şi Ţara Românească în ce loc sânt; tot norocul creştinătăţii iaste aruncat pre aceaste 2 ţări" (1600, Transilvania, act diplomatic, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit

---

[1324] *Ibidem*, p. 103.
[1325] *Ibidem*, p. 103.
[1326] *Ibidem*, p. 103.
[1327] *Ibidem*, p. 103.
[1328] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 107.
[1329] În documentele particulare şi oficiale circumstanţialul de relaţie se exprimă foarte frecvent prin substantiv însoţit de locuţiunea prepoziţională *de rândul*, care apare şi la început în frază cu sensul de „cu privire la", „privitor la", cu valoare *parentetică*. Aceste complemente circumstanţiale de relaţie nu sunt integrate în structurile respective, ci sunt mai mult cataforice. Vezi în acest sens cele trei exemple de mai jos extrase din Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 197; complementul de relaţie neintegrat sintactic introdus prin *de rândul* este antepus.

Scanned with OKEN Scanner

şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 130); „Alta, ***de rândul*** *oştilor* măriia împăratului ... să ia amente" (*ibidem*, 132); „***De rândul*** *tătar-hanului*" (*ibidem*, 136); „Dămu-ţ ştire ***de rândul*** celor *slugi*[1330]" (1621, I. Bianu, *Documente româneşti*, partea I, tomul I, fasc. 1-2, 1576-1632, Bucureşti, 1907, 61); „Şi dau ştire dumitale ***de rândul*** *unui mişel* den Răşinariu[1331]" (1600, Bălgrad, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 207).

DESPRE[1332]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Despre*** *partea* stomahului aşe, iară ***despre*** *partea* sufletului cu multul mai mult nesăţios şi nesăturat ieste". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 71/15-16, cf. Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 65/37, *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, II/39); „Capetele de pace era, ***despre*** *leşi*, să oprească pre căzaci[1333]". (Miron Costin, *op. cit.*, 1958, 65/37); „***despre*** *opreala* preoţilor le dojeneşte vlădica[1334]". (1699, LDIT, 481); „s-au isprăvit în ţară şi în gubernium ***despre*** *rândul* popilor rumăneşti[1335]". (1699, LDIT, 481); „domnul au rămas în pace şi cu mare credinţă ***despre*** *turci*[1336]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau

---

[1330] Ap. Constantin Frâncu,, *op. cit.*, 2009, p. 197.
[1331] *Ibidem*, p. 196.
[1332] Prepoziţia *despre* apare sporadic (de câteva ori), numai în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea.
[1333] În citatul de mai sus, complementul circumstanţial de relaţie determină un verb copulativ al cărui nume predicativ este exprimat printr-o subordonată predicativă.
[1334] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368.
[1335] *Ibidem*, p. 368.
[1336] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 102.

Scanned with OKEN Scanner

Anonimul Brâncovenesc), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 290).

DIN (DEN)[1337]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „L-au rămas ***din*** *judecată*[1338]". ((a. 1792) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 114/27).

ÎN[1339]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „Mai multe lumi ... poate să zidească, ***în*** *mărime* şi ***în*** *meşterşug* mai minunate[1340]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 88/2); „Nu fiţi în minte de cocon, ce ***în*** *răul* să fiţi coconi[1341]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 48/27); „zicea că nece ***în*** *legea* jidovilor, nece ***în*** *biserecă*, nece spre împăratul n-au greşit[1342]" (*Noul Testament sau împăcarea cu leagea cea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru,* Bălgrad, 1648, 168); „Tuvalcaim, care au fost meşter şi faur, ***în***

[1337] Prepoziţa *din* este atestată o singură dată în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea.

[1338] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.

[1339] Foarte rar şi numai în traducerile din slavă de la începutul perioadei apar complemente de relaţie cu *în*. (...). De asemenea, rare sunt cazurile cu complementul de relaţie fără conectiv, pus la începutul propoziţiei, deci tematizat: „*Fêtele* fête-m sânt şi *feciorii* fii miei sânt şi *dobitoacele* dobitoace mie" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, Fac. 31.43; la fel în ms. 45 şi ms. 4389)". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, pp. 368-369)

[1340] Complementul circumstanţial de relaţie din citatul oferit mai sus determină un participiu-adjectiv.

[1341] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.

[1342] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368.

Scanned with OKEN Scanner

tot *lucrul* arămiei şi ***în fier***[1343]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 24/4); „vedem că nu numai ***în nume*** greşesc şi le strămută într-alt feliu, ci şi de feliul oamenilor şi şi obiceaiurilor şi alte multe lucruri le povestesc mulţi într-alt chip decât sânt[1344]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 11); „destule greşeli sânt şi ***în nume***[1345]". (*Ibidem*, p. 11); „acea împărăţie foarte au stătut direaptă şi milostivă, şi era privighetoare ***în*** *toate* céle cuvioase şi dirépte[1346]". (*Ibidem*, p. 19); „foarte era iscusiţi ***în*** *meşterşugul* săgetatului[1347]". (*Ibidem*, p. 30); „valahii, cum le zic ei, iară noi, rumânii, sântem adevăraţi romani şi aleşi romani ***în*** *credinţă* şi ***în*** *bărbăţie*[1348]". (*Ibidem*, p. 52); „că asémene era şi el lui Neron şi lui Domeţian ***în*** *tirănii* şi ***în*** alte *hlăpii...*[1349]" (*Ibidem*, p. 44); „era om dă toată lauda, ***în*** *chip* şi ***în*** *minte*, întru învăţătura elinească şi hărăpească[1350]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 230); „cât să lăţiia atâta să întăriia ***în*** *avuţie* şi ***în*** *oameni*[1351]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 284); „Pentru care vestire nici unul den câţi era iubitori de pământul său şi ticniţi şi drepţi ***în*** *inimă*, nu era făr'lacrămi şi jale[1352]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 25).

[1343] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 188. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus poate fi interpretat atât drept complement circumstanţial de relaţie cât şi drept atribut (deoarece urmează după un substantiv şi poate fi luat ca determinant fie al acestuia, fie al verbului cu rol de predicat din propoziţie).

[1344] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 101.

[1345] *Ibidem*, p. 101.

[1346] *Ibidem*, p. 101.

[1347] *Ibidem*, p. 101.

[1348] *Ibidem*, p. 101.

[1349] *Ibidem*, p. 101.

[1350] *Ibidem*, p. 101.

[1351] *Ibidem*, p. 101.

[1352] *Ibidem*, pp. 101-102.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN DE[1353]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***În de*** *aceasta* nu pociu sfătui într-alt chip[1354]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 136/24-25).

ÎNTRU

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Întru*** *tot* să aveţe nedejde de la noi[1355]", ((a. 1615) Al. Rosetti, *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944, 63/19); „Dumnedzău, cela ce iaste bogat ***întru*** *milă*[1356]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 13/15, cf. Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 4/23, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 6/9); „(Dumnezeu) să facă dreptate ***întru*** *nedreptatea* ce-mi faci[1357]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 234); „Vede-să dară că toţi scriitorii ţărâlor şi istoricii ***într-aceasta*** să tocmesc, cum şi ţara aceasta, cuprinsă fiind cu Ardealul şi cu Moldova, îi zicea Dachia şi Ghetia[1358]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 9); „(Traian) cu inimă mare, mai vârtos ***într-***

[1353] Prepoziţia *în de* este atestată o singură dată în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea.
[1354] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.
[1355] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.
[1356] *Ibidem*, p. 176. Complementul circumstanţial de relaţie din acest exemplu determină o locuţiune verbală.
[1357] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 102.
[1358] *Ibidem*, p. 102.

Scanned with OKEN Scanner

ale oştilor *lucruri* era[1359]". (*Ibidem*, p. 13); „***într-aceasta*** dară şi el cu Carionu să potrivéşte ce zice[1360]". (*Ibidem*, p. 34); „pribeagii nu s-au odihnit, că era foarte practici şi ei ***întru*** ale domniilor *trebi* şi au trimis pârâ...[1361]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 319); „voru învia ***întru*** *viaţa* cea netrecută şi neschimbată[1362]". (Varlaam, *Cazania* (1643), ediţia J. Byck, Bucureşti, 1966, 98/7).

LA[1363]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „Era om întreg ***la*** *toate*[1364]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 64/28, cf. *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, III/5, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 139/32, *Calendar*, Braşov, 1733, 5/7); „Altmintrelea era om întreg ***la*** *fire*...***La*** *lucruri* de războaie meşter[1365]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1955, 111); „Şi mâncară de tot cêle 7 vaci grozave şi supţii ***la*** *trupuri* pre cele 7 vaci frumoase ***la*** *chip* şi cêle alêse ***la*** *trupuri*[1366]" (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, 41; la fel în ms. 45; în ms. 4389

[1359] *Ibidem*, p. 102.
[1360] *Ibidem*, p. 102.
[1361] *Ibidem*, p. 102.
[1362] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 55. Citatul reprodus mai sus conţine un circumstanţial de relaţie intern (*voru învia întru viaţa*).
[1363] Prepoziţia *la*, deşi neatestată în textele parcurse din secolul al XVI-lea, apare în următoarele două secole la fel de frecvent ca şi *de*.
[1364] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.
[1365] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368.
[1366] *Ibidem*, p. 368.

Scanned with OKEN Scanner

„alêase *la trup*"); „Că măcar ca tu *la trup* mai chipeş şi *la stat* mai înalt eşti, dară eu şi de vârstă mai bătrână, şi de pedĕpsă mai dosedit şi mai ispitit[1367]" (Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, ed. P.P. Panaitescu şi I. Verdeş, I-II, Bucureşti, 1964, 79); „ostaşi mari şi tari *la bătaia* războaielor[1368]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 11); „(Decebal) era foarte om viteaz şi meşter *la ale războaielor*[1369]". (*Ibidem*, p. 14); „acest domn în toate au avut noroc, bogat, frumos *la chip*, *la stat*...[1370]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 337).

PENTRU[1371]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Pentru*** *lână* să o mai ţii în preţi, fiindcă aici s-au scumpit[1372]". ((a.1786) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 134/24, cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 47/4, *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, III/30, (a. 1722) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 102/28); „***Pentru*** *cruce* aşa o socotesc oamenii cum n-are hi[1373]". (Varlaam, *op. cit.*, 1943, 47/4, cf. (a. 1770) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 117/24); „***Pentru*** *căminurile* părinteşti s-au

---

[1367] *Ibidem*, p. 368.
[1368] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 101.
[1369] *Ibidem*, p. 101.
[1370] *Ibidem*, p. 101.
[1371] Prepoziţia *pentru* nu se întâlneşte în paginile parcurse din secolul al XVI-lea ca element introductiv al circumstanţialului de relaţie. Ea se întâlneşte în următoarele două secole, fiind mai frecventă în secolul al XVIII-lea.
[1372] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.
[1373] Introdus prin prepoziţia *pentru* şi aşezat înaintea verbului determinat, la începutul propoziţiei din care face parte, complementul circumstanţial de relaţie *pentru cruce* anticipează complementul direct. Exemplul de mai sus a fost redat după Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 179.

Scanned with OKEN Scanner

hotărât că acela să numeşte şi iaste cămin, din care să trage şi porecla şi neamul familii aceia[1374]". (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 100/16); „***pentru*** *oamenii* proşti scrie aşa[1375]" (1695, *Transilvania*, ms. 1436 din BAR, f. 31); „Şi iar îl întreabă pre acela, ***pentru*** *amestecarea* de sânge[1376]" (Antim Ivireanul, *Didahii*, ed. Gabriel Ştrempel, Antim Ivireanul, *Opere*, 235); „Scrii şi rogi să nu grăbim ***păntru*** *lucrul* domitle[1377]"(1593, f. 1, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, text stabilit şi indice de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniţă, Al. Mareş, Al. Roman Moraru, Bucureşti, 1979, 184); „s-au strâns de s-au sfătuit ***pentru*** *trecirea* oştilor în Ardeal, pre unde ar fi[1378]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 38); „era viziriul şi alalţi meghistani îndoiţi ***pentru*** această *domnie* şi cam cu părere rea[1379]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 279).

P(R)E

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „să n-aibi părerea nici ***pre*** *mine* nici ***pre*** *boiari*[1380]" (*Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, ed. M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, I, Bucureşti, 1961, 89);

[1374] Complementul circumstanţial de relaţie *pentru căminurile* situat în regentă anticipează subiectul propoziţiei subordonate celei din care face parte. Exemplul citat mai sus a fost dat de Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 179.

[1375] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368.

[1376] *Ibidem*, p. 368.

[1377] *Ibidem*, p. 196.

[1378] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 102.

[1379] *Ibidem*, p. 102.

[1380] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368.

Scanned with OKEN Scanner

„iartă-ne sfinţiia-ta (...) şi să n-aibi părere rea nici ***pre mine***, nici ***pre boiari***[1381]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 89).

SPRE[1382]

• **Complement circumstanţial de relaţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Spre*** *toate* te-ai arătat ştiut[1383]". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, III/46, cf. *Calendar*, Braşov, 1733, 41/3); „Ce eu ***spre*** *tine*, doamne nedejduiu[1384]" (Dosoftei, *Psaltire de-nţăles a sfântului împărat proroc David* (*Psaltirea slavo-română*), Iaşi, 1680, 93); „minţind vor zice tot rău ***spre*** *voi*[1385]" (Ioan Zoba din Vinţ, *Sicriul de aur. Carte de propovedanie la morţi*, Sas-Sebeş, 1683, ed. Anton Goţia, Bucureşti, 1984, 146); „zicea că nece în legea jidovilor, nece în bisĕrecă, nece ***spre*** *împăratul* n-au greşit[1386]" (*Noul Testament sau împăcarea cu leagea cea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru,* Bălgrad, 1648, 168); „însă cu tocmeală ca aceasta, să să dea oştile deoparte spre munte, să şază la Câmpu Lungu, şi cele rânduite de iernatic să li se dea, socotindu domnul, după alalte toate şi cu aceasta doar ar scăpa ţara de cea de tot prăpădirea ei, fiind într-o parte în munte, şi ***spre*** *aceasta* şi ei făgăduinţă au dat, că acolo să vor trage de vor să dea[1387]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 22); „au venit să facă rău şi pârâ domnului, care cu atâta dreptate să află ***spre*** *turci*, precum s-au văzut şi în vremea nemţilor, că nu s-au

---

[1381] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 102.
[1382] Prepoziţia spre apare sporadic (de câteva ori), numai în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea. „Foarte rar şi numai în traducerile din slavă de la începutul perioadei". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 368)
[1383] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 177.
[1384] Ap. Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 368.
[1385] *Ibidem*, p. 368.
[1386] *Ibidem*, p. 368.
[1387] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 102.

Scanned with OKEN Scanner

lipit cu ei, ci cu turcii şi cu tătarii s-au dat şi s-au împreunat[1388]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 296); „Scripturile sfinte [...] te pot face pre tine înţelept ***spre*** *spăsenie*[1389]" (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 31).

[1388] *Ibidem*, p. 102. Frecvenţa mare a prepoziţiei *spre* în scrierile tuturor cronicarilor munteni studiaţi de reputata lingvistă Aida Todi infirmă ideea potrivit căreia „foarte rar şi numai în traducerile din slavă de la începutul perioadei (este vorba de perioada 1640-1780 – n. n.) apar complemente de relaţie cu ***în*** şi ***spre***" (Gheţie, Ion (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997, p. 358, unde apar exemple din scrierile religioase).

[1389] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CONCESIV în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

CU TOT (CU TOATĂ, CU TOŢI, CU TOATE)[1390]

• **Complement circumstanţial concesiv**

(*faza veche a limbii române*): „Şi ***cu toate*** aceaste *pricini* ... vedeţi-l cât iaste de despărţit de aceea ce să cuveniia să-i arate vredniciia[1391]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 186/8); „***cu toate*** *împotrivirile* lor ce s-au arătat către domn..., mare milă şi bunătate au arătat Măriia Sa[1392]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, vol. I, ediţie de Mihail Gegorian, Bucureşti, 1961, p. 284).

P(R)ESTE[1393]

• **Complement circumstanţial concesiv**

(*faza veche a limbii române*): „De multe ori împăraţii se văd ***preste*** *vrearea* lor a proroci[1394]". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 66/4).

[1390] Complementul circumstanţial concesiv este foarte puţin frecvent în secolele al XVI-lea - -al XVII-lea. „complementul concesiv, care în epoca 1521-1640 nu-şi dobândise încă individualitatea prin mijloace de relaţie specifice, este încă în faza iniţială de evoluţie în perioada 1640-1780, fiind sărac în mijloace de exprimare şi întâlnindu-se mai rar, deoarece raportul sintactic concesiv se exprima mai uşor la nivel de frază, prin propoziţii concesive. O inovaţie importantă pentru evoluţia complementului concesiv este apariţia locuţiunii adverbiale *cu toate acestea*, calc după greacă, cu corespondenţe în bulgară şi albaneză. (...) Locuţiunile prepoziţionale *în ciuda, în pofida, în butul* nu sunt atestate încă cu valoare concesivă". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, pp. 369-370)

[1391] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 180.

[1392] Ap. Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 369.

[1393] Complementul circumstanţial concesiv exprimat prin substantiv construit cu prepoziţia *p(r)este* se întâlneşte foarte rar, numai în secolul al XVIII-lea.

[1394] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 180.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL OPOZIŢIONAL în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

DEREPT(U)[1395]

• **Complement circumstanţial opoziţional**

(*faza veche a limbii române*): „puseseră pre menre rreu ***dereptu*** *binre*[1396]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 95/12-14).

ÎN LOC DE[1397]

• **Complement circumstanţial opoziţional**

(*faza veche a limbii române*): „***În loc de*** *sânge* a curs lapte[1398]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 10/32); „A noastră viaţă să o noim ... Şi noiţi să fim ***în loc de*** *vechi*[1399]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 87/13, cf. 451/21, 458/3); „Pusu-ne-am ma (sic!) jos ***în loc de*** *peceţi* şi degetele[1400]". ((a. 1591), *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 153/25); „Dând mie reu ***în loc de*** *bire* vădia-

---

[1395] O construcţie specifică perioadei 1521-1640 este cea cu prepoziţia *derept(u)*.

[1396] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 199.

[1397] Cel mai adesea, circumstanţialul opoziţional se exprimă prin substantive şi prin pronume. Celelalte modalităţi de exprimare ale acestui complement sunt atestate rar în secolele al XVI-lea- al XVIII-lea, cu excepţia adjectivului, care se întâlneşte numai în secolul al XVI-lea. „Complementul circumstanţial opoziţional apare rar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea în toate felurile de texte (religioase, juridice, istorice, scrisori etc.), cu excepţia documentelor, în care nu este atestat deloc". (Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 181)

[1398] Fulvia Ciobanu, *ibidem*, p. 181.

[1399] *Ibidem*, p. 181.

[1400] *Ibidem*, p. 181.

Scanned with OKEN Scanner

me, că gonia dulceaţă[1401]". (*Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, 73/13); „Acest părearnic şi vânător sărac, ***în loc de*** *vânarea* peştilor, mii de oameni vână[1402]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 333/25, cf. Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 68/21); „Cu înţelepţiia să ne trezvim şi să fim noi ***în loc de*** *vechi*[1403]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 134/5-6); „***în loc de*** *moarte*, viaţă să dobândeşti[1404]" (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, I, 338; *Evanghelie învăţătoare,* Mănăstirea Dealului, 1644, 298; *Chiriacodromion sau Evanghelie învăţătoare*, Bălgrad, 1699, 295); „l-au pârit prea tare la poartă cu multe năpăşti, ***în loc de*** *bine*[1405]" (Coresi, *Liturghierul*, Braşov, 1570, ediţie critică de Al. Mareş, Bucureşti, 1970, 256); „Că-ş vor fi, ***în loc de*** *tată* şi *fiiu*, svedenici[1406]" (*Pravila ritorului Lucaci*, 1581, 266); „***în loc de*** *ploaie*, sânge şi foc şi spudză[1407]" (*Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, 176); „aruncă pizmă ... ***în loc de*** *blagodarenie*[1408]" (Moxa, *Cronograf*, 1620, ediţia Hasdeu, CB,I, 388); „***În locu de*** *iubov*, menciuros me feceră[1409]" (*Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, 95/10-11); „Costandin-vodă (...) trimisease pe gâdea ***în loc de***

[1401] Complementul circumstanţial opoziţional din citatul reprodus mai sus se exprimă prin adverb substantivat.

[1402] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 181.

[1403] Complementul circumstanţial opoziţional din exemplul prezentat mai sus este exprimat prin adjectiv precedat de locuţiunea prepoziţională *în loc de*. Citatul din *Cazania* lui Coresi a fost extras din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 181.

[1404] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 370.

[1405] *Ibidem*, p. 370.

[1406] *Ibidem*, p. 199.

[1407] *Ibidem*, p. 199.

[1408] *Ibidem*, p. 199.

[1409] *Ibidem*, p. 199.

Scanned with OKEN Scanner

postelnic mare, cu toiag de beldie[1410]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 298); „Când vor să cérte sau să zică ***în loc de*** *ocară* vreunui om cel véde moale, căscăund şi blestemat, îi zic: dac, care va să semnéze acéa ce zicea pe atuncea ...[1411]" (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 55); „când să mâniia şi să certa între dânşii, (dacii şi romanii) ***în loc de*** *ocară* cum s-ar zice, romanul zicea celora: dac, adecăte: înţelége, varvare[1412]". (*Ibidem*, p. 55); „l-au tăiat pă Arbure hatmanul, şi pă 2 feciori ai lui, în târgu, în Hârlău, ***în loc de*** *mulţămită* căci l-au crescut[1413]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 275); „Mihai-vodă, ***în loc de*** *dar*, i-au spânzurat[1414]". (*Ibidem*, p. 326); „nicicât nu să curmară ci, ***în loc de*** *căinţă*, mai vârtos sporea spre fapte rele[1415]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 166); „Dezmierdăciunile aceştii lumi, ***în loc de*** *miiare* dulce adapă pre oameni cu otravă[1416]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 19).

[1410] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 107. Complementul circumstanţial opoziţional se exprimă în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, ca în limba literară actuală, prin substantiv sau substitut al acestuia precedat de locuţiunea prepoziţională *în loc de*.

[1411] *Ibidem*, p. 107.

[1412] *Ibidem*, p. 107.

[1413] *Ibidem*, pp. 107-108.

[1414] *Ibidem*, p. 108.

[1415] *Ibidem*, p. 108.

[1416] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial opoziţional**

(*faza veche a limbii române*): „***în locul*** *Misii*, pune Italiia[1417]" (Coresi, *Tâlcul Evangheliilor*, Braşov, c. 1567-1568, 152); „Eu ***în locul*** *lui* săvârşi-voi toate[1418]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 509/23; cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 50/30, Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 88/37, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 90/14); „Patru oi ***în locul*** *uniia* să se dea[1419]". (Coresi, *op. cit.*, 453/32, cf. *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 50/4); „***În locul*** *bucurie*[i] … răbda crucea[1420]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 82/16); „şi-***n locul*** acelor *tocmĕle* ... au făcut alte tocmĕle[1421]" (1626, I. Bianu, *Documente româneşti*, partea I, tomul I, fasc. 1-2, 1576-1632, Bucureşti, 1907, 129).

[1417] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 370.
[1418] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 181.
[1419] *Ibidem*, p. 181.
[1420] *Ibidem*, p. 181.
[1421] Apud Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 199

Scanned with OKEN Scanner

AFARĂ DE[1422]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „Însă ***afară de*** *aceasta* trebuiaşte şi alta[1423]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 230/27, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 85/4).

ASUPRĂ DE[1424]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „Acmu ***asupră de-aceastea*** tipăritu-se-au ceastea doo cărţi[1425]". (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 4/3); „***Asupră de*** *aceasta* Iosif văzu un vis[1426]".

[1422] Sunt atestate rar sau chiar foarte rar circumstanţialele cumulative construite cu *afară de*. Topica circumstanţialului cumulativ este liberă. Construcţiile cu *afară de* sunt, de obicei, antepuse.

[1423] „Demonstrativele *acesta*, *acela*, la feminin şi singular cu valoare neutră, precedate de unele dintre elementele prepoziţionale cu care se construieşte circumstanţialul cumulativ (de exemplu *afară de* sau *către*), formează o locuţiune adverbială („***Către*** *aceasta* iară mărturisim" (Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I (517-1612)..., Bucureşti, 1900, XI, 318, apud Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 401; pentru *către aceea* cf. Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 20/5)". (Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 183)

[1424] Sunt atestate rar sau chiar foarte rar circumstanţialele cumulative construite cu *asupră de*. Ca element introductiv al acestui fel de complement, locuţiunea prepoziţională *asupră de* se întâlneşte numai în secolul al XVI-lea. „Se pare că *deasupra* şi *asupră de* sunt calcuri după magh. *fölölte* cu sensul «deasupra»" (Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 110).

[1425] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.

[1426] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 110.

Scanned with OKEN Scanner

(*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 127).

CĂTRĂ

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „Au orânduit pre Caazi Cherei soltan, hanul Crâmului, şi trimiţându-i şi 2000 de iniceri, ***cătră*** *70000* de oaste ce avea[1427]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 44/15, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 356, apud Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 401, Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 92/18).

DEASUPRA

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „Merse la Izmail şi ***desupra*** *muierilor* lui luo şi pre Mahala[1428]". (*Palia de la Orăştie*, ediţia M. Roques, Paris, 1925; ediţia Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 94/21).

DEOSEBI DE[1429]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „Oaste Jolcovschii hatmanul ave 1600 de husari tot înheraţi, 4000 de călări ***deosebi de*** *husari*[1430]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării*

[1427] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.
[1428] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 110. Pentru detalii referitoare la originea acestei locuţiuni, vezi nota de subsol unde se oferă indicaţii etimologice privind elementul de relaţie *asupră de*.
[1429] Sunt atestate rar sau chiar foarte rar circumstanţialele cumulative introduse prin *deosebi de*.

Scanned with OKEN Scanner

Moldovei de la Aron Vodă încoace, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 69/13).

(DE)OSEBIT DE[1431]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „***Osebit de*** *aceşti*, trebuindu-i şi alţi bani ... eu aici oi da bani[1432]".(a. 1757) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 309/11 – pentru *deosebit de*, cf. Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 55/34-35); „***Osebit de*** *acestea*, mai jăluieşte Andreiu Turnavitul pentru Stoica Nepercea[1433]" (1776, *Acte judiciare din Ţara Românească. 1775-1781*, ediţie de Gheorghe Cronţ, Alexandru Constantinescu, Anicuţa Popescu, Theodora Rădulescu, Constantin Tegăneanu, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1973, 213.).

FĂRĂ (DE)[1434]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „Mâncători era ca cinci mie de bărbaţi, ***fără*** *mueri şi feciori*[1435]". (Coresi, *Tetraevanghel*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 31/5-6, cf. 34/2-3, Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 344/34); „Trebue să fie şase arhierei

---

[1430] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.

[1431] Sunt atestate rar sau chiar foarte rar circumstanţialele cumulative construite cu *(de)osebit de*.

[1432] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.

[1433] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 371.

[1434] Topica circumstanţialului cumulativ este liberă. Construcţiile cu *fără de* sunt de obicei antepuse.

[1435] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.

Scanned with OKEN Scanner

şi ***fără de*** *aceştea* şi arhiereul locului să fie împreună cu dânşii[1436]". (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 82/34, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 256/16, Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 77/7).

(ÎN) AFARĂ DE[1437]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „***Dennafară de*** această cumplită *certare* ... cade-i-să să dea şi preţul ce-au luat[1438]". (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 367/34, cf. 58/22).

(ÎN) AFARĂ (DIN)[1439]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „H‹risto›s ***afară din*** *Lazăr*, au înviiat şi pre alţi 2 morţi[1440]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 209/23).

[1436] *Ibidem*, p. 182.
[1437] Sunt atestate rar sau chiar foarte rar circumstanţialele cumulative construite cu *denafară de*.
[1438] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.
[1439] Sunt atestate rar sau chiar foarte rar circumstanţialele cumulative construite cu *afară din*.
[1440] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182. Citatul din Antim Ivireanul se regăseşte şi la Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 371.

Scanned with OKEN Scanner

LÂNGĂ[1441]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „L***ângă*** alte *scrisori* ce avea ... au găsit şi răvaşu acesta[1442]". (Anonimul Brâncovenesc (*Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717),* Bucureşti, 1959, 46/16, cf. *Palia d' Orăştie (1581-1582)*, I: Préface et livre de la Genèse, publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, 5/13, *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 44/37); „Jupâne naşule, ***lângă*** *copoiul* ce mi l-ai trimis de s-ar găsi şi o copoică ieftină[1443]". ((a. 1778) N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925, 124/10); „Iar ***lângă*** alte *ajutoare*, acela mai ales şi mai de mult folos iaste sufletului[1444]" (*Sfânta şi dumnezăiasca Liturghie*, Buzău, 1702, 4); „***lângă*** alte *daruri*, ce i-au dăruit, i-au făcut şi barat împărătesc[1445]" (*Istoriile domnilor Ţării Româneşti* de Radu Popescu vornicul, ediţie critică de Const. Grecescu, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1963, 92); „Iar, ***lângă*** *acestea* ..., avea gând să mai taie o samă de boiari[1446]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, vol. I, ediţie de Mihail Gregorian, Bucureşti, 1961, 37); „***Lângă*** *acĕstea*, iară prorociia lui Varlaam prorocul[1447]" (*Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968, 5).

[1441] Prepoziţia *lângă* cu care se construieşte circumstanţialul cumulativ se întâlneşte începând din secolul al XVI-lea şi este mai răspândită decât prepoziţia sinonimă *pe lângă*. Dintre textele parcurse apare, de exemplu, în *Palia d' Orăştie (1581-1582), I: Préface et livre de la Genèse,* publiés...par Mario Roques, Paris, 1925, *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, *Istoria Ţării Româneşti 1290-1690. Letopiseţul Cantacuzinesc*, ediţie critică de C. Greceanu şi D. Simonescu, Bucureşti, 1960, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, N. Iorga, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925.

[1442] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 182.

[1443] Complementul circumstanţial cumulativ din citatul reprodus mai sus determină un verb, referindu-se la subiect. Exemplul citat din N. Iorga a fost extras din Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.

[1444] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 371.

[1445] *Ibidem*, p. 371.

[1446] *Ibidem*, p. 371.

[1447] *Ibidem*, p. 200. Cumulativele cu *lângă* + *pronume demonstrativ* care apar frecvent în perioada 1521-1640 mai ales în documente la începutul frazei „nu sunt integrate sintactic în structură, ci au

Scanned with OKEN Scanner

PE LÂNGĂ[1448]

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „***Pe lângă*** *acestea* toate, epitropi aceştea să aibă a ţinea doao catastive[1449]". (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 110/17, cf. *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 40/40); „Ave şi Mihailaş-Vodă, ***pe lângă*** *oastea* de ţară, puţinei tătari şi turci[1450]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 57/31); „***pre lângă*** a Vulpei de cuvânt *împunsătură*, toată a Lupului uitară învăţătură[1451]" (Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, ed. P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I-II, Bucureşti, 1964,43).

PESTE

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „***Peste*** *acestea* toate, când vânzarea să va face pe taină ... unile vânzări ca acestea nu au tărie[1452]". (*Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 140/11).

---

valoare transfrastică, de adiţionare a informaţiei la cele conţinute în fraza sau în frazele anterioare". (Constantin Frâncu, *op. cit.*, 2009, p. 200)

[1448] Prepoziţia compusă *pe lângă* introduce circumstanţialul cumulativ în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, într-un număr mai mic de texte decât elementul prepoziţional *lângă* (cf. de exemplu Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 57/31, *Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 42/40, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 95/5, *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 110/17. De obicei, cele două prepoziţii (*lângă*, *pe lângă*) nu apar în aceleaşi texte. Topica circumstanţialului cumulativ este liberă. Construcţiile cu *(pe)lângă* sunt de obicei antepuse.

[1449] Ap. Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 182.

[1450] Complementul circumstanţial cumulativ din citatul reprodus mai sus determină un verb, referindu-se la complement direct. Exemplul din *Letopiseţul* lui Miron Costin a fost dat de Fulvia Ciobanu,

[1451] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 371.

[1452] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.

Scanned with OKEN Scanner

• **Complement circumstanţial cumulativ**

(*faza veche a limbii române*): „Adause şi aceasta ***prespre toate***[1454]". (Coresi, *Tetraevanghelul*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 119/5); „Fii, adu-ţi aminte că ţe-ai luat tu dulceaţa ta în viiaţa ta, Lazăr aşijderea rău. Acum cicea mângâe-se, tu te munceşti. Şi ***pespre*** *toate acealea* între noi şi între voi propaste mare întări-se[1455]". (Coresi, *Tetraevanghelul*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 158/6, cf. Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 362/4, 369/1).

[1453] Prepoziţia *prespre* se întâlneşte destul de rar ca element introductiv al acestui fel de complement, şi numai în secolul al XVI-lea, iar *peste*, în texte de după 1600.
[1454] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 182.
[1455] *Ibidem*, p. 182.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE EXCEPŢIE în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

AFARĂ DE[1456]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „Au omorât pre ceialalţi fraţi, ***afară de unul***". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 15/9); „au biruit acela ce l-au chiemat Mehmet, şi, luând împărăţiia, au omorât pre ceilalţi fraţi, ***afară de unul***, ce au fugit la Ţarigrad...[1457]" (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 241); „Şi nemică ***afară*** nu grăiesc ***de celia*** ce prorocii dziseră[1458]". (*Codicele Voroneţean*, ediţia I. Sbiera, Cernăuţi, 1885).

[1456] „Locuţiunea prepoziţională *afară de* este atestată de câteva ori în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea. În secolul al XVI-lea, în singurul pasaj în care a fost identificată, locuţiunea prepoziţională *afară de* este insuficient sudată, între adverbul *afară* şi prepoziţia *de* fiind intercalat predicatul propoziţiei. Ca înţeles însă, ele trebuie luate împreună: „Nemică ***afară*** nu grăesc ***de cealea ce*** prorocii dziseră". (*Codicele Voroneţean*, cu un vocabulariu şi studiu asupra lui de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885, LXXIX/13)." (Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 185). În textele din secolele al XVII-ea – al XVIII-lea, locuţiunea prepoziţională *afară de* apare întărită uneori de adverbul *numai*.

[1457] *Ibidem*, p. 108. În legătură cu originea construcţiilor *fără, afară de* cu sens exceptiv, C. Frâncu precizează că este vorba despre „o alunecare de sens: de la ideea de exterioritate ***(a)fară<lat.(ad) foras*** au ajuns să însemne «exceptând», «cu excepţia». Alunecarea de sens, arată distinsul lingvist, nu este atestată în latină, nici măcar în latina târzie, dar ea este postulată de situaţia din limbile romanice (cf. rom. ***fără (de), afară (de)***; v. fr. ***hors, fors***; span: ***fuera de*** etc.") (*Formarea şi evoluţia complementului concesiv în limba română*, în SCL, XXVIII, 1977, nr. 1, p. 11).

[1458] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.

Scanned with OKEN Scanner

AFARĂ DIN[1459]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „Nu iaste Dumnedzău ***afară den*** *tine*". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, II/44, cf. *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957, 54/18, Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 97/2); „(hunii) întâi idololatri fiind ca toţi alalţi, ***afară din*** *ovrei*[1460]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 71); „aceasta să înţelegea în toate céle vechi cărţi, când să citeşte varvar, că sânt toţi varvari, ***afară den*** *elini* şi ***din*** *romani*[1461]". (*Ibidem*, p. 39); „după aceia toţi aceialalţi la un gând era ***afară den*** *Costandin Bălăceanul...*[1462]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 17).

[1459] Paralel cu *afară de*, în secolul al XVIII-lea apare locuţiunea prepoziţională *afară din*, deosebită de cea dintâi numai prin prepoziţie. Textele care atestă locuţiunea *afară din* (rar Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, mai frecvent *Pravilniceasca condică* (1780), ediţie critică, Bucureşti, 1957) nu atestă şi pe *afară de*. Locuţiunea prepoziţională *afară din* apare întărită uneori, în texte din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, de adverbul *numai*.

[1460] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 108.

[1461] *Ibidem*, p. 108.

[1462] *Ibidem*, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

ALEGÂND DE[1463]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „Nu e Dumnezeu altu ***alegând de*** *mere*[1464]" (*Psaltirea Scheiană (1482)*, publicată de prof. I. Bianu, tomul I, Bucureşti, 1889, 317/17, apud Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 276); „Nemică mai mult nu punem voao greime, ***alegând de*** *nevoile* acestea[1465]". (Coresi, *Praxiul/Lucrul apostolesc*, ediţia I. Bianu, Bucureşti, 1930, 72/10-11).

ALES DE[1466]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „multă pacoste şi pedeapsă făciia lui Pătru-Vodă, că ce era al lui le ţiniia toate ei şi nu era volnic cu nimica, ***ales de*** *Maelatu*, domnul

---

[1463] *Alegând (de)* „cu excepţia". „Deşi se întâlneşte numai în textele bisericeşti, construcţia respectivă cu *alegând de* nu este calc după slavonă, ci reprezintă inovaţie a limbii vechi, explicabilă printr-o deplasare de sens. De la sensul „a pune la o parte, a izola", pe care-l avea verbul *a alege*, s-a putut trece uşor la sensul „a excepta", căci orice excepţie presupune izolare, dar nu orice izolare presupune o excepţie". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 199)

„*Alegând de*, calc după v. sl *razvé*. Se întâlneşte de câteva ori în secolul al XVI-lea, dar continuă să apară şi în secolul următor ca element introductiv al circumstanţialului de excepţie, în construcţie cu *fără numai*: „[Hristos] alte toate le-au avut ca şi noi, ***alegând*** fără numai ***de*** *păcate*". (Varlaam, în *Dicţionarul limbii române* (A-B, F-I), Academia Română, Bucureşti, 1913 ş.u., s.v. *alegând*). Locuţiunea prepoziţională *alegând de* apare întărită uneori, în texte din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, de adverbul *numai*". (Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 184). Ca şi la cumulative, la complementele de excepţie formaţia cu *alegând de* este deja arhaism în perioada 1640-1780, întâlnindu-se sporadic mai ales la începutul epocii şi fiind treptat înlăturată de construcţiile *fără numai, afară de* şi altele. „Tendinţa de înlăturare a acestui arhaism se observă când se compară *Cazania* lui Varlaam cu celelalte cazanii româneşti din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea care au la bază textul lui Varlaam". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 372).

Grupul prepoziţional *alegând de* este o inovaţie a dacoromânei vechi.

[1464] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 184.

[1465] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.

[1466] Ca şi la cumulative, la complementele de excepţie formaţia cu *ales de* este deja arhaism în perioada 1640-1780, întâlnindu-se sporadic mai ales la începutul epocii şi fiind treptat înlăturată de construcţiile *fără numai, afară de* şi altele. „Tendinţa de înlăturare a acestui arhaism se observă când se compară *Cazania* lui Varlaam cu celelalte cazanii româneşti din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea care au la bază textul lui Varlaam". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 372).

Scanned with OKEN Scanner

Ardealului[1467]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei* ed. P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1955, 131).

FĂRĂ[1468]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „Nime nu e dulce ***fără*** unul *Dumnezeu*". (Coresi, *Tetraevanghel*, tipărit la Braşov, 1560-1561..., ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963, 161/8); „Iară pre Vlodec l-au prins viu, fără alţi mulţi necunoscuţi[1469]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1955, 142; nuanţa cumulativă este pregnantă); „o mare grămadă de minciuni, precum vedem în cea Alexandrie ce-i zic (..) şi într-alte cărţului (...), în cari nu să cuprind altele, ***fără*** *minciuni* şi *basne*, dupre cari umblă norodul acesta rătăcindu-se[1470]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 7); „Deci aducându-să atâta seamă de oşti într-această ticăloasă ţară, şi atăta réle viind pre ea, ce alta să aştepta, ***fără*** *istovul* pustiirii ei...[1471]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 21); „au început a socoti şi a păzi mai într-alt chip, şi la Bălăceanul a nu să mai uita, ***fără*** *Haizler*, ce-l mai ţinea, căruia multe sume de bani şi altele îi făgăduise[1472]". (*Ibidem*, p. 27); „Şi alţii mai aproape nu să aflară, ***făr'***2 *boiari*, anume Preda Buzescul şi cu frate-său Stroe stolnicul[1473]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I,

---

[1467] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 372.

[1468] Întărită uneori, în texte din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, de adverbul *numai*.

[1469] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 371.

[1470] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 108. Prepoziţia *fără*, rară în secolul al XVI-lea, este socotită ca datând din româna comună (cf. ar. *ahorea*, *ahorva* „în afară de").

[1471] *Ibidem*, p. 108.

[1472] *Ibidem*, p. 108.

[1473] *Ibidem*, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 131); „Nu lăsa nece unul după-nsul să meargă ***fără*** *Pătru şi Iacov*[1474]". (apud Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. I, II, ediţie îngrijită de prof. univ. J. Byck, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, III 79).

FĂRĂ CÂT[1475]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „Săvârşit nu iaste alt, ***fără cât*** însuşi *Dumnezău*". (*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate*, 1688, II/8-9, cf. I/1); „Iar de va fi şi fost cinevaşi scris şi va fi lăsat, ca şi noi ceşti de pre urmă, de acélea ce au fost să ştim, iată nicicum nu să află, nici auz pe cinevaşi să zică că au fost şi apoi s-au pierdut măcară, ***fără cât*** cel *létopiseţ*, ce zicem ...[1476]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 8); „Iar şi acéia ce ar zice şi câte ar zice n-ar fi alt, socotesc, ***făr'cât*** *o gândire* şi *o aflare* de o mare grămadă de minciuni[1477]". (*Ibidem*, p. 7); „au făcut ştire la împărăţiie, cum că nu pofteşte ţara pre altul, ***fără cât*** *pre măriia-sa*[1478]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 16); „De l-au poftit ca să meargă acolo, a cării chiemări, măcar că pricina nu o ştiia, iar nici den obşte a ieşi

---

[1474] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.

[1475] Locuţiune prepoziţională (cu prepoziţia *fără* întărită de adverbul *cât*).

[1476] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 109. „Studiile de sintaxă istorică românească în care se discută complementul circumstanţial de excepţie (C. Frâncu, *Complementele circumstanţiale de excepţie şi cumulativ în limba română din secolul al XVI-lea*, în ALIL, XXIV, 1973, p. 7; Ion Gheţie (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997) nu amintesc posibilitatea exprimării acestuia prin verbe la infinitivul scurt precedate de locuţiunea prepoziţională ***făr'cât***, întâlnită de Aida Todi la Radu Greceanu, precum şi apariţia într-un context similar, a infinitivului lung ***făr'cât+a+infinitivul lung***); construcţia apare tot la Radu Greceanu, alături de aceea cu infinitivul scurt (vezi, pe lângă citatul de mai sus, şi următoarele două exemple reproduse, de asemenea, din cronica lui Radu Greceanu – s.n.)" (Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, pp. 110, 141).

[1477] *Ibidem*, p. 109.

[1478] *Ibidem*, p. 109.

Scanned with OKEN Scanner

putea, ***făr'cât a merge...***[1479]" (*Ibidem*, p. 14); „aflat-au o cale, măcar că foarte strimtă era, şi cu nevoie mare peste un munte înaltu şi cu pogorâş rău, iar nu era altu mod a face, ***făr'cât*** pre acea cale *a merge*[1480]". (*Ibidem*, p. 38); „Şi aşa domnul, tirăneştile lor porunci văzându, nu putea face într-alt chip, ***făr'cât*** *a mergirea* şi numaidecât au făcut sfintele Paşti[1481]". (*Ibidem*, p. 71).

Notă. „Uneori elementul specific unui complement circumstanţial de excepţie ***(făr'cât numai)*** este destul de ambiguu, valoarea lui apropiindu-se foarte mult de aceea a unui conectiv coordonator adversativ, ca în următoarea frază din Radu Greceanu: „*Şi această grabă mare şi rădicare făr'de vréme nu pogoriia despre împărăţiie,* ***făr'cât numai den*** *multa* ***răotate*** *şi* ***silnicie*** *a viziriului, şi a chihaialii*". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 72); în aceeaşi situaţie apare uneori şi adverbul ***numai***: „*cu alt nimica nu vor putea surpa pre Costandin-vodă,* ***numai cu putérea*** *turcilor*". (*Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 170).

Distincţia între raportul de excepţie şi cel adversativ este, după cum s-a constatat, destul de greu de făcut la o dată mai veche din istoria limbii române în unele realizări sintactice, întrucât unele locuţiuni sunt capabile de a exprima ambele raporturi (Constantin Frâncu, *Complementele circumstanţiale de excepţie şi cumulativ în limba română din secolul al XVI-lea*, în ALIL, 1973, p. 10); o astfel de apropiere între prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale, pe de o parte, şi conjuncţii copulative sau adversative, pe de altă parte, semnalată şi în alte limbi romanice, duce uneori la „suspendarea" opoziţiei dintre coordonare şi subordonare. (G. Antoine, *La coordination en français*, vol. I, Paris, 1959, p. 694, apud C. Frâncu, *op. cit.*, p. 7)". (Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, pp. 109-110).

[1479] *Ibidem*, p. 110.
[1480] *Ibidem*, p. 110.
[1481] *Ibidem*, p. 110.

Scanned with OKEN Scanner

FĂRĂ DE[1482]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „După învierea lui nemică nu mânca, ***fără de o dulceaţă*** oarecare[1483]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 97/34, cf. Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 96/4); „Cenre e Dumnedzău ***fără de*** *Domnul*?[1484]" (*Psaltirea Hurmuzaki* (Manuscris din secolul al XVI-lea, fotocopii după ms.) XVII,32, apud Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Paris, II, 1938, 279); „[Evanghelia] nu e scrisă de la altul, ***fără*** *numai* ***de*** *un apostol*[1485]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 27/27); „Nimea nu se sui la ceriu ***fără de*** *cela* ce den ceri deştinse[1486]". (Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I. Textul (=*Cazania a II-a*), Bucureşti, 1914, 460/16, cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, p. 184).

FĂRĂ DECÂT[1487]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „Nu vom putea într-alt chip să ne deşteptăm sufletele ... ***fără decât*** *cu cea* folositoare *aducere aminte* de porunca lui Hristos[1488]". (*Biblia,*

[1482] Cel mai adesea, circumstanţialul de excepţie este introdus de locuţiunea prepoziţională *fără de*. Toate celelalte elemente prepoziţionale introduc rar sau foarte rar acest fel de complement. Construcţia *fără de* apare întărită uneori, în texte din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, de adverbul *numai*.

[1483] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 184. În citatul de mai sus din Coresi, complementul circumstanţial de excepţie determină un verb la forma negativă, exprimând o excepţie faţă de complementul direct *nemică*.

[1484] *Ibidem*, p. 184.

[1485] În pasajul din *Noul Testament*, complementul circumstanţial de excepţie determină un verb la forma negativă, exprimând o excepţie faţă de complementul de agent *de la altul*.

[1486] În citatul din Coresi, complementul circumstanţial de excepţie determină un verb la forma negativă, exprimând o excepţie faţă de subiectul *nimea*.

[1487] Locuţiune prepoziţională (cu elementele introductive *fără* şi *decât* cumulate).

Scanned with OKEN Scanner

adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi şi ale cei noao leage toate, 1688, I/38 (pentru prezenţa prepoziţiei *cu* în construcţia acestui circumstanţial de excepţie, vezi discuţia asupra locuţiunii prepoziţionale *fără numai*); „Iar de vreme ce norocul aşa i-au slujit, nu era putinţă într-altu chip a face, ***făr' de cât*** *a să întimpina* cu dânsul şi foarte tare războiu au dat ...[1489]" (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 76).

FĂRĂ NUMAI

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „cărora nu le putem afla numile, ***fără numai*** *al Cârstii*[1490]" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1955, 131) – nuanţa cumulativă este pregnantă; „pre alţii pre nimeni n-au îmbrăcat, ***fără numai*** *pre baş-ceauşu*[1491]" (Gheorgachi Logofăt, *Condica ce are întru sine obiceaiuri vechi şi noao a preaînălţatului domn*, 1762, ed. Dan Simonescu, *Literatura română de ceremonial. Condica lui Gheorghachi*, 1762, Bucureşti, 1939, 310); „Nu iaste altceva ***fără numai*** *un sunet* ce au trecut repede[1492]" (Ioan Molnar, *Economia stupilor. Acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar*, 1785, 16/12); „Mai cinstit tituluş decât acesta nu s-au dat din veci nimănui

---

[1488] *Fără decât cu ... aducere aminte* exprimă o excepţie faţă de circumstanţialul de mod *într-alt chip.*

[1489] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 110. „Infinitivul scurt cu funcţia de complement de excepţie (determinând un verb negativ şi exprimând acţiunea care constituie o excepţie faţă de subiect sau obiect), este atestat în limba română din secolele al XIX-lea şi al XX-lea, precedat de adverbul ***decât***: „Bag seama că devin din ce în ce mai exigent, şi că nu fac alta ***decât a scoate*** mereu la mărunte ponoase cărţii tale" (Odobescu) (Ion Diaconescu, *Infinitivul în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, p. 188)". (Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 141).

[1490] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 371.

[1491] *Ibidem*, p. 372

[1492] Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 184. În exemplul dat mai sus din Ioan Molnar, complementul circumstanţial de excepţie determină un verb, exprimând o excepţie faţă de numele predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

... ***fără numai*** *ei*[1493]". (Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 85/27); „Pâinile ceale de pre masa Domnului le mâncă, carele nu i să cădea să le mănânce, neci celora ce era cu el, ***fără numai*** *preoţilor*[1494]". (*Noul Testament sau Împăcarea au Leagea Noao...*, 1648, 15/22); „Cu muscalii au făcut numai doi ani pace şi acesta nu într-alt chip de aşăzământ, ***fără numai*** *starea* armelor[1495]". (Radu Greceanu, *Viaţa lui Constantin Brâncoveanu,* în *Cronicari munteni*, II, ediţie de M. Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 101); „alt n-avea ce face ***făr'de numai*** *aceea* ce au obiceiu neputincioşii de blestema, şi ei încă blestema[1496]" (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 348); „au omorât şi pe ceilalţi fraţi şi nepoţi, de n-au rămas nici unul, ***fără numai*** *el* singur[1497]". (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 264); „Ci noi mai vechi de acelea nu căutăm. Căci câte mai în sus vom umbla scurmând şi cercând acele vechituri, atâta mai la întunérec vom da şi nu alt vom afla, ***fără*** *basme* şi *poveşti* ***numai***[1498]". (Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Rumâneşti,* în *Cronicari munteni*, I, ed. Mihail

---

[1493] *Ibidem*, p. 184. În citatul reprodus mai sus, complementul circumstanţial de excepţie determină un verb, exprimând o excepţie faţă de complementul indirect.

[1494] „Când complementul circumstanţial de excepţie este introdus prin *fără (numai)*, construcţia se poate să corespundă sau, mai rar, să nu corespundă celei la care se referă. Substantivul sau substitutul acestuia cu funcţie de circumstanţial de excepţie stă în dativ dacă exprimă o excepţie faţă de un complement în dativ (vezi citatul de mai sus din *Noul Testament*). Dacă însă substantivul sau substitutul acestuia cu funcţie de circumstanţial de excepţie se referă la un complement construit cu prepoziţie, el poate fi precedat sau nu de aceeaşi prepoziţie ori de alta mai mult sau mai puţin echivalentă semantic: „Cu vreo pasire prieteşug adevărat să nu leg, ***fără numai*** *cu Vulturul şi Corbul*". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 59/22). (Fulvia Ciobanu, *op. cit.*, pp. 185-186). În citatul de mai sus din *Noul Testament*, substantivul cu funcţie de circumstanţial de excepţie stă în dativ, exprimând o excepţie faţă de un complement în dativ.

[1495] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 109.

[1496] *Ibidem*, p. 109. Locuţiunea prepoziţională *fără numai* este considerată „extrem de rară în secolul al XVI-lea (înregistrată o singură dată) spre deosebire de secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, când ea este cea mai frecventă construcţie exceptivă". (C. Frâncu, *Complementele circumstanţiale de excepţie şi cumulativ în limba română din secolul al XVI-lea*, în ALIL, XXIV, 1973, p. 10).

[1497] *Ibidem*, p. 109.

[1498] *Ibidem*, p. 109. Locuţiunea *fără numai* apare uneori cu cei doi termeni disociaţi (*fără ... numai*), ca „în cronica lui Constantin Cantacuzino, unde topica este frecvent influenţată de modele străine, iar situaţiile de dislocare apar adesea". (Aida Todi, *op. cit.*, p. 109).

Scanned with OKEN Scanner

Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 10); „Îngerii [...] nu le-ară putea număra, ***fără numai*** *Dumnezău*[1499]". (*Sicriul de Aur*, Sebeş, 1683, 17).

MAI MULT DECÂT

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „împăratu (...) n-au cercat ca un tiran să poruncească să aducă şi de cele ce nu să află în pământul ţării, ci ***mai mult decât*** *fân* şi *lemne* nimic alt n-au mai cerut[1500]". (*Istoria Ţării Rumâneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717* (*Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ed. Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, p. 313).

PRE LÂNGĂ

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „***Pre lângă*** *mene* dumnezei striini să n-aibi[1501]" (*Codex Sturdzanus*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, XII, 99/1-3).

RUTESU

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „***rutesu*** *aceia* ce vor asculta eu le voiu dulceaţa raiului în vecie de veac[1502]". (B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, I, II, Bucureşti, 1878-79, I).

[1499] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p.109.
Locuţiunea *fără numai* se regăseşte azi în limbajul popular pentru exprimarea complementului de excepţie.
[1500] Apud Aida Todi, *Elemente de sintaxă românească veche*, Editura Paralela 45, 2001, p. 109.
[1501] Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 199.

Scanned with OKEN Scanner

TRECÂND (DE)[1503]

• **Complement circumstanţial de excepţie**

(*faza veche a limbii române*): „Că cine e Zeu ***trecând*** *Domnul*?[1504]" (*Psaltirea Scheiană (1482)*, publicată de prof. I. Bianu, tomul I, Bucureşti, 1889, 28/3); „Nu e sfânt ca Domnul şi nu e derept ca Zeul nostru, şi nu e sfânt ***trecând de*** *tire*[1505]". (*Ibidem*, 319/7); „Doamne, ***trecând de*** *tine* altul nu ştiu[1506]". (Coresi, *Psaltirea slavo-română*, ediţia Elena Toma, Bucureşti, 1976, 427/21-22).

[1502] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109. „Adverbul *rutesu* are şi valoare exceptivă şi cumulativă." (Elena Dragoş, *op. cit.*, p. 109).

[1503] *Trecând (de)*, calc după v. sl. *razvé* – (afirmaţia aparţine Fulviei Ciobanu, *op. cit.*, 2007, p. 185). Se întâlneşte de câteva ori în secolul al XVI-lea. Construcţia *trecând (de)* apare întărită uneori, în texte din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, de adverbul *numai*. „Deşi se întâlneşte numai în textele bisericeşti (perioada 1521-1640, s. n.), construcţia respectivă cu *trecând de* nu este calc după slavonă, ci reprezintă inovaţie a limbii vechi, explicabilă printr-o deplasare de sens". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 199).

[1504] Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 185.

[1505] *Ibidem*, p. 185.

[1506] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 109.

Scanned with OKEN Scanner

Conectorii prepoziţionali cu care se construieşte ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea

CU[1507]

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Au scăpat Duca-Vodă ***cu*** *dzile*[1508]". (Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, 128/32); „Iară singur tot să gătiia în munţi, să iasă odată ***cu*** *pusci* şi gătit mai bine[1509]" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 55/3).

[1507] „În secolul al XVI-lea, în textele excerptate, elementul predicativ suplimentar exprimat prin substantiv se construieşte cu prepoziţiile *cu* şi *de*, ambele rar atestate. În următoarele două secole, *cu* este cel mai bine reprezentată dintre prepoziţiile care introduc această parte de propoziţie, iar dintre celelalte prepoziţii este ceva mai bine atestată *de*. Tot acum apar rar sau chiar foarte rar elemente predicative suplimentare construite cu prepoziţiile *d(e)rept*, *fără (de)*, *în*, *întru*, *la* şi mai ales *spre*". (Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, pp. 189-190.) Elementul predicativ suplimentar apare relativ frecvent în limba textelor vechi. În perioada 1640-1780 elementul predicativ suplimentar este bine reprezentat în tot felul de texte, în special în cele narative (texte bisericeşti, cărţi populare, cronici). Cercetând sintaxa limbii române dintre 1640 şi 1780, profesorul ieşean Constantin Frâncu arată că „există multe situaţii cu ambiguităţi şi dificultăţi de interpretare, căci elementul predicativ suplimentar se intersectează cu alte poziţii sintactice. El poate fi confundat cu un complement circumstanţial de mod, de loc, de timp, cu un atribut circumstanţial sau chiar cu un nume predicativ (căci existau situaţii în care este greu de spus dacă un verb este copulativ sau nu). Dubla subordonare, faţă de un verb şi faţă de un nume, delimitează elementul predicativ suplimentar de complementul direct (A trimis *soli* (=complement direct); *I*-a trimis *soli* (=element predicativ suplimentar))". (Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 359) Studiind sintaxa limbii române între 1521-1640, Constantin Frâncu precizează că, în ceea ce priveşte topica, „elementul predicativ suplimentar urmează, de regulă, numele şi verbul centru cu care intră în relaţie dublă" (Constantin Frâncu, *op. cit.*, p. 170).

[1508] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.

[1509] Apud Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 165. În exemplul citat mai sus, raportul de coordonare copulativă apare între termeni nonidentici morfologic: *cu pusci* şi *gătit* (*identitate sintactică-nonidentitate morfologică*).

Scanned with OKEN Scanner

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Mă cunoaşteţi ***de*** *frate*[1510]". ((a. 1740) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 106/22, cf. (a.1595) *Crestomaţie romanică*, întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, vol. I, 1962, 158/13); „că moscalii l-au cunoscut ***de*** *ficlean* şi ***de*** *înşălători* de creştini, turcii încă l-au numit ***de*** *hain* împăratului[1511]". (*Cronicari munteni*, texte selectate, studiu introductiv, note şi glosar de Liviu Onu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, 153).

D(E)REPT

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Vameşul cela ce va afla un dobitoc ... nu-l va putea lua ***drept*** *vamă*[1512]". (*Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul,* Iaşi, 1646, 42/16).

FĂRĂ (DE)

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Svânta eşi din cuptoriu ***fără*** *sămn*[1513]". (Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, 1682-1686, 21/11, cf. *Îndreptarea legii (1652)*,

---

[1510] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.

[1511] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, p. 359. Cercetând sintaxa limbii române dintre 1640 şi 1780, reputatul lingvist ieşean afirmă că „elementul predicativ suplimentar este bine reprezentat în tot felul de texte, în special în cele narative (texte bisericeşti, cărţi populare, cronici)".

[1512] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.

[1513] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.

Scanned with OKEN Scanner

Bucureşti, 1962, 55/6, Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, editor Const. Grecescu, Bucureşti, 1963, 22/4); „Pentru arhiereul ... pre altcineva de va afurisi ***fără*** *vină*[1514]". (*Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, 1962, 48/40)

ÎN

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Bucatele lor le-au dat ***în*** *pradă*[1515]". ((a. 1729) N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1925, 104/10).

ÎN CHIP DE

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „veniia înaintea lor ***în chip de*** *postelnic mare*[1516]". (*Istoria Ţării Româneşti de la octomvrie 1688 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), ediţie de M. Gregorian, în *Cronicari munteni*, II, Bucureşti, 1961, 298).

ÎNTRU

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Să vor vedea iarăşi ***într****-atâta amar* şi *dureare*[1517]". (Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943, 24/30, cf. Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie critică de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962, 95/8).

[1514] *Ibidem*, p. 188. Circumstanţialul din exemplul dat mai sus poate fi interpretat atât drept complement circumstanţial concesiv cât şi drept element predicativ suplimentar.
[1515] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.
[1516] Ap. Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, p. 359.
[1517] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.

Scanned with OKEN Scanner

LA

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Au aflat împăraţiia lui soltan Osman ***la*** mare *turburare*[1518]". (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în Miron Costin, *Opere*, ediţie critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, 86/35).

SPRE

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Ieste glasul Corbului ***spre*** *sămn* rău luat[1519]". (Dimitrie Cantemir, *Opere. Istoria ieroglifică*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de P. P. Panaitescu şi I. Verdeş, I, Bucureşti, 1965, 71/30).

SUB

• **Element predicativ suplimentar**

(*faza veche a limbii române*): „Puseră seamnele ***sub*** *seamne*[1520]". (*Psaltirea Scheiană* în I.A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII*, vol. II, Bucureşti, 1916, 147/4).

[1518] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.

[1519] Ap. Fulvia Ciobanu, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 189.

[1520] Apud Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 55. Exemplul de mai sus conţine un element predicativ suplimentar intern (*seamnele sub seamne*), construit cu elementul joncţional intrapropoziţional *sub*.

Scanned with OKEN Scanner

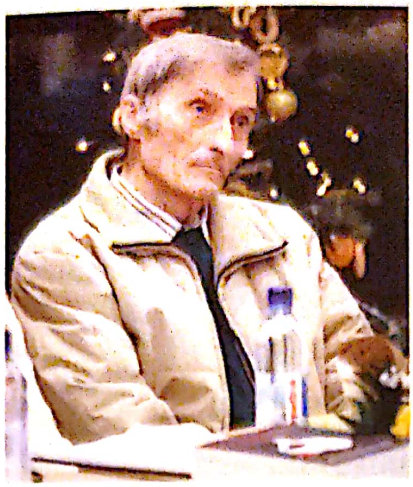

Despre autor

Mircea Talmaciu – s-a născut la 20 octombrie 1947 în Iaşi, str. Bucium, nr. 87. Este primul copil al soţilor Ilie şi Varvara Talmaciu. Tatăl său, Ilie Talmaciu, contabil, fiul lui Petru şi al Mariei Talmaciu, născut tot la Bucium, în 1916, se trage dintr-o familie de preoţi – bunicul, în linie maternă, se numea Fuior, preot. Mama, Varvara, născută Ghiciuc, de fel din Schitu Duca, era infirmieră. Copilăria şi-a petrecut-o în Bucium, locul natal al tatălui, unde a urmat cursul primar şi pe cel gimnazial la Şcoala Nr. 2 (azi Şcoala „Veronica Micle"), fiind în toţi anii premiant întâi. La 14 ani, în vara lui 1961, s-a dus să dea examen de admitere la Şcoala Medie Nr. 5 din Iaşi. A reuşit. Aici a rămas un an, până în 1962, când este mutat la Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir" (atunci Liceul Nr. 8) din acelaşi oraş şi, după un popas de doi ani la această unitate şcolară, urmează ultima clasă la Liceul Teoretic „Emil Racoviţă" (atunci Liceul Nr. 9); a terminat liceul (secţia „umană") mereu premiant, în vara anului 1965, ca „racoviţist" prima promoţie. Licenţiat al Facultăţii de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, promoţia 1971, având-i profesori pe Ion Apetroaie, Neculai Baran, Sorina Bălănescu, Noemi Bomher, Natalia Cantemir, Ioan Constantinescu, Andrei Cosmovici, Livia Cotorcea, Ştefan Cuciureanu, Al. Dima, Corneliu Dimitriu, Constantin Dropu, Petre Dumitrescu,

Scanned with OKEN Scanner

Slomo Friedenthal, Maria Frunză, Alexandru Husar, Ioan Lobiuc, Georgeta Loghin, Marcela Lozbă, Mihai Lozbă, Timofte Macovei, Traian Malanca, Leonida Maniu, Radu Negru, Svetlana Negru, Mihai Nistor, Mihai Panţiru, Vasile Pavelcu, Ştefan Popa, Romulus Priscornic, Elena Puha, Vasile Rotundu, Ion Sârbu, Iulia Smuc, Valentin Sofrone, Elena Stratulat, Corneliu Sturzu, Octav Tcaciuc, Dumitru Trocin, Ioan Turcuş, Ion Ţiba, Grigore Ţugui, Petru Ursache, George Văideanu, Ariton Vraciu, Alexandru Zacordoneţ, Petru Zugun. A fost coleg de universitate şi de an de studiu cu Ilie Danilov (conferenţiar la Catedra de Limbi slave), Radu Ursache (lector la Catedra de Limbă şi literatură engleză), Luca Piţu (profesor la Catedra de Limbă şi literatură franceză), Iulian Popescu (profesor la Catedra de Limbă şi literatură franceză) ş.a.. Printre colegii săi de la Universitatea ieşeană „Al. I. Cuza" s-au numărat poeţii Daniel Lascu şi Corneliu Popel. Cu Daniel Lascu va lega o trainică şi îndelungată prietenie. Îşi ia licenţa în filologie şi, după doi ani, în 1974, urmând sfatul părinţilor săi, se înscrie ca student la Facultatea de Filosofie a Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, pe care o va abandona însă în anul al III-lea de studiu („Am făcut numai doi ani Filosofia (1974-1976), declară autorul prezentei lucrări, audiind, cu mare interes, prelegerile de istoria filosofiei ale lui Ernest Stere şi cursurile de logică ale lui Petre Botezatu"), pentru a profesa în învăţământul preuniversitar. Frecventează timp de un an (1982) cursurile Şcolii Populare de Artă –Iaşi, la specialitatea Regie teatru. Este profesor de limba şi literatura română, are gradul I şi o bogată experienţă didactică (mai mult de patru decenii de activitate la catedră), materializată în succesele meritorii ale elevilor săi la diverse examene şi concursuri. Pe lângă orele de literatură română şi gramatica limbii române, a mai predat şi ore de latină. A fost titularul Catedrei de limbă română la mai multe şcoli din judeţul Iaşi: Brăieşti, Fărcăşeni (Strunga), Budăi şi Podu Iloaiei, până în 2012, când se pensionează. În perioada 1995-1999, conduce Comisia metodică a profesorilor de ştiinţe umaniste, artistice şi sportive de la Şcoala Generală Budăi, iar între anii 2006 şi 2012 este şeful Comisiei metodice a profesorilor de limba şi literatura română de la Şcoala „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei. A fost îndrumător de reviste de şcoală. În anul 2000, profesorul Mircea Talmaciu, cadru didactic cu experienţă bogată în munca de îndrumare a activităţii revistelor şcolare, a fondat

Scanned with OKEN Scanner

revista pentru elevi „Limba şi literatura română", reprezentând Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, publicaţie şcolară care şi-a câştigat un binemeritat prestigiu, atât prin palmares, cât şi prin calitate. Concepută, scrisă şi ilustrată grafic de către elevi, revista a atras atenţia şi prin rubricile ei interesante. Demnă de remarcat este colaborarea fructuoasă dintre colegiul redacţional al revistei şi membrii cercului de pictură din şcoală, îndrumat de profesoara Doina Vartic. Este necesar să mai menţionăm că revista redactată de un grup de talentaţi jurnalişti ai Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei impresionează, între altele, prin creaţia poetică şi preocuparea pentru limba română. A fost răsplătită cu premiul I, pe ţară, la ediţia 2001 a Concursului de reviste şcolare, rezultat excepţional ce face deosebită cinste realizatorilor revistei (colectivul redacţional) şi, implicit, jurnalismului şcolar ieşean. Juriul de la Bucureşti i-a apreciat rigoarea şi subtilitatea comentariilor, originalitatea, căldura degajată de paginile ei, creaţiile literare ale copiilor (unele mai timide, altele dovedind profunzime de gândire şi noutate în expresie, toate însă zămislite dintr-un preaplin de sensibilitate), cromatica adecvată, bogăţia secţiunilor. Semnificativ de remarcat este şi faptul că membrii juriului din Capitală au considerat revista jurnaliştilor în formare (!) de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei un sprijin generos atât în vederea cultivării limbii române, a formării unei culturi lingvistice pe care trebuie să o aibă orice vorbitor educat şi instruit, cât şi în formarea unui tânăr cu o cultură comunicaţională şi literară de bază, capabil să înţeleagă lumea, să comunice şi să interacţioneze cu semenii, să fie sensibil la frumosul din natură şi la cel creat de om şi, prin aceasta, să contribuie în bună măsură la completarea demersului educativ al şcolii, întru formarea unei personalităţi armonioase şi a unui climat cultural propice activităţii creatoare. Un amănunt merită, totuşi, scos în prim-plan, şi anume faptul că, în semn de respect şi adâncă admiraţie pentru cel care a dăruit literaturii române *Poziţia aştrilor*, în paginile revistei al cărei redactor fondator, coordonator, responsabil de număr şi sponsor principal a fost profesorul Mircea Talmaciu, se acordă importanţă adâncirii cunoaşterii personalităţii creatoare a poetului Dan Laurenţiu, care „a văzut lumina Soarelui crepuscular la 10 august 1937", la Podu Iloaiei. Amintim aici că numele marelui poet se află înscris pe frontispiciul revistei, ceea ce e o măreaţă dovadă a

Scanned with OKEN Scanner

stimei şi admiraţiei echipei redacţionale a revistei şcolii, precum şi a profesorilor de limba şi literatura română din această unitate de învăţământ faţă de amintirea „unuia dintre cei mai valoroşi poeţi ai deceniilor 7-8 din secolul al XX-lea", ce a creat „capodopere de rafinament, cu ceva din arta miniaturilor vechi", „o operă de o frumuseţe unică". Din dorinţa legitimă de a arăta cititorului anonim cum s-au manifestat nume de prestigiu ale Iaşului universitar faţă de revista *Limba şi literatura română* a elevilor de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, o publicaţie caracterizată prin maturitate şi echilibru în structură, bogăţie şi varietate în conţinut, tehnoredactare şi ilustraţii adecvate, în redacţia căreia poetul Dan Laurenţiu ocupă, de vreme îndelungată, cum am arătat *supra*, titlul de „preşedinte de onoare", aducem în discuţie două dedicaţii autografe de semnificaţie profundă pentru colectivul de redacţie al publicaţiei citate mai sus. Este vorba de autografele aşternute pe hârtie, „în semn de admiraţie şi caldă dragoste pentru activitatea de conducător de revistă şcolară a profesorului Talmaciu", de două cadre universitare de la Universitatea ieşeană „Al.I. Cuza": Dumitru Nica, prof. univ. dr. la Catedra de Limbă română a Facultăţii de Litere a Universităţii „Al.I. Cuza" Iaşi, Liliana Stan, conf. univ. dr. în cadrul Facultăţii de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi[1521]. În suita manifestărilor organizate de profesorul Mircea Talmaciu, în calitatea sa de îndrumător de revistă şcolară şi şef al Catedrei de limba şi literatura română din Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei, se înscrie şi prezentarea fiecărui număr al publicaţiei aparţinând acestei şcoli, având drept scop stimularea elevilor care aveau simţul limbii şi dovedeau o anume maturitate şi măiestrie în structurarea versurilor (sub îndrumarea sa, colectivul redacţional a reuşit să realizeze şi numărul al 22-lea al revistei). Cei mai buni creatori de poezie din şcoală şi autorii unor încercări de proză interesante îşi găseau numele în cuprinsul acestei reviste, la rubrica „Tinere talente". În iunie 2001, când pe cea mai înaltă treaptă a podiumului naţional au urcat tinerii redactori de la trei reviste ieşene – micii jurnalişti de la publicaţiile şcolare *Mlădiţe* (Şcoala „Ion

[1521] Însemnările autografe au fost incluse în secţiunea *Addenda* a lucrării elaborate de profesorul Mircea Talmaciu, *Dosarul exegetic consacrat operei lui Dan Laurenţiu – de la debut, până la ultima sa carte*, vol. II, Editura Stef, Iaşi, 2014, p. 982.

Scanned with OKEN Scanner

Creangă"), *Limba şi literatura română* (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) şi *Urme* (Liceul „Mihai Eminescu"), doi membri ai redacţiei revistei tipărite de talentaţii gazetari de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, Lambă Andreea (clasa a VII-a F) şi Căpăţână Liliana (clasa a VII-a A), au primit ca recompensă din partea juriului naţional, participarea gratuită la Tabăra Naţională a Revistelor Şcolare, organizată la Ciric, alături de cei mai buni jurnalişti şcolari din ţară. O publicaţie şcolară extrem de interesantă, cu tehnoredactare îngrijită, atractivă şi cu un sumar bogat şi variat, echilibrat, valoros, coordonată (şi redactată în mare măsură) de profesorul Mircea Talmaciu este revista „Muguri" a Şcolii Generale (cu clasele I-VIII) Budăi, o publicaţie cu o activitate îndelungată, tehnoredactată cu bun-gust şi pricepere, apreciată cu prilejul etapelor judeţene ale Concursului revistelor şcolare. Apărută în anul 1990 sub îndrumarea autorului prezentei cercetări, publicaţia putea fi consultată la biblioteca şcolii. A urmat la conducerea revistei profesoara Lelia Dragoeaş [1522], dar numelui distinsei colege a profesorului Mircea Talmaciu i se adaugă, cu merite deosebite, şi acelea ale elevilor care au făcut parte din colectivele de redactare. Şi numerele revistei coordonate de profesoara citată, deopotrivă poetă, director de şcoală, se impuneau prin aleasa ţinută literară, prin preocuparea deosebită pentru valorificarea creaţiilor literare ale elevilor şcolii, prin pasiunea cu care anima colectivul redacţional şi, de asemenea, prin bogăţia în conţinut şi prezentarea grafică reuşită. Totodată, cuvine-se să amintim aici dedicaţia autografă a lectorului univ. dr. Gh. Popa de la Facultatea de Teologie din Iaşi, precum şi însemnarea autografă a poetului Constantin Mănuţă către colectivul de redacţie al revistei elevilor de la Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Budăi, dedicaţii incluse în secţiunea *Addenda* a lucrării tipărite de profesorul Mircea Talmaciu, *Dosarul exegetic consacrat operei lui Dan Laurenţiu – de la debut, până la ultima sa carte*, Editura Stef, vol. II, Iaşi, 2014, p. 982. Trebuie arătat că revista „Muguri" a elevilor de la Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Budăi, care a obţinut menţiune la faza pe

[1522] Lelia Dragoeaş (Mossora) – poetă. Volume publicate: *Vrăjitorul cuvintelor*, Editura Pim, Iaşi, 2012. De acelaşi autor – apariţii în antologii: *Doamnele poeziei*, Editura Anamarol, Bucureşti, 2008, *Şansele poeziei*, Editura Anamarol, Bucureşti, 2008, *Toamna*, Editura A'SS, Iaşi, 2008, *Esenţe de primăvară*, Editura Panfilius, Iaşi, 2010, *52 de poeţi contemporani*, Editura Archip Art, Sibiu, 2010, *Însemne – poezii*, Editura DOCUCENTER, Bacău, 2010, *Visul unei femei cu Alina*, Editura Anamarol, Bucureşti, 2010.

Scanned with OKEN Scanner

judeţ a concursului de reviste şcolare, a stimulat creaţiile originale ale copiilor şi a contribuit la cultivarea dragostei faţă de frumuseţile limbii şi literaturii noastre. Erau încurajaţi să continue şi autorii unor creaţii poetice mai puţin interesante, care prezentau multe stângăcii, dar nu erau lipsite de calităţi stilistice, respectivii condeieri fiind sfătuiţi să citească însă, cât de mult, poezie de marii poeţi români: Eminescu, Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Nichita Stănescu şi alţii, precum şi de poeţi străini traduşi în limba română. Pe lângă faptul că erau îndrumaţi să citească şi să scrie foarte mult, pentru ca talentul să poată într-adevăr ieşi la lumină – dacă există, aceşti modeşti mânuitori ai condeiului erau sfătuiţi să renunţe la versurile irelevante din creaţiile proprii, la prea multele repetiţii inutile de cuvinte, care nu făceau decât să obosească lectorul, să-şi îmbunătăţească registrul stilistic. Revista „Muguri" a găzduit în paginile ei cele mai bine realizate poezii şi cele mai bune proze aparţinând elevilor şcolii. Un merit deosebit al revistei „Muguri" îl constituia faptul că era o publicaţie, în primul rând, a elevilor. Autorul cărţii de faţă a fost conducătorul cercului literar „Dan Laurenţiu" de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei. Din acest cerc făceau parte elevi care erau dotaţi cu uşurinţa mlădierii versului şi a alegerii cuvântului celui mai potrivit pentru numirea unei idei, de asemenea, se remarcau prin sensibilitate, prin delicateţea şi candoarea sentimentelor şi bucuria comunicării lor într-un limbaj plastic, convingător. Pe scurt, cercul de literatură „Dan Laurenţiu" înfiinţat şi condus de profesorul Mircea Talmaciu reunea elevii pasionaţi de literatură şi talentaţi, pentru care arta cuvântului este nu numai obiect de studiu, ci şi prilej de meditaţie creatoare. Cele mai izbutite creaţii în versuri şi în proză aparţinând elevilor cerchişti erau publicate în revista şcolii (*Limba şi literatura română*) la rubrica „Tinere talente". Desigur, între membrii cercului se numărau şi elevi aflaţi la începuturile iniţierii lirice. Unele dintre încercările lor nu conţineau, din păcate, lucruri demne de atenţie, altele nu erau scutite de inerente stângăcii. S-ar putea spune că se găseau în ele semnele unei căutări expresive care denota oarecari aptitudini artistice, o oarecare sensibilitate, dar care se aflau în umbra lecturilor şcolare sau a primelor impresii netransfigurate suficient în plan artistic. Tuturor acestor copii-poeţi îndrumătorul cercului le reamintea că efortul creator presupune multe ore la masa de scris, multe

Scanned with OKEN Scanner

exerciţii şi multe lecturi de calitate. În acest sens, acestor tinere condeie, ale căror poezii şi bucăţi de proză nu păreau să aibă ceva deosebit de spus, li se reamintea asimilarea unor cât mai bune lecturi de poezie modernă şi contemporană. De-a lungul celor doisprezece ani de existenţă a cercului literar de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, profesorul Mircea Talmaciu a urmărit să asigure perpetuarea unor acţiuni care şi-au verificat eficienţa. Acest demers a presupus nu numai o selecţie a temelor, prin consultarea directă a elevilor-colaboratori, ci şi o proiectare şi o pregătire minuţioasă, găsirea celor mai adecvate forme de activitate cu scopul ca profesorul îndrumător şi elevul să-i recunoască acestui cerc râvnitele calităţi de „util şi plăcut". De-a lungul timpului, au avut loc aici multiple şi complexe manifestări cultural-artistice: recitaluri de poezie, evocări literare, medalioane, şedinţe de lucru, aniversarea unor evenimente dedicate „Zilei Unirii" („La Milcov", „Dintr-o sorbire", „În cuget şi-n simţiri", „Idealul Unirii, permanenţă a existenţei româneşti") şi „Zilei de 1 Decembrie" („Ninge la Alba-Iulia", „Decembrie românesc", „Capitala din suflet"), întâlniri cu scriitori, procese literare şi multe acţiuni-omagiu dedicate Luceafărului, realizate, an de an, în ianuarie aniversar. Nu lipsit de importanţă este faptul că, în cadrul acestui cerc literar, au avut loc, de-a lungul anilor, pe lângă sărbătorirea naşterii poetului naţional al românilor, şi alte acţiuni omagiale, pe cât de interesante, pe atât de atractive. O serie întreagă de alte personalităţi creatoare, precum Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, I.L. Caragiale, Dan Laurenţiu i-a preocupat în chip expres pe membrii cercului, drept urmare ele au fost celebrate în fiecare an la nivelul cercului şi al catedrei /comisiei metodice de specialitate din şcoală. La unele din aceste medalioane literare (alcătuite din referate şi lecturi expresive din opera unor scriitori români, precum şi din prezentarea unor extrase semnificative din opera lor, alături de fragmente înregistrate pe disc), consacrate memoriei unor nume de autoritate ale breslei scriitoriceşti ce ne-au lăsat o moştenire literară cu valoare de unicat, elevii şi profesorii de limba şi literatura română de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei i-au avut ca oaspeţi pe prof. univ. dr. Constantin Frâncu de la Catedra de Limbă română şi lingvistică generală a Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi, Nicolae Creţu, prof. univ. dr. la Catedra de Literatură română a Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi,

Scanned with OKEN Scanner

Mihaela Secrieru, prof. univ. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii ieşene „Al.I. Cuza", prof. univ. dr. Constantin Dram de la Catedra de Literatură română din cadrul Facultăţii de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi, Leonida Maniu, conf. univ. dr. la Catedra de Literatură română a Universităţii „Al.I. Cuza", conf. univ. dr. Liliana Stan de la Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Universitatea „Al.I. Cuza" Iaşi. Între manifestările cercului un loc deosebit ocupa întâlnirile cu scriitorii, la care elevii participau cu entuziasmul şi curiozitatea specifice vârstei. La acţiunile de omagiere a memoriei unor mari scriitori ai românilor, membrii cercului i-au avut ca invitaţi de onoare şi pe câţiva poeţi ieşeni, între care: Ion Chiriac, Vasile Filip şi Constantin Mănuţă. Se cuvine să amintim, de asemenea, prezenţa la aceste aniversări şi comemorări, a publicistei Olga Rusu, redactor-şef adjunct al revistei „Dacia literară", precum şi a unor actori de la Teatrul Naţional „V. Alecsandri" din Iaşi, care au susţinut recitaluri din opera scriitorilor omagiaţi. Pentru cei prezenţi la asemenea manifestări omagiale, consacrate aniversării /comemorării unor scriitori de seamă ai neamului românesc, acele zile au rămas de neuitat. Autorul prezentului volum a fost şi conducător de cenacluri. În anul 2000, el a pus bazele cenaclului literar „Iubitorii de literatură" de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei. Membrii săi cultivau alături de poezie, care îi atrăgea, cum este şi firesc, pe cei mai mulţi dintre tinerii mânuitori de condei, proza. Un loc deosebit de important în activitatea cenaclului, profesorul Mircea Talmaciu îl consacra şedinţelor de analiză a creaţiei originale, creaţii pe care le valorifica în paginile revistei şcolii (*Limba şi literatura română*). Îndrumătorul cenaclului considera că lucrul cel mai important în această direcţie este competenţa, claritatea şi precizia în judecăţile de valoare, intervenţia promptă, explicarea atentă, încurajarea oricăror reuşite, chiar timide, supleţea în conducerea dezbaterilor. Cenaclul condus de profesorul Mircea Talmaciu, cu dăruire şi competenţă, organiza, anual, în cabinetul de limba şi literatura română, în biblioteca şcolii sau în sala de festivităţi a şcolii (avându-i colaboratori pe profesorii Stepanida Postelnicu, Doina Vartic şi, respectiv, pe bibliotecara unităţii de învăţământ, Mariana Prostire), simpozionul omagial „Mihai Eminescu", în cadrul căruia se desfăşurau montaje literar-muzicale pe versuri din lirica eminesciană, expoziţii de

Scanned with OKEN Scanner

cărţi şi picturi realizate de elevii şcolii pe motive din opera marelui poet, concursuri (câştigătorilor concursului li se ofereau premii în cărţi de către conducerea şcolii: prof. Ionela Zmău, prof. Vasile Chirica, prof. înv. primar Gabriela Condrea, prof. Stepanida Postelnicu) şi alte manifestări emoţionante, precum întâlniri ale iubitorilor poeziei eminesciene cu scriitori ieşeni (Horia Zilieru, Valentin Talpalaru), la care invitaţii şi gazdele prezentau referate şi comunicări despre poetul nostru naţional şi citeau din creaţiile lor închinate lui Eminescu. Cu această ocazie, erau audiate piese muzicale pe versuri eminesciene. Ni s-a părut necesar să arătăm cititorului că la acest cenaclu, pe lângă lectura unor lucrări originale ale elevilor şi comentariile asupra unor texte legate de capitolul *cultivarea limbii*, atenţia membrilor săi era concentrată şi asupra analizelor de text sub cele trei aspecte: lexical, funcţional şi expresiv, descoperind valoarea conotativă a cuvintelor şi a sintagmelor specifice, definitorii pentru un autor. Altfel spus, activităţile organizate de cenaclul „Iubitorii de literatură" urmăreau, de asemenea, îmbogăţirea informaţiei elevilor cu unele noţiuni de teorie literară, stilistică şi poetică. Aceasta se realiza atât prin şedinţele în care se analizau opere valoroase din literatura noastră clasică şi contemporană, cât şi prin dezbateri cu privire la creaţiile originale ale elevilor. Prin analize şi comentarii literare, mese rotunde şi concursuri cu teme literare, recitări şi prezentări de cărţi, membrii cenaclului literar „Iubitorii de literatură" se aflau în spaţiul literaturii, îi înţelegeau specificul, se apropiau de viziunea şi expresia marilor scriitori români. Creaţia literară ilustrată de majoritatea cenacliştilor coordonaţi de profesorul Mircea Talmaciu s-a situat, an de an, pe o traiectorie mereu ascendentă, unii dintre ei cucerind mai multe premii şi menţiuni la Concursul de creaţie literară pentru elevi „Tinere condeie", organizat la Iaşi. (Concursul „Tinere condeie" fiinţează din anul 1967, fiind organizat din iniţiativa Ministerului Învăţământului, ca o formă de evaluare şi valorificare a talentului şi a capacităţilor creatoare ale elevilor în domeniul literar. Se desfăşoară concomitent cu Concursul de limba şi literatura română „Mihai Eminescu", adresându-se, în special, elevilor ce frecventează cenaclurile literare şi cercurile de creaţie literară din şcoli, din palatele şi cluburile elevilor, dar şi altor elevi talentaţi. Obiective: 1. Descoperirea şi cultivarea talentului literar în rândul elevilor; 2.

Scanned with OKEN Scanner

Valorificarea activităţii din cenaclurile şi cercurile cu profil literar în care activează elevii; 3. Facilitarea schimbului de experienţă între tinerii animaţi de pasiunea pentru literatură; 4. Cunoaşterea şi promovarea la nivel naţional a potenţialului de creativitate şi de valoare al tinerilor în domeniul literaturii.). Să mai amintim că, alături de laureaţii competiţiei literare „Tinere condeie", erau şi câteva speranţe ale cenaclului, în plină formare. Subliniem că schimburile de experienţă, colaborarea cu alte cenacluri din alte şcoli (care au constituit un fericit prilej pentru tinerii condeieri şi îndrumătorii lor de a-şi împărtăşi unii altora din experienţa cenaclurilor sau cercurilor din care făceau parte), întâlnirile cu scriitorii (foarte atractive au fost întâlnirile cu poeţii ieşeni Ion Chiriac, Valentin Talpalaru, Vasile Filip, Constantin Mănuţă, cu care membrii cenaclului au purtat un viu şi interesant dialog pe subiecte referitoare la probleme din domeniul limbii, literaturii şi culturii româneşti), întregeau în mod util şi agreabil activitatea cenaclului „Iubitorii de literatură" al Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei. Clipe emoţionante din viaţa cenacliştilor erau cele din ziua de 15 ianuarie, când aceştia participau, în sala de festivităţi a şcolii, la sărbătoarea consacrată naşterii poetului naţional, organizată de catedra de limba şi literatura română din şcoală. Cu această ocazie, ei recitau, în faţa unui public numeros, poezii închinate marelui poet. Membrii cenaclului, iubitori şi prieteni ai literaturii, au vizitat de-a lungul timpului, însoţiţi de îndrumătorul lor, multe dintre obiectivele cu interes literar şi locurile fără pereche, pe care le oferă Iaşul, această metropolă a culturii româneşti: Casa „Dosoftei" (una dintre cele mai vechi construcţii laice din Iaşi, străjuită de statuia mitropolitului Dosoftei, strălucit reprezentant al literaturii noastre vechi, autor, printre altele, al acelui valoros monument de limbă veche românească, *Psaltirea în versuri*, tipărită la Uniev în anul 1673), Muzeul Teatrului (cele 11 săli ale muzeului oferă fiecărui vizitator o imagine completă a dezvoltării acestei arte, forţa, atracţia acesteia pentru nenumăraţii iubitori de frumos), Muzeul memorial „Mihail Sadoveanu" (clădirea în care M. Sadoveanu a scris: *Cocostârcul albastru*, *Venea o moară pe Siret*, *Ţara de dincolo de negură*, *Dumbrava minunată*, *Hanu-Ancuţei*, *Baltagul*, *Creanga de aur*, *Fraţii Jderi* (primele două părţi)), Muzeul „Mihai Eminescu" din Parcul Copoului (sinteză între tradiţie şi contemporaneitate, în care sunt expuse documente

Scanned with OKEN Scanner

originale, fotografii şi texte ilustrative, lucrări de grafică, pictură şi sculptură, referitoare la Eminescu şi creaţia sa), Casa „Vasile Pogor" (Muzeul Literaturii Române, clădirea în care s-au pus bazele prestigioasei reviste *Convorbiri literare*, locul unde parcă se aud şi astăzi paşii lui Eminescu, Creangă, Slavici, Maiorescu...), Casa „George Topârceanu" (casa care l-a adăpostit pe poetul „Baladelor vesele şi triste" din 1932 şi până în 1937, din strada Ralet nr. 7), unde poetul muzeograf Ion Chiriac le-a dezvăluit elevilor lucruri mai puţin cunoscute din viaţa şi opera „chiriaşului grăbit". Într-o vizită la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu" din Iaşi, membrilor cenaclului le-au fost arătate cărţi rare păstrate în fondul de documentare şi zeci de publicaţii filologice actuale româneşti şi din străinătate. Menţionăm, de asemenea, că membrii cenaclului şi-au propus, nu o dată, să organizeze o excursie la Bucureşti, la mormântul poetului Dan Laurenţiu (originar din Podu Iloaiei), să păşească pragul cimitirului Bellu, cu flori în mână, omagiind mai întâi memoria luceafărului poeziei româneşti printr-un moment de reculegere, urmat de recitări, apoi să ajungă înfioraţi de emoţie la mormântul lui Dan Laurenţiu, din cimitirul „Străuleşti" II, în parcela Uniunii Scriitorilor, unde să recite din creaţia poetului. Visul copiilor, din păcate, nu s-a materializat. Ei au trăit însă momente deosebite atunci când omagierea poetului Dan Laurenţiu s-a desfăşurat în biblioteca oraşului său natal, ce astăzi îi poartă cu mândrie numele. Alegerea bibliotecii publice (a primit recent, la propunerea Primăriei Podu Iloaiei, numele poetului) ca loc de celebrare a naşterii creatorului „Poziţiei aştrilor" îmbracă o formă a respectului de care se bucura în acea vreme marele poet în rândul cadrelor didactice de la catedra de limba şi literatura română a Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei. În acelaşi timp, în cadrul cenaclului se organizau numeroase activităţi închinate limbii române. Cu acest prilej, elevii, îndrumaţi cu multă dăruire şi abnegaţie de cadrele didactice care predau în anii aceia limba şi literatura română[1523], citeau cu expresivitate şi inefabilă emoţie textele alese,

[1523] Lista cu membrii catedrei de limba şi literatura română a Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, corealizatori, de-a lungul anilor, ai activităţii intitulate „Limba română, patria mea", coordonată de conducerea cenaclului „Iubitorii de literatură", format din elevi cu reale aptitudini creatoare, cu vădite afinităţi poetice, din rândul cărora se desprindeau şi merituoşii premianţi ai diverselor etape ale Concursului de limba şi literatura română „Mihai Eminescu", precum şi laureaţii la diferite faze

Scanned with OKEN Scanner

creând în rândul publicului starea de iubire pentru forţa de expresivitate şi unicitatea limbii române. Membrii cenaclului „Iubitorii de literatură" al Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, condus de prof. Mircea Talmaciu, realizau o armonioasă colaborare cu profesoara de muzică Stepanida Postelnicu, armonia de sunete şi tonalităţi emise în eter de corul dirijat de dânsa având darul de a potenţa sentimentul de iubire al spectatorilor pentru frumuseţea limbii române. Iar organizarea cu elevat simţ estetic a decorului (autor: bibliotecar şcolar Mariana Prostire) îi făcea pe cei prezenţi la eveniment să trăiască un sentiment profund şi nobil de mândrie naţională şi să venereze limba română, creaţia spirituală a neamului românesc. În acest cenaclu şcolar, a cărui activitate a fost îndrumată de prof. Mircea Talmaciu, se simţea o reală înclinaţie către scris (texte în versuri şi proză). În general, copiii-poeţi erau olimpicii şcolii /mulţi dintre membrii cenaclului „Iubitorii de literatură" participau la olimpiada de literatură română, atât la faza pe şcoală, cât şi la cea judeţeană), încununaţi cu premii şi menţiuni la Olimpiadă – faza pe judeţ, mare sărbătoare a limbii române, eveniment deosebit în viaţa şcolii româneşti, unde „olimpicii" Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei au făcut deseori dovada că şi-au însuşit regulile exprimării scrise, că erau cititori inteligenţi şi sensibili ai textelor literare, că scriau frumos. Că aveau respect pentru cuvântul scris şi că stăpâneau un vocabular bogat, pe care ştiu să-l folosească în raport cu informaţiile şi lectura lor, cu nevoile de exprimare. Creaţiile poetice ale elevilor care aveau simţul ritmului şi al rimei şi, respectiv, puterea de a face metafore neaşteptate, proaspete şi mai ales ale celor a căror înzestrare poetică era evidentă, erau propuse spre publicare în revista şcolii (*Limba şi literatura română*). Pe cenacliştii cu mai puţin interesante lucrări (poezii şi creaţii în proză), profesorul Mircea Talmaciu îi încuraja, spunându-le că merită să continue, dar, în acelaşi timp, le dădea de înţeles că nu vor putea să ajungă la poezia adevărată fără lungi, lungi lecturi lirice. Iar aceşti elevi înţelegeau că lecturile trebuie să constituie tema

---

ale Concursului „Tinere condeie": Carmen Berindei, Daniela Carpen, Manuela Ceambur, Vasile Chirica, Elena Condrea, Mirela Damian, Aura Dan, Tudoriţa Drăgoi, Sandina Groza, Gabriela Hriţcu, Lelia Mossora, Aurora Onofrei, Valeriu Pricop, Marcela Todireanu, Ana Maria Ţurcanu, Elena Zaharia, cărora autorul cărţii de faţă le păstrează o frumoasă amintire şi îi îmbrăţişează pe toţi cu mare dragoste şi dor.

Scanned with OKEN Scanner

principală de reflecţie. În acelaşi timp, tinerii condeieri din acest cenaclu erau sfătuiţi de îndrumătorul lor să respecte nişte reguli, între care, să evite stridenţa provocată în context de unele sintagme, să nu folosească prea multe cuvinte abstracte, să evite, pe viitor, locurile comune, truismele şi să renunţe la cuvintele şocante, la poemele în manieră suprarealistă, voit epatante, explicându-li-se că asemenea cuvinte trebuie folosite numai dacă acest şoc îşi are un rol în crearea efectului general al poeziei. Alteori, li se reproşa de către conducătorul de cenaclu influenţa prea evidentă a unor poeţi (influenţa poeziei eminesciene în primul rând), dar profesorul Mircea Talmaciu îi încuraja pe aceşti entuziaşti condeieri, spunându-le că, după mult exerciţiu, îşi vor descoperi tonul propriu, îndemnându-i, totodată, să citească multă poezie – cum se cuvine să facă, zilnic, fiecare poet sau iubitor al liricii – şi să se familiarizeze cu înnoirile ei. La Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Budăi, pe lângă cercurile tehnice, şi-a desfăşurat o bogată activitate şi cercul literar pentru clasele V-VIII, *Aspiraţii*, înfiinţat de autorul prezentului volum. Din acest cerc făceau parte elevi cărora le plăcea literatura, elevi cu aptitudini pentru studierea şi înţelegerea literaturii. Cercul condus de prof. Mircea Talmaciu îşi propunea să stimuleze creaţiile originale ale elevilor (poezii, eseuri, mici compoziţii literare) şi să contribuie la îmbogăţirea cunoştinţelor de limba şi literatura română. În cadrul cercului se prezentau opere literare prevăzute la *Lecturi suplimentare*, aveau loc întâlniri cu scriitori, care erau asaltaţi de o adevărată avalanşă de întrebări, unele deosebit de interesante. Valorificarea celor mai reuşite creaţii în versuri şi proză aparţinând membrilor cercului se realiza prin intermediul revistei şcolii (*Muguri*) şi, mai ales, prin concurs de creaţii originale şi concurs de recitări din creaţii literare proprii. Membrii cenaclului se străduiau să înţeleagă originalitatea artei literare, ceea ce constituie substanţa valorii unei creaţii literare. În luna ianuarie a fiecărui an, grupaţi în jurul revistei şcolare *Muguri*, membrii cercului literar *Aspiraţii* cinsteau memoria marelui poet Mihai Eminescu. Cu ocazia naşterii sale, în sala de festivităţi a şcolii se desfăşurau interesante manifestări, deosebite prin conţinut şi originalitate, dedicate acestui eveniment. Avea loc mai întâi o sesiune de referate şi comunicări ştiinţifice prezentate de elevi şi profesori. Lucrările surprindeau aspecte dintre cele mai importante ale operei. Se organizau,

Scanned with OKEN Scanner

de asemenea, expoziţii de cărţi şi reviste, expoziţii de desene „Culoare şi lumină din dulce vers eminescian". Uneori, actori de la Teatrul Naţional „V. Alecsandri" din Iaşi susţineau un recital de poezie eminesciană. Manifestarea omagială se încheia cu un concurs literar, la care participau elevi din clasele V-VIII. Câştigătorilor li se ofereau premii în cărţi de către conducerea şcolii (profesorii Gh. Cojocaru (director) şi Corina Sârghea (director adjunct)). Dintre acţiunile cercului, în cei opt ani de existenţă, n-au lipsit medalioanele Sadoveanu şi Creangă, precum şi dezbaterile pe teme ca poezia obiceiurilor din zona Budăi. Semnificativ este faptul că unul din cei doi secretari ai cercului literar *Aspiraţii* şi, totodată, cel mai bun povestitor din opera genialului humuleştean, Ionel Cojocaru (clasa a VIIII-a), a obţinut o valoroasă diplomă la Iaşi, după o evoluţie de excepţie pe scena Casei de Cultură din fosta ilustră capitală a Moldovei. Să mai notăm şi faptul că elevii cerchişti sprijineau programul artistic al serbărilor şcolare tradiţionale, organizate la Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Budăi de către inepuizabilul şi supertalentatul profesor de muzică Vasile Filipescu, prin creaţii originale adecvate. De asemenea, nu lipsit de importanţă este şi faptul că, în luna februarie 1993, doi membri ai acestui cerc, însoţiţi de profesorul îndrumător, au participat la lansarea volumului de versuri „Păpuşa cu urechea de cârpă" a poetului Nichita Danilov, eveniment cultural găzduit de Librăria „Junimea" din Iaşi. A doua săptămână, la şcoală, s-a dezbătut volumul mai sus citat. Multe întâmplări, impresii, cărţi citite, filme au povestit elevii de la Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Budăi în cadrul cercului. Menţionăm că foşti membri, deveniţi între timp elevi de liceu, erau invitaţi să participe la şedinţe, să-şi citească noile creaţii, să evoce amintiri de cerc şi să colaboreze la revista şcolii (*Muguri*). Cercul literar *Aspiraţii* a contribuit, neîndoios, la dezvoltarea receptivităţii la valorile literare, la formarea interesului şi gustului pentru literatură, la cultivarea limbii. Autorul prezentei lucrări este şi fondatorul cenaclului literar „Iubitorii cărţii" de la Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Budăi, care datează din anul 1991. Din acest cenaclu făceau parte elevi dotaţi cu talent literar. Existau aici câţiva tineri condeieri care scriau poezii simple şi frumoase, care denotau sensibilitate şi talent, într-un cuvânt, încercări meritorii de a pătrunde în minunata lume a metaforei. Profesorul care îndruma activitatea

Scanned with OKEN Scanner

cenaclului propunea aceste creaţii poetice pentru a fi publicate în paginile de poezie ale revistei şcolii (*Muguri*). Încercările cenacliştilor, chiar dacă multe dintre ele erau modeste sau nu convingeau, au dus la o mai mare dragoste faţă de literatură şi le-a rafinat tinerilor condeieri propriul suflet, le-a modelat personalitatea. Elevii ale căror poezii semănau prea mult cu poeziile unor poeţi români, erau sfătuiţi să scrie în continuare – până când îşi vor descoperi propria voce. Confruntările din cadrul şedinţelor de lucru însemnau întotdeauna, nu numai o dezbatere interesantă şi instructivă ci, mai cu seamă, o neaşteptată explozie de frumos. La unele şedinţe elevii au avut posibilitatea să asculte poezii de G. Bacovia, în lectura autorului (imprimate pe disc). Trebuie însă arătat că prof. Mircea Talmaciu, care a condus cenaclul literar „Iubitorii cărţii" al Şcolii Generale (cu clasele I-VIII) Budăi, nu era pentru „fabricarea" viitorilor prozatori şi poeţi, ci pentru o mai adecvată educare a viitorilor cititori de literatură. Autorul acestei cărţi este unul din ctitorii cercului literar „Luceafărul" de la Şcoala Generală (cu clasele I-X) Fărcăşeni, comuna Strunga, a cărui activitate, bogată şi atractivă, menită să creeze un climat emulativ în rândul elevilor, a fost îndrumată succesiv de profesorii Corneliu Văleanu, Angela Sarafinceanu şi Mircea Talmaciu. La început de drum, obiectivul esenţial a fost lărgirea orizontului cultural şi educarea gustului estetic al elevilor. Ulterior, membrii cercului şi-au propus să studieze operele marilor noştri clasici, genurile şi speciile literare, mijloacele de realizare artistică, elemente de prozodie. Au urmat apoi creaţiile personale ale elevilor (poezii şi povestiri), dintre care unele erau promiţătoare (multe versuri şi imagini disparate erau frumoase şi se reţineau), altele mai puţin reuşite. Elevii erau îndrumaţi şi ajutaţi pas cu pas, încurajaţi. Cantitatea producţiilor din cerc nu era neglijată; şi nici diversitatea. S-a scris fabulă, proză lirică, proză fantastică, poezie. Creaţiile originale ocupau un loc important în structura şedinţelor cercului, unde elevii prezentau încercări literare, după care se purtau discuţii, insistându-se asupra imperfecţiunilor artistice, oferindu-se soluţii de realizare artistică a diferitelor genuri de literatură. Încurajarea talentelor literare se făcea prin recitarea, în cadrul serbărilor şcolare, în faţa unui public numeros, a celor mai izbutite creaţii personale ale tinerilor condeieri, în scrisul cărora se puteau descoperi semne ale sensibilităţii şi ale bucuriei de a crea, precum şi cu ocazia

Scanned with OKEN Scanner

manifestărilor prilejuite de sărbătorirea unor scriitori de seamă ai neamului nostru, din pana cărora au izvorât pagini nemuritoare, ocazie cu care aveau loc prezentarea şi discutarea unor multiple aspecte ale vieţii şi operei lor. Unele dintre textele (versuri şi proză) elevilor erau şcolăreşti, interesante în sine, dar nedepăşind un anume nivel, care să permită, cât de cât, o analiză şi o discuţie mai substanţială. Se putea remarca însă la aceştia o veritabilă atracţie către literatură şi o dorinţă de exprimare, care îi dădeau speranţe profesorului Mircea Talmaciu că vor da roade adevărate în viitor. Pe autorii acestor încercări literare mai puţin merituoase, îndrumătorul cercului îi încuraja, spunându-le că nu e inutil să continue, dar, totodată, îi îndemna să citească zilnic cât mai multă poezie (clasică şi modernă), să procedeze la o „cură" de poezie, iar pentru aceasta să înceapă cu autorii noştri interbelici: Blaga, Barbu, Arghezi, Voiculescu, Bacovia... Chiar dacă încercările lor nu îi transformau peste noapte în poeţi adevăraţi, îi făceau să rămână mereu îndrăgostiţi de literatură şi de scris. În ce priveşte acei tineri condeieri care încă se aflau sub „tirania" modelelor, menţionăm că îndrumătorul cercului le recomanda acestora să-şi dezvolte gândirea liberă, neîndatorată modelelor şi modelor, sfătuindu-i totodată să exerseze, căci numai prin mult exerciţiu, multă muncă, prin scris şi prin lecturi sistematice vor putea să-l convingă de harul lor poetic. Sub îndrumarea profesorului Mircea Talmaciu, activitatea acestui cerc literar şcolar era concepută ca o „şcoală", o şcoală de pregătire estetică. Îndrumătorul cercului considera că şi aici munca lui trebuia să fie la fel de bine organizată ca şi aceea de la clasă, şi îşi propunea să sprijine, să dezvolte şi să adâncească, după anumite criterii, predispoziţia pentru literatură, talentul, să realizeze acţiuni cu scopul de a contribui la cultivarea gustului pentru frumos şi la formarea eventualilor noi creatori de valori autentice. S-a colaborat cu cercul literar de la Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Strunga, înfiinţat şi condus de eminentul profesor de limba română Mircea Leonte. Tinerele condeie din cercul literar „Luceafărul" au conlucrat apoi cu membrii cercului „Prietenii cărţii" ai Şcolii Generale Nr. 1 din oraşul Târgu Frumos, împreună cu care au vizitat cea mai mare librărie a oraşului, de asemenea, au organizat o serie de activităţi impresionante, instructive, elevate, precum: cinstirea unor personalităţi (M. Eminescu, G. Ibrăileanu ş.a.) sau evenimente

Scanned with OKEN Scanner

cruciale din viaţa poporului român (1 Decembrie, 24 Ianuarie). Numeroase şedinţe ale cercului literar „Luceafărul" se desfăşurau sub semnul lui Eminescu, având tematica: viaţa şi opera lui Mihai Eminescu, aspecte privind copilăria, tinereţea şi maturitatea scriitorului. Se cuvine să punem în evidenţă strădania catedrei de specialitate, condusă de prof. Corneliu Văleanu, formată din profesorii Corneliu Văleanu, Angela Sarafinceanu, Mircea Talmaciu şi Ana Chiriac. La acţiunile organizate în şcoală prin care elevii, sub îndrumarea profesorului Mircea Talmaciu, cinsteau geniul creator al poetului nostru naţional, cadrele didactice care predau pe vremea aceea limba şi literatura română la Şcoala Generală (cu clasele I-X) Fărcăşeni vorbeau în faţa elevilor despre aspecte ale creaţiei eminesciene. Demne de stimă au fost contribuţiile excepţionalului profesor de limba română Corneliu Văleanu. În acest sens, o dovadă peremptorie este faptul că, în biblioteca şcolii, se desfăşura activitatea unui cerc de specialitate condus cu pasiune şi pricepere de Domnia Sa, pe atunci, director al şcolii şi animator talentat al vieţii culturale din localitate. Lui Eminescu i-au fost consacrate, în acest cadru, unele dintre cele mai emoţionante activităţi ale cercului literar condus de prof. Corneliu Văleanu. După ce viaţa şi opera poetului „nepereche" erau evocate de către distinsul profesor, participanţii asistau la un montaj în care realizatorii (profesorii Corneliu Văleanu, Angela Sarafinceanu, Mircea Talmaciu şi Ana Chiriac) prezentau fragmente din poezia, proza şi dramaturgia lui Eminescu, întreţesute cu scurte eseuri, impresii de lectură – unele datorate exegeţilor cunoscuţi ai operei eminesciene (Călinescu, Vianu, Perpessicius ş.a.), unor scriitori (M. Sadoveanu, T. Arghezi, Geo Bogza, M. Sorescu), iar altele aparţinând elevilor şcolii. De precizat că amenajarea vitrinelor literare (confecţionate de neobositul profesor Corneliu Văleanu), a holurilor şi bibliotecii clasei (realizată, de asemenea, de profesorul mai înainte citat), menţineau o atmosferă stimulativă receptării creaţiei poetului naţional. De-a lungul anilor, membrii cercului organizau frumoase şi reuşite acţiuni cu ocazia omagierii poetului nostru naţional, printre care lecturi şi recitări din opera marelui poet, prezentări de creaţii plastice (ilustraţii la opera lui Mihai Eminescu), montaje literar-muzicale pe versuri din lirica eminesciană. Unii elevi, membri ai cercului, iubitori ai cuvântului, ai cărţii şi ai condeiului, susţineau referate (în redactarea

Scanned with OKEN Scanner

referatului, elevii erau sfătuiţi de profesorii lor îndrumători să aibă grijă să fie clari, logici, să evite stilul preţios, bombastic, cât şi simplismul), citeau din creaţiile lor dedicate poetului naţional al românilor. De asemenea, în cadrul acestei manifestări se organizau expoziţii de carte (ediţii deosebite ale unor volume purtând semnătura poetului „nepereche") în colaborare cu biblioteca şcolii (bibliotecari, în perioade diferite: prof. Corneliu Văleanu[1524], prof. Angela Sarafinceanu şi prof. Ana Chiriac). Acţiunile dedicate memoriei marelui poet se încheiau fie cu o şezătoare literară, la care îşi aduceau contribuţia cu referate despre opera lui Mihai Eminescu, sau creaţii literare proprii (interesante prin unele imagini, îmbinări de cuvinte, de versuri sau de versificaţie), membri ai cercului, fie cu un concurs literar „Cine ştie, câştigă!", la care participau echipe (formate din trei elevi) din clasele V-VIII ale şcolii, având ca temă viaţa şi opera poetului, indicând ca bibliografie, pe lângă volumele de versuri, şi paginile din lucrarea istoricului literar G. Călinescu, *Viaţa şi opera lui Mihai Eminescu*. Câştigătorii erau premiaţi (premii în diplome şi obiecte) de către conducerea şcolii (apreciaţii profesori (citeşte: dascăli adevăraţi)) Corneliu Văleanu, Mihai Peptuţ, Ana Chiriac şi Dorin Stângu (director adjunct cu probleme educative) care, în acelaşi timp, au fost şi nişte remarcabili directori de şcoală). Cercul literar „Luceafărul" a organizat, de-a lungul timpului, interesante şi instructive întâlniri cu poeţi şi prozatori ieşeni. Membrii cercului îşi primeau oaspeţii cu flori şi prezentau frumoase evocări în curte, la umbra unor meri bătrâni, lângă fântână, pe treptele monumentului închinat eroilor patriei ridicat aici, prin grija profesorului Corneliu Văleanu, evocări ce îşi trăgeau seva din însăşi istoria locului. De neuitat au fost întâlnirile cu poeţii Mihai Ursachi şi Ion Chiriac, care au citit din creaţiile personale. De asemenea, criticul de artă ieşean Radu Negru, sosit la Strunga în vederea expertizării unor tablouri descoperite de localnici, a răspuns cu amabilitate invitaţiilor colectivului de conducere al cercului. Aceste întâlniri, dialoguri cu creatorii de frumos, au însemnat pentru membrii cercului literar al

[1524] Corneliu Văleanu – poet şi prozator. Volume publicate: *Petale de gând – Cvinarii*, Editura Pim, Iaşi, 2005, *Urzicare – Catrene ţepoase şi rondeluri*, Editura Pim, Iaşi, 2009, *Sub zodia Euterpei*, Editura Pim, Iaşi, 2012, *Pensionariada*, Editura Pim, Iaşi, 2014. Prezent în 10 antologii de epigrame. Membru al Uniunii Epigramiştilor din România şi al Cenaclului de epigrame Academia liberă „Păstorel", Iaşi.

Scanned with OKEN Scanner

elevilor de la Şcoala Generală (cu clasele I-VIII) Strunga iniţiere şi deschidere, informare, îndemn la lectură, la analiză şi creaţie. O formă de activitate a acestui cerc literar era vizita la case memoriale şi muzee, vizitarea lor reprezentând o chemare la preţuirea operei şi personalităţii unor mari creatori. Însoţiţi de îndrumătorul lor, membrii cercului au vizitat,de-a lungul timpului, Casa „Vasile Pogor" („casa cu ferestre luminate" în saloanele căreia se întruneau membrii Societăţii literare „Junimea", locul în care „Mioriţa" a devenit „Odă în metru antic", casa cu scările sale memorabile, ispititor urcuş, ce păstrează pururea vii ecourile paşilor şi vocilor lui Mihai Eminescu şi Ion Creangă, Titu Maiorescu şi Vasile Conta, I.L. Caragiale şi Vasile Alecsandri, Ioan Slavici şi Al. Philippide, A.D. Xenopol şi Al. Lambrior, Iacob Negruzzi şi George Panu), Bojdeuca „Ion Creangă" (construită înainte de 1850, unde a trăit şi a scris Ion Creangă *Amintirile din copilărie*, *Poveştile* şi *Povestirile*, din anul 1872 şi până la 31 decembrie 1889, devenită prima casă memorială din România la 15 aprilie 1918, clădire cu perspective încântătoare spre dealurile Ciric şi Şorogari), Muzeul „Mihai Eminescu" (edificiu aflat în vecinătatea Teiului memorial şi în ambianţa culturală a întregului Parc Copou, cu Obeliscul cu lei şi Galeria de busturi ale unor junimişti şi alte personalităţi). Cu o floare în mână şi cu sufletul emoţionat, membrii cercului participau, în vremea când teiul dă în floare, la pelerinajul la statuia Luceafărului liricii noastre. Activităţile elevilor în cercul literar „Luceafărul" de la Şcoala Generală (cu clasele I-X) Fărcăşeni nu constituiau un scop în sine. Profesorii de limba şi literatura română din şcoală (Corneliu Văleanu, Angela Sarafinceanu, Mircea Talmaciu şi Ana Chiriac) valorificau în lecţii, în mod creator, experienţa acumulată în activitatea cercului de elevi care, în primul rând, îi învăţa pe membrii săi să iubească limba română, darul cel mai de preţ pe care ni l-au transmis strămoşii. Să mai precizăm că anual erau premiaţi elevii ce se remarcau în activitatea acestui cerc literar condus de profesorul Mircea Talmaciu, care, după cum am arătat, a contribuit la dezvoltarea receptivităţii la valorile literare, la formarea interesului şi gustului pentru lectură, la cultivarea limbii. Munca rodnică a

Scanned with OKEN Scanner

cercului literar „Luceafărul" de la Şcoala Generală (cu clasele I-X) Fărcăşeni a fost sprijinită de către cei patru onorabili directori[1525] amintiţi mai devreme: profesorii Corneliu Văleanu, Mihai Peptuţ, Ana Chiriac şi Dorin Stângu (director adjunct cu probleme educative). Să mai consemnăm şi faptul că, la Şcoala Generală (cu clasele I-X) Fărcăşeni, activa şi brigada artistică „ABC-Satiric", formată din elevi ai claselor a IX-a şi a X-a, înfiinţată şi condusă de profesorul Mircea Talmaciu. Membrii ei, cu reale aptitudini umoristice, au evoluat, în câteva rânduri, pe scena căminului cultural din Strunga, unde au susţinut spectacole atractive. Cu mulţi ani în urmă, autorul volumului de faţă a fondat cercul de teatru „Mihail Sadoveanu" de la Şcoala Generală (cu clasele I-X) Brăieşti, unde a pus în scenă, între altele, romanul „Baltagul"(„*Roman de dragoste*, înfăţişând o puternică pasiune erotică femeiască, pasiune împlinită, pozitivă, consecventă, tratată lucid, cu o psihologie exactă, nuanţată, fără sentimentalism nici dezvoltări complezent „analitice", într-o economie compoziţională strictă dar nu sumară, impecabil echilibrată. Totodată *roman al inteligenţei*, cum sunt, direct sau indirect, aproape toate romanele principale ale lui Sadoveanu. *Roman al unei acţiuni justiţiare*, de o implacabilă conduită tactică (şi – de ce nu? – poliţistă). (...) *Roman iniţiatic*, de o erudiţie ingenios ascunsă, tratând în subtextul său, riguros coerent şi absolut fidel, o temă simbolică legată de unul din marile mituri ale umanităţii". (Al. Paleologu)). Spectacolul de teatru „Baltagul", în versiunea scenică a profesorului Mircea Talmaciu, a debutat cu un fragment de operă, în lectura lui Sadoveanu (casetă cu vocea „celui mai mare povestitor-artistic al nostru", venind, ca şi opera sa, dintr-o lume arhaică, din munţii şi valea Tarcăului şi din regiunea Dornelor, din satul Lipanilor – Măgura). Reprezentaţia a avut loc pe scena căminului cultural din localitate, cu participarea unui public numeros, format din cadre didactice, membri ai cenaclului şi alţi elevi iubitori de literatură din clasele a VII-a şi a VIII-a, săteni din localitatea Brăieşti. Spectacolul a produs o profundă impresie publicului. Se

[1525] Apreciind munca plină de dăruire a celor patru directori de şcoală, managementul cu totul remarcabil şi eficient realizat de dânşii în calitate de conducători ai unei instituţii de învăţământ preuniversitar, de asemenea, preţuind atât excelenta pregătire în specialitatea lor şi sub aspect metodic, cât şi calităţile lor umane, care l-au impresionat în mod deosebit, autorul prezentei cercetări îndreaptă un gând de recunoştinţă şi afecţiune către ei şi, în amintirea acelor vremuri, în semn de admiraţie şi caldă dragoste, îi îmbrăţişează cu mult dor şi drag.

Scanned with OKEN Scanner

poate afirma că „Baltagul" a fost o montare scenică valoroasă, care a rămas în istoria cercului dramatic al Şcolii Generale (cu clasele I-X) Brăieşti. Elevii-actori care au evoluat pe scenă au fost răsplătiţi cu aplauze pentru naturaleţea şi puritatea afectelor. Scenografia a fost destul de inventivă, în acelaşi timp şi funcţională, iar machiajul şi costumaţia au contribuit esenţial la ridicarea calităţii artistice a spectacolului. De menţionat că piesele muzicale selectate au constituit un puternic element de atmosferă. Pe de altă parte, prin punerea în scenă a acestei capodopere sadoveniene, s-a dovedit că procedeul receptării operei epice în proză este mai eficient decât o lectură pasivă sau un comentariu reproductiv. Faptul că folosirea comunicării prin spectacol permite obţinerea unor rezultate superioare celor realizate prin metoda tradiţională (trăinicia cunoştinţelor obţinute prin folosirea comunicării scenice este superioară în raport cu nivelul reţinerii cunoştinţelor prin metoda tradiţională) l-a determinat pe îndrumătorul cercului dramatic „Mihail Sadoveanu", prof. Mircea Talmaciu, să adapteze pentru scenă şi alte câteva opere epice, dar, trebuie neapărat să spunem, niciodată nu s-au pus în scenă scrieri obscure, piese fără relief, precare sub aspect literar. Conducătorul acestui cerc dramatic (regizorul teatral Mircea Talmaciu) a manifestat, de la an la an, un plus de selectivitate, căutând, neîncetat, să ofere spectatorilor plăceri estetice elevate, să realizeze montări scenice întrutotul reuşite din punct de vedere artistic, la care toţi cei prezenţi în sala de teatru să se implice emoţional în atmosfera piesei puse în scenă şi să aprecieze noile informaţii comunicate prin limbaj teatral (spectacologic) ca relevante şi folositoare pentru înţelegerea textului epic dramatizat. De-a lungul anilor, reprezentaţiile date de echipa de actori din acest cerc de teatru au obţinut remarcabile succese de public. Micii interpreţi au cucerit pe spectatori prin roluri compuse atât de firesc şi cu talent actoricesc, prin temperament scenic, prin intonaţie, gestică /expresivitate corporală, prin ritmul replicii, prin tot jocul condus din interior cu intuiţie scenică. La căderea cortinei,cadrele didactice[1526] prezente în

[1526] Ne îngăduim să numim aici câteva dintre cadrele didactice care, în anii din urmă, au participat la acest spectacol de teatru (montare scenică „tradiţională", adică fără tendinţe novatoare în regie), la care publicul a empatizat cu povestea din „Baltagul", cu drama omenească despre care vorbeşte balada „Mioriţa": Dorin Uritescu (eminent profesor de limba şi literatura română, cu o excepţională pregătire în specialitate şi psihopedagogică, director de şcoală (ca director al unei instituţii de

Scanned with OKEN Scanner

sala de spectacol au apreciat calitatea trupei, au felicitat cu căldură echipa de actori care a evoluat pe scenă şi, în mod deosebit, pe interpreta Vitoriei (eleva Crina Moldoveanu) – eroina aprigă, voluntară, dar şi iluminată, văduva ortomanului păstor Nichifor Lipan. Un cuvânt de laudă au avut şi pentru concepţia regizorală şi

---

învăţământ preuniversitar poseda, dacă nu greşesc, toate competenţele şi capacităţile necesare în realizarea funcţiei de conducere), poet (era un temperament filozofic), devenit între timp doctor în filologie, magna cum laude, al Universităţii din Bucureşti şi apreciat autor al mai multor volume de cultivare a limbii (*Aspecte ortografice controversate*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986 (în colaborare cu Rodica Uţă-Uritescu), *Cuvinte cu dificultate de scriere în limba română*, Editura Geneze, Bucureşti, 1992, vol. I-II (în colaborare cu Rodica Uţă-Uritescu), *Mic dicţionar de termeni actuali. De la chioşcuri la vesternizare*, Editura Humanitas, 1993, *Noutăţi în ortografie. Corectitudine şi greşeală*, Editura Procion, Bucureşti, 1999, vol. I, Bucureşti, 2000, vol. II) şi al aproximativ 200 de articole şi studii de lingvistică, publicate în reviste de specialitate sau de cultură); distracţia preferată (hobby-uri): cititul, spectacolul de teatru), George Stepanschi (valoros profesor de matematică, un suflet nobil (un prieten atât de drag autorului prezentei cercetări), apreciat de colegi; distracţia preferată (hobby-uri): muzica, cuvintele încrucişate, spectacolul de teatru, tenisul, jocul de şah (redutabil în acest sport), Ştefan (Fănică) Epure (admirabil profesor de istorie, director de şcoală (foarte agreat de colectivul didactic al şcolii, prozator (a publicat volumul de proză „Viaţa-i frumoasă, băieţi!", Editura Spiru Haret, Iaşi), sufletist (autorul cărţii de faţă îl va iubi mereu), charismatic; distracţia preferată (hobby-uri): cuvintele încrucişate, tenisul, lectura), Ion (Ionică) Nechifor (învăţător, originar din Brăieşti (şi-a desăvârşit ulterior pregătirea la Liceul Pedagogic „Vasile Lupu" din Iaşi), cu foarte bună pregătire ştiinţifică, dublată de o mare vocaţie pedagogică, apreciat şi iubit de colegii din unitate; distracţia preferată (hobby-uri): fotbalul, tenisul, drumeţiile, Lucreţia Antoşică (învăţătoare deosebit de valoroasă, competenţă didactică şi vocaţie profesională remarcabile (cadru didactic performant şi eficient); autorul volumului pe care îl propunem atenţiei cititorilor o va păstra mereu în suflet), Eugen Amăriuţei (profesor foarte bine pregătit profesional şi sub aspect metodic, poet (autor al unor apreciate volume de versuri), un poet format (născut pe acele străvechi meleaguri), cu un îndelungat exerciţiu atât al scrisului, cât şi al lecturii (citea zilnic multă poezie (clasică şi modernă) – era captivat de poezia lui Ben Corlaciu). Scria poezii perfect echilibrate, cu o pregnantă forţă de sugestie. Versurile sale aveau prospeţime şi incantaţie. Autorul acestui studiu a intrat în relaţie de suflet cu acest excepţional mânuitor al condeiului, ale cărui versuri îl fascinau prin seninătatea şi profunzimea gândurilor din ele, prin incantaţia poetică, prin muzica subtilă şi sugestivă a cuvintelor, precum şi prin ştiinţa de a structura substanţa lirică potrivit necesităţii ei interioare. De asemenea, era atras de OMUL Eugen Amăriuţei – un suflet ales, un contemplativ calm, de o seninătate socratiană, drag inimii lui; distracţia preferată (hobby-uri): tenisul, fotbalul, drumeţiile, jocul de şah, lectura, poezia şi viaţa literară, Neculai Amăriuţei (învăţător – autorul ediţiei de faţă are o mare admiraţie pentru el), cu o foarte bună cultură de specialitate şi o mare vocaţie), Constantin (Costăchel) Pavel (învăţător – a fost prieten apropiat cu autorul acestei lucrări), cu o cultură profesională de calitate, impresiona, de asemenea, prin deosebitul său tact pedagogic (avea „har" pentru profesiunea didactică); distracţia preferată (hobby-uri): jocul de şah (era un valoros şahist), Silvia Talabă (prestigios cadru didactic), Tina Bohan, Iuliana Dodoaia, Dumitru (Mitică) Bohan, Aurel (Aurică) Dodoaia – patru respectabili profesori, competenţi şi entuziaşti, apreciaţi de întregul colectiv de cadre didactice din şcoală pentru profesionalismul şi dăruirea dovedite de ei în munca la catedră. Autorul prezentului volum îi îmbrăţişează cu drag şi dor mare pe toţi cei amintiţi mai sus, care au vizionat spectacolul de teatru „Baltagul" (adaptare pentru scenă şi concepţie regizorală: prof. Mircea Talmaciu), prezentat pe scena căminului cultural din Brăieşti. Nu în ultimul rând, dorim să subliniem participarea la această reprezentaţie teatrală a profesoarelor Vica-Vera Cucinschi şi Claudia Radu – coafura şi machiajul interpreţilor unor personaje din acest spectacol este opera inventivelor cadre didactice pomenite mai sus, ingeniozitatea celor două distinse profesoare contribuind în anume măsură la creşterea calităţii artistice a spectacolului.

Scanned with OKEN Scanner

inspirata distribuire a personajelor, pentru muzica de scenă profesionist aleasă şi scenografia (machiaj, costumaţie, decoruri) de calitate, într-un cuvânt, pentru calitatea artistică a spectacolului. În acelaşi timp, profesorul Mircea Talmaciu a fost şi un fervent colaborator al cercului de lectură „Prietenii cărţii" al elevilor de la Şcoala (cu clasele I-VIII) Brăieşti. Profesorul Gabriel Suschină (originar din Râmnicu Sărat), îndrumătorul cercului, era pentru elevi un adevărat mentor. Membrii cercului deprindeau, cu răbdare şi din ce în ce cu mai multă siguranţă, tehnica lucrului cu cartea. Totodată, în cadrul acestui cerc şcolar se organizau acţiuni prin care elevii, sub îndrumarea profesorului citat, cinsteau geniul creator al poetului nostru naţional. Autorul prezentei lucrări îşi aminteşte cu emoţie de concursurile dintre clase (recitaluri de poezii şi cântece pe versurile eminesciene) organizate aici. De asemenea, în ziua de 15 ianuarie, an de an, avea loc sesiunea de comunicări şi referate a elevilor, cu teme din şi despre opera eminesciană. Cu acest prilej, membrii cercului condus de prof. Gabriel Suschină îi dedicau marelui poet compoziţii proprii, iar alţi elevi ai şcolii, cu talent la interpretări plastice, îi ilustrau grafic versurile. Expoziţia de pictură (desene inspirate din poeziile lui Eminescu) era apreciată de elevii participanţi la această manifestare. Să mai reamintim că membrii cercului de lectură „Prietenii cărţii" organizau medalioane literare închinate vieţii şi operei unor poeţi şi prozatori de seamă (Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu ş.a.). Să evidenţiem şi faptul că în cadrul acestui cerc şcolar s-au desfăşurat emoţionante întâlniri cu scriitori (M.R. Iacoban şi alţii).În acelaşi timp, cercul coordonat de inimosul profesor Gabriel Suschină acorda o atenţie deosebită marilor evenimente din viaţa şi istoria neamului românesc, între care aniversarea Unirii, activităţi pregătite cu atâta dragoste de elevii înşişi. În desfăşurarea acestor acţiuni amintite mai sus o contribuţie meritorie, entuziastă, a avut-o şi prof. Mircea Talmaciu care, prin activităţile coordonate de dânsul, îi învăţa pe copii „să locuiască" în limba română, ce, după spusele poetului, este patrie. Dar să nu uităm că profesorul Mircea Talmaciu a fost şi fondatorul cercului dramatic „Prietenii teatrului" al Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, în cadrul căruia a acordat o îndrumare deosebită echipei de actori cu care a pus în scenă naraţiunea populară „Aleodor împărat". Profesorul Mircea Talmaciu era pe deplin convins de eficienţa

Scanned with OKEN Scanner

lecţiei de receptare a textului epic, dramatizat şi apoi integrat, cu ajutorul interpretării scenice, în lecţia de comunicare a cunoştinţelor. Comunicarea scenă-spectator, modalitate alternativă a metodelor tradiţionale, cu efecte formative, stimulative şi creative în dezvoltarea personalităţii elevului şi prilej de accesibilizare a acestuia spre însuşirea conţinuturilor literare ale operelor montate scenic, a fost folosită deseori în cariera sa didactică de profesorul Mircea Talmaciu pentru simplul motiv că, în viziunea lui, dramatizarea (versiunea scenică) şi comunicarea prin spectacol dezvoltă gustul pentru lectură, formează deprinderea de citire cursivă, expresivă, dezvoltă capacitatea de comunicare şi relaţionare a elevilor, dezvoltă memoria, imaginaţia, voinţa, introspecţia şi empatia, oferă posibilitatea la copii, de a conferi mesajului trăirile lor afective, creează prilejul de lucru în echipă, creează ocazia de reglare a comportamentului vorbitor (în public), diminuează timiditatea, contribuie la sprijinirea copiilor emotivi în realizarea comunicării, creează prilejul de valorizare a copilului (de punere în valoare a elevului) în comunitatea şcolară şi în faţa părinţilor, creează prilejul de însuşire a unor valori morale, estetice, sociale etc., contribuie la îmbunătăţirea actului didactic, la potenţarea calităţii educaţiei. În urma vizionării reprezentaţiei teatrale „Aleodor împărat" – o montare interesantă, de spirit moderat novator, un spectacol montat corect din punct de vedere regizoral (regizorul Mircea Talmaciu (cu multă experienţă scenică) a creat un spectacol inteligent, care a avut darul să-l încânte pe spectator), publicul a înţeles fără echivoc mesajul etic al piesei. Merită să amintim, de asemenea, faptul că autorul acestei cărţi este realizatorul a numeroase dramatizări şi comunicări teatrale (comunicări prin spectacol). De-a lungul timpului, au fost dramatizate şi montate scenic de către prof. Mircea Talmaciu şi un grup de elevi novatori, ostili imobilismului estetic, o serie de fragmente din operele scrise de I.L. Caragiale, Ion Creangă, Anton Bacalbaşa şi alţii. Pentru o imagine corectă a „arhivei" dramaturgice aparţinând acestui cerc, a biografiei sale în universul scenei, vom enumera doar câteva veritabile bucăţi teatrale, în interpretarea scenică a elevilor care făceau parte din cercul dramatic „Prietenii teatrului", responsabil de montarea şi calitatea spectacolelor fiind profesorul Mircea Talmaciu: reprezentaţia teatrală „Un pedagog de şcoală nouă"

Scanned with OKEN Scanner

(„Conferința...") de I.L. Caragiale, impresia dominantă pe care a produs-o acest spectacol fiind originalitatea concepției regizorale și personalitatea trupei. La finalul piesei, spectatorii au răsplătit cu aplauze jocul micilor actori, ineditul transpunerii, curajul fericit al regizorului Mircea Talmaciu de a rupe cu interpretările vetuste. Marius Chicoș Rostogan, acest personaj comic, amețit de Kant, milităros, latinist și germanist, a fost interpretat de copii mai mult cu umor, nu chiar ca pe o figură de coșmar, comparabilă până la un punct cu unele personaje din teatrul lui Jarry; „O scrisoare pierdută" (fragment – secvența „Socoteala steagurilor") – transpunere în spirit modern, dictată de gustul și sensibilitatea publicului românesc din ultimul deceniu al secolului al XX-lea. Spectatorii au apreciat calitatea trupei, inovația scenică, comparativ cu montările mai vechi, dăruind ovații interpreților-elevi; „D-l Goe..." (punere în scenă clasică); „Căldură mare" (montarea nu aduce puncte de vedere diferite față de reprezentarea tradițională), transpunerea scenică a povestirii /nuvelei „Calul dracului", o proză mai degrabă realist-fantastică decât fantastică, pur și simplu, așa cum este considerată îndeobște, montarea scenică a schiței „O inspecțiune" (prin intermediul comunicării teatrale, elevii-receptori fac cunoștință cu limbajul pretențios ridicol al profesorului Marius Chicoș Rostogan, care practică alterarea „modului normal de a scrie românește"), interpretarea scenică a schiței „Examenul anual". Interpreții personajelor din aceste spectacole caragialiene, membri ai cercului dramatic „Prietenii teatrului" de la Școala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, și-au confirmat talentul în rolurile jucate reușind, printr-o interpretare inteligentă și plină de gust, să-i determine pe spectatori să-i urmărească tot timpul cu plăcere. Unele dintre aceste reprezentații teatrale au primit aplauze și pentru montarea lor într-o optică personală, racordată la gândirea și gustul epocii contemporane. Regizorul teatral Mircea Talmaciu a avut însă în vedere ca, prin crearea unui spectacol de gest novator, de atitudine regizorală creatoare, să nu obtureze înțelegerea publicului din rândul elevilor, adică elevii-receptori să nu aibă dificultăți de percepție și înțelegere, ci dimpotrivă, să aibă șansa de a vedea o reprezentație de teatru care să demonstreze seriozitate în montare și o captivantă scenicitate, mai concret spus, o reprezentație în timpul vizionării căreia spectatorii să identifice mesajul moral-

Scanned with OKEN Scanner

educativ pe care îl are piesa pusă în scenă, să înţeleagă mesajul scenic transmis în plan lingvistic, prin cuvântul rostit pe scenă, iar în plan concret-material, prin decoruri şi costume, coafură şi machiaj, prin elementul plastic şi muzical, precum şi prin ritm, priviri, voce, tăceri. Practicarea procesului literar ca strategie de abordare a textului literar dă frumuseţe, bogăţie şi viaţă învăţării şcolare, dezvoltă componenta originalităţii gândirii, fantezia, încrederea în sine şi spiritul de competiţie. Această tehnică dezvoltă abilităţi de argumentare şi contraargumentare. Elevii îşi pot dovedi competenţele de analiză critică, îşi manifestă originalitatea în exprimarea opiniilor, dovedesc receptivitate şi toleranţă faţă de interlocutori. Procesul literar cultivă interesul elevilor pentru lectură, sporind considerabil aportul motivaţional prin şansa pe care le-o oferă, de a deveni „judecătorii" personajelor cărţii recomandate spre citire. El este şi un antidot al lecturii superficiale, antrenându-i pe elevi la o lectură mai atentă, dintr-o perspectivă critică. Procesul literar imprimă literaturii un caracter dinamic şi atrăgător, induce o stare de bucurie şi de destindere care previne monotonia şi oboseala şi fortifică energiile intelectuale ale elevilor. Cu excepţia capitolului „modalităţi artistice", toate celelalte articulaţii ale unui comentariu de text (momentele-cheie ale subiectului, mesajul, profilul moral al personajului incriminat) îşi găsesc, în modul cel mai firesc, locul într-un proces literar. Tocmai din aceste considerente, profesorul Mircea Talmaciu a implicat elevii cercului dramatic în „dosarul Lăpuşneanu" – „Alexandru Lăpuşneanul" de C. Negruzzi – proces literar (abordarea textului literar cu ajutorul jocului de rol, respectiv al dezbaterii, de pe poziţii extreme: acuzare-apărare, a personajului problematic Lăpuşneanu, capabil să genereze o discuţie în contradictoriu, bazată strict pe realităţile oferite de opera literară a scriitorului C. Negruzzi. Publicul şcolar prezent în sala de judecată (sala de festivităţi a Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei) a răsplătit cu aplauze pe interpreţii-elevi care „au depus mărturie" în cazul Lăpuşneanu, a apreciat talentul lor dramatic demonstrat în aceste dezbateri, în care ei au fost puşi în situaţia de a se exprima în numele lor înşişi, emiţând opinii personale cu privire la personajul incriminat, izvorâte din contactul direct cu opera literară „Alexandru Lăpuşneanul". Pe de altă parte, spectatorii au apreciat eficienţa lecţiei de receptare a unei opere

Scanned with OKEN Scanner

literare sub forma procesului literar (a dezbaterilor susţinute de elevi, printr-un limbaj cu caracter polemic), considerând cunoştinţele dobândite în acest fel ca fiind mai temeinice şi mai durabile, personajele cărţii devenind fiinţe apropiate, de care elevii se leagă prin simpatie sau antipatie, admiraţie sau dispreţ. Convins de faptul că procesul literar accesibilizează elevul spre însuşirea conţinuturilor literare într-o manieră activă, facilitează socializarea elevilor, îi familiarizează cu modul de gândire, trăire şi acţiune, specific anumitor statusuri profesionale, culturale, ştiinţifice etc., precum şi de faptul că acest gen de „teatru", realizat pe baza discuţiei în contradictoriu, în care martorii acuzării şi ai apărării îşi precizează poziţia faţă de personajul incriminat, le dezvoltă capacitatea de a rezolva situaţii problematice dificile şi capacitatea empatică, îndrumătorul cercului dramatic „Prietenii teatrului" de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, prof. Mircea Talmaciu, a realizat procesul literar „Cazul lui Nică a lui Ştefan a Petrei" (proces literar realizat ca o suită de alocuţiuni /depoziţii gândite şi redactate de profesorul îndrumător împreună cu elevii care urmau să le rostească în faţa Înaltei Instanţe şi a Stimatului Auditoriu). Şi de această dată, publicul şcolar, urmărind cu atenţie şi răbdare dezbaterile, a apreciat pe acei „martori" care, în sala de judecată, s-au străduit să realizeze o cât mai bună înţelegere a personajului-martor interpretat (ca psihologie, stare, funcţii, ca mijloace de exteriorizare a „vieţii" personajului conform concepţiei regizorale (viziune /concepţie regizorală – prof. Mircea Talmaciu)), rostindu-şi „alocuţiunile" atât de intens natural, fără ostentaţie, cu gesturi puţine, simple, dar esenţiale. De asemenea, spectatorii au apreciat munca de redactare a alocuţiunilor rostite de acuzatori şi de apărători, costumaţia interpreţilor ş.a., precum şi valoarea discursului argumentativ susţinut de martori /inculpaţi în faţa completului de judecată şi a Onoratei Instanţe şi, nu în ultimul rând, a atras atenţia Onoratului Public talentul cu care au fost individualizate unele personaje-martori. De asemenea, merită a fi menţionată marea receptivitate a autorului prezentei cărţi la actualizarea blogului Şcolii „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei, aflat la adresa: http://scoalapoduiloaiei.blogspot.com, concepând, în acest sens, articolul „«Alexandru Lăpuşneanul» de C. Negruzzi - proces literar" (lecţie demonstrativă), 27 noiembrie 2010, în cadrul Cercului pedagogic nr. 3 al profesorilor de limba şi

Scanned with OKEN Scanner

literatura română, precum şi articolele „Anul Caragiale" (comunicare scenică), ianuarie 2012, respectiv „Sentimentul patriei" (montaj literar-artistic), 1 decembrie 2011. Menţionăm că blogul şcolii a fost creat în cadrul Proiectului Intercultural „With Flying Colours", realizat în parteneriat cu ziarul „The Nelson Mail" – Noua Zeelandă. Prin publicarea de articole pe site-ul şcolii (administrator de site – prof. Parmena Orzetic), se contribuie, în mod esenţial, la promovarea valorilor instituţiei şi la creşterea calităţii actului educaţional. Având o notabilă capacitate informativă, a ţinut mai multe comunicări ştiinţifice, profunde şi subtile, dintre care amintim: 1. „Elemente fatice în opera lui I. L. Caragiale. Aspecte stilistice", susţinută în data de 30 mai 2003 la Casa Corpului Didactic Iaşi cu ocazia ZILELOR ŞCOLII IEŞENE – Sesiunea de comunicări ştiinţifice a profesorilor de limba şi literatura română (organizatorii activităţii: Inspectoratul Şcolar al Judeţului Iaşi, Casa Corpului Didactic Iaşi; coordonatori: prof. Mihaela Apetroae, prof. Mihaela Vlioncu – inspectori de specialitate), 2. „Motive eminesciene în patrimoniul popular", pe care autorul prezentei cărţi a susţinut-o la sesiunea de comunicări ştiinţifice a profesorilor de limba şi literatura română, desfăşurată la Şcoala Nr. 23 „Titu Maiorescu" – Iaşi, 3 iunie 2000 (coordonator: prof. Dumitru Donescu, inspector de specialitate).

În perioada cât a profesat la unitatea de învăţământ din Podu Iloaiei a colaborat cu bibliotecarul şcolar (Prostire Mariana), îndrumându-i pe elevi să folosească diferite modalităţi de a consemna ideile din cărţi şi impresiile de lectură: extrasul, nota critică, planul simplu, planul dezvoltat, fişa de citat. Pe durata funcţionării la această unitate şcolară a organizat o acţiune la Biblioteca „Gh. Asachi" din Iaşi, iniţiindu-i pe elevii claselor a VIII-a să caute în catalogul (fişierul) acestei biblioteci. I-a îndemnat pe copii să ia contact cu librăria şi să înveţe să se orienteze după colecţii, serii, autori, titluri, i-a stimulat să-şi organizeze o bibliotecă personală. I-a obişnuit să mânuiască şi unele cărţi de referinţă, dicţionare, enciclopedii. A realizat popularizarea cărţii prin pagina „Noutăţi editoriale" inserată în cuprinsul revistei *Limba şi literatura română*, editată de colectivul redacţional al acestei publicaţii aparţinând Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei. Din fonduri proprii, profesorul Mircea Talmaciu a organizat o sală (cabinet)

Scanned with OKEN Scanner

de limba şi literatura română în spaţiul clasei a VIII-a F, ca un mijloc de pătrundere în viaţa şi, mai ales, în laboratorul de creaţie al scriitorului şi, prin aceasta, în însăşi opera lui. Această sală (cabinet) care funcţiona şi ca un mic templu al recunoştinţei, cu care urmaşii sunt totdeauna datori marilor înaintaşi, adăpostea: portrete de scriitori, ilustraţii la opere literare, retrospectiva subiectelor date la ultimele ediţii ale Concursului de limba şi literatura română „Mihai Eminescu", fotografii cu momente din viaţa scriitorilor, ediţii princeps, vitrine (dulăpioare) cu cărţi, volume din opera scriitorilor, dicţionare, lucrări de critică literară, reviste literare, portofolii – toate spre a sta la îndemâna profesorilor de literatură şi a elevilor. Autorul studiului de faţă (jucător de şah categoria a 2-a, legitimat la Clubul Sportiv „Voinţa" din Iaşi) a fost arbitru principal (arbitru secund/asistent: prof. Elena Tansanu), coordonator şi coorganizator (prof. Ionela Zmău – director, prof. Vasile Chirica – director adjunct: organizatori) al primei ediţii a concursului individual de şah al elevilor din clasele V-VIII de la Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei, competiţie grandioasă, reunind 37 de concurenţi în întrecerea masculină şi alţi 12 în cea feminină. Au fost făcute publice clasamentele finale şi punctajele individuale din cadrul acestei importante confruntări şahiste. De menţionat că autorul prezentului volum a antrenat echipa de şah a Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei, care a evoluat la Iaşi (31 mai 2000) în compania selecţionatei similare a Şcolii Nr. 13 „Alexandru cel Bun", ocazie cu care a asigurat, împreună cu prof, Elena Tansanu, arbitrajul acestei dispute şahiste, unde talentaţii jucători ai Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei au produs o mare surpriză situându-se pe primele locuri ale clasamentului final. Iată clasamentul final şi punctajele individuale în întrecerea masculină de la Iaşi (categoria de vârstă 11-12 ani (clasele V-VI)): 1. Vasile Chirica, Florin Corduneanu (elevi ai Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 9 puncte (toate partidele câştigate); 2.Mircea Moraru, Cornel Luca (elevi din echipa de şah a Şcolii „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei) – 8 puncte (din 9 posibile); 3. Răzvan Bucătaru, Cosmin Amariei, vasile Trandafir (elevi ai Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 7 puncte; 4. Plugariu Vasile (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 6 puncte [...]; 14. Fotache Emilian (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 0 puncte. Şi în întrecerea feminină, categoria de vârstă 11-12 ani (clasele V-VII), competitoarele de la Şcoala

Scanned with OKEN Scanner

„Al.I. Cuza", pregătite de profesorul Mircea Talmaciu, au intrat în posesia unor valoroase diplome (1. Condrea Mariana (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 4 puncte (din 4 posibile); 2. Andreea Iuraş, Anca Apostu (eleve ale Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 3 puncte; 3. Lavinia Căpăţână (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 2,5 puncte; 4. Andreea Dău (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 2 puncte; 5. Cabur Silvia (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 1 punct; 6. Alexa Teodora (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 0,5 puncte; 7. Căuş Minodora (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 0 puncte. În întrecerea masculină – categoria de vârstă 7-10 ani (clasele I-IV), jucătorii de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei au repurtat un adevărat triumf, evoluţia lor constituind o dovadă indubitabilă că au fost excelent pregătiţi, din punct de vedere tehnic şi strategic, de antrenorul lor – prof. Mircea Talmaciu (clasamentul şi punctajele individuale: 1. Florin Tansanu (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 4,5 puncte (din 5 posibile); 2. Tudor Pascu (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 4 puncte; 3. Vasile Comandaru, Vlad Stângaciu (elevi ai Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 3 puncte; 4. Mazilu Ciprian (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 2,5 puncte; 5. Isaac Eduard (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 2 puncte; 6. Lucian Botez (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 1,5 puncte; 7. Chirilă Valeriu (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 1 punct; 8. Achiţulesei Ovidiu (Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun") – 0 puncte). Valoarea demonstrată de elevii Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei la întrecerea şahistă găzduită de Şcoala Nr. 13 „Al. cel Bun" s-a datorat măsurilor cu bătaie lungă luate cu un an în urmă de un competent colectiv de colaboratori (prof. Mircea Talmaciu, prof. Elena Tansanu şi prof. Vasile Chirica), ale căror roade le-au cules cu ocazia acestui turneu: studiul aprofundat al unui repertoriu de deschideri, organizarea unui judicios sistem competiţional de campionat al şcolii etc., în care s-a obţinut experienţa necesară unui viitor jucător de performanţă. Micii şahişti de la Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei, aflaţi sub directa şi competenta îndrumare a profesorului Mircea Talmaciu, au obţinut rezultate spectaculoase, am zice chiar incredibile, cu ocazia disputei şahistice cu reprezentativa Palatului Copiilor din Iaşi, antrenată de Marian Dominte, maestru FIDE, scriitor de şah şi arbitru internaţional. Tinerii jucători de şah de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei au evoluat în stil de mari campioni, învingând mult

Scanned with OKEN Scanner

mai titrata selecţionată de şah a Palatului Copiilor din Iaşi (clasamentul final: 1. Amariei Cosmin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 2. Carp Alin (Palatul Copiilor, Iaşi), 3. Bucătaru Răzvan (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 4. Curcan Bogdan (Palatul Copiilor, Iaşi), 5. Chirica Vasile (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 6. Petrov Robert (Palatul Copiilor, Iaşi), 7. Corduneanu Florin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 8. Curcan Marian (Palatul Copiilor, Iaşi), 9. Zero Silviu (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 10. Colotină Ionuţ (Palatul Copiilor, Iaşi), 11. Tătaru Constantin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 12. Cimpoi Cătălin (Palatul Copiilor, Iaşi), 13. Iuraş Andreea (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 14. Pristavu Cezar (Palatul Copiilor, Iaşi), 15. Tansanu Florin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 16. Popovici Paul (Palatul Copiilor, Iaşi), 17. Ursache Alexandru (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 18. Butnaru Andrei (Palatul Copiilor, Iaşi), 19. Precupanu Codrin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei), 20. Găluşcă Olivian (Palatul Copiilor, Iaşi). Marele succes înregistrat de jucătorii de la Şcoala „Al.I. Cuza" din Podu Iloaiei la acest concurs de şah s-a datorat bunei activităţi desfăşurate de profesorul Mircea Talmaciu, pe durata anului dinaintea acestei competiţii şahiste, urmărindu-se obiective precum: dezvoltarea necontenită a teoriei şahiste, pregătirea multilaterală în deschidere, care să fie consonantă cu nivelul, dorinţele şi temperamentul propriu, o înţelegere corectă a poziţiilor, folosirea tehnicii subtile de intervertire a mutărilor, exploatarea posibilităţii de dinamizare a poziţiilor cu ajutorul sacrificiului poziţional dinamic, anticiparea cursului jocului în secvenţele următoare sacrificiului, respectiv, neignorarea nici o clipă a afirmaţiei lui Bobby Fischer: „Secretul cel mare în şah, după părerea mea, este să nu faci niciodată o mutare până nu ai înţeles perfect poziţia". În cadrul acestei competiţii, de un puternic efect stimulativ, cu partide directe pasionante, viu disputate, profesorul Mircea Talmaciu, pe lângă antrenor al echipei de şah a Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei, a făcut parte din brigada de arbitri formată din Marian Dominte, jucător cu vastă experienţă competiţională şi de analist, prof. Mircea Talmaciu, jucător categoria a II-a, legitimat la Clubul Sportiv „Voinţa" din Iaşi, prof. Elena Tansanu, şefa din acea vreme a Comisiei metodice a profesorilor diriginţi din şcoala organizatoare a acestei dificile întreceri şahiste, în care tinerii competitori de la

Scanned with OKEN Scanner

instituţia de învăţământ mai sus amintită au jucat cu mult curaj orice poziţie complicată, au atacat regele advers şi nu s-au temut de faima adversarilor; au confirmat integral speranţele antrenorului lor, prof. Mircea Talmaciu, demonstrând putere de luptă, concentrare cu totul deosebită la masa de joc, voinţă remarcabilă de câştig, preferinţă pentru finaluri complexe, intuiţie strategică şi poziţională deosebită, plan de joc clar. Şi tot în cadrul acestui festival şahistic, demn de luat în seamă este şi remarcabilul succes repurtat de elevii antrenaţi de profesorul Mircea Talmaciu la concursul rezolvatorilor de probleme de şah (Memorialul „Dan Laurenţiu"), ei ocupând primele patru locuri la această secţiune (clasamentul final şi punctajele individuale: 1. Chirica Vasile (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 125 p.; 2. Amariei Cosmin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 100 p.; 3. Ursache Alexandru (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 100 p.; 4. Bucătaru Răzvan, Tansanu Florin-Lucian (elevi ai Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 95 p.; 5. Curcan Bogdan (Palatul Copiilor, Iaşi) – 60 p.; 6. Corduneanu Florin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) -55 p.; 7. Donisă Oana (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 50 p.; 8. Petrov Robert (Palatul Copiilor, Iaşi) – 35 p.; 9. Zero Silviu (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 25 p.; 10. Precupanu Codrin (Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei) – 23 p.; 11. Butnaru Andrei (Palatul Copiilor, Iaşi) -5 p.). Performanţa de proporţii realizată de jucătorii de la Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei la Memorialul „Dan Laurenţiu" s-a datorat şi faptului că ei au tratat fiecare problemă (=poziţie) la modul serios şi cel mai responsabil, mimând atmosfera de concurs, cu un adversar „invizibil", dar aceste admirabile rezultate sunt mai ales urmarea antrenamentelor bisăptămânale (adecvate cerinţelor moderne), unde s-au exersat combinaţii şahiste spectaculoase, probleme cu mat în 3 mutări. Coordonatorii acestui memorial, profesorii Mircea Talmaciu şi Elena Tansanu, erau absolut convinşi că rezolvarea problemelor de şah contribuie la dezvoltarea imaginaţiei, fanteziei şi perspicacităţii combinative a jucătorilor, la antrenarea forţei de calcul a variantelor. Într-adevăr, această activitate stimulează concentrarea atenţiei jucătorului de şah, îi dezvoltă memoria şi gândirea, îl deprinde cu efortul intelectual intens. Să mai precizăm că profesorul Mircea Talmaciu a pus la dispoziţia fiecărui participant la acest memorial (concursul rezolvatorilor de probleme de şah) un set/baterie de 21 de

Scanned with OKEN Scanner

poziţii, cu menţionarea punctajului aferent pentru soluţionarea unei probleme, unui competitor revenindu-i cinci pagini tehnoredactate A4. Problemele au fost selecţionate de către autorul acestui volum pe baza unui foarte mare număr de cărţi de şah şi, mai ales, reviste din ultimii 25 de ani şi chiar mai mult. La această competiţie de şah, fiecare rezolvator a mai primit câte o foaie de concurs, unde trebuia să scrie, cât mai clar şi citeţ posibil, soluţiile (atât mutările sale, cât şi pe cele ale adversarului), folosind notaţia unanim acceptată în şah (notaţia şahistă recunoscută de Regulamentul de joc al FIDE). La această competiţie de şah – la sfârşitul căreia Marian Dominte, şahist ieşean de mare forţă, participant la turnee internaţionale, apreciat publicist şi teoretician, antrenor în cadrul secţiei de şah la Palatul Copiilor din Iaşi, a susţinut un simultan de şah la 20 de mese, după care a acordat autografe, profesorul Mircea Talmaciu a înmânat fiecărui concurent o mapă cu materiale tehnoredactate conţinând: coperta cărţii *Şahul, de la simplu „la complex"*, publicată de Marian Dominte, cu o prefaţă de conf. univ. dr. Ilie Danilov, coperta cărţii de şah *The gambits* aparţinând aceluiaşi autor, pliantul cu brigada de arbitri, poezii despre şah semnate de importanţi poeţi români, pliant (imprimare color) cu cei mai valoroşi 11 jucători de şah ai Şcolii „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei, sistemul de notare (cu majusculă de tipar) şi o prezentare, în rezumat, a comportamentului sportiv al şahistului. Subliniem faptul că profesorul Mircea Talmaciu a fost preocupat de pregătirea teoretică şi psihofizică a doi jucători şahişti de la Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei, şi anume Tansanu Florin şi Ursache Alexandru, elevi în clasa a IV-a, cu care a exersat repertoriul de deschideri, probleme cu mat în trei mutări, maturi model, finaluri complexe în şah, combinaţii şahiste spectaculoase ş.a., în vederea participării lor la Memorialul de şah „Mihail Sadoveanu" – faza judeţeană, organizat de Şcoala Nr. 34 „Ion Simionescu" Iaşi (23 februarie 2002). Menţionăm că la Concursul judeţean de şah pentru clasele III-IV (Memorialul „Mihail Sadoveanu"), organizat în incinta instituţiei de învăţământ amintite mai devreme, au intrat în competiţie elevi de la 31 de şcoli. Amintim, de asemenea, că profesorul Mircea Talmaciu a fost unul dintre colaboratorii constanţi ai revistei de şah editată de Şcoala Nr. 34 „Ion Simionescu" din Iaşi, mai exact, a trimis pe adresa redacţiei acestei publicaţii, coordonată de înv. Maria Cernat,

Scanned with OKEN Scanner

numeroase materiale ce ilustrează mişcarea şahistă din Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei. Nu putem face abstracţie de faptul că autorul prezentei cercetări a fost redactor fondator, coordonator şi responsabil de număr (în colaborare cu profesorii Elena Tansanu şi Vasile Chirica) al revistei de şah tipărite de elevii pasionaţi de şah de la Şcoala „Al.I. Cuza" Podu Iloaiei, publicaţie premiată la faza judeţeană a Concursului revistelor şcolare.

Printre lucrările sale principale se numără, alături de cea de faţă, o serie de articole şi recenzii publicate în volume şi diverse periodice de specialitate („Destinul etnonimului «valah»" (în colaborare cu prof. Daniela Carpen), un substanţial articol de istorie a limbii române publicat în revista culturală semestrială „Iassidava", nr. 2-3, Asociaţia culturală «Lia Ciudin», Iaşi, 2011; „Caragialianul personaj politic, damnat să fie comic", articol apărut în volumul antologic *Caragiale în conştiinţa oamenilor şcolii*, Editura Samia, Iaşi, 2003 ş-a.) şi, în curs de apariţie, cartea *Elemente de relaţie în limba română* – abordare sincronică şi analiză efectuată din perspectivă diacronică, o carte cu totul remarcabilă, construită şi gândită original (volumul pregătit pentru tipar, elaborat, într-o primă formă între anii 2003 şi 2004, reprezintă o ediţie revăzută şi augmentată a cercetării tratate de autorul volumului de faţă în lucrarea metodico-ştiinţifică pentru obţinerea gradului didactic I, susţinută în 2004, cu tema „Elemente de relaţie în limba română. Aspecte teoretice şi metodice", conducător ştiinţific – prof. univ. dr. Constantin Frâncu de la Facultatea de Litere a Universităţii ieşene „Al. I. Cuza", Catedra de Limbă română). O contribuţie de merit este lecturarea didactică (corectura) a volumelor *Istoria lumii antice. Odiseea neamului grec*, Editura N. Ciudin, Iaşi, 2011 şi, respectiv, *Imperiul faraonilor. O istorie a Egiptului Antic*, Editura N. Ciudin, Iaşi, 2011 (autorul ambelor studii – N. Ciudin). În anul 2012, la propunerea conducerii Şcolii „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei (director – prof. Ionela Zmău, director adjunct – prof. înv. primar Gabriela Condrea) şi a Consiliului de Administraţie al unităţii de învăţământ citate mai devreme, Primăria Podu Iloaiei i-a acordat titlul de *cetăţean de onoare* al oraşului Podu Iloaiei, distincţie ce i-a fost decernată în perioada mandatului de primar al domnului Petre Baciu (titlul e înmânat de primarul oraşului, Petre Baciu).

Scanned with OKEN Scanner

Este important să se cunoască valenţele constitutive ale profesorului Mircea Talmaciu, valenţe ilustrate ca atare în două ample fragmente redactate în urmă cu mai mulţi ani de doi respectabili directori de şcoală – prof. Ionela Zmău (directorul Şcolii „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei) şi prof. Gheorghe Cojocaru (directorul Şcolii Budăi). Citãm cu plăcere aceste pasaje care conţin aprecierile celor doi directori asupra valorii profesionale a autorului cărţii de faţă, prof. Mircea Talmaciu. Mai exact spus, în datele oferite de citatele de mai jos vom găsi relevate însuşirile privind formaţia profesională a dascălului Mircea Talmaciu, cât şi însuşirile caracterului şi formaţiei sale morale (lucrurile au fost corect evaluate): **1.** „Domnul Talmaciu Mircea este profesor titular al Şcolii „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei din anul 1999. În tot acest timp, domnul profesor a dat dovadă de un înalt profesionalism, măiestrie didactică şi conştiinciozitate în predarea orelor de limba şi literatura română. În urma asistenţelor la ore, prin participarea la activităţile comisiei metodice şi a cercurilor pedagogice de limba şi literatura română, am constatat că foloseşte un bogat şi diversificat material didactic, precum şi un real talent regizoral. Dovedeşte creativitate în realizarea instrumentelor de lucru cu elevii: fişe, planşe, teste, fotomontaje, portofolii. Apreciem implicarea domnului profesor Talmaciu Mircea în desfăşurarea activităţilor din cadrul programului „Şanse egale în comunităţile cu rromi – MATRA", pe baza proiectelor. În cadrul acestui Program, finanţat de Educaţia 2000+, a contribuit la elaborarea instrumentelor de evaluare: chestionare, fişe de lucru; a tehnoredactat pliantul de prezentare a şcolii. Domnul profesor a sprijinit diseminarea informaţiilor din Programul "Şanse egale în comunităţile cu rromi" pe componenta „Managementul clasei", „Învăţare prin cooperare", susţinând ore deschise - modúl de dirigenţie şi la specialitate. Tot în cadrul acestui program, dar pe componenta „Parteneriat şcoală - comunitate", a susţinut ora deschisă de dirigenţie cu tema „Orientarea şcolară şi profesională". Din discuţiile cu profesorii de specialitate şi cu profesorii metodişti delegaţi de I. S. J. să efectueze IC1 (inspecţia curentă 1) şi IC2 (inspecţia curentă 2) în vederea obţinerii gradului didactic I, precum şi din cercetarea proceselor-verbale încheiate cu aceste ocazii, în care d-lui profesor Talmaciu Mircea i s-a acordat calificativul „FOARTE BINE" de fiecare dată, reiese că dumnealui este un foarte bun profesor

Scanned with OKEN Scanner

şi coleg, disciplinat în unitate, cu un comportament şi o ţinută morală foarte bune. Atât în calitate de diriginte, cât şi ca profesor de limba română la clasele unde predă această disciplină, domnul profesor comunică şi colaborează cu elevii şi familiile lor în vederea participării acestora la deciziile curente ale şcolii. Informează familia, consiliază părinţii, implică familia în activităţile formativ-educative pentru realizarea unităţii de cerinţe şcoală-familie, manifestând reale capacităţi de analiză a opiniilor familiei şi de selectare a unora dintre ele pentru o strategie educativă adecvată elevului. Domnul profesor are capacitatea de a implica familia, într-un demers formativ-educativ coerent care să sprijine dezvoltarea elevului, propune soluţii pertinente. Atât în calitate de diriginte, cât şi la orele de limba română, dl. profesor Talmaciu Mircea analizează continuu cu elevii regulile sociale, evaluează obiectiv comportamentul social al acestora, având capacitatea de a motiva şi corecta comportamentul elevului. Foarte bune sunt comportamentul şi ţinuta domnului profesor atât faţă de elevii de la clasele unde predă, cât şi faţă de elevii de la celelalte clase. În privinţa comunicării între cadre didactice, remarcabile sunt la domnul profesor atât capacitatea ridicată de a utiliza limbajul specific unor domenii conexe, cât şi discuţiile despre aspecte metodice şi pedagogice ale activităţii didactice. Domnia Sa are o foarte bună capacitate de comunicare în cadrul colectivului profesoral. Domnul profesor are un comportament demn de laudă atât faţă de personalul şcolii, faţă de personalul de conducere şi de personalul didactic, cât şi faţă de personalul auxiliar. Domnul profesor Talmaciu organizează şi participă la toate activităţile comisiei metodice de specialitate şi ale şcolii („Zilele Şcolii", „Zilele Eminescu" (evocare literară, concurs literar, lectură interpretativă), „Zilele Sadoveanu" (concurs literar), „Biografia şi opera lui Ion Creangă" (evocare literară, concurs literar, punere în scenă), „Anul Caragiale" (interpretare scenică), procese literare ş. a.), precum şi la cele organizate de I. S. J. şi de Casa Corpului Didactic Iaşi. Demne de reţinut sunt participările Domniei Sale la trei sesiuni de comunicări ştiinţifice ale profesorilor de limba şi literatura română, prilej cu care a susţinut lucrările: „Eminescu şi mitologia populară" – Şcoala „Titu Maiorescu", Iaşi; „Omul politic caragialian, damnat să fie comic" – Şcoala „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei; „Elemente fatice în teatrul lui Caragiale. Aspecte

Scanned with OKEN Scanner

stilistice" – Casa Corpului Didactic Iaşi. O notă aparte în activitatea domnului profesor este dată de amenajarea cabinetului de limba şi literatura română. Remarcabilă este, de asemenea, colaborarea sa cu reprezentanţi ai comunităţii locale (Primăria, Biserica). În ceea ce priveşte performanţele înregistrate în activitatea extracurriculară, felicităm pe domnul profesor pentru premiile obţinute cu elevii săi, de-a lungul anilor, la etapa judeţeană a Concursului „Tinere condeie" şi îndeosebi pentru obţinerea, în fiecare an, a unui premiu la Concursul de reviste şcolare, cu publicaţia şcolii noastre: „Limba şi literatura română", aflată la nr. 13, al cărei colectiv de redacţie îl coordonează. Trebuie amintit premiul I pe judeţ şi pe ţară cu care a fost laureată această revistă şcolară în anul 2001. Referindu-ne la evaluarea anuală, menţionăm calificativul „FOARTE BINE" cu care a fost apreciat în ultimii patru ani şcolari de către Consiliul de administraţie şi aprobat în consiliile profesorale. Domnul profesor se preocupă de perfecţionarea metodică şi ştiinţifică obţinând recent gradul didactic I în învăţământ cu nota maximă. Prin activităţile complexe cu valoare instructiv-educativă (rezultate deosebite obţinute în pregătirea elevilor în raport cu standardele curriculare de performanţă, materializate în rezultate ale elevilor la clasă şi la examenul de capacitate, rezultatele comunicării cu părinţii şi autorităţile locale concretizate în reducerea absenteismului (abandonului şcolar), premii – fazele judeţeană şi naţională, cu revista şcolii ş. a.), domnul profesor a contribuit la asigurarea calităţii procesului instructiv-educativ la ora de limba română, la creşterea prestigiului şi a calităţii unităţii noastre de învăţământ. Conducerea şcolii apreciază că activitatea şcolară şi extraşcolară a domnului profesor Talmaciu Mircea se ridică la standarde maxime de calitate şi eficienţă, fapte ce i-au permis I. S. J. -ului să-i acorde Domniei Sale, pe bună dreptate, gradaţia de merit". (copie după aprecierea directorului Şcolii „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei, **Ionela Zmău**, prof. metodist gradul didactic I, 2004); **2.** „Domnul profesor este titular la unitatea noastră pe o catedră de limba şi literatura română. Este un profesor foarte bine pregătit profesional şi pedagogic, cu o ţinută morală exemplară, corespunzătoare postului pe care-l deţine. Lucrează în unitatea noastră din anul şcolar 1991-1992. Are o vechime în învăţământ de 19 ani. Din primele zile de activitate s-a angajat ferm în realizarea sarcinilor didactice, educative şi sprijin

Scanned with OKEN Scanner

pentru ocrotirea copiilor. Desfăşoară o bogată activitate instructiv-educativă, reuşind lecţii şi activităţi educative foarte bune, cu un conţinut ştiinţific, metodic şi educativ de înaltă calitate. Privind asimilarea cunoştinţelor de către elevi, putem arăta că marea lor majoritate au rezultate bune şi foarte bune, fapt ce rezultă din răspunsurile date, din lucrările de control, din lucrările de sondaj, din testările periodice, semestriale şi anuale. Lucrează suplimentar cu elevii, atât cu cei dotaţi intelectual, pentru a obţine performanţe în concursurile şcolare, cât şi cu cei ce au capacitate intelectuală scăzută, ritm lent de învăţare, pentru a-i aduce la însuşirea minimului de cunoştinţe din programele şcolare. Ca diriginte, se pregăteşte serios de organizarea şi desfăşurarea activităţii educative la clasa a VI-a B, de formarea deprinderilor de conduită civilizată a copiilor, de asigurarea condiţiilor optime de masă şi cazare, de ocrotire a copiilor. Colaborează cu eficienţă cu profesorii care predau la clasa unde este diriginte, cu educatorii şi supraveghetorul, în ce priveşte planificarea, organizarea şi desfăşurarea activităţilor educative şi de petrecere plăcută şi recreativă a timpului liber al elevilor. Contribuie cu toată capacitatea sa profesională, morală şi fizică la bunul mers al activităţii din unitate, fiind un cadru didactic de bază al unităţii. Are o comportare exemplară în familie, unitate, societate, fiind exemplu pozitiv pentru colegii de muncă şi elevi, este perseverent şi obiectiv. Este un foarte bun coleg, este apreciat şi stimat de colegii din unitate şi cetăţenii din localitate. Relaţiile de muncă cu copiii şi colegii sunt foarte bune. Are o capacitate mare de organizare a muncii, spirit creativ, dorinţă de autoperfecţionare, disponibilitate la sarcini, este disciplinat în muncă, îndeplineşte cu competenţă profesională sarcinile. În anul şcolar 1991/1992 activitatea desfăşurată de domnul Talmaciu Mircea a fost apreciată cu calificativul „FOARTE BINE". Faţă de cele arătate mai sus, Consiliul de Administraţie din Casa de Copii cu şcoală Budăi, recomandă ca domnul profesor Talmaciu Mircea să fie înscris pentru susţinerea examenului de gradul II în învăţământ" (copie după aprecierea directorului Casei de Copii cu şcoală Budăi, **Gheorghe Cojocaru**, profesor metodist gradul didactic I, 3 noiembrie 1992). Cele două fragmente pe care le-am reprodus integral mai devreme constituie o garanţie a autenticităţii caracteristicilor fundamentale ale personalităţii profesorului Talmaciu. Deşi nu este un portret

Scanned with OKEN Scanner

exhaustiv, avem convingerea că respectivele pasaje indică suficient de pregnant imaginea autorului prezentei cărţi, ca om şi ca profesor. Lectura atentă a informaţiilor oneste furnizate de cei doi directori de şcoală ne poate duce la concluzia că avem de-a face cu un profesor de vocaţie, cu o foarte bună pregătire de specialitate şi psihopedagogică, mai bine spus, un cadru didactic care nu este un simplu „meşteşugar" al disciplinei profesate, ci un profesor care, în scopul optimizării activităţii sale educative, ţine pasul cu cercetările pedagogice şi de didactică specială, consultând literatura de specialitate actuală (studii şi reviste de profil) pentru a-şi reînnoi repertoriul strategic în predarea limbii şi literaturii române. Adoptând o astfel de viziune, profesorul Mircea Talmaciu a reuşit să stabilească un echilibru şi o evoluţie sincronică a pregătirii sale de specialitate, pe de o parte, şi a celei metodologice, pe de alta. Concluzia care se impune după lectura atentă a celor două fragmente citate mai sus, vizând profunzimea didactică a autorului ediţiei de faţă, este că sunt edificatoare, altfel spus, conving suficient informaţiile culese de la distinşii directori Ionela Zmău şi Gheorghe Cojocaru (dat fiind că activitatea sa profesională a fost corect evaluată, autorul prezentei cărţi este deosebit de recunoscător foştilor săi directori, cărora le păstrează o frumoasă amintire; a fost un privilegiu, o onoare să lucrez cu Domniile Lor), mai ales cele referitoare la formaţia profesională şi general-umană a autorului acestei lucrări, precum şi altele referitoare la eficienţa activităţii didactice, la cultura profesională (de specialitate) sau la vocaţia pedagogică. Aprecierile exprimate în scris de amintiţii directori sunt deosebit de semnificative şi exprimă un adevăr incontestabil, şi anume că Mircea Talmaciu este un profesor de mare cultură (cultură generală, cultură ştiinţifică de specialitate / cultură profesională (de specialitate) şi cultură tehnică de specialitate) şi mare vocaţie, un profesor care are însuşirile de personalitate ale unui profesor de mare eficienţă. Trebuie recunoscut totuşi că trăsăturile ce reflectă personalitatea profesorului Talmaciu, identificate de directorii menţionaţi, oricât de valoroase ar fi, fiecare în parte, pot asigura o imagine completă a „calităţilor" care compun portretul, pe linie profesională şi morală, al autorului prezentului volum numai împreună cu analiza asupra formaţiei sale culturale, de specialitate şi generale (grad de ştiinţificitate al cunoştinţelor,

Scanned with OKEN Scanner

valoarea ştiinţifică şi metodologică a activităţilor didactice, nivelul de instruire al elevilor ş. a.) efectuată de inspectori de specialitate şi, respectiv, metodişti delegaţi de I.S.J. Iaşi, cu prilejul vizitelor la orele sale de clasă, ca şi cu prilejul inspecţiilor speciale sau curente pentru acordarea gradelor didactice. În acest scop, ni s-a părut absolut necesar să scoatem în prim-plan datele de reală importanţă oferite de organele de control şi îndrumare cu privire atât la calitatea activităţilor profesionale ale autorului volumului de faţă – prof. Mircea Talmaciu, cât şi la însuşiri ale caracterului şi formaţiei sale morale, mai ales că aceste date au darul de a nuanţa opiniile precedente exprimate asupra capacităţii profesionale a domnului Talmaciu de către cei doi onorabili directori de şcoală. Aşadar, pentru a avea siguranţa unui portret cât mai aproape de adevăr, am cercetat o serie de „Rapoarte scrise" (documente de evaluare a lecţiei de specialitate) completate în timpul asistenţelor la lecţie de către doi inspectori de specialitate, ca şi de o seamă de metodişti de autoritate delegaţi de I. S. J. Iaşi. În rândurile de mai jos ne îngăduim să citãm, spre edificare, conţinutul acestor „Rapoarte scrise", un corpus masiv de texte menite să aducă argumente în plus în direcţia cunoaşterii activităţii la clasă (mereu apreciată elogios) a autorului cărţii de faţă, argumente care confirmă şi întăresc aprecierile oneste şi de autoritate ale celor doi respectabili directori (profesori metodişti gr. didactic I) citaţi înainte, conducând (noi sperăm cel puţin) la o conturare şi mai explicită a personalităţii profesorului de limba şi literatura română Mircea Talmaciu, la o mai bună înţelegere a calităţilor sale profesionale şi a tot ceea ce este tipic şi caracteristic pentru Domnia Sa – un cadru didactic nu numai respectat şi stimat, ci şi îndrăgit pur şi simplu de elevi: **1.** *„Activitatea didactică*: a) *Activităţi verificate*: 1. *Predicatul* – lecţie de recapitulare şi sistematizare a cunoştinţelor (clasa a VI-a A); 2. *Complementul circumstanţial de scop* – lecţie mixtă (clasa a VIII-a A); 3. *„Dan, căpitan de plai"*, de Vasile Alecsandri (ora a II-a) – lecţie de consolidare şi sistematizare a cunoştinţelor (clasa a VII-a D). b) *Proiectarea activităţilor* (*creativitate în conceperea lecţiilor, formularea obiectivelor operaţionale, corelaţia între componentele actului didactic, strategii didactice şi evaluare*): Materialele de proiectare au o structură corectă şi funcţional-pragmatică, respectând documentele curriculare normative. Obiectivele propuse sunt corelate

Scanned with OKEN Scanner

cu conţinuturile şi strategiile de predare-învăţare, de sistematizare şi consolidare, de evaluare cu o selectare adecvată a mijloacelor de învăţare. Obiectivele fundamentale şi operaţionale sunt formulate clar, concis, accesibil nivelului intelectual, ritmului de învăţare şi particularităţilor de vârstă ale elevilor. Se asigură tuturor lecţiilor conţinutul ştiinţific adecvat, neapărând erori în proiectare sau în desfăşurarea activităţilor, demersul didactic vizând obiective de referinţă corect operaţionalizate de către profesor. Evaluarea se realizează pe tot parcursul orelor şi sub diferite forme. c) *Desfăşurarea activităţilor* (*comportamentul cadrului didactic, utilizarea strategiilor didactice, integrarea mijloacelor de învăţământ în lecţie, creativitate în conducerea lecţiilor şi orientarea acţiunii şi gândirii elevilor, gestionarea timpului didactic*): Managementul clasei se dovedeşte a fi eficient (îndrumă, orientează, apreciază, corectează, clarifică, evaluează). Profesorul cunoaşte nivelul individual de dezvoltare intelectuală al fiecărui elev din fiecare colectiv. Respectă şi realizează secvenţele actului didactic proiectat, iar discursul didactic armonizează funcţia informativă a lecţiilor cu cea formativă, aplicativă, operaţională. S-a remarcat, în toate lecţiile asistate, diversitatea metodelor şi a procedeelor alese şi corect folosite în vederea asigurării unei eficienţe sporite, încât se poate spune că elevii învaţă în clasă. Elevii sunt stimulaţi să participe la răspunsuri în realizarea sarcinilor propuse. Se utilizează resurse auxiliare: baterii de exerciţii, schiţe, fişe individuale de lucru. Discursul cognitiv este potrivit cu maniera informativă, limbajul demonstrativ este mereu dublat de un număr mare de exerciţii aplicative (în special la orele de limbă – clasa a VI-a şi a VIII-a). Orele se remarcă prin valoare ştiinţifică, prin densitatea informaţiei, prin folosirea metodelor clasice, dar bine armonizate cu situaţiile de învăţare. Sunt create situaţii de învăţare motivată, puse în slujba finalităţilor formative. d) *Evaluarea randamentului şcolar* (*metode şi tehnici de evaluare a rezultatelor învăţării*): Sunt folosite metode şi tehnici diverse de evaluare a randamentului şcolar. Evaluarea se face pe tot parcursul lecţiei, dar şi în momente fixe ale orei, avându-se în vedere variatele funcţii ale ei: funcţia diagnostică, prognostică şi pe aceea motivaţională. Profesorul are un comportament adecvat sistemului de evaluare, dovedind, prin materialele oferite evaluatorului, un interes sporit şi consecvenţă în evaluarea elevilor,

Scanned with OKEN Scanner

urmăririi evoluţiei acestora şi găsirea de soluţii didactice pentru ameliorarea rezultatelor şcolare.e) *Cunoaşterea şi consilierea elevilor*: Domnul profesor este diriginte la clasa a VIII-a F, calitate în care probează însuşiri deosebite de educator; este apropiat şi apreciat de elevii săi, demonstrând cunoaşterea problemelor acestora, iar pregătirea-i psihopedagogică îi permite dascălului o abordare ştiinţifică a educaţiei totale. f) *Competenţe psihorelaţionale* (*în raporturile cu elevii, cu părinţii, cu cadrele didactice*): Am constatat că este un cadru didactic apreciat şi respectat atât de elevi, de părinţii acestora, cât şi de colegi, datorită firii comunicative, deschise colaborării, receptiv la problemele şcolii, ale elevilor. Înţelege nevoia de formare a elevilor în sensul viitoarei integrări profesionale. g) *Autoevaluarea* (*capacitatea de a măsura propria prestaţie didactică şi de a aprecia corect reuşita acesteia*): Domnul profesor Talmaciu Mircea este deschis dialogului cu evaluatorul, receptiv, cu o adecvată capacitate de autoevaluare, identificând corect aspectele realizate bine, cât şi pe cele care l-au nemulţumit. **2.** *Activitatea educativă în şcoală şi în afara ei*: Se realizează atât prin orele de specialitate prin obiective clare, bine integrate, cât şi prin activităţi extraşcolare: coordonator al revistei „Limba şi literatura română", obţinând rezultate deosebite la nivel judeţean şi naţional; conduce un cerc de şah (premii I şi II la nivel judeţean) şi este în lucru o revistă de şah; colaborează cu scriitori ieşeni (lansări de carte în şcoală); organizează excursii literare; participă la Proiectul „Comenius" („Eu şi timpul liber"). A realizat o lecţie educativă deosebită cu caracter patriotic („Universul patriei ca sentiment"). **3.** *Activitatea de perfecţionare* (*metodică şi ştiinţifică*): Este o prezenţă activă în cadrul comisiei metodice, dar şi a cercului pedagogic cu lecţii demonstrative model, referate tematice, dar şi cu intervenţii pertinente. Utilizează noutăţile editoriale în specialitate, confecţionează material pe care îl foloseşte cu eficienţă la lecţie. **4.** *Aprecierea consiliului de administraţie al unităţii de învăţământ* (*cu privire la activitatea didactică şi conduita în cadrul şcolii şi al comunităţii şcolare*): Conducerea şcolii apreciază faptul că domnul profesor este o prezenţă benefică pentru colectivul didactic al şcolii, un bun coleg, sufletist, se implică în rezolvarea problemelor şcolii. Este apreciat şi respectat pentru calitatea de bun specialist. Experienţa didactică este folosită cu succes în antrenarea,

Scanned with OKEN Scanner

atragerea colegilor mai tineri în realizarea obiectivelor educaţionale. **5.** *Concluzii (puncte forte, puncte slabe) şi recomandări*: Demonstrează o foarte bună pregătire metodică şi ştiinţifică. Îşi îndeplineşte cu multă responsabilitate profesia, dovedind exigenţă faţă de sine. Calificativul acordat: «FOARTE BINE»" (copie după raportul scris încheiat la inspecţia curentă (I. C. 2) pentru acordarea gradului didactic I în învăţământ – sesiunea 2003; unitatea de învăţământ : Şcoala „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei; data efectuării inspecţiei: 04.04. 2003; componenţa comisiei: **Vapirovschi Valeria**, profesor metodist gradul didactic I; asistent: **Chirica Vasile**, profesor de limba română, gradul didactic I, director adjunct al Şcolii „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei; **2.** „I. *Activitatea didactică*: În timpul efectuării inspecţiei au fost verificate planificările anuale şi trimestriale, cataloagele, caietele de notiţe şi teme, caietul dirigintelui, s-au purtat discuţii cu elevii şi cu responsabila colectivului de catedră; s-au efectuat patru asistenţe la clasele a VII-a, lecţie de verificare-predare, *Adverbul*; a VIII-a A, *Propoziţia subordonată circumstanţială de scop*, lecţie de verificare-predare; a VI-a A, lecţie mixtă, *Doinele*; a V-a B, lecţie de predare, *„Greuceanu"*. Documentele de planificare şi proiectare sunt elaborate pe baza unei cunoaşteri foarte bune a prevederilor programelor şcolare şi a manualelor. Există concordanţă între temele planificate şi subiectul lecţiei la care se asistă. Din sondajele efectuate rezultă faptul că domnul profesor asigură parcurgerea ritmică şi integrală a materiei. Pregătirea profesională a domnului Talmaciu Mircea este foarte bună, acordă o atenţie deosebită demersului didactic al fiecărei activităţi. Aceste calităţi se reflectă în mod nemijlocit asupra pregătirii elevilor. În caietele de teme şi notiţe ale elevilor am găsit elemente care ne întăresc convingerea că domnul profesor pregăteşte minuţios fiecare lecţie. Lecţiile s-au remarcat prin densitate şi sistematizare. Domnul profesor stăpâneşte în mod desăvârşit un vocabular de specialitate, iar elevilor le cere acelaşi lucru. Cu toate acestea, se respectă principiul accesibilităţii cunoştinţelor în funcţie de particularităţile de vârstă ale elevilor şi nivelul de pregătire al acestora. La lecţiile de gramatică de la clasele a VII-a şi a VIII-a modul de desfăşurare este cel clasic: profesorul fixează definiţii şi le exemplifică prin exerciţii cu un grad de dificultate ridicat; exerciţiile sunt complexe şi cuprind fapte de limbă variate. Comunicarea cu elevii se

Scanned with OKEN Scanner

desfăşoară printr-un dialog permanent, utilizând, atât profesorul, cât şi elevii, un limbaj corect, îngrijit, actual, specializat. Ritmul de lucru este alert, dar nu grăbit. Lecţiile au densitate fără să se ajungă la saturaţie. (...) În timpul lecţiilor, profesorul apelează atât la memoria, cât şi la gândirea elevilor; alternează exerciţiile de tip reproductiv cu cele de tip creativ. (...) În lecţiile de lecturi latura informaţională e abundentă. Ne-am pus întrebarea dacă nu e prea mult pentru unii elevi ai claselor a V-a şi a VI-a. Am constatat, în mod plăcut, preocuparea domnului profesor pentru introducerea elevilor în tehnica receptării textului literar. Elevii şi-au însuşit suficiente noţiuni de teorie literară şi chiar elemente de prozodie. Domnul Talmaciu Mircea este meticulos, insistă cu exemple chiar cu riscul de a depăşi timpul lecţiei. În predarea noţiunilor de prozodie ştie să câştige interesul elevilor astfel că lecţia nu devine plictisitoare. Elevii citesc destul de mult şi bine, memorează multe versuri, au format gustul pentru lectură. II. *Activitatea metodică şi ştiinţifică*: Aşa cum am mai afirmat, domnul Talmaciu Mircea are o foarte bună pregătire ştiinţifică, metodică şi e evidentă dorinţa sa de autoperfecţionare. Citeşte literatură de specialitate, e interesat de noutăţile editoriale, participă la activităţile metodice ale comisiei şi cercului pedagogic cu referate şi comunicări; a desfăşurat lecţii deschise. Colegii au subliniat calităţile unui pedagog desăvârşit, deosebit de harnic; alături de competenţă punem pasiunea de care dă dovadă în tot ceea ce face. III. *Activitatea educativă*: Domnul profesor Talmaciu Mircea este dirigintele clasei a VIII-a B. În această calitate, s-a arătat preocupat de formarea unui colectiv de elevi cu trăsături de caracter care îl onorează: disciplinaţi, cooperanţi, laborioşi. (...) Este preocupat şi de succesul şi insuccesul şcolar al elevilor săi, observaţiile cu caracter de generalitate le-a făcut cunoscute într-o comunicare ştiinţifică. IV. *Aprecierea conducerii şcolii*: Directorul şi directorul adjunct, precum şi doamna **Miron Margareta**, responsabila colectivului de catedră a profesorilor de limba română, **Stanciu Benonica**, responsabila comisiei metodice a profesorilor diriginţi au apreciat fără reţinere pregătirea profesională foarte bună, competenţa, pasiunea, munca deosebită a domnului profesor TALMACIU MIRCEA: Urmare a celor prezentate, comisia a apreciat activitatea domnului profesor cu nota 10 (zece)" (copie după procesul-verbal încheiat la inspecţia specială pentru acordarea gradului

Scanned with OKEN Scanner

II în învăţământ; unitatea de învăţământ: Casa de Copii cu şcoală Budăi; componenţa comisiei: profesor gradul didactic I **Grigoriu Mircea**, inspector şcolar I. S. J. Iaşi; asistent-profesor metodist gradul didactic I **Cojocaru Gheorghe**, directorul unităţii şcolare; data efectuării inspecţiei: 1 martie 1995); **3.** „I. *Activitatea didactică*. a) Activităţi verificate: Pentru cunoaşterea şi aprecierea activităţii didactice a domnului profesor Mircea Talmaciu au fost cercetate planificările calendaristice, proiectele didactice, dosarul catedrei, cataloagele etc. De asemenea, au fost verificate, prin sondaj, caietele de teme şi de notiţe ale elevilor, condica de prezenţă, precedentele documente de inspecţie. S-au purtat discuţii cu conducerea şcolii în legătură cu întreaga activitate a cadrului didactic inspectat. Domnul profesor a fost asistat la două lecţii, după cum urmează: 1. clasa a VIII-a B – *Sintaxa frazei: contragerea şi expansiunea* – recapitulare; 2. clasa a VI-a – *Figuri de stil* – recapitulare pe bază de exerciţii. b) *Proiectarea activităţilor*: Activităţile asistate au fost bine proiectate, fiind evidentă claritatea obiectivelor, corelarea judicioasă a acestora cu cerinţele stipulate de programa şcolară în vigoare şi cu cunoştinţele oferite de manuale, precum şi adecvarea lor din perspectiva gradului de dificultate, la capacitatea de înţelegere a tuturor elevilor. c) *Observaţii privind desfăşurarea activităţilor*: Cele două activităţi desfăşurate au fost dense sub aspectul informaţiei ştiinţifice, profesorul reuşind să realizeze un bun echilibru între volumul cunoştinţelor vehiculate şi asimilate în timp de elevii săi şi nivelul de accesibilitate al elevilor, ambele potenţând latura formativ-educativă a lecţiilor. S-a realizat o înlănţuire optimă a tuturor etapelor preconizate în scenariul didactic al fiecărei lecţii, folosindu-se eficient şi stimulativ surse complementare: schema recapitulativă, planşe, fişe de exerciţii. Apreciem interesul profesorului pentru mijloacele activ-participative. Domnul profesor are calitatea de a îmbina eficient metodele tradiţionale cu cele moderne. d) *Comportamentul cadrului didactic în clasă*: Calm, permisiv, dar şi ironic-constructiv, domnul profesor Talmaciu Mircea a menţinut un ritm normal de desfăşurare a lecţiilor de recapitulare finală, realizând un climat psiho-social propice desfăşurării unui proces instructiv-educativ modern şi eficient. Îndrumând colective eterogene (inclusiv copii din casele de copii), domnul profesor şi-a adaptat metodele la particularităţile

Scanned with OKEN Scanner

fiecărei clase, în consens cu situaţia de învăţare şi obiectivul ştiinţific urmărit. Autoritar dar şi sensibil, înţelegător şi ironic deopotrivă, profesorul a încurajat permanent participarea elevilor la toate momentele lecţiilor, amendând greşelile, argumentând afirmaţiile, motivând convingător respingerea unor greşeli de interpretare, de analiză ori de exprimare. e) *Autoevaluarea*: Obiectivele preconizate de domnul profesor au fost realizate integral, obţinându-se o reală integrare a noilor cunoştinţe cu cele deja dobândite. Cu mult discernământ, domnul profesor a insistat asupra aspectelor mai dificile, solicitând analize şi argumente riguros susţinute, explicaţii logice şi exemple concludente (prin exerciţii normativ-creatoare mai ales) în vederea realizării unei însuşiri efective, reale a tuturor noţiunilor. f) *Nivelul de pregătire al elevilor*: Nivelul de pregătire al elevilor este destul de bun, fapt constatat atât pe baza observaţiilor directe, cât şi prin probele de control. Lecţiile asistate au relevat un bun nivel de pregătire. II. *Activitatea educativă în şcoală şi în afara ei*: Profesorul Talmaciu Mircea se distinge printr-o susţinută activitate educativă, concretizată în organizarea şi coordonarea unor medalioane literare, amenajarea unui cabinet de literatură română, organizarea unor excursii tematice şi a unor programe artistice la nivelul şcolii. III. *Activitatea metodică şi ştiinţifică*: În cadrul Comisiei metodice, profesorul Talmaciu Mircea a susţinut lecţii deschise şi referate de specialitate. De asemenea, profesorul Talmaciu face eforturi de a urmări în mod consecvent noutăţile în domeniul filologic şi meritorie este atitudinea sa faţă de elevii pe care îi învaţă să iubească şi să respecte cărţile. Profesorul Talmaciu se distinge printr-o conduită exemplară atât în şcoală, cât şi în familie. Conducerea şcolii apreciază activitatea profesorului Talmaciu. IV. *Concluzii şi recomandări*: Lecţiile asistate ne-au convins că domnul Talmaciu este un profesor bine pregătit în specialitate şi sub aspect metodic. Conţinutul lecţiilor desfăşurate la gramatică şi literatură a evidenţiat preocuparea profesorului de a-şi însuşi noutăţile în domeniu, de a se autoperfecţiona şi de a eficientiza procesul instructiv-educativ. Calificativul acordat - «FOARTE BINE»" (copie după procesul-verbal încheiat la inspecţia curentă, necesară înscrierii la examenul pentru acordarea gradului II în învăţământ; unitatea de învăţământ: Şcoala cu clasele I-VIII Budăi, Podu Iloaiei, jud. Iasi; data efectuării inspecţiei: 3 iunie 1998; inspecţia a fost efectuată de profesor gradul

Scanned with OKEN Scanner

didactic I **Elena Axinte**, inspector de specialitate la I. S. J. Iaşi); **4.** *„Activitatea didactică*: Activitatea domnului profesor a fost apreciată prin: verificarea documentelor şcolare (planificări calendaristice, proiecte didactice, mape didactice, dosarul catedrei, cataloage, caietele elevilor), discuţii cu directorul şcolii, asistenţa la patru lecţii, după cum urmează: 1. *„Ardealul"*, de N. Bălcescu – lecţie mixtă, clasa a V-a; 2. *Sintaxa propoziţiei. Sintaxa frazei* – lecţie de fixare a cunoştinţelor şi deprinderilor de analiză sintactică şi sintactico-morfologică, clasa a VIII-a; 3. *„Scrisoarea III"*, de M. Eminescu – lecţie mixtă, clasa a VI-a; 4. *Predicatul* – lecţie de sistematizare şi consolidare, clasa a VII-a. *Activităţile didactice verificate şi proiectarea acestora*: În urma verificării efectuate s-a constatat că proiectele didactice, ca şi planificările calendaristice au o structură corectă şi funcţional-pragmatică. Obiectivele propuse sunt bine corelate cu conţinuturile şi strategiile de predare-învăţare, de sistematizare şi consolidare, de evaluare, cu o selectare adecvată a mijloacelor de învăţământ şi a materialului didactic. Formularea obiectivelor fundamentale şi operaţionale are în vedere claritatea, gradul de dificultate, raportarea la curriculum-ul la disciplina, capacitatea şi ritmul de învăţare ale elevilor, particularităţile de vârstă. Domnul profesor Talmaciu Mircea asigură conţinutul ştiinţific al tuturor lecţiilor, realizând corelaţii intra- şi intercurriculare. Demersul didactic a vizat obiective de referinţă corect operaţionalizate de profesor, iar evaluarea se realizează în mod curent sub diverse forme. Lecţiile la care s-a asistat au fost de tip mixt, de recapitulare, sistematizare şi consolidare a cunoştinţelor şi deprinderilor. S-a folosit corect o gamă bogată de metode şi de procedee: conversaţia euristică cu elemente de problematizare, analiza stilistică, exerciţii de tipuri diferite. Domnul profesor apelează eficient şi stimulativ la surse complementare: scheme recapitulative, fişe de lucru, baterii de teste de evaluare, asigurând tuturor lecţiilor un nivel ştiinţific adecvat. Nu s-au constatat nici în documentele de proiectare, nici în timpul orelor erori de conţinut, ceea ce probează foarte buna pregătire a domnului profesor. În lecţiile de gramatică de la clasele a VII-a şi a VIII-a se folosesc exerciţii variate prin cerinţă şi structură care stimulează flexibilitatea gândirii, logica; situaţiile de gândire sunt bine alese, solicitând efort intens din partea elevilor. Lecţiile de literatură – clasa a V-a şi clasa

Scanned with OKEN Scanner

a VI-a – au fost bine structurate metodic, valorificându-se valenţele formative şi emoţionale, discursul cognitiv, armonizând funcţia informativă cu cea formativă, aplicativă şi operaţională, latura raţionalistă cu cea sensibilizatoare. Se detaşează valoric lecţia de literatură de la clasa a VI-a, o adevărată „lecţie" de simţire adânc românească, pe parcursul căreia domnul profesor urmează un traseu cognitiv care corespunde algoritmului de receptare a textului literar, îmbinând eficient metodele tradiţionale cu cele moderne. *Comportamentul cadrului didactic*: Domnul profesor Mircea Talmaciu practică un stil de lucru permisiv, cooperant, stabilind relaţii calde cu elevii. Profesorul îi stimulează permanent pe elevi, îi incită în a participa la activitatea didactică, îi dirijează cu multă înţelegere şi tact pedagogic, amendându-i însă atunci când greşesc. Profesorul Mircea Talmaciu este o prezenţă benefică, stimulativă pentru colectivele de elevi (elevi cu probleme speciale!) care sunt ataşaţi dascălului lor. *Autoevaluarea*: Domnul profesor îşi analizează cu mult discernământ activitatea, evidenţiind aspectele pozitive dar şi pe acelea care, consideră Domnia Sa, i-au creat probleme, probleme rezolvate însă prin găsirea celor mai eficiente soluţii didactice. *Nivelul de pregătire al elevilor*: Deşi ne aflăm în faţa unor colective cu probleme speciale, nivelul de pregătire al elevilor este destul de bun, fapt constatat atât pe baza observaţiilor directe, cât şi prin probele de control. *Activitatea educativă în şcoală şi în afara ei*: Domnul profesor Mircea Talmaciu are o frumoasă activitate educativă concretizată prin realizarea unor acţiuni la nivelul şcolii şi în afara acesteia: serbări şcolare, omagieri, excursii tematice; coordonează activitatea unui cerc literar, realizând totodată şi o revistă şcolară („Muguri") premiată la nivel de judeţ. Domnul profesor a realizat, prin forţe proprii, o clasă funcţională pentru limba română, este diriginte la clasa a VIII-a, fiind preocupat de viitoarea integrare socio-profesională a elevilor. *Activitatea metodică şi ştiinţifică*: Profesorul Talmaciu Mircea are o frumoasă activitate metodică şi ştiinţifică desfăşurată în cadrul comisiei metodice şi a cercului pedagogic, susţinând lecţii demonstrative şi referate de specialitate. Totodată, apreciem faptul că domnul profesor este consecvent în preocuparea de autoperfecţionare metodică şi ştiinţifică, informându-se permanent. *Aprecierea conducerii şcolii*: Doamna directoare, profesor **Ariadna Năstasă**, apreciază

Scanned with OKEN Scanner

activitatea domnului profesor, implicarea dumnealui în rezolvarea problemelor şcolii, felul în care ştie să colaboreze eficient cu părinţii şi celelalte cadre didactice din şcoală. Corect, bun coleg, sensibil la problemele celorlalţi, domnul profesor este apreciat de colegi şi conducerea şcolii. *Concluzii şi recomandări*: Domnul profesor Talmaciu Mircea ne-a impresionat prin deosebita pregătire de specialitate, dar, în mod deosebit, prin arta de a se apropia sufleteşte de copii, ştiinţa rară de a-i atrage către actul de instrucţie şi educaţie. Structură sensibilă, fin observator al psihologiei copilului, domnul profesor este o prezenţă benefică pentru şcoala, pe care o onorează prin întreaga sa activitate. Sugerăm domnului profesor să găsească resursele necesare şi să rămână consecvent în activitatea de redactare a revistei şcolii. Nota acordată: 10 (zece)" (copie după procesul-verbal încheiat la inspecţia specială pentru înscrierea la examenul de acordare a gradului didactic II în învăţământ; unitatea de învăţământ: Şcoala Budăi, com. Podu Iloaiei; data efectuării inspecţiei: 26.04.1999; cine efectuează inspecţia specială: profesor gradul I **Silvia Durnea**, metodist I. S. J.; asistent: profesor **Ariadna Năstasă**, directorul şcolii); **5.** „1. *Activitatea didactică*: a) Activităţi verificate: Asistenţe la ore: cl. a VI-a A, *Părţile de vorbire flexibile. Valori expresive*; clasa a VI-a F, *„Cetatea Neamţului"* de M. Sadoveanu – *realizare artistică*; clasa a VIII-a E, *Complementul circumstanţial de loc*; documentele de proiectare-planificare a muncii; documentele şcolare, caietele de teme şi notiţe ale elevilor. b) *Proiectarea activităţilor (creativitate în conceperea lecţiilor, formularea obiectivelor operaţionale, corelaţia între componentele actului didactic, strategii didactice şi de evaluare)*: Activitatea profesorului se desfăşoară pe baza unor planificări întocmite în conformitate cu prevederile programelor şcolare în vigoare şi a unor proiecte didactice în care sunt precizate clar obiectivele operaţionale cognitive şi educative, pe care le urmăreşte, precum şi metodele şi strategiile de lucru folosite, aplicaţiile ce se propun în clasă sau ca temă pentru acasă. Proiectele didactice întocmite pentru activităţile verificate au vădit o aprofundată cunoaştere a programei şi a colectivelor claselor, conţinuturile ştiinţifice fiind redate realist, după nivelul de pregătire al fiecărui colectiv de elevi. Prin activitatea de proiectare, domnul profesor Talmaciu a urmărit, deopotrivă, transmiterea de noi cunoştinţe, cât şi

Scanned with OKEN Scanner

evidente implicaţii formative. c) *Desfăşurarea activităţilor (comportamentul cadrului didactic, utilizarea strategiilor didactice, integrarea mijloacelor de învăţământ în lecţie, creativitate în conducerea lecţiilor şi orientarea acţiunii şi gândirii elevilor, gestionarea timpului didactic)*: Asistenţele la ore au scos în evidenţă faptul că domnul profesor Talmaciu posedă calităţi didactice deosebite, pe care le pune în valoare în activitatea cu elevii. Profesorul are o foarte bună pregătire ştiinţifică şi metodică, ceea ce i-a permis o sistematizare a materialului care urma a fi parcurs la ore. Prezentarea a fost corectă din punct de vedere ştiinţific şi accesibilă elevilor. La lecţia de lectură la clasa a VI-a au fost bine recunoscute figurile de stil şi valoarea lor expresivă în prezentarea cetăţii Neamţului. Elevii stăpânesc algoritmul analizei stilistice şi pot sesiza expresivitatea faptelor de limbă aflate la diversele niveluri ale ei (fonetic, lexical, morfologic, sintactic, figurativ). La gramatică, atât la clasa a VI-a, cât şi la clasa a VIII-a, lecţiile s-au caracterizat prin rigoare ştiinţifică, claritate în atingerea obiectivelor operaţionale. Apreciabile sunt eforturile profesorului de a prelungi analizele stilistice din orele de literatură în cele de gramatică. Exerciţiile alese au servit în demonstrarea rigurozităţii ştiinţifice, dar şi expresivităţii diferitelor părţi de vorbire în construcţia figurilor de stil. În predarea noţiunii de complement circumstanţial de loc, cât şi a propoziţiei subordonate a insistat pe regenţii acestora şi nu pe însuşirea mecanică a unor întrebări. d) *Evaluarea randamentului şcolar (metode şi tehnici de evaluare a rezultatelor învăţării)*: Domnul profesor Talmaciu şi-a proiectat riguros evaluarea elevilor. Notează ritmic, elevii au suficiente note. Mulţi elevi au deprinderi de activitate independentă concretizate în fişe şi caiete. Din răspunsurile orale ale elevilor şi din fişele de lucru administrate la ore apreciez că majoritatea elevilor stăpânesc cunoştinţele de limbă, au deprinderi practice de analize morfosintactice şi stilistice. Domnul profesor a notat elevi la fiecare oră, argumentând nota acordată fiecăruia. e) *Cunoaşterea şi consilierea elevilor*: Profesorul are o atitudine apropiată, caldă faţă de elevi, cunoaşte posibilităţile materiale dar şi intelectuale ale acestora şi reuşeşte să le dezvolte interes pentru disciplină. f) *Competenţe psihorelaţionale (în raporturile cu elevii, cu părinţii, cu cadrele didactice)*: Din cele constatate pe parcursul inspecţiei, ca şi din discuţiile

Scanned with OKEN Scanner

avute cu membrii catedrei de limba română şi cu conducerea şcolii se poate concluziona că relaţiile candidatului cu elevii, cu părinţii, cu celelalte cadre didactice din şcoală sunt optime. g) *Autoevaluarea* (*capacitatea de a măsura propria prestaţie didactică şi de a aprecia corect reuşita acesteia*): Domnul profesor consideră că şi-a atins obiectivele propuse la fiecare din cele trei ore prezentate şi este mulţumit de modul în care au răspuns elevii verificaţi, de participarea elevilor la ore. 2. *Activitatea educativă în şcoală şi în afara ei*: Fondator şi coordonator al revistei şcolare „Limba şi literatura română" care a obţinut premiul al III-lea la concursul revistelor şcolare organizat de I. S. J. Iaşi. Cu ocazia zilelor şcolii, ianuarie 2001, a susţinut un simultan de şah la 10 mese cu elevii şcolii care au obţinut rezultate notabile. Este diriginte la clasa a VI-a, colectiv cu care a obţinut rezultate bune în activităţile şcolii. A realizat momentul artistic „Dor de Eminescu", 2003. 3. *Activitatea de perfecţionare* (*metodică şi ştiinţifică*): Domnul profesor este foarte atent cu propria perfecţionare: a participat la toate activităţile metodice din şcoală şi judeţene; a susţinut comunicarea „Motive eminesciene în patrimoniul popular" în cadrul sesiunii de comunicări ştiinţifice 2000, la Şcoala „Titu Maiorescu", Iaşi. 4. *Aprecierea consiliului de administraţie al unităţii de învăţământ cu privire la activitatea didactică şi conduita în cadrul şcolii şi al comunităţii şcolare*: Domnul director adjunct, în numele consiliului de administraţie, apreciază prestaţia didactică de calitate a domnului profesor Talmaciu, profesionalismul şi dăruirea dovedite pe tot parcursul activităţii sale, rezultatele obţinute, în timp, cu generaţiile de elevi. Are o comportare exemplară atât în colectivul didactic, cât şi în relaţiile cu părinţii elevilor. 5. *Concluzii* (*puncte forte, puncte slabe*) *şi recomandări*: În urma activităţilor asistate şi în urma discuţiilor purtate cu candidatul, cu colectivul de catedră şi cu domnul director adjunct, am constatat că domnul profesor Talmaciu Mircea are o foarte bună pregătire ştiinţifică şi este preocupat de perfecţionarea metodică, drept care îi acord calificativul «FOARTE BINE»". (copie după raportul scris încheiat la inspecţia curentă (I. C. 1) pentru înscrierea la examenul de acordare a gradului didactic I în învăţământ – sesiunea 2004; unitatea de învăţământ: Şcoala „Al. I. Cuza" Podu Iloaiei; data efectuării inspecţiei: 26 martie 2001; componenţa comisiei: **Giurcă**

Scanned with OKEN Scanner

Vasile, profesor metodist gradul didactic I, de la Liceul „Vasile Alecsandri" Iaşi; asistent: profesor gradul didactic I **Chirica Vasile**, director adjunct); **6.** „I. *Activitatea didactică*: a) *Activităţile verificate*: Au fost verificate următoarele documente şcolare: planificările trimestriale şi calendaristice, planul de muncă al Comisiei metodice a profesorilor de ştiinţe umaniste, social-artistice şi sportive – cu interes pentru obiectul limba şi literatura română. b) *Proiectarea activităţilor*: Se constată o atentă întocmire a planificărilor, conform programei şcolare, evitând formalismul şi reflectând seriozitate, minuţie, profesionalism. c) *Desfăşurarea activităţilor asistate*: S-au efectuat patru ore de asistenţă, şi anume: clasa a VIII-a – *Complementul circumstanţial de loc*; clasa a VI-a – *„Toma Alimoş": baladă populară*; clasa a V-a – *Verbul: recapitulare*; clasa a VII-a B – *„Amintiri din copilărie" de Ion Creangă: modalităţi de expunere*. Pe parcursul celor patru lecţii, domnul profesor reuşeşte, în ciuda handicapului psihic şi intelectual pe care-l prezintă un număr mare de copii – majoritatea provenind de la Casa de Copii Budăi, să intre în armonie cu aceştia, nerenunţând nici o clipă la limbajul elevat, la ţinuta distinsă a PROFESORULUI -, făcând accesibil un conţinut ştiinţific, relativ dificil, prin explicaţii, prin apelul la serii sinonimice şi prin transfer în existenţa cotidiană a elevului, fără bagatelizări ori alunecare în simplism. Momentului iniţial, de pregătire psihologică i se acordă la fiecare clasă atenţia cuvenită. La clasa a VIII-a, domnul profesor realizează o lecţie mixtă de predare-învăţare. În prima parte se consolidează complementul indirect şi, în speţă, completiva indirectă, prin exerciţiul de contragere, efectuat insistent din mai multe perspective: a regenţilor, a elementelor de relaţie, a topicii, prilej de consolidare şi a acestor probleme. Se remarcă faptul că elevii nu se mulţumesc să răspundă monoverbal, ci răspund complet, punând întrebarea, răspunzându-şi singuri şi numind încă o dată chestiunea gramaticală în cauză, lucru deosebit de benefic şi pentru ceilalţi. Partea a doua a lecţiei, o reactualizare a cunoştinţelor din anii anteriori despre *Complementul circumstanţial de loc*, se dovedeşte deosebit de vie, folosindu-se preponderent tabla, elevii fiind invitaţi să observe regenţii complementelor circumstanţiale de loc, să ilustreze cu alte exemple. Planşa este „citită" în final de către elevi, profesorul completând şi explicând încă o dată, acolo unde e necesar.

Scanned with OKEN Scanner

La clasa a V-a, domnul profesor susţine împreună cu elevii o lecţie de recapitulare a verbului. Sunt reluate noţiunile de teorie, fiecare din acestea, amplu ilustrate de către elevi. Sunt conjugate verbe de diferite conjugări, insistându-se pe cele neregulate, fără exagerare însă – firesc la clasa a V-a -, pentru a evita eventualele derute. Elevii realizează, pe tablă şi în caiete, structura gramaticală a verbului – temă, sufixe, desinenţe. Momentul de muncă independentă, constând în identificarea pe fişe de lucru pregătite de către profesor pentru fiecare, a unor fapte de limbă discutate anterior, s-a succedat, firesc şi util, recapitulării de ordin teoretic. Acest moment de stabilire a performanţelor include şi un exerciţiu creativ, de ordin stilistic. La clasa a VI-a, domnul profesor propune o lecţie de predare-învăţare, abordând textul *Toma Alimoş*. Domnul profesor are ambiţia de a face revelabile valenţele estetice ale textului, într-un efort didactic sincer, invitând pe elev să recite, să scandeze, să reprezinte grafic ritmica poeziei. Pe baza exerciţiilor efectuate acasă şi a celor din clasă, elevii desprind trăsăturile baladei populare, profesorul aruncând discret ancore spre problematica viitoare – balada cultă. Explicaţiile sunt laborioase, raţionamentele făcute cu pasiune, prin mijloace sigure. La clasa a VII-a B, este abordat textul literar *Amintiri din copilărie* (fragment), de Ion Creangă. Este verificată tema *Caracterizarea personajelor din Amintiri....* Copiii dovedesc cunoaşterea textului, fiind ajutaţi de către profesor să observe şi alte trăsături decât cele observate acasă. Condus, probabil, de ideea că esenţa *Amintirilor...*e oralitatea, profesorul propune ca lecţie nouă, *Modurile de expunere în Amintiri...*, insistând asupra dialogului şi readucând în atenţia copiilor problema transformării vorbirii directe în vorbire indirectă, sugerându-le deosebirea dintre valoarea estetică a operei ca text literar şi caracterul neutru – din punct de vedere estetic – al textului transformat. În final, iniţiaţi, copiii pot „citi" planşa „Modalităţi de transformare a vorbirii directe şi indirecte", completând oral schema. d) *Comportamentul cadrului didactic*: Pe parcursul celor patru lecţii, domnul profesor Mircea Talmaciu a recurs la metode variate: conversaţia, analiza, descoperirea, problematizarea, la acestea din urmă, care n-au găsit totdeauna ecou în rândul elevilor, profesorul intervenind, ajutând, încurajând. Temele pentru acasă suplinesc, nu întâmplător, absenţa elementului creativ din timpul activităţii în clasă,

Scanned with OKEN Scanner

elevilor propunându-li-se exerciţii de alcătuire a unor descrieri, naraţiuni, chiar paralele (clasa a VI-a: Balada şi basmul; asemănări şi deosebiri). Domnul profesor dovedeşte că este stăpân pe mijloacele sale, comportamentul la clasă probând o experienţă de profunzime. Stăpânind ştiinţa de a transmite informaţia, dar şi un flux emoţional specific în predarea disciplinei limba şi literatura română, recurgând la raţionamente clare şi elegante, atent până la scrupulozitate la amănuntul ştiinţific, la rostire (a sa şi a elevului), având curajul de „a opera" cu noţiuni mai pretenţioase (algoritmi, desinenţe, jonctivi), fără a-i speria pe copii, domnul profesor înţelege să nu abdice de la ţinuta profesorului ce slujeşte limba română. e) *Autoevaluarea*: Recunoscut ca dificil şi nu întotdeauna încurajator – din punct de vedere profesional – contextul în care lucrează, domnul profesor, afişând, de altfel, o modestie ce poate înşela, e conştient că demersul său didactic, pedagogic, trebuie să se orienteze în primul rând spre sufletele copiilor, el sacrificând adesea ambiţii profesionale fireşti ce s-ar împlini altfel în condiţii mai generoase; munca sa la catedră e prelungirea îmbinării fireşti a dragostei pentru copii cu dragostea pentru limba şi literatura română. f) *Nivelul de pregătire al elevilor*: Dornici să se afirme, să colaboreze cu profesorul într-un real plan afectiv, elevii se implică mai puţin în emiterea unor judecăţi proprii, ezită când sunt invitaţi să se exprime individual, având nevoie de încurajare, de ajutor. Caietele ordonate, îngrijite, deprinderile de a observa faptele de limbă, contextul lingvistic, punând întrebarea regentului, răspunzându-şi singuri, răbdarea cu care repetă anumite chestiuni, sunt semne ale familiarizării cu munca intelectuală. Este de reţinut prezenţa unor copii dotaţi, ale căror aptitudini au fost reliefate prin solicitarea lor la efectuarea unor exerciţii mai dificile sau interpretarea (liberă) a unor fragmente din Creangă. 2. *Cunoaşterea elevilor*: Domnul profesor Mircea Talmaciu este apropiat de elevii săi, se arată sincer interesat de starea lor de sănătate, de starea emoţională, recurge, neostentativ, la glume, spre a-i înviora, nu-i ironizează, ci dimpotrivă, îi laudă şi-i ajută cu răbdare. 3. *Activitatea metodică şi ştiinţifică*: Domnul profesor Mircea Talmaciu este responsabilul Comisiei metodice a profesorilor de ştiinţe umaniste, sociale, artistice şi sportive, coordonează revista şcolii, „Muguri", conduce un cerc de literatură. În toate aceste ipostaze, se dovedeşte o prezenţă activă, eliminând

Scanned with OKEN Scanner

formalismul şi luptând împotriva rutinei. Profesor titular la Şcoala Budăi, având o vechime de şase ani, domnul profesor participă la toate activităţile şcolii, impunându-se ca o prezenţă distinctă prin profesionalism, seriozitate, implicare afectivă, fapt pentru care e iubit şi respectat. 5. *Aprecierea consiliului de administraţie al unităţii de învăţământ*: La discuţia activităţii profesorului Mircea Talmaciu a fost prezentă doamna profesoară **Dragoeaş Lelia**, directorul Şcolii Budăi. Consiliul de administraţie al şcolii apreciază în mod deosebit activitatea domnului profesor care, prin toate activităţile sale – la clasă, în calitate de coordonator al revistei, conducător al Comisiei metodice -, aduce un real prestigiu şcolii. Consiliul îl susţine în efortul său pentru obţinerea gradului didactic al II-lea, recunoscând că la catedră cel puţin, domnul profesor dovedeşte aptitudini, capacităţi pe care le are un profesor cu gradul I, ceea ce este adevărat. 6. *Concluzii şi recomandări*: Domnul profesor Mircea Talmaciu are o foarte bună pregătire profesională, ştiinţifică şi metodică. Se recomandă domnului profesor exploatarea posibilităţilor intelectuale mai deosebite ale acestor elevi, puţini la număr, care, altfel, s-ar irosi şi, de asemenea, perseverarea în conduita profesională ce-l caracterizează actualmente. Pentru activitatea didactică şi metodico-ştiinţifică se acordă calificativul „foarte bine" şi nota 10 (zece). Drept care am încheiat prezentul proces-verbal". (copie după procesul-verbal încheiat la inspecţia specială pentru acordarea gradului didactic al II-lea; unitatea de învăţământ: Şcoala Generală Budăi, localitatea Budăi, jud. Iaşi; data efectuării inspecţiei: 7 februarie 1997; cine a efectuat inspecţia: profesor metodist gradul I **Gabriela Scărlătescu**, de la Liceul „Mihai Eminescu" din Iaşi. **7.** „I. *Activitatea didactică*: a) *Activităţile verificate*: La clasa a VII-a s-a asistat la lecţia cu tema „*Dan, căpitan de plai*" de V. Alecsandri (fixare, consolidare); *Subiectul* (recapitulare, sistematizarea cunoştinţelor) – clasa a VI-a B; la clasa a V-a H – *Figuri de stil studiate. Elemente de versificaţie*; la clasa a VIII-a D – *Subordonatele circumstanţiale (CL, CT, CM). Sistematizare şi consolidare.* b) *Proiectarea activităţilor*: Atât macroproiectarea cât şi microproiectarea dovedesc o foarte bună documentare ştiinţifică şi metodică a domnului profesor. Obiectivele operaţionale sunt bine definite, corelate cu componentele demersului didactic. Conţinuturile de instruire sunt adaptate la

Scanned with OKEN Scanner

obiectivele operaţionale stipulate în Curriculum Naţional. Profesorul exersează permanent cele patru componente de bază, printr-o bună comunicare profesor-elev. Se asigură tuturor lecţiilor conţinutul ştiinţific adecvat, neapărând erori nici în proiectare şi nici în desfăşurarea activităţilor, demersul didactic vizând obiective de referinţă corect operaţionalizate de dl. profesor. c) *Desfăşurarea activităţilor asistate*: Se constată un management eficient, profesorul conduce cu abilitate procesul de predare-învăţare-evaluare. Demersul didactic este adaptat la particularităţile de vârstă ale elevilor. Sunt integrate în lecţii diferite mijloace de învăţământ: fişe de evaluare, dicţionare, planşe, schiţe. Domnul profesor are un comportament de sensibilizare şi atenţionare a elevilor cu care colaborează permanent, abordând un stil de lucru permisiv care facilitează transferul de cunoştinţe, atragerea elevilor în actul didactic. Orele se remarcă prin valoare şi creativitate în proiectare dar şi metodologic, creându-se un climat psiho-social propice învăţării. Elevii au deprinderi de muncă, participă activ la ore, sunt interesaţi de studiul limbii române, manifestă dorinţa de a progresa. d)*Evaluarea randamentului şcolar (metode şi tehnici de evaluare a rezultatelor învăţării*): Se observă un bun echilibru între notarea pentru răspunsurile orale şi pentru cele scrise. În portofoliul domnului profesor există o statistică a rezultatelor la testele iniţiale, de etapă şi sumative din semestrul I, teste bine structurate, cu itemi de evaluare în corelaţie cu obiectivele operaţionale ale unităţii didactice. Notele acordate corespund, în general, nivelului de cunoştinţe ale elevilor, iar evaluarea cantitativă şi calitativă a temelor pentru acasă ocupă un loc important. e) *Cunoaşterea şi consilierea elevilor*: Este asigurat feedbackul în fiecare lecţie, domnul profesor implică şi stimulează elevii, verifică înţelegerea şi învăţarea. Progresul înregistrat de elevi în timpul lecţiei este evident, sunt stimulate componentele pozitive de învăţare. Domnul profesor Mircea Talmaciu are calităţi personale şi profesionale deosebite: vorbire foarte clară, expresivă, ritm adecvat, flexibilitate, capacitatea de a se adapta, de a improviza. f) *Climatul psiho-social al şcolii*: Domnul profesor este apreciat şi respectat atât de elevii săi, de părinţii acestora, cât şi de colegi. Fiind comunicativ, deschis colaborării, dă curs problemelor şcolii, ale elevilor. Dovedeşte preocupare pentru optimizarea relaţiilor

Scanned with OKEN Scanner

interumane, înţelege nevoia de formare a elevilor în sensul viitoarei integrări sociale şi profesionale. Există o foarte bună colaborare la nivelul comisiei metodice a profesorilor de limba şi literatura română. g) *Autoanaliza şi autoevaluarea*: Domnul profesor Mircea Talmaciu este deschis dialogului, receptiv la observaţii. Are capacitatea de autoevaluare, identificând corect aspectele realizate bine, dar şi pe cele care îl nemulţumesc. Este modest în autoapreciere, dar extrem de corect, obiectiv, cunoscându-şi foarte bine potenţialul profesional. Îşi exersează profesia cu multă responsabilitate şi exigenţă faţă de sine. II. *Activitatea educativă în şcoală şi în afara ei*: În calitate de diriginte (clasa a V-a), realizează activităţi comune elevi-părinţi (şedinţe, serbări, electorate), urmărind cerinţele parteneriatului şcoală-comunitate. S-au obţinut rezultate mai bune pe linie instructiv-educativă, a scăzut abandonul şcolar. A participat la toate activităţile educative extracurriculare, organizate de şcoală cu prilejul Sărbătorilor de Iarnă, Zilelor şcolii, 1 şi 8 Martie etc. III. *Activitatea de perfecţionare*: Se desfăşoară continuu şi sub mai multe forme în cadrul comisiei metodice, a cercului pedagogic, prin participare activă, referate, lecţie deschisă. De asemenea, domnul profesor a participat la cursuri de perfecţionare prin Casa Corpului Didactic Iaşi şi a pregătit şi susţinut gradele didactice. Este un recunoscut animator de şah sportiv. IV. *Aprecierea consiliului de administraţie al unităţii de învăţământ*: Conducerea şcolii, în numele Consiliului de Administraţie, apreciază că domnul profesor este o prezenţă benefică pentru şcoală, un bun pedagog, coleg apreciat şi respectat de elevi, părinţii acestora, de colectiv şi de comunitatea locală. Pentru toate rezultatele obţinute în activitatea şcolară şi extraşcolară domnul profesor a primit calificativul «FOARTE BINE» şi gradaţia de merit. V. *Concluzii*: Domnul profesor demonstrează o foarte bună pregătire ştiinţifico-metodică de specialitate. Urmăreşte progresul elevilor, evaluează, prelucrează datele, propune soluţii ameliorative. De remarcat armonia între latura informativă şi cea formativă a lecţiei. Se recomandă o mai mare preocupare pentru autoevaluare şi coevaluare; componenţa comisiei: conf. univ. dr. **Nicolae Creţu**, prof. univ. dr. **Constantin Frâncu**, **Valeria Vapirovschi**, profesor metodist gr. did. I delegat de Inspectoratul Şcolar Judeţean Iaşi. Media la inspecţie = suma notelor acordate de membrii comisiei= 30/3= 10 (zece). Data întocmirii raportului

Scanned with OKEN Scanner

scris: 29 martie 2004". (copie după raportul scris încheiat la inspecţia specială pentru acordarea gradului didactic I în învăţământ – data efectuării inspecţiei: 29 martie 2004).

Se vede limpede din aceste texte că dominanta personalităţii profesorului Talmaciu nu este numai aceea de practician al disciplinei, de transmiţător impersonal al unui conţinut dat, ci şi de cercetător avizat al problemelor legate de studiul obiectului său în şcoală. Ele, comentariile de amploare expuse mai sus, ne dau toate motivele să considerăm că Mircea Talmaciu este un cadru didactic cu o solidă pregătire profesională dublată de o bună pregătire psihopedagogică pe o certă zestre aptitudinală (vocaţie pedagogică), întărită de un profund sentiment de afecţiune pentru copii. Acestea sunt, în esenţă, trăsăturile caracteristice pe care le găsim întruchipate în conduita didactică a autorului prezentei cărţi, profesorul de limba şi literatura română Mircea Talmaciu – însuşiri care asigură, cauzează şi respectiv condiţionează gradul de eficienţă al muncii sale profesionale. Se poate spune că, după sublinierea laturii profesionale, biografia autorului volumului de faţă e acum completă.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE

Albala, Radu, *Antim Ivireanul şi vremea lui*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1962.

Alexianu, Al., *Călătoriile psalmilor mitropolitului Dosoftei*, în „Glasul Bisericii", XXVI, 1967, pp. 11-12.

Almaş, Dumitru, *Miron Costin*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1973.

Andriescu, Al., *Contribuţia marilor cronicari moldoveni şi munteni la dezvoltarea limbii literare*, în AUI. Ştiinţe sociale, t. III, 1957, fasc. 1-2, pp. 97-139.

Andriescu, Al., *Dosoftei într-o nouă ediţie*, în „Cronica", X, 1975, 23.

Andriescu, Al., *Funcţia stilistică a elementelor populare în pasajele satirice din „Cronica" lui Radu Popescu*, în ALIL, XXX, 1985, pp. 393-397.

Andriescu, Al., *Moldova în poezia lui Dosoftei*, în „Convorbiri literare", 1977, 1.

Andriescu, Al., *Progres şi stagnare în istoria literară*, în „Convorbiri literare", 1976, 8.

Andriescu, Al., *Stil şi limbaj*, Editura Junimea, Iaşi, 1977.

Andriescu, Al., *Studiu introductiv la Dosoftei, Opere*, I, Editura Minerva, Bucureşti, 1978.

Andriescu, Al., Dimitriu, C., *Limba română literară în texte fundamentale din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea*, Iaşi, 1987.

Anghel, Paul, *Cantemir şi teoria valorilor*, în „Gazeta literară", nr. 21, 1967, p. 21.

Anghel, Paul, *Sărbători culturale*, în „Contemporanul", 1971, 43.

Anghelescu, Mircea, *Asupra cronicilor muntene din a doua jumătate a secolului al XVII-lea*, în RITL, XXV, 1976, 1.

Scanned with OKEN Scanner

Anghelescu, Mircea, *Din nou despre „Cronica bălăceneascã”*, în RITL, XXII, 1973, 4.

Anghelescu, Mircea, *Literatura română şi Orientul (secolele XVII-XIX)*, Editura Minerva, Bucureşti, 1975, pp. 30-31.

Anghelescu, Mircea, *Note la „Biblia” din 1688*, în LR, XX, 1971, p. 3.

Apostolescu, N., *L'ancienne versification roumaine (XVII-e et XVIII-e siècles)*, Paris, 1909, pp. 29-30, 44-49.

Armbruster, Adolf, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

Arsenie, Dan, *Neagoe, poetul,* în *„Luceafãrul”*, XVIII, 1975, p. 39.

Arsenie, Dan, *Prebaroc psihologic*, în „Luceafãrul”, XXI, 1978, pp. 12, 13.

Arvinte, Vasile, *Istoria limbii române. Prelegeri de curs*, Iaşi, 1973.

Arvinte, Vasile, *Normele limbii literare în „Biblia de la Bucureşti”(1688). Studiu lingvistic*, în BB, text stabilit şi îngrijire editorială, I, Iaşi, 2001, I-CXLI.

Arvinte, Vasile, *Studiu lingvistic asupra cărţii a cincea („A doua lege”) din „Biblia de la Bucureşti” (1688), în comparaţie cu ms. 45 şi cu ms. 4389*, în *Monumenta Linguae Dacoromanorum*, II, 1-51.

Arvinte, Vasile, *Studiu lingvistic asupra cărţii a doua („Ieşirea”) din „Biblia de la Bucureşti” (1688), în comparaţie cu ms. 45 şi cu ms. 4389*, în *Monumenta Linguae Dacoromanorum*, II, 1-51.

Scanned with OKEN Scanner

Şchiau, Octavian, *„Învăţăturile lui Neagoe", o remarcabilă operă a trecutului nostru cultural şi literar*, în „Tribuna", XV, 1971, 13.

Şchiau, Octavian, *Probleme controversate ale vechii noastre literaturi*, în „Tribuna", VII, 1963, 19.

Şerban, Olimpia, *Cel dintâi poet cult al literaturii române*, în „Orizont", XXV, 1974, 31.

Şerban, Sergiu, *O gramatică a greşelilor. Îndreptar pentru evitarea confuziilor*, Editura Niculescu SRL, Bucureşti, 2003.

Şerban, Vasile, *Sintaxa limbii române. Curs practic*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970.

Şerbănescu, Andra, *Consultaţii de gramatică*, ediţia a II-a, Editura Vestala, Bucureşti, 1993.

Şerbănescu, Nicolae, *Antim Ivireanul, tipograf*, în „Biserica Ortodoxă Română", LXXIV, 1956, 8-9.

Şerbănescu, Nicolae, *Episcopii Râmnicului*, în „Mitropolia Olteniei", XVI, 1964, nr. 3-4, pp. 189-190.

Şerbănescu, Nicolae, *Încă o carte tipărită de mitropolitul Antim Ivireanul*, în „Biserica Ortodoxă Română", XCIV, 1976, 3-43.

Şerbănescu, Nicoale, *La trei sute de ani de la naşterea mitropolitului Varlaam al Moldovei*, în „Biserica Ortodoxă Română", LXXV, 1957, 10.

Şesan, D., *Contribuţii la studiul complementului circumstanţial de excepţie*, în „Comunicări de istorie şi filologie", publicate de Casa Corpului Didactic din Bacău, 1973, pp. 87-89.

Scanned with OKEN Scanner

Şesan, Milan, *D. Cantemir, academician*, în „Ateneu", Bacău, III, 1966, nr. 12, p. 2.

Şesan, Milan, *Introducerea limbii române în biserică*, în „Mitropolia Ardealului", II, 1957, nr. 11-12, pp. 818-835.

Şesan, Milan, *Limba poporului în biserică*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", 32, 1956, nr. 3-4, pp. 101-108.

Şiadbei, I., *Istoria literaturii române vechi*, Editura Albatros, Bucureşti, 1975.

Ştefan, Petre, *Tipograful Coresi – logofăt pământean*, în LL, XVIII, 1968, p. 14.

Ştefănescu, Iulian, *Cronografele româneşti*, în „Revista istorică română", IX, Bucureşti, 1939.

Ştefănescu, M., *Substantivul*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980.

Ştrempel, Gabriel, *Antim Ivireanul*, în „Revista bibliotecilor", XIX, 1966, nr. 9.

Ştrempel, Gabriel, *Introducere* la Antim Ivireanul, *Opere*, Editura Minerva, Bucureşti, 1972.

Ştrempel, Gabriel, *Introducere* la Antim Ivireanul, *Predici*, Bucureşti, 1962, pp. 56-63.

Ştrempel, Gabriel, *Mitropolitul Dosoftei*, în „Manuscriptum", V, 1974, 4.

Ştrempel, Gabriel, *Sprijinul acordat de Rusia tiparului românesc în secolul al XVII-lea*, în „Studii şi cercetări de bibliologie", I, 1955, pp. 29-30.

Şuiu, Rodica, *Expresia poetică a „Psaltirii"*, în „Cronica", IX, 1974, 43.

Tabarcea, Cezar (coordonator), *Gramatica limbii române*, Editura Constelaţii, Bucureşti, 1996.

Scanned with OKEN Scanner

*** *Floarea darurilor*, copiată de Simion diacul din Bratei-Sibiu, 1764 (ms. rom. BAR nr. 2369).

Greceanu, Radu, *Poveste de jale despre moartea postelnicului Constantin Cantacuzino*, ediţia Dan Simonescu, *Cronici şi povestiri româneşti versificate*, Bucureşti, 1967, pp. 37-48.

Greceanu, Radu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cronicari munteni*, II, ediţie de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 5-272.

Greceanu, Radu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voevod*, ediţie de Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970.

Iorga, Nicolae, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, ediţia a II-a, Vălenii de Munte, 1925.

Iorga, Nicolae, *Scrisori de negustori*, _Bucureşti, 1925.

*** *Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717 (Cronica anonimă despre Brâncoveanu* sau *Anonimul Brâncovenesc*), în *Cronicari munteni*, II, ediţia Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 273-352.

*** *Istoria Ţării Româneşti 1290-1690. Letopiseţul Cantacuzinesc*, ediţie critică de C. Grecescu şi D. Simonescu, Bucureşti, 1960.

*** *Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc* sau *Anonimul Cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, ediţia Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 83-224.

Ivireanul, Antim, *Predici*, ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de G. Ştrempel, Editura Academiei, Bucureşti, 1962.

Ivireanul, Antim, *Didahii*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Editura Minerva, Bucureşti, 1972.

*** *Îndreptarea legii*, Târgovişte, 1652, ediţie critică întocmită de Colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei Române (condus de Andrei Rădulescu), Editura Academiei Române, Bucureşti, 1962.

*** *Îndreptarea legii (1652)*, în S.G. Longinescu, *Legi vechi româneşti şi izvoarele lor*, I, Bucureşti, 1912.

*** *Însemnări de pe manuscrise şi cărţi vechi din Ţara Moldovei*. Un corpus editat

Scanned with OKEN Scanner

de I. Caproşu şi E. Chiaburu, vol. I-II, 1429-1750, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008.

*** *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, traducere a originalului slavon de Gheorghe Mihăilă, studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi Gheorghe Mihăilă, Editura Minerva, Bucureşti, 1970.

*** *Manuscrisul de la Ieud*, ediţia Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968.

*** *Manuscrisul de la Ieud*, text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1977.

Molnar, Ioan, *Economia stupilor*, (apud G. Ciompec, 1969).

Moxa, *Cronograf*, 1620, ediţia Gh. Mihăilă, *Cuvente den bătrâni*, II, Bucureşti, 1994.

Neculce, Ion, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, precedat de *O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, prefaţă şi tabel cronologic de Iorgu Iordan, postfaţă de Elvira Sorohan, Editura Junimea, Iaşi, 1997.

Neculce, Ion, *Letopiseţul Ţărei Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1982.

*** *Noul Testament sau Împăcarea cu leagea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru*, Bălgrad [Alba Iulia], Tipografia Crăiască, 1648.

*** *Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Editura Academiei, Bucureşti, 1968.

*** *Palia de la Orăştie*, ediţia Mario Roques, Paris, 1925.

Popescu, Radu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, în *Cronicari munteni*, I, ediţia Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961, pp. 225-577.

Popescu, Radu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, ediţie critică de Const. Grecescu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963.

*** *Pravila*, Govora, 1640, ediţia Al. Odobescu, *Pravila bisericească numită cea mică, tipărită mai întâiu la 1640, în mănăstirea Govora*, Bucureşti, 1884.

*** *Pravila ritorului Lucaci (1581)*, text stabilit, studiu introductiv şi indice de I. Rizescu, Bucureşti, 1971.

*** *Pravilniceasca condică (1780)*, ediţie critică de un colectiv condus de Andrei

Scanned with OKEN Scanner

Rădulescu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1957.

*** *Psaltirea Hurmuzaki*, ediţie critică de I. Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005.

*** *Psaltirea Scheiană (1482)*, publicată de prof. I. Bianu, tomul I: textul în facsimile şi transcriere cu variantele din Coresi (1577), Bucureşti, 1889.

*** *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, I: *Introducere*, II: *Textul şi glosarele*, Bucureşti, 1916.

*** *Psaltirea Voroneţeană*, publicată de Constantin Găluşcă, *Slavisch-rumänisches Psalterbruchstück*, Halle, 1913.

Rosetti, Al., *Scrisori româneşti din Arhivele Bistriţei (1592-1638)*, Bucureşti, 1944.

*** *Texte măhăcene* (în *Cuvente den bătrâni*, tomul II, 1879, p. 245 şi urm.).

Ureche, Grigore, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, texte stabilite, studiu introductiv, note şi glosar de Liviu Onu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967.

Ureche, Grigore, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie îngrijită, studiu introductiv, indice şi glosar de P.P. Panaitescu, ediţia a II-a, revăzută, Bucureşti, 1958.

Ureche, Grigore, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron vodă (1359-1595)*, editor Const. Giurescu, Bucureşti, 1916.

Varlaam, *Carte românească de învăţătură* (=*Cazania 1643*), ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1943.

Varlaam, *Opere*, Editura Hyperion, Chişinău, 1991.

Zoba din Vinţ, Ioan, *Sicriul de aur. Carte de propovedanie la morţi*, Sebeş, 1683, ediţia Anton Goţia, Bucureşti, 1984.

Scanned with OKEN Scanner

ABREVIERI

ACILFR XII	= *Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de Lingvistică şi Filologie Romanică*, redactor responsabil: Al. Rosetti, Bucureşti, vol. I: 1970; vol. II:1971.
AF	= *Anuar de filologie*, Iaşi, 1964 şi urm.
ALIL (AnL) şi urm.	= *Anuar de lingvistică şi istorie literară*, Iaşi, I, 1950
ALR I	= *Atlasul lingvistic român*, publicat de „Muzeul limbii române" din Cluj. Partea I (ALR I) de Sever Pop, vol. I, Cluj, 1938; vol. II, Sibiu-Leipzig, 1942.
ALR II, SN	= *Atlasul lingvistic român*, serie nouă, Bucureşti, vol. I-II, 1956, vol. III, 1961, vol. IV, 1965, vol. V, 1966, vol. VI, 1969, vol. VII, 1972.
ALRM I	= *Micul atlas lingvistic român*, publicat de "Muzeul limbii române" din Cluj. Partea a II-a (ALRM II) de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu-Leipzig, 1940.
ALRM II, SN	= *Micul atlas lingvistic român*, serie nouă, Bucureşti, vol. I, 1956, vol. I-III, 1967.
ALRT	= Emil Petrovici, *Texte dialectale*, suplement la *Atlasul lingvistic român* II, Sibiu-Leipzig, 1943 [Muzeul limbii române din Cluj].
AUB (LLR)	= *Analele Universităţii Bucureşti. Limbă şi literatură română*, Bucureşti, I, 1951 şi urm. (În 1954-1955, revista avea titlul: *Revista Universităţii „C.I. Parhon"*, iar în perioada 1956-1960: *Analele Universităţii „C.I. Parhon"*).
AUBAL	= *Analele Universităţii Bucureşti. Acta logica*, Bucureşti, I, 1959 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

AUBFz = *Analele Universităţii Bucureşti. Filozofie*, Bucureşti, I, 1954 şi urm.

AUBLR = *Analele Universităţii Bucureşti. Limbi romanice*, Bucureşti, I, 1954 şi urm.

AUBLS = *Analele Universităţii Bucureşti. Limbi slave*, Bucureşti, I, 1954 şi urm.

AUC = *Analele Universităţii din Craiova*. Istorie. Geografie. Filologie, Craiova, I, 1972 şi urm.

AUI = *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi* (serie nouă). Secţiunea III. e) Lingvistică, Iaşi, I, 1955 şi urm.

AUIL = *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi* (serie nouă). Secţiunea III. f) Literatură, Iaşi, I, 1957 şi urm.

AUS = *Analele Universităţii "Ştefan cel Mare"*, Suceava.

AUT = *Analele Universităţii din Timişoara*. Seria Ştiinţe filologice, Timişoara, I, 1963 şi urm.

BAR = Biblioteca Academiei Române.

BIFR = *Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide"*, Iaşi, I, 1934 şi urm.

BL = *Bulletin linguistique*. Faculté des Lettres de Bucarest. Publié par Al. Rosetti, Bucureşti-Paris-Copenhague, I, 1934 şi urm.

BPh = *Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide"*, I-XIV, Iaşi, 1934-1947.

BSF = *Buletinul Societăţii Filologice*, I-III, Bucureşti, 1905-1907.

BULFIL = *Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide"*. Universitatea din Iaşi. Director: Iorgu Iordan, Iaşi.

Scanned with OKEN Scanner

Bul.SRLR = *Bulletin de la Société Roumaine de Linguistique Romane* (directeur: Iorgu Iordan), Bucarest, I, 1964 şi urm.

CADE = *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea a II-a: *Dicţionarul istoric şi geografic universal* de Gh. Adamescu, Bucureşti, 1931.

CDDE = I.-Aurel Candrea şi Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, 1907-1914.

CILRL = *Contribuţii la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I-III, Editura Academiei, Bucureşti, 1956-1962 (I, 1956; II, 1958; III, 1962).

CL = *Cercetări de lingvistică*, Institutul de Lingvistică al Academiei Române, Filiala Cluj, Cluj, I, 1956 şi urm.

CLL = *Cercetări de limbă şi literatură*. Societatea de Ştiinţe Filologice din România, Filiala Oradea, Oradea, I, 1968 şi urm.

CLTA = *Cahiers de linguistique théorique et appliquée*, Éditions de l'Académie de Roumaine, Bucureşti, I, 1962 (notată din 1976: CLTA).

CV = *Cum vorbim*, Bucureşti, 1949-1952.

DA = *Dicţionarul limbii române*, publicat de Academia Română, sub redacţia lui Sextil Puşcariu. Tomul I (părţile I-III), II (părţile I-III), Institutul de Arte Grafice „Carol Göbel", Bucureşti, 1913-1949.

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române* (coordonatorii lucrării: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche), Bucureşti, 1975 (ediţia a II-a: Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996).

Scanned with OKEN Scanner

DLR	= *Dicţionarul limbii române*, serie nouă (redactori responsabili: Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu; la ultimele volume Marius Sala, Gheorghe Mihăilă), Editura Academiei, Bucureşti, 1965 şi urm.
DLRC	= Institutul de Lingvistică din Bucureşti (sub direcţia lui Dimitrie Macrea), Institutul de Lingvistică din Cluj (sub direcţia lui Emil Petrovici), *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, Bucureşti: I, 1955; II, 1956; III, IV, 1957.
DLRM	= Institutul de Lingvistică din Bucureşti (sub direcţia lui D. Macrea), *Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, 1958.
DOOM	= *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, (redactor responsabil: Mioara Avram), Bucureşti, Editura Academiei, 1982-1989.
DOOM2	= *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2007.
DR	= *Dacoromania*. Buletinul Muzeului limbii române, condus de Sextil Puşcariu, vol. I-XI, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul", Cluj, I, 1920 şi urm.
DRLR	= *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, I-IV, Editura Academiei, Bucureşti, 1958.
E.P.L.	= Editura pentru Literatură.
E.S.P.L.A.	= Editura de Stat pentru Literatură şi Artă.
FD	= *Fonetică şi dialectologie*, Editura Academiei Române, Bucureşti, I, 1958 şi urm.
GLR I-II	= *Gramatica limbii române*, editată de Academia Română, vol. I-II, ediţia a II-a, Bucureşti, 1966.

Scanned with OKEN Scanner

HLR	= Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, I: *Les origines*, Paris, 1901; II: *Le seizième siècle*, Paris, 1938.
ILR	= Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, I: *Originile*; II: *Secolul al XVI-lea*, ediţie îngrijită de J.Byck, Bucureşti, 1961.
LL	= *Limbă şi literatură*. Societatea de Ştiinţe Filologice din România, Bucureşti, I, 1955 şi urm.
LLR	= *Limba şi literatura română*, editată de Societatea de Ştiinţe Filologice din România, Bucureşti, I, 1952 şi urm.
LR	= *Limba română*. Institutul de Lingvistică din Bucureşti, Editura Academiei, Bucureşti, I, 1952 şi urm.
PLG	= *Probleme de lingvistică generală*, Bucureşti, 1959 şi urm.
PUF	= Presses Universitaires de France, Paris.
REF	= *Revista de etnografie şi folclor*, Editura Academiei Române, Bucureşti, I, 1955 şi urm.
RITL	= *Revista de istorie şi teorie literară*, Editura Academiei Române, Bucureşti, I, 1964 şi urm.
RLiR	= *Revue de linguistique romane*, publiée par la Société de Linguistique romane avec le concours du Centre national de la recherche scientifique, I, Paris, 1925 şi urm.
RLŞL	= *Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară*, Chişinău.
RRL	= *Revue roumaine de linguistique*, Éditions de l'Académie de Roumaine, Bucureşti, I, 1956 şi urm.
RS	= *Romanoslavica*, I, Asociaţia Slaviştilor din România, Bucureşti, I, 1956 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

SCL	= *Studii şi cercetări lingvistice*, Editura Academiei, Institutul de Lingvistică din Bucureşti, Bucureşti, I, 1950 şi urm.
SCŞt	= *Studii şi cercetări ştiinţifice. Filologie*, Academia Română, Filiala Iaşi, I, 1950 şi urm.
SDT	= Emil Petrovici, *Studii de dialectologie şi toponimie*, Editura Academiei, Bucureşti, 1970.
SG	= *Studii de gramatică*, Editura Academiei, Bucureşti, I, 1956 şi urm.
SILRL	= *Studii de istorie a limbii române literare. Secolul al XIX–lea*, I-II, Bucureşti, 1969.
SL	= *Studia linguistica*, I, Lund-Copenhague, 1947 şi urm.
SLLF	= *Studii de limbă literară şi filologie*, I-III, Bucureşti, 1968-1974 (vol. I, 1969, vol. II, 1972, vol. III, 1974).
StUBB	= *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai”*. Series Philologia, Cluj, I, 1956 şi urm.
TDRG	= H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, I-III, Bucureşti, 1895-1925.

Scanned with OKEN Scanner

INDICE[1527]

A

a	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial de relaţie
a dereapta	complementul circumstanţial de loc
a dereapta de	complementul circumstanţial de loc
afară de	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial cumulativ, complementul circumstanţial de excepţie
afară den	complementul circumstanţial de loc
afară din	complementul circumstanţial de excepţie
ainte de	complementul circumstanţial de timp
alături(a) cu	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial sociativ
alegând de	complementul circumstanţial de excepţie
ales de	complementul circumstanţial de excepţie
aproape de	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp
asupra	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc
asupră de	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial cumulativ

C

[1527] Cuprinde cei 173 relatori prepoziţionali cercetaţi în lucrarea de faţă şi funcţiile sintactice marcate de aceste elemente de joncţiune în etapa veche a limbii române (perioada cuprinsă între 1521 şi 1780).

Scanned with OKEN Scanner

ca	atributul, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de relaţie
ca şi	complementul circumstanţial de mod
către (cătră)	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial de relaţie, complementul circumstanţial cumulativ
cât pentru	complementul circumstanţial de relaţie
cu	atributul, complementul indirect, complementul de agent, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial sociativ, complementul circumstanţial de relaţie, elementul predicativ suplimentar
cu cât pentru	complementul circumstanţial de relaţie
cu … cu tot	complementul circumstanţial sociativ
cu … dimpreună	complementul circumstanţial sociativ
cu … împreună	complementul circumstanţial sociativ
cu mijlocul	complementul circumstanţial instrumental
cu tot (cu toată, cu toţi, cu toate)	complementul circumstanţial concesiv

D

datorită	complementul circumstanţial instrumental
dă pre	atributul

Scanned with OKEN Scanner

de	atributul, complementul indirect, complementul de agent, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial de relaţie, elementul predicativ suplimentar
de-a	complementul circumstanţial de loc
de-a dereapta	complementul circumstanţial de loc
de-a dereapta de	complementul circumstanţial de loc
de(a)supra	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial cumulativ
de către (cătră)	atributul, complementul indirect, complementul de agent, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de relaţie
decât	complementul circumstanţial de mod
decinde(a) de	complementul circumstanţial de loc
de cu	complementul circumstanţial de timp
de de-afara	complementul circumstanţial de loc
dedesuptul	complementul circumstanţial de loc
de după	complementul circumstanţial de loc
de faţa	complementul circumstanţial de loc
de giur împregiurul	complementul circumstanţial de loc
de în	atributul
de (î)n cruciş de	complementul circumstanţial de loc

Scanned with OKEN Scanner

de la	atributul, complementul indirect, complementul de agent, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod
de lângă	complementul circumstanţial de loc
(de) mainte de	complementul circumstanţial de timp
de mijloc de	complementul circumstanţial de loc
de mijlocul	complementul circumstanţial de loc
den (din)	complementul circumstanţial de loc
den (din) a d(e)reapta de	complementul circumstanţial de loc
den(n)afara	complementul circumstanţial de loc
den(din)afară de	complementul circumstanţial de loc
de(n)naintea	atributul, complementul circumstanţial de loc
dennapoia	complementul circumstanţial de loc
den a stânga	complementul circumstanţial de loc
dendărătul	complementul circumstanţial de loc
den(din)lăuntrul(lontrul)	complementul circumstanţial de loc
den mijloc de	complementul circumstanţial de loc
den preajma	complementul circumstanţial de loc
deodată cu	complementul circumstanţial sociativ
(de)osebit de	complementul circumstanţial cumulativ
de p(r)e	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial instrumental
de pregiur de	complementul circumstanţial de loc
de p(r)e la	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc
de p(r)e lângă	atributul, complementul circumstanţial de loc

Scanned with OKEN Scanner

de preste (piste)	atributul, complementul circumstanţial de loc
de prin	complementul circumstanţial de loc
de rândul	complementul circumstanţial de relaţie
d(e)rept(u)	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial opoziţional, elementul predicativ suplimentar
despre	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de relaţie
de sub(supt)	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc
dimpreună/depreună(şi) cu	complementul circumstanţial sociativ
din(den)	atributul, complementul indirect, complementul de agent, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial de relaţie
dinaintea	complementul indirect
dincoace(dencoace) de	complementul circumstanţial de loc
dincolo de	complementul circumstanţial de loc
din jos de	complementul circumstanţial de loc
din josul	complementul circumstanţial de loc
din mijlocul	complementul circumstanţial de loc
dinpregiurul	complementul circumstanţial de loc

Scanned with OKEN Scanner

din sus cu	complementul circumstanţial de loc
din sus de	complementul circumstanţial de loc
dintre	complementul indirect
dintru (dentru)	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial instrumental
după	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial instrumental

F

fără cât	complementul circumstanţial de excepţie
fără (de)	atributul, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial sociativ, complementul circumstanţial cumulativ, complementul circumstanţial de excepţie, elementul predicativ suplimentar
fără decât	complementul circumstanţial de excepţie
fără numai	complementul circumstanţial de excepţie

Î

Scanned with OKEN Scanner

împotriva (împrotiva)	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de mod
împregiur de	complementul circumstanţial de loc
împrejurul (împrejurele)	complementul circumstanţial de loc
împreună cu	complementul circumstanţial sociativ
împreună şi cu	complementul circumstanţial sociativ
în	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial de relaţie, elementul predicativ suplimentar
în a dereapta	complementul circumstanţial de loc
(în) afară de	complementul circumstanţial cumulativ
(în) afară (din)	complementul circumstanţial cumulativ
(în)naintea	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp
în chip de	elementul predicativ suplimentar
în de (înde)	complementul indirect, complementul circumstanţial de relaţie
în dosul	complementul circumstanţial de loc
în dreptul	complementul circumstanţial de loc
în faţa	complementul circumstanţial de loc
în giur împregiurul	complementul circumstanţial de loc
în(l)ăuntru de	complementul circumstanţial de loc
înlăuntrul (înlontrul)	complementul circumstanţial de loc

Scanned with OKEN Scanner

în loc de	complementul circumstanţial opoziţional
în locul	complementul circumstanţial opoziţional
în mijlocul	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp
în preajma	complementul circumstanţial de loc
în(r)apoia	complementul circumstanţial de loc
între	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc
întru	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial de relaţie, elementul predicativ suplimentar
în(întru) mijloc de	complementul circumstanţial de loc
întru mijlocul	complementul circumstanţial de loc
întru potrivă	complementul circumstanţial de scop

L

la	atributul, complementul indirect, complementul de agent, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial de relaţie, elementul predicativ suplimentar
lângă	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul

Scanned with OKEN Scanner

	circumstanţial de timp, complementul circumstanţial cumulativ
M	
(mai) înainte de	complementul circumstanţial de timp
mai mult decât	complementul circumstanţial de excepţie
mainte de	complementul circumstanţial de timp
mulţumită	complementul circumstanţial instrumental
O	
odată cu	complementul circumstanţial de timp
ot	atributul
P	
până afară den	complementul circumstanţial de loc
pănră afara	complementul circumstanţial de loc
pănră afară de	complementul circumstanţial de loc
până	complementul circumstanţial de timp
până în	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod
până întru	complementul circumstanţial de timp
până la/pân-la	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod
până pre supt	complementul circumstanţial de loc
până supt	complementul circumstanţial de loc

Scanned with OKEN Scanner

pe a	complementul circumstanţial de timp
pe dincoace de	complementul circumstanţial de loc
pe din gios de	complementul circumstanţial de loc
pe după	complementul circumstanţial de loc
p(r)e	atributul, complementul direct, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial de relaţie
p(r)e asupră de	complementul circumstanţial de loc
p(r)e de	complementul circumstanţial de loc
pre de-a direapta	complementul circumstanţial de loc
p(r)e de(a)supra	complementul circumstanţial de loc
pre decindea de	complementul circumstanţial de loc
pre dedesupt de	complementul circumstanţial de loc
pre dedesuptul	complementul circumstanţial de loc
pre denafara	complementul circumstanţial de loc
p(r)e desupra de	complementul circumstanţial de loc
pre din (pi den)	complementul circumstanţial de loc
pre dinaintea	complementul circumstanţial de loc
p(r)e dinapoia	complementul circumstanţial de loc
pre dincolo de	complementul circumstanţial de loc
pre din direapta	complementul circumstanţial de loc
p(r)e din sus de	complementul circumstanţial de loc
pregiur	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp
pregiur de	complementul circumstanţial de loc
pregiurul	complementul circumstanţial de loc

Scanned with OKEN Scanner

p(r)e la	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp
pre lăuntru de	complementul circumstanţial de loc
p(r)e lângă	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial cumulativ, complementul circumstanţial de excepţie
pre mai sus de	complementul circumstanţial de loc
pre mijlocul	complementul circumstanţial de loc
pren	complementul de agent
pren lăuntrul	complementul circumstanţial de loc
pren mijloc de	complementul circumstanţial de loc
pren mijlocul	complementul circumstanţial de loc
prenpregiurul (preînprejurele)	complementul circumstanţial de loc
p(r)entru	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial instrumental, complementul circumstanţial de relaţie
prespre	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial cumulativ
p(r)este	atributul, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial concesiv, complementul circumstanţial cumulativ

Scanned with OKEN Scanner

prin(pren)	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de cauză, complementul circumstanţial instrumental
prin mijlocul	complementul circumstanţial instrumental
printre	complementul circumstanţial de loc
printru	complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial instrumental

R

rutescu	complementul circumstanţial de excepţie

S

spre	complementul direct, complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de scop, complementul circumstanţial de relaţie, elementul predicativ suplimentar
sub(supt)	complementul indirect, complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp, complementul circumstanţial de mod, complementul circumstanţial instrumental, elementul predicativ suplimentar

T

trecând(de)	complementul circumstanţial de excepţie

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Cuvânt înainte 7
Atributul.....21
Complementul direct 47
Complementul indirect 79
Complementul de agent 112
Complementul circumstanţial de loc 127
Complementul circumstanţial de timp 184
Complementul circumstanţial de mod 202
Complementul circumstanţial de cauză 217
Complementul circumstanţial de scop 226
Complementul circumstanţial instrumental 237
Complementul circumstanţial sociativ 252
Complementul circumstanţial de relaţie 263
Complementul circumstanţial concesiv 279
Complementul circumstanţial opoziţional 280
Complementul circumstanţial cumulativ 284
Complementul circumstanţial de excepţie 291
Elementul predicativ suplimentar 302
Despre autor 306
Bibliografie 364
Izvoare.....472
Abrevieri 479
Indice (cuprinde conectivele analizate în studiul de faţă şi părţile de propoziţie construite cu aceşti relatori care funcţionau ca prepoziţie sau locuţiune prepoziţională în textele de limbă română veche (secolele al XVI-lea – al XVIII-lea).....485
Cuprins.....498
Anexe

Scanned with OKEN Scanner

Frontispiciu din *Noul Testament de Bălgrad* (1648)

Scanned with OKEN Scanner

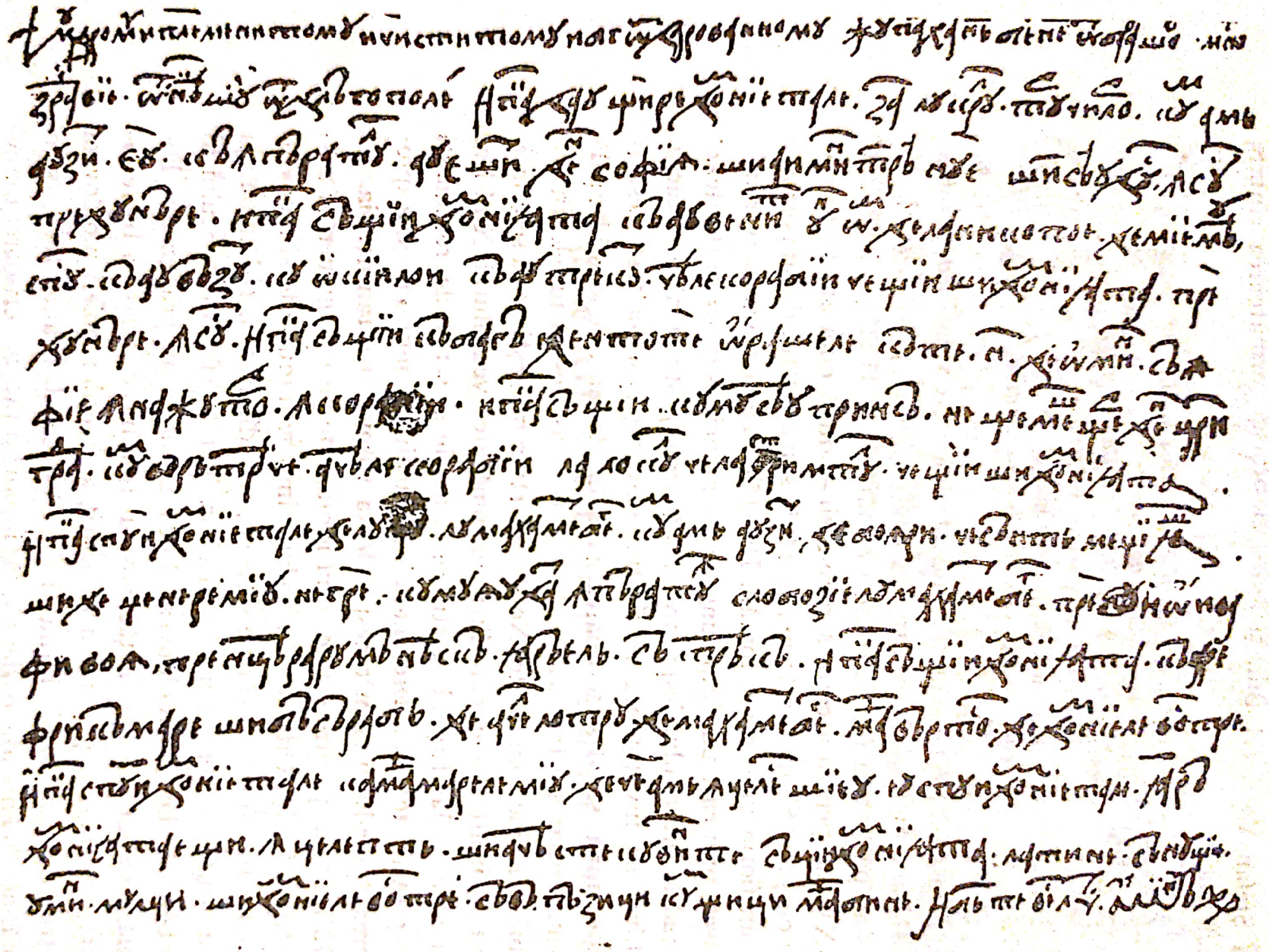

Scrisoarea lui Neacșu din 1521

ЧѢ КЪТРЪ СОЛОНѢНИ. КА ТЕТРИ
мисѣ алуй павел деитѣю.

КАП. А.

авель ши силуань, ши
тимоѳею бесѣричїй со
лонѣнилорь ѧтру дмне
зѣу пъриителе, ши дом
нуль іс хс, дарь воаѡ
ши паче дела дмнзѣу
пъриителе ностру ши
дмнуль іс хс. Муль
цѣмим луй дмнзѣу пу
рурѣ пентру то пентру во, поменире девой фѣ
кѫндь ла руцилє ноастре. Не ѧчетать поме
ниндь пре вой, делукруль крединцїй, ши ѡсте
нѣла драгостїй ши ѧгѣдуинца нѣдеждїй дом
нулуи ностру іс хс, ѧнаинтъ дмнзѣулуи ши
д пъриителуи ностру. Щїиндь фраци ибици,

Pagină din *Biblia de la București* (1688)

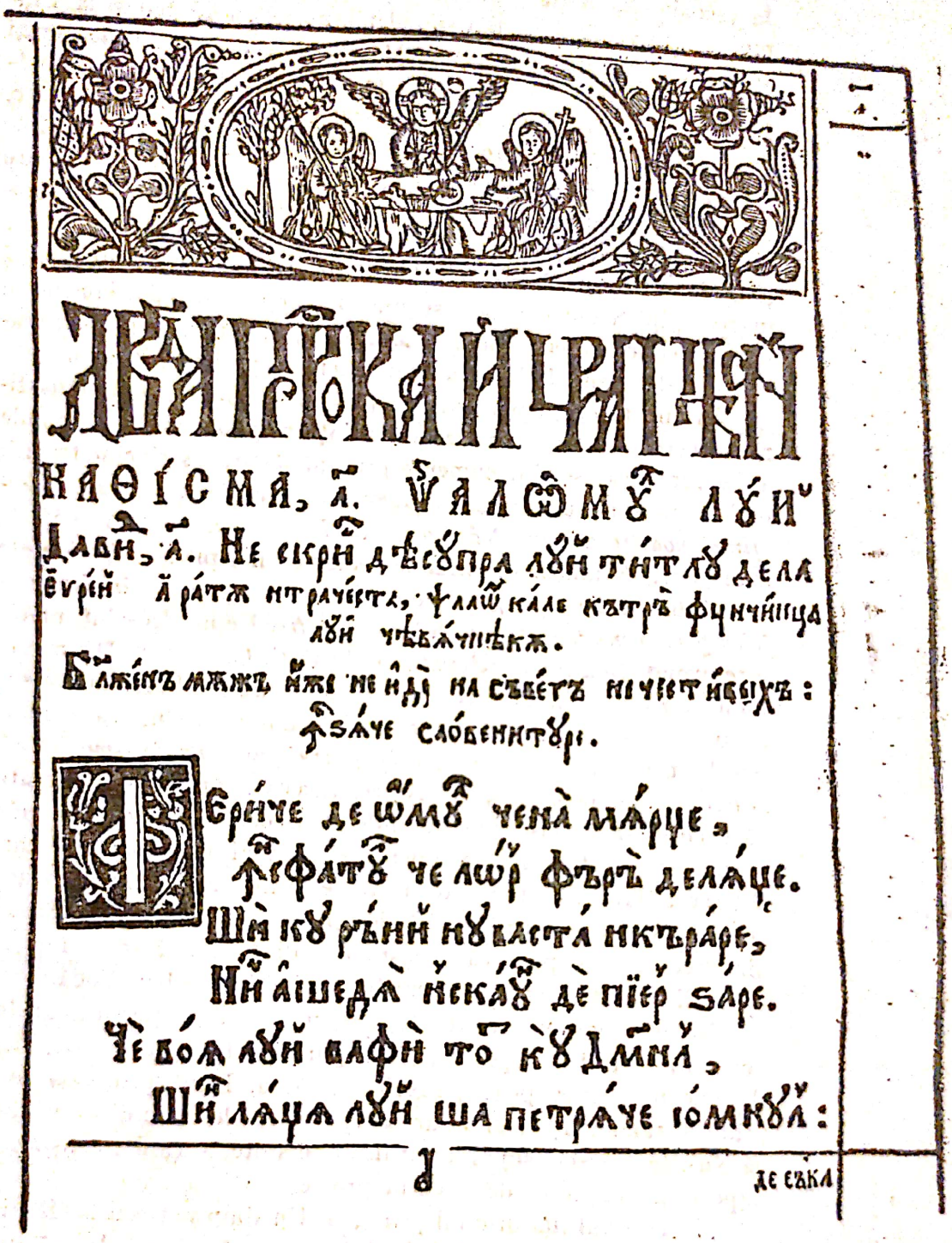

Pagină din *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei (1673)

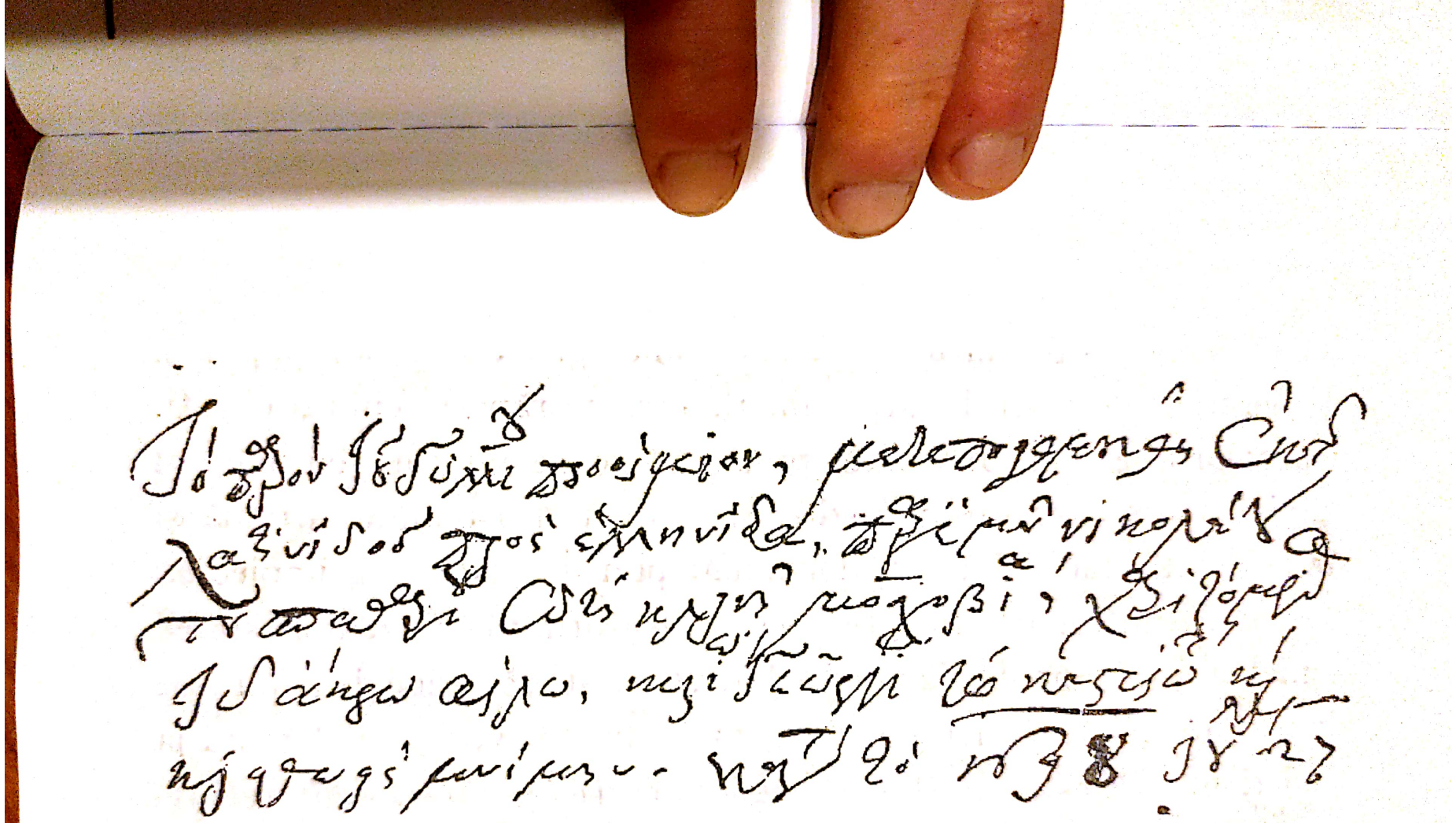

Autograful lui Nicolae Milescu într-un manuscris grec

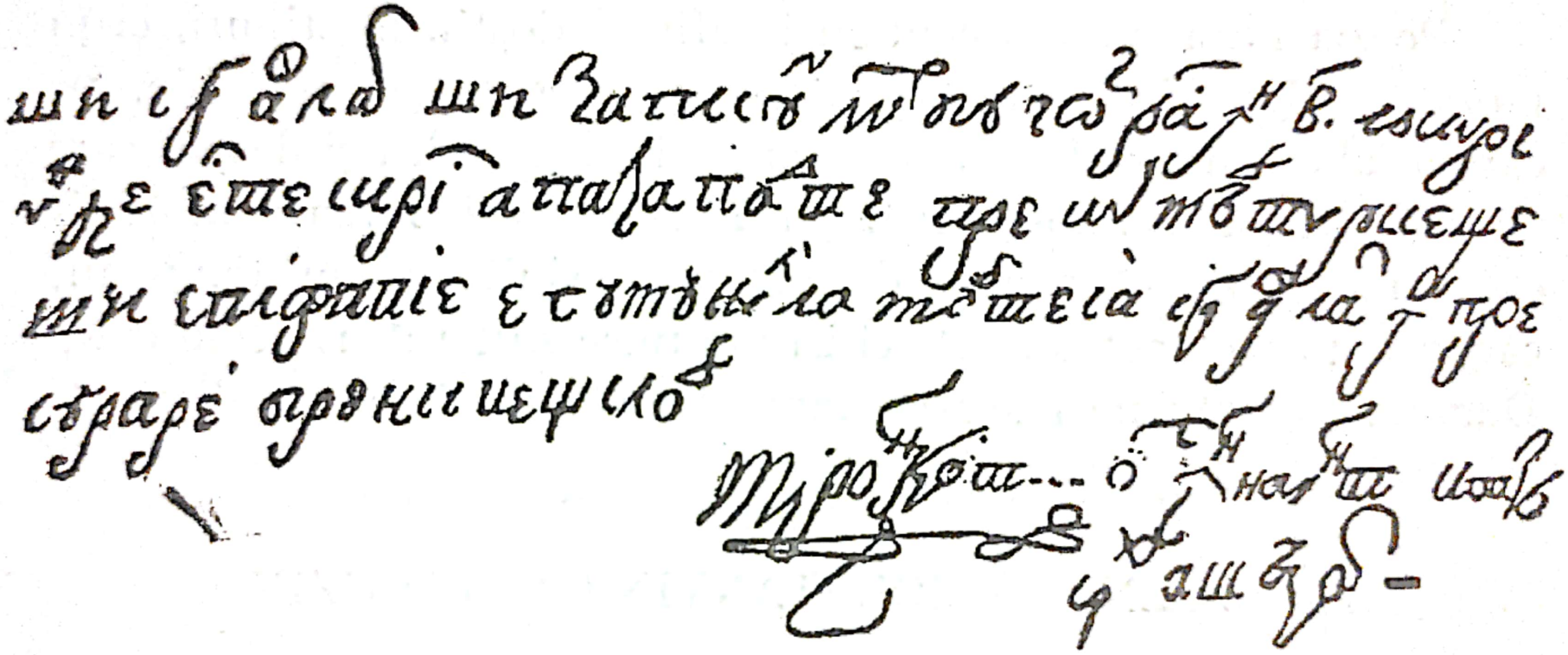

Autograf al lui Miron Costin pe un document din 1688.

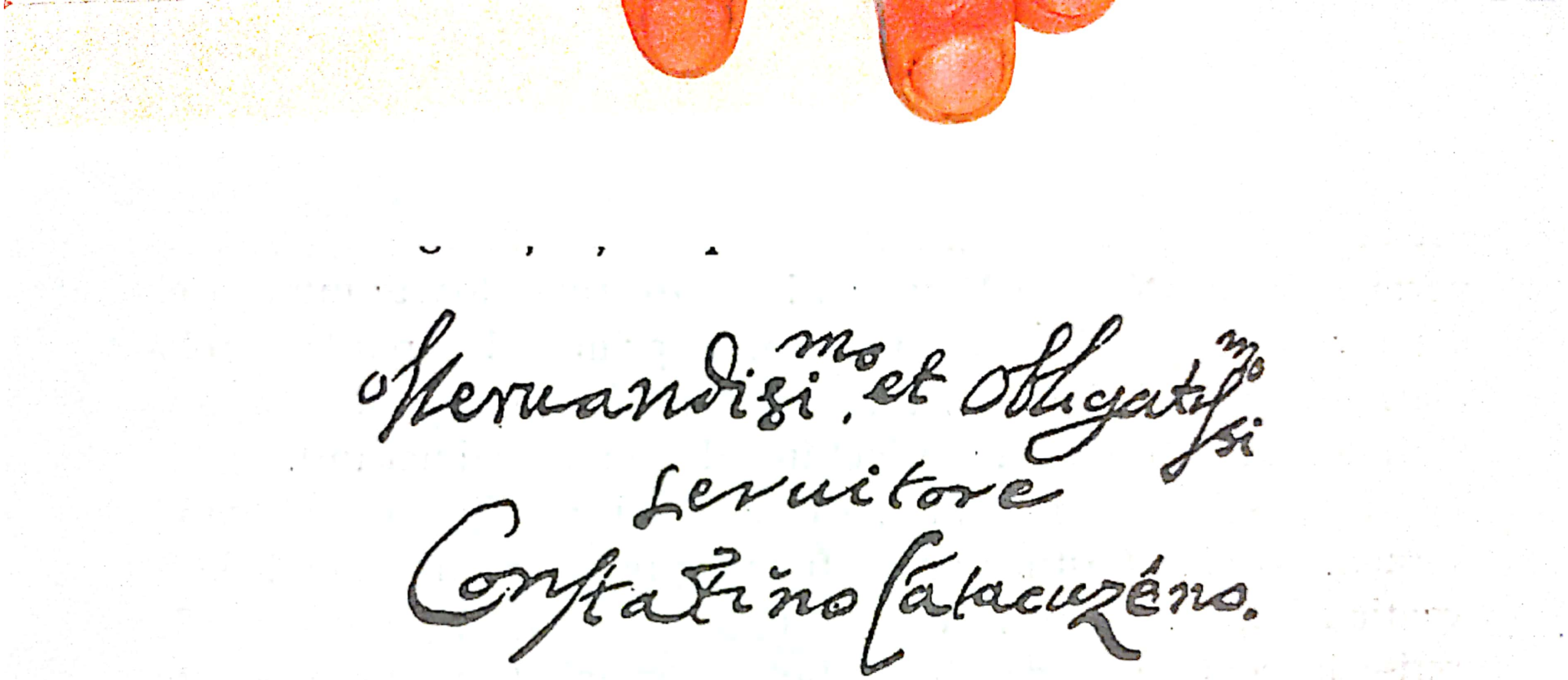

Iscălitura stolnicului Constantin Cantacuzino la sfîrșitul unei scrisori italienești

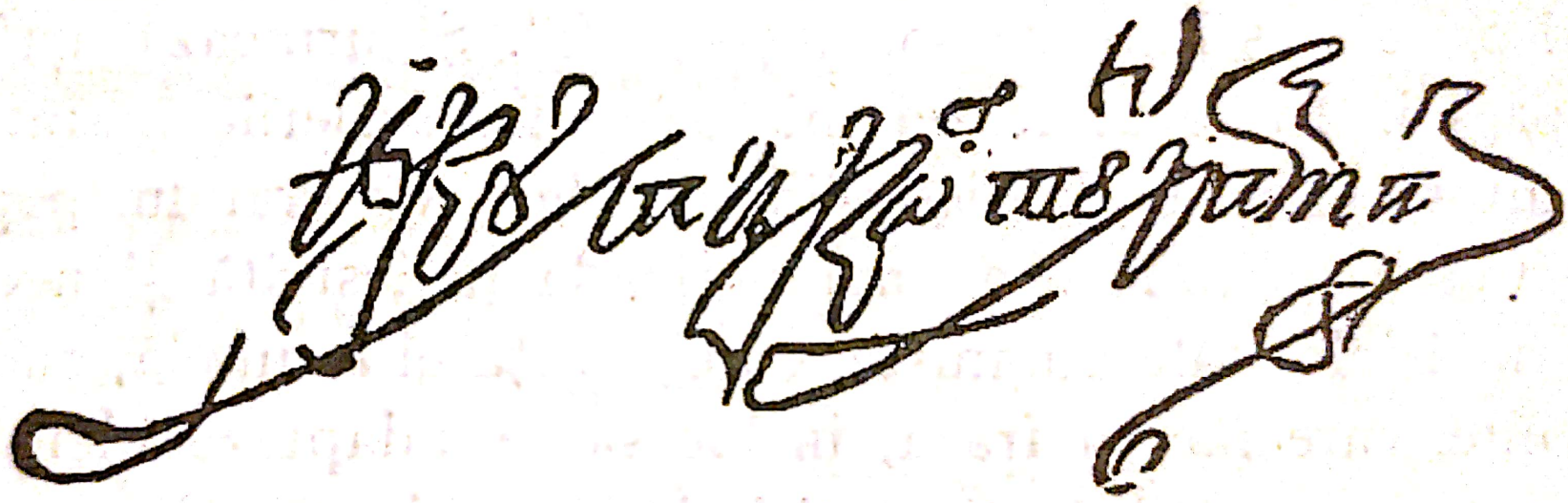

Iscălitura lui Nicolae Costin, hatman

Scanned with OKEN Scanner

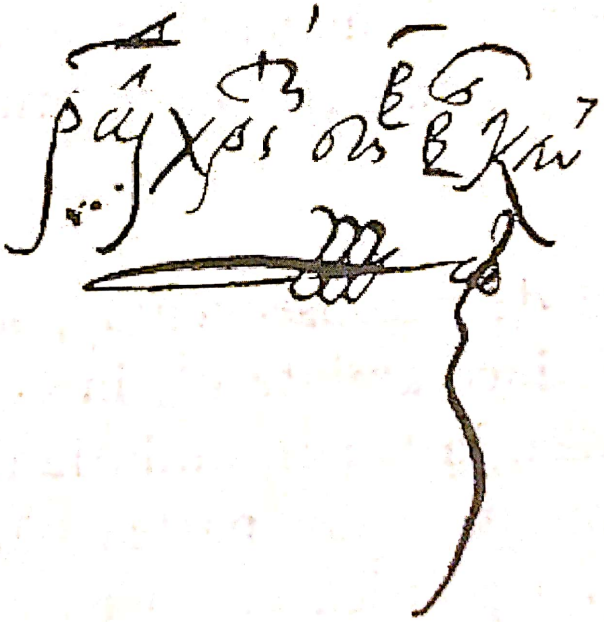

Iscălitura lui Radu Popescu („Radu Hrizii, biv vel clucer")

Scanned with OKEN Scanner

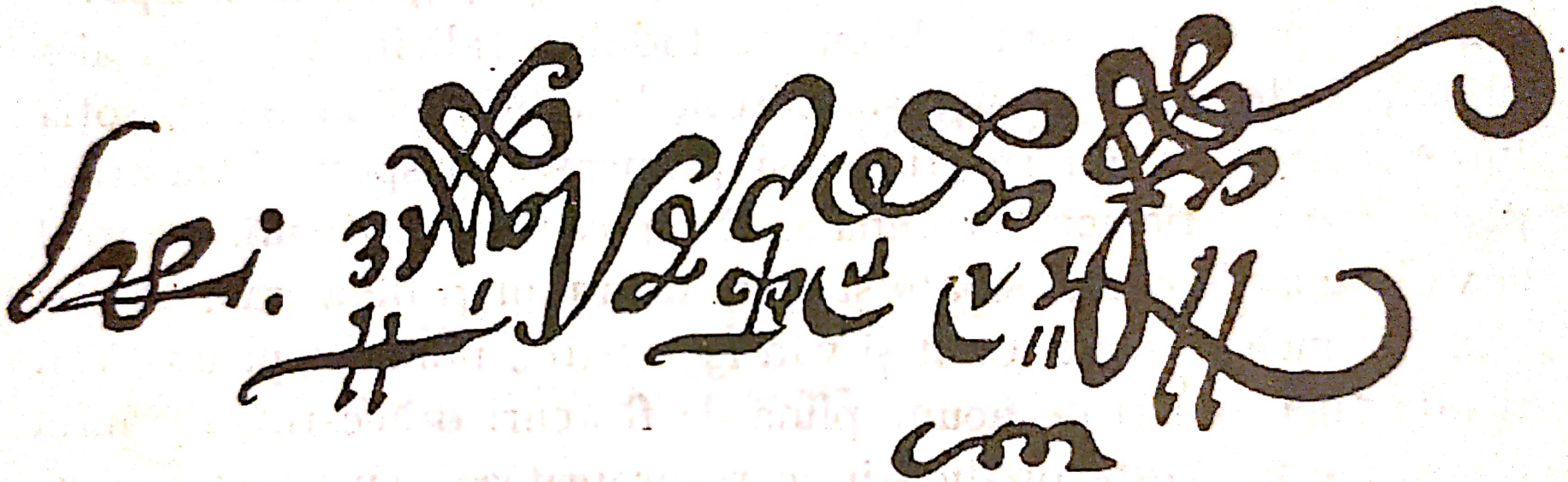

Iscălitura lui Antim, mitropolitul Ungro-Vlahiei

Scanned with OKEN Scanner

51
XII
ACADEMIA
RSS
ROMÂNĂ

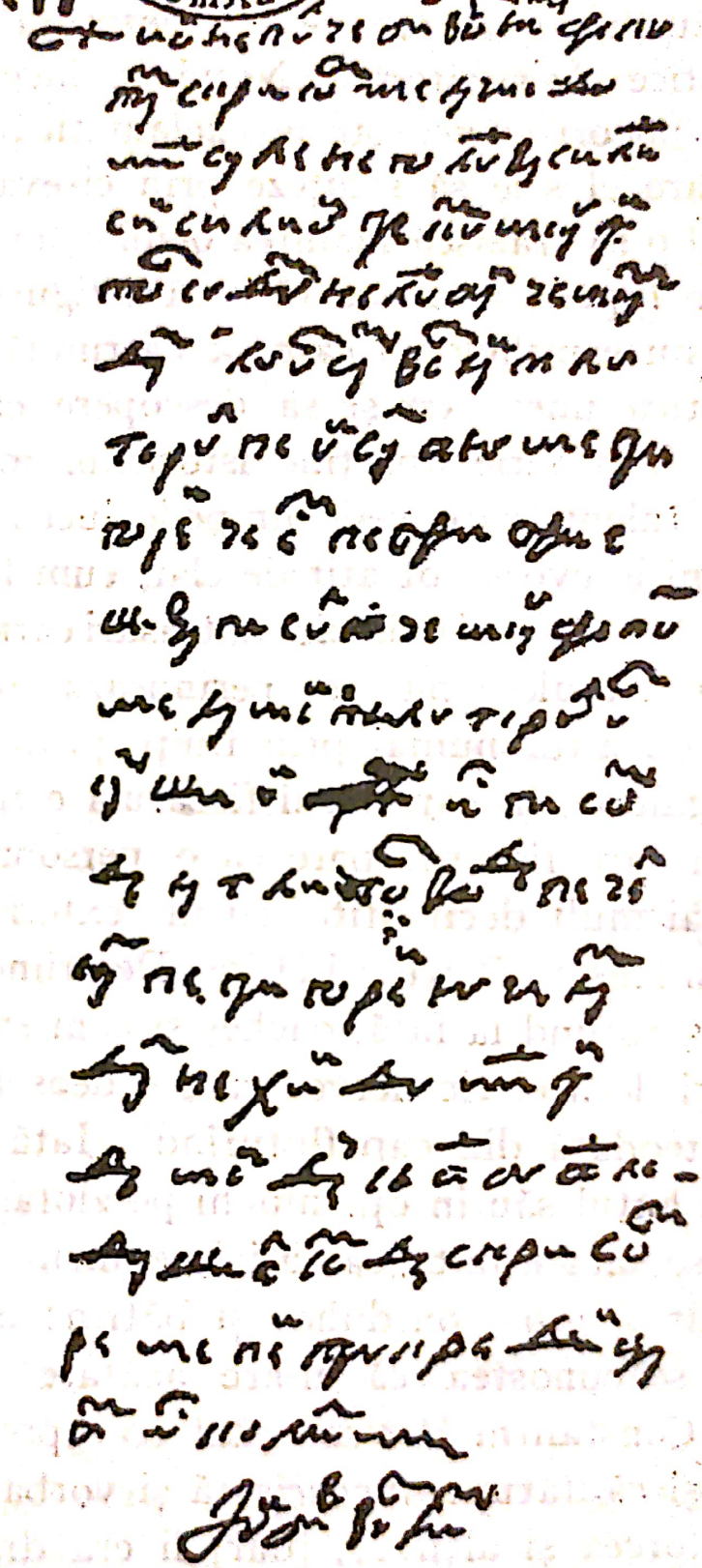

O scrisoare a lui Ion Neculce

Scanned with OKEN Scanner

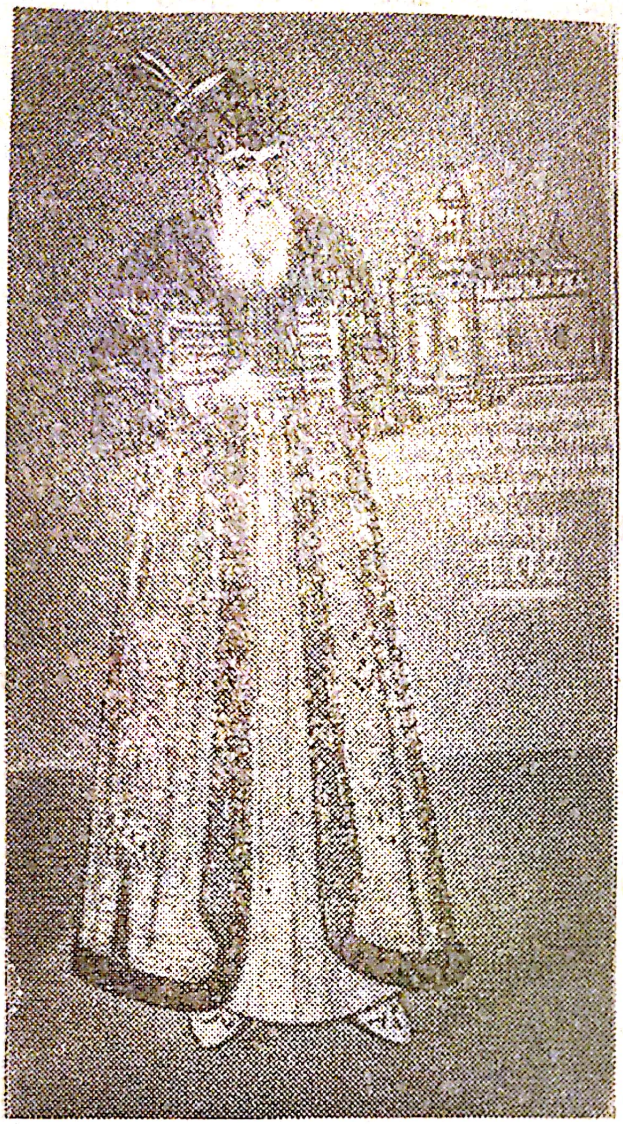

Miron Costin.

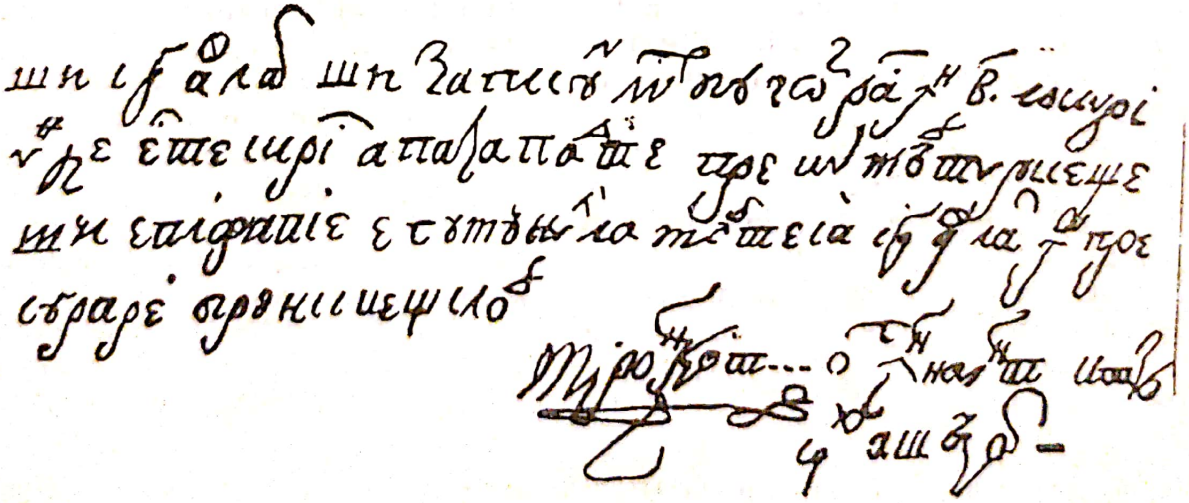

Autograf al lui Miron Costin pe un document de la 1688.

Scanned with OKEN Scanner

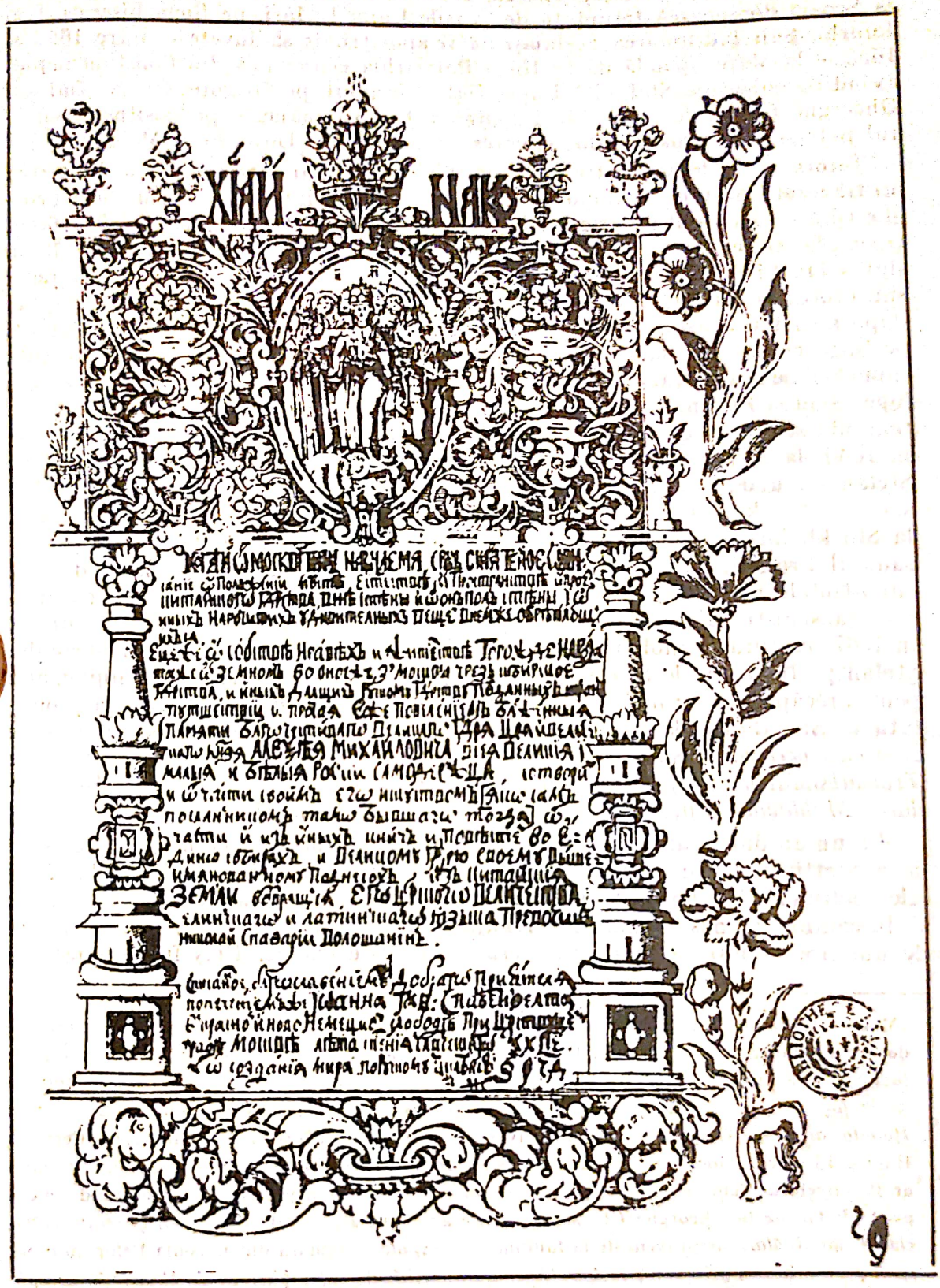

Titlul manuscrisului slavon al *Descrierii Chinei* de Nicolae Milescu.

Scanned with OKEN Scanner

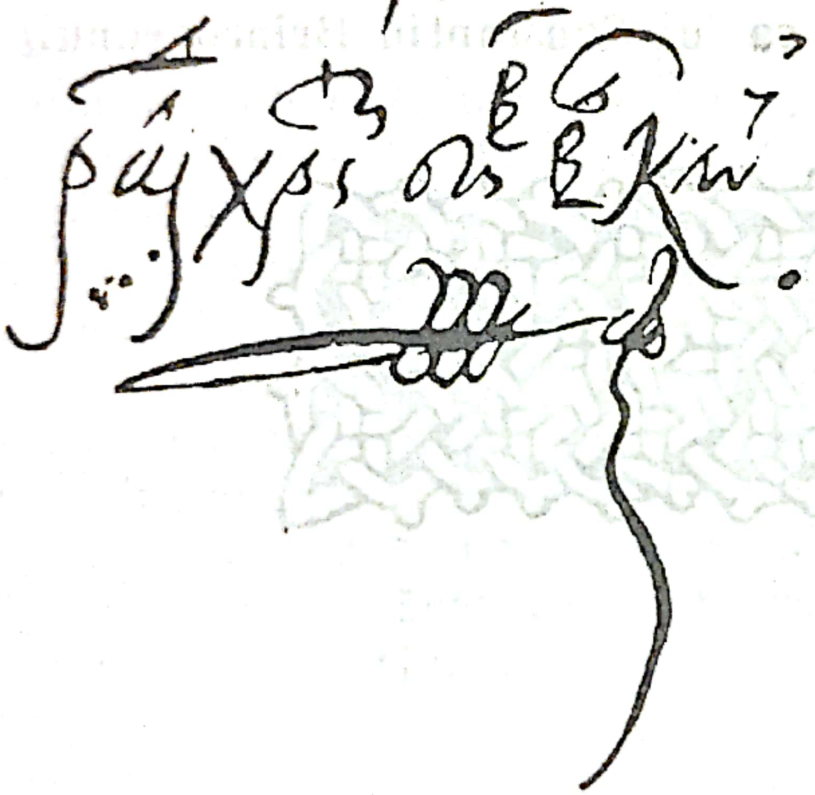

Iscălitura lui Radu Popescu.

Scanned with OKEN Scanner

Stolnicul Constantin Cantacuzino.
Frescă.

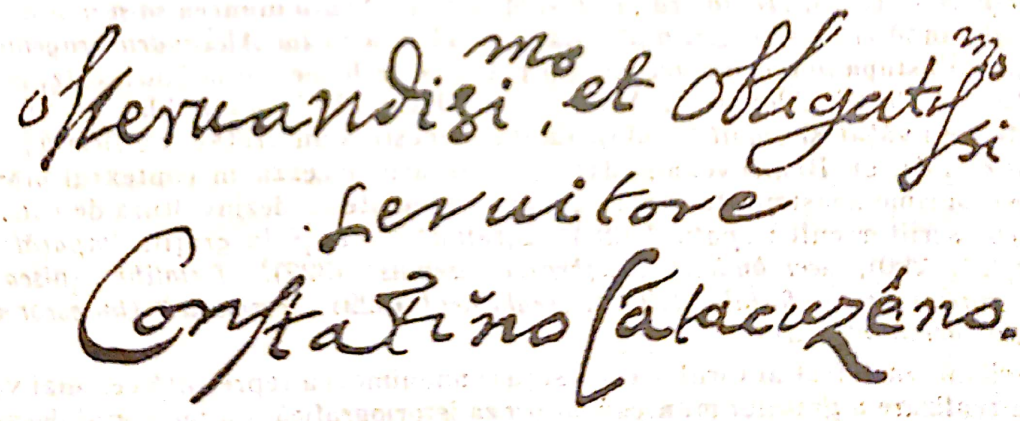

Iscălitura stolnicului Constantin Cantacuzino.

Scanned with OKEN Scanner

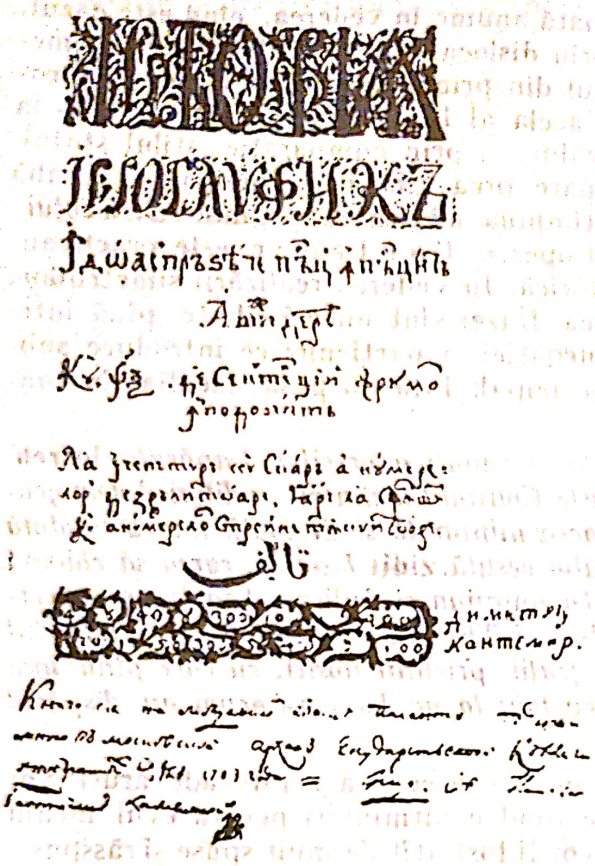

Manuscrisul autograf al *Istoriei ieroglifice*. Foaia de titlu.

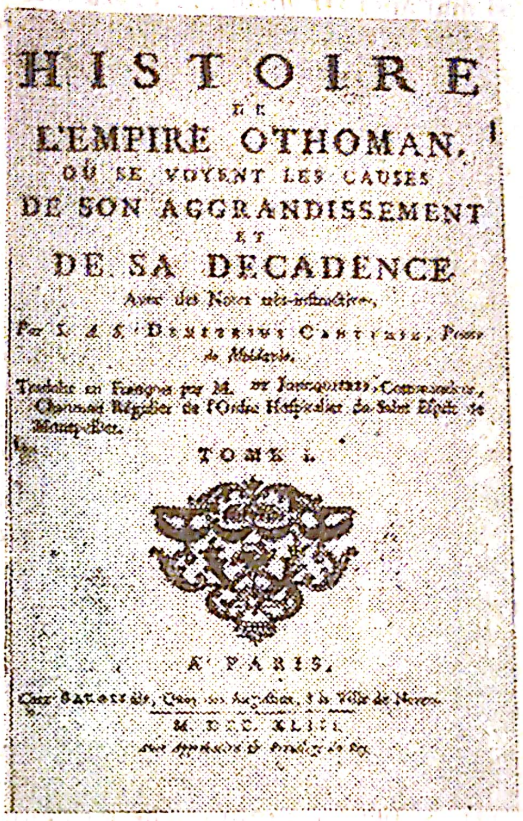

Foaie de titlu a ediţiei franceze din *Istoria Imperiului otoman* de Dimitrie Cantemir.

Istoria Imperiului otoman de Dimitrie Cantemir în ediţie germană.

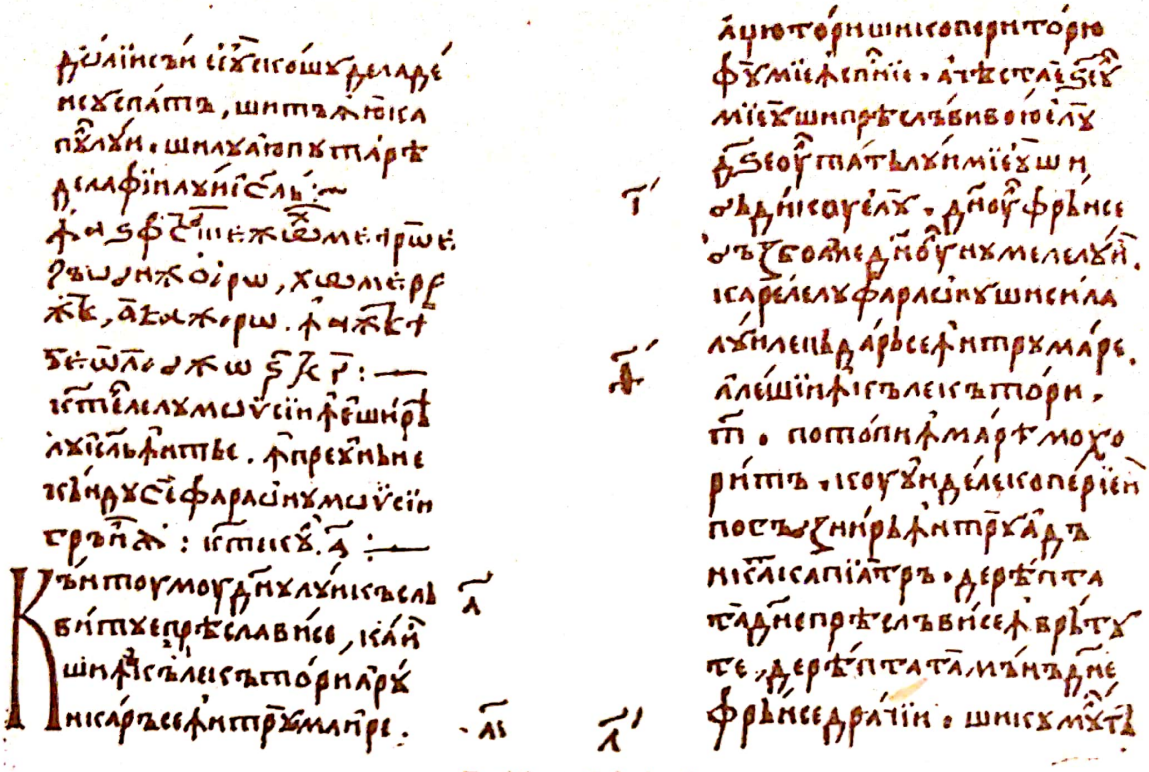

Psaltirea Scheiană.

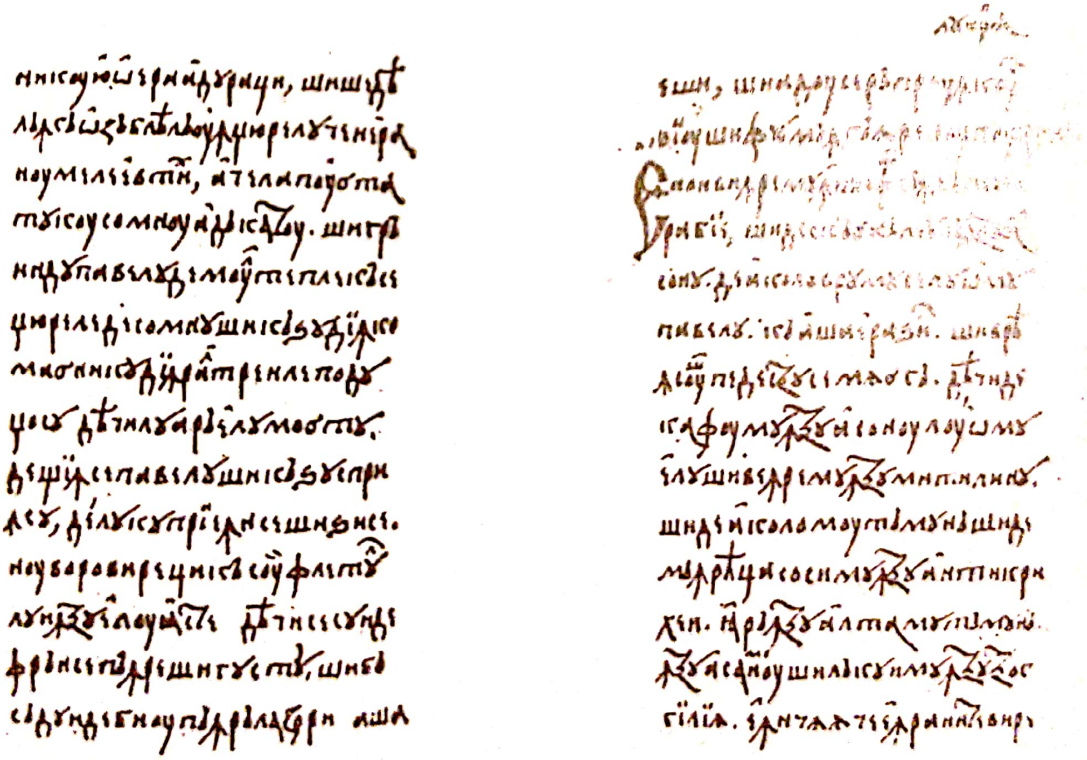

Codicele Voroneţean.

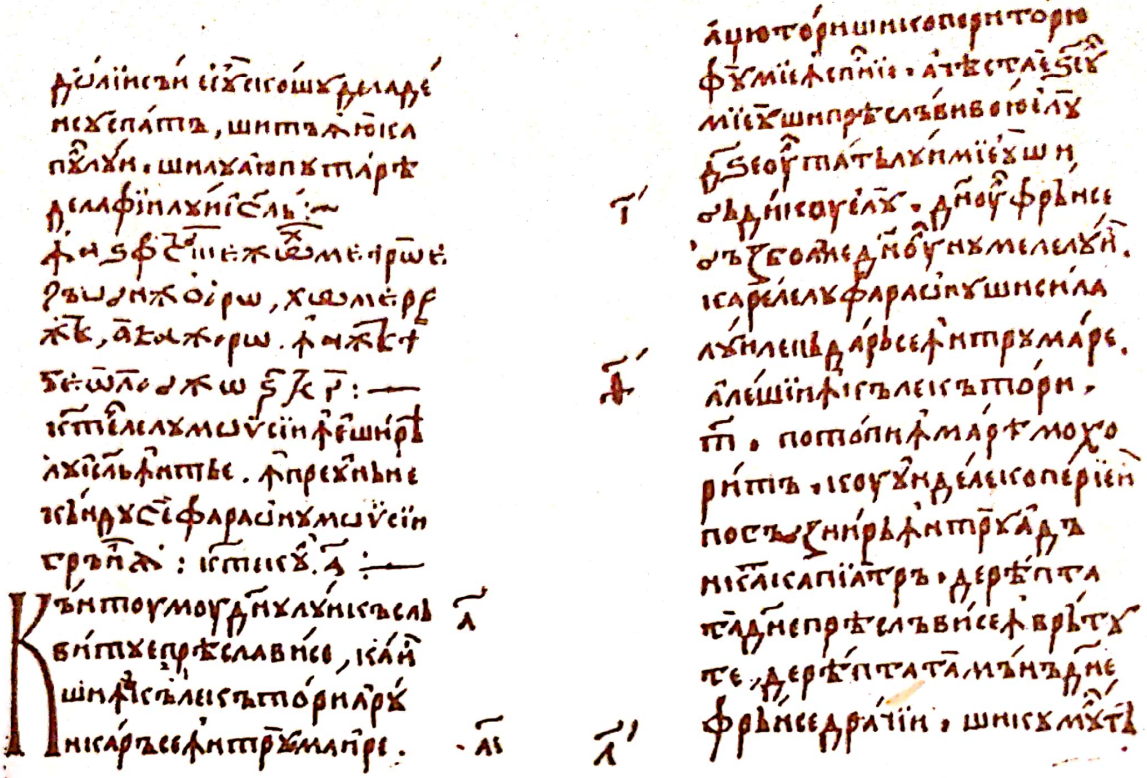

Psaltirea Scheiană.

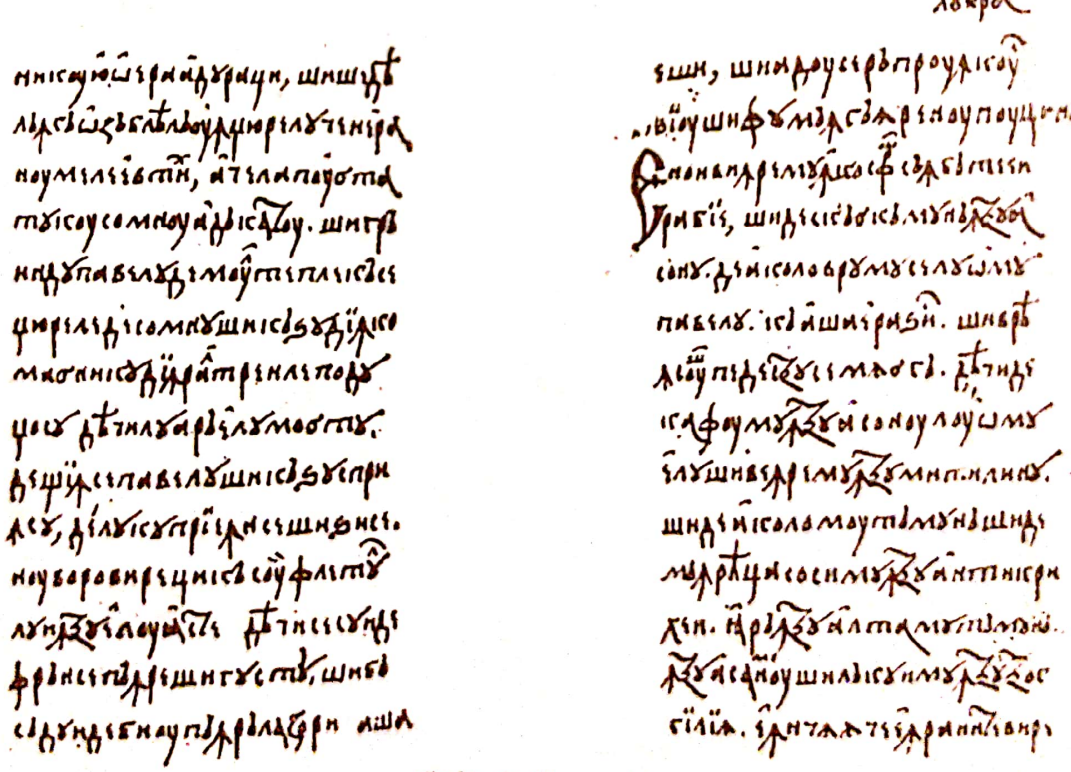

Codicele Voroneţean.

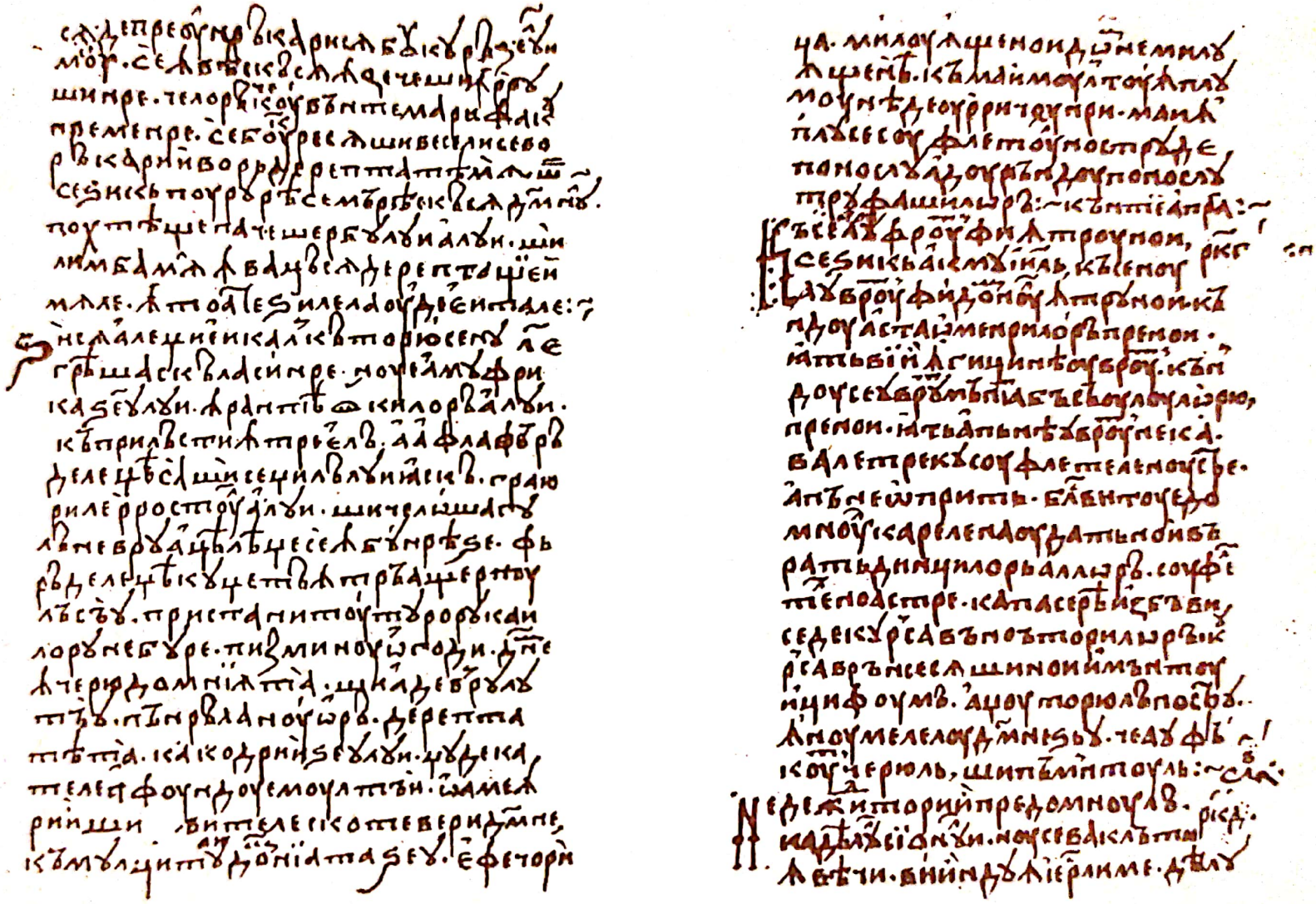

Psaltirea Hrmuzachi.

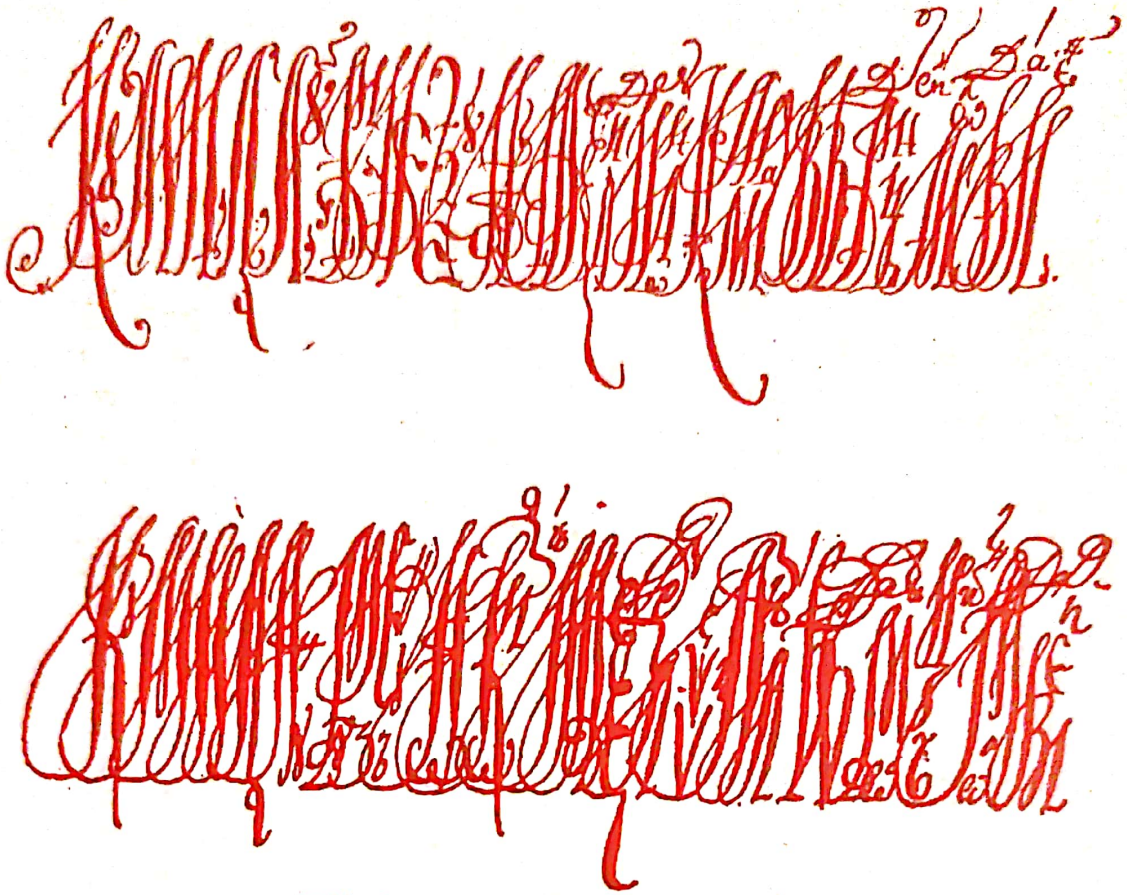

LIGAMENTE. INIŢIALE DE HRISOAVE.
1799, Aug. 3. 1795, Iulie 3.
Arhivele Statului, Bucureşti.

Final de hrisov.

Scanned with OKEN Scanner

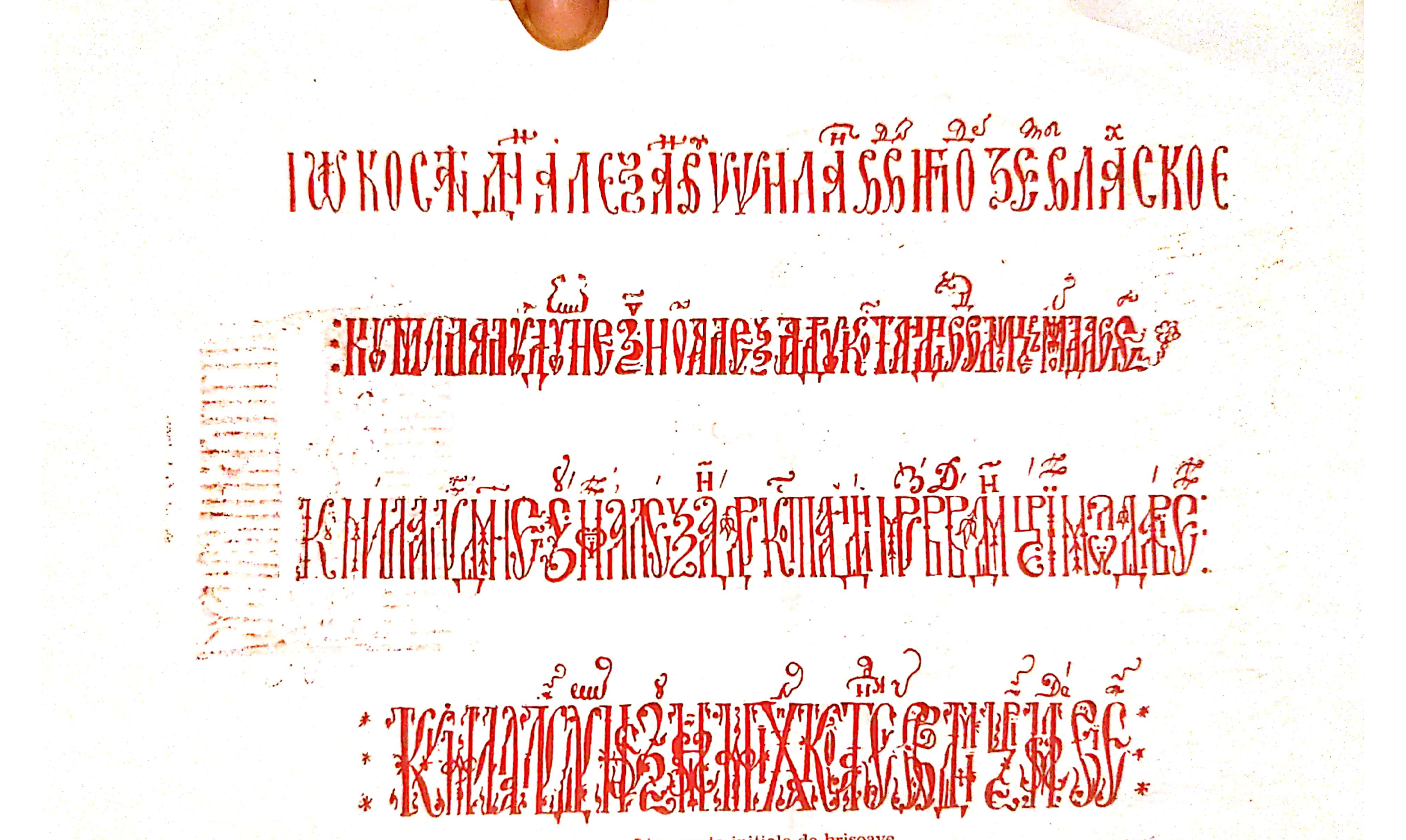

Ligamente inițiale de hrisoave.

PRINTED IN ROMANIA

Tipar digital realizat la Editura și Tipografia PIM
Șoseaua Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 4, Iași – 700497
Tel.: 0730.086.676, 0732.430.407, 0733.004.203;
Fax: 0332.440.715
E-mail: editura@pimcopy.ro
www.pimcopy.ro

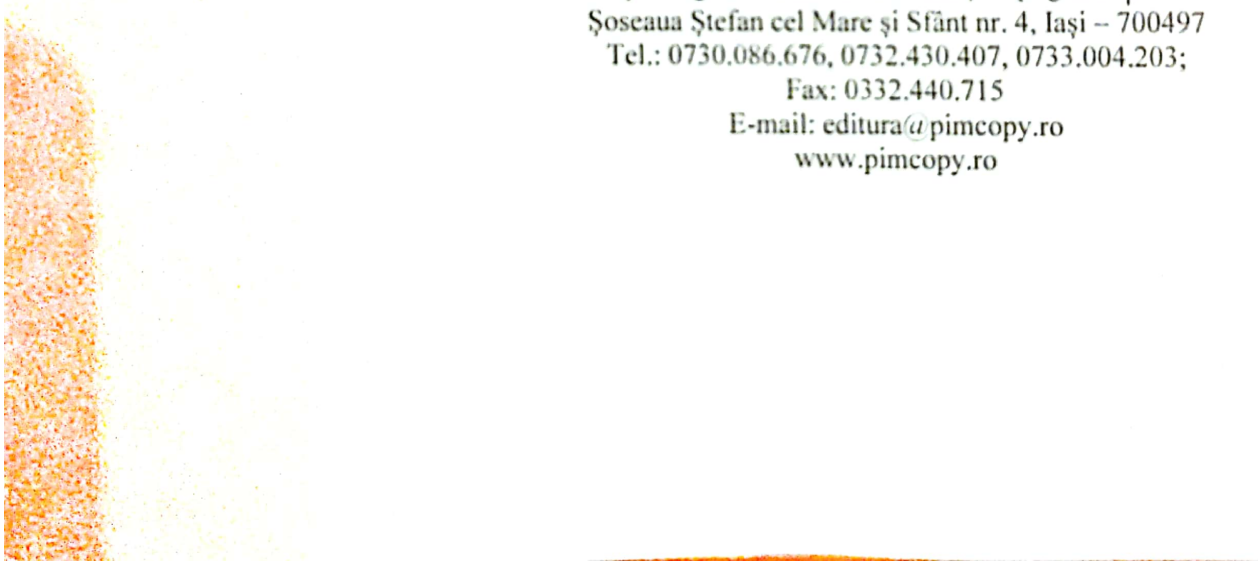

Scanned with OKEN Scanner

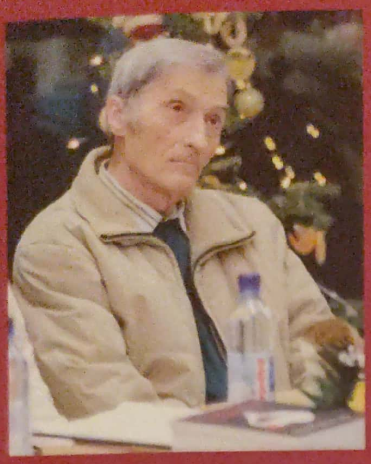

Lucrări publicate:

Dosarul exegetic consacrat operei lui Dan Laurenţiu – de la debut, până la ultima sa carte, vol. I-II, Editura Stef, Iaşi, 2014;

Relatorii prepoziţionali în limba română veche (perioada 1521-1780), Editura PIM, Iaşi, 2017.

„Sintaxa cere o cunoaştere mai întinsă şi o înţelegere mai adâncă şi mai precisă a limbii decât celelalte părţi ale gramaticii". (Nicolae Drăganu, *Istoria sintaxei*)

„Limba română, aşa cum se prezintă astăzi, ne arată în chip neîndoios că romanizarea teritoriilor pe care s-a născut trebuie să fi fost foarte intensă. Tot ce are ea mai caracteristic poartă o pecete pur latină. Dar oricât de numeroase ar fi elementele străine care au pătruns mai ales în lexicul său, limba română n-a suferit schimbări prea multe în fondul ei primitiv; ea şi-a păstrat caracterul de idiom romanic, cu toate împrejurările uneori puţin favorabile în care s-a dezvoltat". (Ovid Densusianu)

„Limba cronicarilor şi a legendelor e pe alocurea de-o rară frumuseţe. Multe texte, şi bisericeşti şi laice, au un ritm atât de sonor în înşirarea cuvintelor încât e peste putinţă ca frumuseţea stilului lor să se atribuie întâmplării şi nu talentului scriitorului şi dezvoltării limbii". (Mihai Eminescu)

„Limbajul este o creaţie perpetuă". (Benedetto Croce, *Estetica*)

„Limba română este patria noastră spirituală şi a vorbi despre dânsa este ca o zi de duminică". (Nichita Stănescu)

„Limba este tezaurul cel mai preţios pe care-l moştenesc copiii de la părinţi, depozitul cel mai sacru lăsat de generaţiile trecute şi care merită de a fi păstrat cu sfinţenie de generaţiile ce-l primesc". (Vasile Alecsandri, *Despre literatură*)

„Limba este întâiul mare poem al unui popor". (L. Blaga)

„Limba...Este fiinţa vie care ne vine din timpurile cele mai îndepărtate ale trecutului nostru, ea este cea mai scumpă moştenire a strămoşilor care au lucrat, generaţie de generaţie, la elaborarea acestui product sufletesc". (N. Iorga)

„Limba română are calea deschisă la tezaurul intelectual al limbilor romanice moderne, iar, prin cheia limbii latine, are accesul la civilizaţia antică". (Mihai Eminescu)

9 786061 339211

Scanned with OKEN Scanner